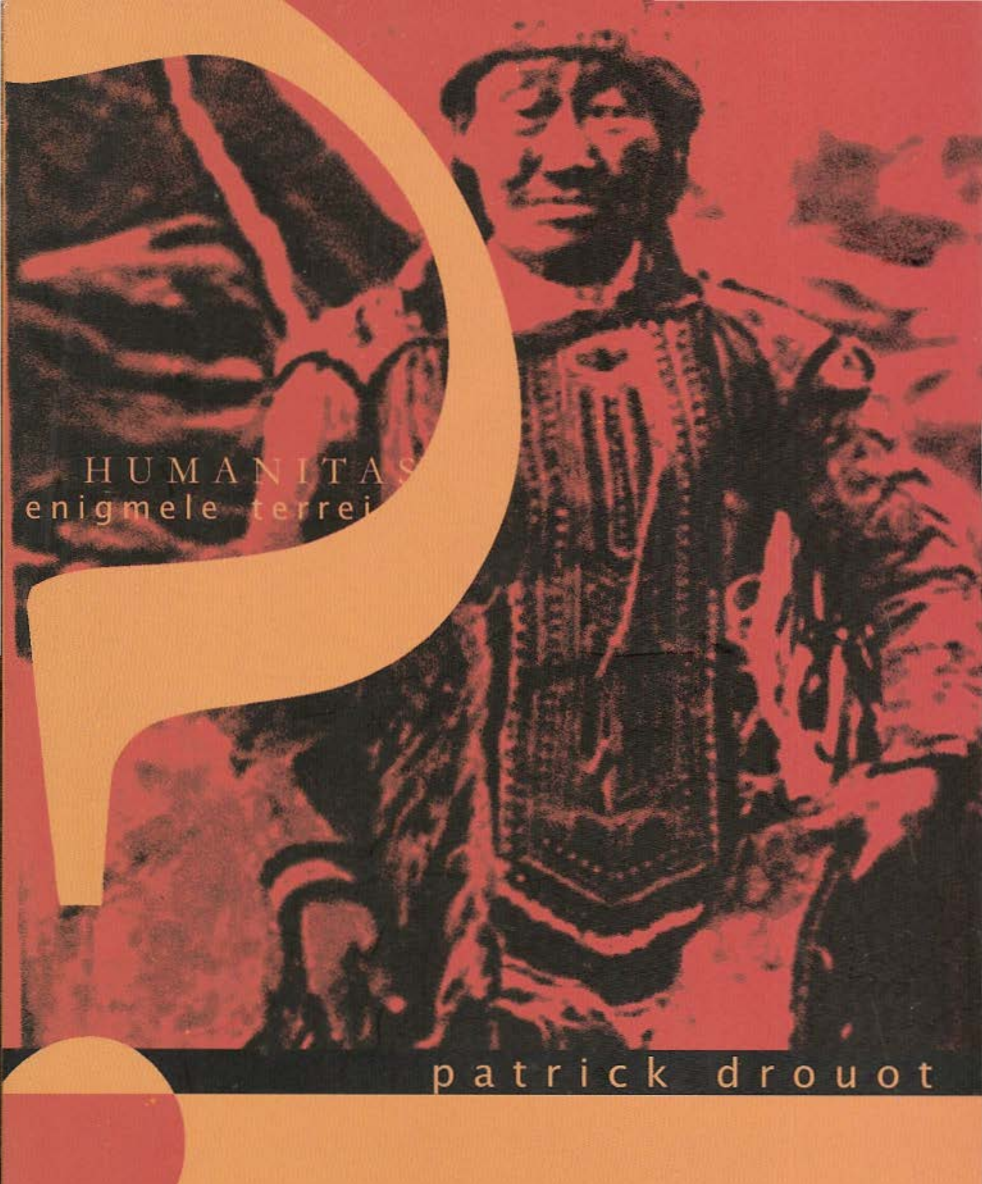

ȘAMANUL, FIZICIANUL ȘI MISTICUL

Lucrarea de față este rodul
a două decenii de investigații
și reflecții, după întîlnirile autorului
cu șamanii din bazinul Amazonului
și din America de Nord,
precum și cu maorii din Polinezia.
În temeiul pregătirii sale,
Patrick Drouot stabilește
o relație credibilă între
universul șamanic
și viziunea științifică modernă.
El deschide calea unei abordări
globale a conceptelor de boală
și de vindecare în tradiția șamanică
mondială, fizica cuantică și noile
modele de terapie prin vibrații.
A citi această carte înseamnă
a efectua în imaginație călătoria
misterioasă a șamanului,
a cunoaște o lume
în care viața spirituală
și cea materială se întrepătrund,
pentru a da naștere
unui tot coerent,
izvor de speranță.

ISBN 973-50-0393-7

enigmele terrei

colecție coordonată de ION HOBANA

Fizician, diplomat al Universității Columbia din New York, PATRICK DROUOT a publicat cărți traduse în multe țări și vîndute în peste un milion de exemplare. Cîteva titluri: *Des vies antérieures aux vies futures*, *Guérison spirituelle et immortalité*, *Mémoires d'un voyageur du temps*, *Nous sommes tous immortels.*

PATRICK DROUOT

Șamanul, fizicianul și misticul

Traducere din franceză de
RADU-CĂLIN BACALI

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta
RĂZVAN LUSCOV

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DROUOT, PATRICK
Șamanul, fizicianul și misticul / Patrick Drouot;
trad.: Radu-Călin Bacali – București: Humanitas, 2003
(Enigmele Terrei)
ISBN: 973-50-0393-7

I. Bacali, Radu-Călin (trad.)

1

PATRICK DROUOT
LE CHAMAN, LE PHYSICIEN ET LE MYSTIQUE

ISBN 973-50-0393-7

Lilianei,
descendentelor ei spirituale,
femeile șamane

Ne vom purifica,
Pămîntul, părintele nostru, în brațe ne va legăna
ștergîndu-ne lacrimile de pe obraji
iar Bătrînul Coiot printre noi va umbla.
Voi toți sînteți generația care va face posibil
acest lucru iar cercul frînt al națiunii
din nou se va închide.

Wallace Black Elk
Vraci oglala

Introducere

Şamanul, fizicianul şi misticul este o evocare a culturii tradiţionale a unor popoare deschise spre dimensiunea ascunsă a lumii. Pentru acestea, mediul înconjurător, spiritele din natură şi zeii fac parte din aceeaşi sferă magică. Această carte prezintă învăţămintele şamanilor pe care i-am întîlnit în cursul călătoriilor mele în cele două emisfere[1], viziunile lor despre viaţă şi moarte, despre boală şi vindecare. Cartea abordează totodată şi aspectul puterilor lor paranormale, al profeţiilor şi al incursiunilor lor în lumea spiritelor.

Nu sînt decît un neofit pe această cale a conştiinţei şamanice, dar am avut în repetate rînduri senzaţia că sînt recuperatorul unor cunoştinţe uitate. Am dorit, aşadar, să arăt cum se poate ajunge la o remarcabilă cale de eliberare psihologică şi spirituală — un mod de a fiinţa care desfide concepţiile noastre despre trup, spirit şi suflet. Cred că învăţăturile popoarelor tradiţionale sînt şi astăzi la fel de bogate şi incitante cum erau înainte de sosirea primilor europeni.

Această carte este de fapt rodul întîlnirii dintre concepţia occidentală despre fiinţa umană, despre rolul şi locul său în univers, şi sfera magică a viziunii şamanice. Ea prezintă experienţe ale unor reprezentanţi ai tradiţiei amerindiene, din bazinul Amazonului şi din Polinezia, precum şi fascinaţia exercitată de acestea asupra căutărilor mele personale.

Ca fizician, am început, către sfîrşitul anilor '70, să fac cercetări asupra conştiinţei umane. Am trăit eu însumi ex-

[1] Am străbătut, în acest scop, peste cinci mii de kilometri.

periența unor călătorii spre lumea interioară, experiență pe care le-am prilejuit-o și altora. Am cunoscut formele de dilatare a conștiinței descrise de toate tradițiile spirituale — călătoria într-o viață anterioară, proiectarea conștiinței în afara corpului uman și incursiunea în lumi subtile. Am căutat în învățăturile tibetane și yoghine paralele cu conceptele noastre occidentale.

La începutul anilor '80, pe cînd trăiam la New York, am participat la întîlniri interculturale între reprezentanți ai civilizației albilor și ai culturii aborigene din America de Nord și am întîlnit astfel cîțiva exponenți ai tradiției șamanice amerindiene. Ritualurile, rugăciunile de mulțumire aduse Pămîntului Părinte și viziunea lor despre boală și tămăduire m-au impresionat profund. Mi s-a părut că, de-a lungul întregii lor istorii, aceste culturi dezvoltaseră învățături și practici spirituale care permit transcenderea straturilor realității convenționale și atingerea unei dimensiuni în care noțiunile noastre de timp, spațiu și cauzalitate sînt suspendate.

Cercetările mele m-au antrenat spre domenii atît de diverse precum istoria medicinei, mitologia comparată a lui Joseph Campbell, studiul relatărilor primilor exploratori, folclorul și povestirile aborigenilor de dinainte de contact[1].

M-au interesat, de asemenea, stările de conștiință transpersonale descrise de tradițiile orientale și șamanice. Drumuri la capătul cărora se află învățături, concepte, perspective și experiențe și care ne vorbesc astăzi cu o uimitoare și irezistibilă pertinență.

Aș vrea, totodată, să menționez în această introducere existența unei tradiții celte. Într-o bună zi, Raymond Graf, un reprezentant al vechii culturi maori din Pacificul de Sud, mi-a spus: „Sub cele cincisprezece secole de substrat creștin, rădăcinile voastre culturale cele mai adînci sînt celtice!“ Stranie remarcă venită din partea unui tahitian atît de străin

[1] Voi reveni asupra acestei noțiuni de „contact“, în cuprinsul lucrării.

de cultura noastră. Celţii sînt creatorii unei concepţii de viaţă denumită Wyrd[1]: un mod de a trăi şi de a deveni care depăşeşte noţiunile noastre convenţionale de liber-arbitru şi determinism. Totul este perceput ca un flux, ca o mişcare continuă între cei doi poli psihologici şi mistici care sînt focul şi gheaţa: o viziune creatoare şi organică paralelă conceptelor orientale clasice de yin şi yang. Viziune susţinută astăzi de progresele înregistrate în fizica teoretică.

Din acest concept de Wyrd rezultă o viziune asupra universului — de la zeităţi la lumea subterană — reprezentată de un sistem de fibre gigantice, un soi de pînză de păianjen tridimensională de dimensiuni monumentale. Atunci cînd unul dintre firele pînzei este făcut să vibreze, ansamblul intră în rezonanţă, deoarece toate componentele sale sînt legate. Este o imagine care depăşeşte maniera noastră de abordare a ecologiei, în care conceptul de cauză şi efect a fost totuşi extins, fiind aplicat unor lanţuri de influenţă mai lungi şi mai laterale. Dar pînza şamanului celt ia în considerare atît evenimentele vieţii individuale, cît şi fenomenele fizice şi biologice, atît evenimentele imateriale, cît şi cele materiale, ea repunînd în discuţie însuşi conceptul nostru de cauzalitate.

Nenumărate dovezi confirmă faptul că în toate colţurile lumii s-a dezvoltat o tradiţie şamanică. Aceasta implică coexistenţa unei lumi dinamice şi omniprezente a spiritelor cu lumea materială. Aceste spirite, manifestări ale forţelor naturii, sînt invizibile pentru majoritatea oamenilor, dar nu şi pentru şamani, fiinţe dotate cu capacităţi paranormale.

Şamanii practicau vindecarea şi divinaţia, prezidau ritualurile de adoraţie şi alte ceremonii, servind chiar drept sfătuitori ai regilor. Aptitudinile lor erau recunoscute, cultivate şi întreţinute deoarece ele permiteau accesul la domeniul magiei. Cel dotat cu astfel de capacităţi trata în mod direct cu spiritele şi opera ca mediator între lumea lăuntrică şi cea materială. Prăpastia culturală dintre viziunea carteziană cla-

[1] Brian Bates, *Le Sorcier*, Éditions du Rocher, Monaco.

sică și tradițiile șamanice este desigur imensă. Totuși aptitudinile conștiinței umane nu par să se schimbe prea mult în timp. Astfel, emergența tradiției șamanice mondiale, învățăturile, credințele, practicile și căile sale de inițiere reprezintă pentru Occident un mod prețios de eliberare psihologică și spirituală.

Toate popoarele tradiționale au un mit al Genezei care reprezintă osatura viziunii lor șamanice asupra universului. Am încercat, într-o manieră cu totul modestă, să folosesc sistemul metaforic al acestor popoare pentru a înfățișa mitul polinezian al originilor omului și profețiile primelor contacte în Polinezia. Acest sistem nu se articulează pe lobul stîng, cel logic, al creierului nostru, ci pe expresia artistică și creatoare tipică funcționării lobului drept, cu imensul său potențial neutilizat, pînă astăzi, de către sistemul nostru cultural occidental.

La noi, spectaculoasa reînviere a conștiinței șamanice din ultimii douăzeci de ani este întîmpinată cu o atitudine din ce în ce mai favorabilă. Ca modalitate de transformare personală și spirituală, ea este regăsită în miezul a numeroase problematici contemporane. Fiecare capitol ilustrează întîlnirea mea cu o anumită dimensiune a acestei tradiții.

Perspectiva șamanică depășește limitele înguste ale psihiatriei și psihologiei, precum și ale acelei viziuni ale unei lumi ordonate, stabile și determinate. Descoperirile revoluționare din fizica cuantică, studiul structurilor disipative, cercetările asupra potențialului creierului uman, holografia, experiențele de dilatare a conștiinței, toate acestea pot fi combinate cu învățăturile marilor tradiții spirituale, precum și cu experiențele prezentate de antropologi. Se impune o revizuire radicală a conceptelor noastre fundamentale de natură umană și de univers.

Am înțeles, încă de la începutul cercetărilor mele, care sînt lacunele unei abordări științifice a căii șamanice. Nu există o fizică a conștiinței sau, mai exact, nici cea mai mică tentativă de conciliere a științei cu șamanismul. Nedînd uitării formația mea de fizician, am încercat să fac această apro-

piere în capitolul V al acestei cărți. Primelor mele încercări li s-au adăugat o serie de idei noi.

Cum să concepem experiențele șamanice, vehiculate de tradițiile tuturor epocilor istorice, într-o lume deterministă ? Această întrebare traduce o tensiune profundă în gîndirea noastră occidentală care, pe de o parte, favorizează cunoașterea obiectivă, pe de altă parte, propovăduiește un ideal umanist al responsabilității și libertății. Ne aflăm astăzi într-un stadiu crucial al acestei aventuri. În punctul de plecare al unei noi raționalități care nu mai identifică știința cu certitudinea, probabilitatea cu ignoranța. În zorii celui de-al treilea mileniu, au intervenit multe schimbări : numeroși oameni aspiră astăzi către un stil de viață diferit, un sistem ecologic reconsiderat, o medicină mai umană, un schimb de cunoștințe, o respectare a diferențelor. Ceea ce era de neconceput acum treizeci de ani a devenit de acum posibil.

După Karl Popper[1], pe lîngă faptul că pune în discuție libertatea umană, determinismul face imposibilă orice confruntare cu realitatea, confruntare care reprezintă totuși vocația cunoașterii noastre. În consecință, se impun o fizică șamanică a conștiinței, precum și o reformulare a legilor fundamentale ale fizicii. Înrădăcinarea indeterminismului și a experiențelor șamanice în legile fizicii, iată răspunsul pe care îl putem aduce acestei provocări. Dacă ne dovedim incapabili de acest lucru, legile despre care vorbeam vor rămîne tot atît de incomplete ca în cazul în care ar neglija gravitația sau electricitatea. Eroarea inerentă în care alunecă legile științei actuale constă în aceea că ele descriu o lume idealizată și stabilă în locul lumii instabile și evolutive în care trăim. Experiențele descrise în această carte ne obligă să reconsiderăm valabilitatea legilor fundamentale, fie ele clasice sau cuantice.

Stările vizionare au jucat din toate timpurile un rol important. Le regăsim atît la baza stărilor de transă extatică, în cazul șamanilor, cît și la originea revelațiilor celor care au

[1] Karl Popper, *La Quête inachevée*, Calman-Lévi, Paris, 1981.

fondat marile curente religioase, sau chiar a unor remarcabile fenomene de vindecare sau de inspirație artistică. Culturile antice și preindustriale au văzut întotdeauna în aceste stări speciale de conștiință un mod de abordare a aspectelor ascunse ale realității și de atingere a unei dimensiuni spirituale.

Începuturile revoluției științifice din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea urmau să aducă schimbări radicale și în acest sens. Stările de conștiință șamanică nu au mai fost considerate ca o prelungire a stării normale de veghe, ci ca o distorsiune a activității mentale. Plecînd din acel moment, persoanele care prezentau anomalii emoționale sau psihosomatice au fost în mod automat considerate bolnave. Știința modernă nu face distincție între psihoză și starea de veghe șamanică; ea tinde să trateze stările speciale de conștiință cu ajutorul medicamentelor antidepresive și anxiolitice.

În acești ultimi treizeci de ani, tendința a început să se inverseze. Treptat, un număr semnificativ de cercetători, printre care unii de mare reputație, au recunoscut că experiențele de maturizare și de dezvoltare personală duc către o mai bună stare psihologică și spirituală.

Sîntem din ce în ce mai îngrijorați din cauza crizei pe care le traversează civilizația umană, modul nostru de a gîndi și starea noastră de conștiință. Renașterea interesului pentru cele două vechi tradiții spirituale, căutarea șamanică și contopirea aurei noastre luminoase cu cea a Pămîntului Părinte, este un semnal încurajator și promițător.

În aprilie 1997, l-am întîlnit la Bello Horizonte, în Brazilia, pe Leonardo Boff[1], teolog și vechi părinte franciscan, care părăsise Biserica catolică după ani de confruntări cu Vaticanul. La 12 octombrie 1992, data aniversării eliberării popoarelor africane și amerindiene din America Latină, el a rostit acea faimoasă predică de la statuia lui Cristos de pe muntele Corcovado din Rio. Aceasta este un imn de speranță pentru toate popoarele tradiționale ale planetei. Iată cîteva extrase din această predică:

[1] *La Terre en devenir*, Éditions Albin Michel, Paris, 1994.

Sufăr pentru voi, milioane și milioane de frați și surori, voi, cei mărunți și dați la o parte, voi, cei singuri și ascunși în păduri, înghesuiți în cartierele mărginașe sau zăcînd pe atîtea drumuri, pe unde nu s-a găsit nici un bun samaritean să vă vină în ajutor.

Priviți pădurile și desișurile, gigantica Cordilieră și imensa Amazonie, rîurile viguroase și văile adînci, animalele sălbatice și păsările fără de număr. Toate acestea vă sînt frați și surori. Tatăl nostru are grijă de voi, tot astfel să aveți și voi grijă de voi înșivă. Toate viețuitoarele din cosmos vor moșteni împreună Regatul Său.

Binecuvîntați fiți voi, indigeni americani, primii mei martori pe aceste pămînturi fertile ale Abiei Ayala. Orașele, piramidele, drumurile și ritualurile voastre, Soarele și Luna pe care le venerați, sînt semne ale Creatorului, ale acestui Dumnezeu aflat atît de aproape și totuși atît de departe, Dumnezeul prin care trăiește tot ceea ce există. Iar pentru toate acele războaie pe care le-ați îndurat în apărarea ideii de sacrificiu, El vă va milui.

Vai de cei ce v-au supus și asuprit, v-au distrus culturile, v-au pîrjolit florile, au încercat să-i răpească Soarelui puterea, v-au dărîmat altarele, v-au amăgit înțelepții, și-au impus zi și noapte propriile doctrine prin forța spadei și a crucii. Fericiți aceia dintre voi care cred în puterea ascunsă a sămînței. Ei vor avea puterea de a redeștepta poporul și de a reînvia acele culturi, spre bucuria celor bătrîni și spre lauda Numelor Sfinte ale lui Dumnezeu, Viracocha și Quetzalcoatl.

Această carte descrie, cu adevărat, o cale de eliberare spirituală ce poate fi descoperită parcurgînd întreaga tradiție șamanică. Este cîntecul victorios al marilor înaintași dispăruți, iar eu nu sînt decît umilul lor mesager.

Patrick Drouot
Paris, vara anului 1998

1

Călătoria șamanică

Crowley Lake, la baza masivului High Sierra, California, septembrie 1992

În interiorul cortului de sudație, bătăile tobei erau din ce în ce mai pătrunzătoare. Vocile, cîntecele și rugăciunile, din ce în ce mai intense. Uruitoarea vraciului imprima armoniei sonore a acestei ceremonii yuwipi un ton particular.

Așezat pe un strat de frunze de salvie așternute pe jos, cu picioarele încrucișate, în apropierea drumului spiritelor, undeva între intrarea în colibă și focul ceremonial, alunecam tot mai adînc în propriile-mi gînduri. Tremuram, cu toate că aerul era încă blînd de această parte a sierrei californiene. Luna prunelor coapte — luna august — îi cedase locul celei a frunzelor galbene.

Focul sacru continua să ardă în spatele meu, înroșind pietrele așa cum o cerea ritualul. Făceam eforturi să rămîn atent la tot ceea ce spunea vraciul aflat în interiorul acelei *sweat lodge*.

Trecuseră deja două ore de cînd începuse ritualul milenar desfășurat în etape succesive pe care generație după generație de șamani, fideli învățăturilor înaintașilor lor, le respectau. Ritmul tobelor, cîntecele, rugăciunile, cadrul natural al masivului High Sierra în care mă aflam mă conduseseră deja spre o stare pe care o cunoșteam bine. Spiritul meu, obișnuit cu acest mecanism aparte, reacționa de îndată printr-o mai mare disponibilitate și o expansiune a conștiinței.

Aveam senzația greu de definit de a mă găsi cu un picior în universul exterior și cu celălalt în universul interior.

Mă aventuram întotdeauna cu o plăcere nemărginită în acesta din urmă, care îmi procura o delicioasă senzație de abandon, ca și cum aș fi redevenit un călător în cele două lumi. De o parte, lumea vizibilă, cu munții, cerul înstelat, copacii și prospețimea acelei brize de vară tîrzie. De cealaltă, invizibilul și misterele sale. „Lumea ascunsă în spatele lumii“ mi se dezvăluia din nou.

Toți cei din cort, americani veniți de la oraș sau indieni de la țară, împărtășeau același ritual, aceleași cîntece. Eu îmi simțeam creierul răspunzînd unor stimuli externi. Mi se părea evident faptul că activitatea acestui organ atît de deosebit nu se limitează la cele cinci simțuri. Un stimul exterior poate permite, de fapt, proiectarea conștiinței în stări de extraordinară luciditate, de meditație, de concentrare și contemplare profundă. Descopeream, la drept vorbind, o manieră lucidă de pătrundere în acel palier de conștiință pe care îl numisem *nivelul 21* și care se caracterizează prin senzația de evadare din timpul linear obișnuit — este al treilea din cele șapte paliere accesibile conștiinței umane[1]. Deschiderea sa favorizează apariția stărilor vizionare, ca și percepția cîmpurilor energetice și a aurelor.

Experimentam din nou acel sentiment de pătrundere pe celălalt versant al realității, rămînînd totodată conștient de timpul meu propriu — de realitatea lui aici și acum. Corpul meu fizic nu mai era decît un vehicul, un simplu suport. Pentru a porni în această explorare, conștiința mea își relua dimensiunea reală. În această noapte din Sierra californiană, pătrundeam într-un spațiu firmament — un fel de *no man's land*. Dacă dăm crezare vechilor tradiții, aceasta este granița dincolo de care se găsește lumea de după moarte.

Așezat pe patul meu din frunze de salvie, căzusem pradă unui sentiment ciudat. Practicam stările de expansiune a conștiinței de mai mulți ani, dar întotdeauna în condiții protejate: culcat, într-un cadru privilegiat, cu sau fără sti-

---

[1] Patrick Drouot, *Guérison spirituelle et immortalité*, Éditions du Rocher, Monaco.

muli externi (muzică, sunete de sincronizare a emisferelor cerebrale create la Institutul Monroe din Statele Unite...). Or, aici corpul meu lucid comunica cu mediul exterior ca şi cum aerul pe care îl respiram mi-ar fi adresat un mesaj de întîmpinare, ca şi cînd cerul înstelat mi-ar fi insuflat bucuria sa de a trăi... Ah, misterul Vieţii!

Emisfera stîngă a creierului meu îşi descoperea mecanismele logice iar cea dreaptă capacitatea de a aprecia o realitate mai subtilă. Un alt nivel al conştiinţei mele, uşor ca o pană, percepea funcţionarea simultană a acestor două procese. Creierul nostru este o maşină memorială, o interfaţă între lumea fizică şi acele dimensiuni ale fiinţei receptive la cîmpuri memoriale de mult dispărute.

Această expansiune progresivă a conştiinţei mele mă ajuta să descifrez mesajul pe care mi-l adresa Pămîntul. Auzeam alunecarea uşoară a mocasinilor indienilor care forfotiseră odinioară prin aceste locuri. Ca într-un aici absolut, îngemănare a unei naşteri trecute şi a unei morţi ce nu se va produce, totul este prezent, totul este just, totul este bine.

Urletul Bătrînului Coiot care venea din spatele cortului de sudaţie mă smulse din starea de visare — un reflex al creierului stîng. Oarecum neliniştit, mă întrebam cum să reacţionez dacă vor apărea coioţii. M-am apropiat totuşi încrezător de foc, pîndind sosirea Bătrînului Coiot — un simbol deosebit de puternic la indienii de pe Întinsele Cîmpii. O prezenţă greu de precizat se făcu dintr-o dată simţită. Ochii mei — cei ai corpului şi cei ai sufletului — se întoarseră spre copacii din spatele meu în care distingeam o imensă masă fluidă ce plutea uşor printre ramuri.

Cum să descrii oare un nor energetic? Cum să explici oare o viziune în cinci dimensiuni? E imposibil să faci acest lucru în cuvinte, şi totuşi celălalt *eu* — cealaltă dimensiune a mea — înregistra, ca într-un film făcut cu încetinitorul, fazele succesive ale evenimentului. Atenţia mea s-a concentrat apoi asupra cîntecelor obsedante care ţîşneau din micul spaţiu de sudaţie şi mi-am dat seama că vocea vraciului cîştiga în intensitate. El chema spiritele yuwipi.

În absența oricărei adieri, frunzele și ramurile copacilor din jur începură să danseze, fiind parcă mîngîiate de un vînt imperceptibil. Dintr-o dată, spiritele Oamenilor Pietrei își făcură apariția chiar deasupra focului în preajma căruia mă aflam. Eu însumi devenisem „de nedefinit". Știam că trupul meu este capabil să se supună impulsurilor creierului și, cu toate acestea, nu mai aveam nici o dorință, nici să rămîn așezat, nici să mă ridic. Pur și simplu existam.

Spiritele naturii — arbori, munți, plante, animale — cele trecute, prezente și viitoare, trecură, îngemănate ca într-un lung suspin, pe deasupra micului altar aflat la intrarea în cortul de sudație și se năpustiră în spațiul ceremonial.

În timp ce priveam cum acel nor energetic fluid se formează în copacul cel mare de lîngă mine, vocea bătrînului Wallace mă strigă din interiorul cortului:

— *Firekeeper, is somebody out there?*[1]

Apoi adăugă pentru nepotul său Andrew, care asista la ceremonie:

— Este cineva afară, vine cineva.

Cu sensibilitatea sa exacerbată, șamanul simțise spiritele adunîndu-se încă înainte ca acestea să pătrundă în spațiul ceremonial. Ceea ce se ridica din rîndul grupului de participanți nu mai era un cor de rugăciuni sau cîntece șamanice, era cîntecul Genezei.

Priveam lucirile roșiatice ale jăraticului. Cine eram eu oare? Un alb sau un indian? Dar ce importanță mai avea! Sîngele meu este desigur cel al unui alb însă, în acel moment, mă identificam cu toate ființele umane, fără deosebire de rasă sau culoare. A trăi, mă gîndeam eu, înseamnă a te adapta. Dacă nu ești capabil să faci asta, atunci trebuie să lași locul altora. Trecutul și viitorul sînt doar o iluzie, nu există decît clipa prezentului perpetuu.

Mă simțeam învăluit de un parfum. Era aroma salviei — plantă misterioasă care nu îmbătrînește și nu moare niciodată, plantă rituală care purifică și ajută ființa să intre în armonie cu natura și cu spiritele.

---

[1] Paznic al focului, este cineva afară?

În clipa în care am simțit cum alunec într-o stare deosebită de somnolență, din crengile pe care cei din grup le aduseseră în spatele meu, chiar înainte de ceremonie, pentru a delimita spațiul sacru, se auziră ciripeli ușoare. Aceste scurte zgomote de păsări adormite se repetau fără încetare, nu tare, ci doar atît cît să mă împiedice să adorm de-a binelea. Am simțit dintr-o dată nevoia să ating pămîntul. Mîna mea stîngă aluneca ușor asupra lui, ca și cînd ar fi mîngîiat obrazul unui copil. La origini, pămîntul era o forță spirituală și, după cum spun cei din Vechime, va veni o zi în care această forță îl va reabsorbi. Mîngîind pămîntul, mi se părea că recunosc fiecare fir de iarbă și că simt pulsînd sub el eterna forță spirituală a Marelui Părinte.

În acest moment al reflecțiilor mele, mica trapă de la intrarea în cort s-a deschis. Wallace Black Elk mi-a cerut să aduc apă pentru ca fiecare participant să poată bea o gură. I-am spus că vreau să adresez grupului o rugăciune de mulțumire. Obținîndu-i permisiunea, am intrat în colibă — era o căldură sufocantă însă toți cei așezați în cerc păreau destinși, fericiți, calmi. Erau cu toții prietenii mei: Wallace Black Elk, vraciul, Andrew Thunderdog[1], nepotul lui adoptiv, Kim Buszka, o graficiană din Boston, blackfoot[2] de origine, Leslie, prietena ei, și ea tot din Boston, Julie din San Francisco, Antonio, șofer de autobuz în suburbiile Los Angeles-ului, Jeffrey, indian crow dintr-o rezervație vecină, Josh, metis shoshon aflat în vizită la bătrînul Wallace.

Eram cu toții ca răvășiți de suflul Marelui Mister. Fiecare ființă — un mister în misterul global, parte a unui suflet comun, o conștiință în comuniune cu cea a grupului. M-am așezat între Black Elk și Andrew. Cu un semn din cap, marele șaman m-a invitat să vorbesc și atunci am spus:

— Le mulțumesc tuturor celor prezenți aici pentru faptul că mi-au permis să fiu paznicul focului. Mi-am îndeplinit misiunea într-un spirit de compasiune și cu dragoste.

---

[1] Cîinele Tunetului.

[2] Picior Negru.

L-am rugat pe *Tunkashila*[1] ca toți cei de față să aibă numai bucurii și să fie fericiți tot restul vieții.

Wallace strigă *Aho*!, în maniera de a încuviința a indienilor lakota, apoi îl rugă pe nepotul lui să-mi întoarcă mulțumirile. Indienii sînt oratori minunați datorită, probabil, îndepărtatelor lor origini asiatice. Cel care urma să-mi devină frate și prieten mi-a mulțumit la rîndul lui, apoi Black Elk le-a cerut și celorlalți să facă același lucru; a fost unul dintre acele momente deosebite în care oamenii se reunesc într-o comuniune profundă.

În cort, Antonio, cel din Los Angeles, mi-a mărturisit că simțise imediat prezența spiritelor. Se întîmplă, în timpul unor astfel de ceremonii, să apară un val de neliniște care apoi dispare, să se instaleze un sentiment de bucurie, de libertate sau, dimpotrivă, de opresiune, ca și cînd fiecare participant ar resimți lucrurile după starea sa de spirit sau după arborele lui psihologic. În astfel de momente, ni se recomandă să ne rugăm intens. Ar fi ideal să cunoaștem rugăciunile în limba lakota, însă noi, reprezentanți ai fețelor palide, știm, din nefericire, doar cîteva frînturi.

În timpul ritualului, Wallace primea instrucțiuni de la spirite și le răspundea într-un limbaj sacru, pentru a se face înțeles de acestea și a face posibil schimbul. Momentul cel mai impresionant a fost marcat de un soi de fîlfîit de aripi — mici luciri de lumină electrică albăstruie. Acestea ar fi produse de niște pietricele zburînd prin colibă și care sînt, se spune, formele pe care le iau spiritele.

La sfîrșitul ceremoniei, toți participanții au intonat cîntecul de rugăciune și cîntecul de ofrandă prin care spiritele erau invitate să primească darurile sacre așezate pe altar — printre care se găsea desigur și hrană — pentru ca acestea să-i binecuvînteze înainte de a se retrage. La rîndul lui, și șamanul este binecuvîntat de spirite, siguranța acestuia depinzînd de sinceritatea de care dă dovadă pe întreg parcursul ceremoniei.

---

[1] Marele Spirit.

Wallace a luat apoi pipa sacră de pe altar și a întins-o pe rînd fiecăruia dintre noi. Toți eram profund emoționați de experiența pe care tocmai o trăiserăm. Pe măsură ce pipa sacră trecea din mînă în mînă în jurul cercului, fiecare trăgea două sau trei fumuri, rostind cu religiozitate cuvintele *Mitakuye Oyasin*[1]. În penumbra saunei, ne simțeam cu toții înrudiți cu elementele Creației. Aveam senzația că mă găsesc în chiar matricea Marelui Părinte, ocrotit asemeni unui prunc în pîntecul mamei sale.

Chanunpa, pipa sacră, a fost trecută în jurul cercului pentru ultima oară. Tabacul fusese îndesat cu mare grijă, deoarece bătrînii spun că *Wakinyan* — fulgerul, misterul zburător — se înfurie dacă vraciul scapă pe jos fie chiar și o fărîmă de tutun, atunci cînd umple pipa. Am ieșit apoi din cort în ordinea dată de sensul acelor ceasornicului, ultimul fiind conducătorul ceremoniei.

Fiecare trăgea adînc în piept aerul tonifiant de munte. Black Elk a apărut și el în cele din urmă. Și-a îndreptat trupul masiv și a rămas tăcut. M-am apropiat de el cu respect și i-am mărturisit că mai devreme auzisem urletul Coiotului venind din spatele acelui *inipi* — cortul de sudație. Marele Lakota izbucni în rîs și se adresă întregului grup:

— Ați auzit ce a spus omul alb ? A auzit urletele coiotului; sînt sigur că i-a fost frică.

Nu am reacționat, așteptîndu-l să se explice. Au izbucnit și alții în rîs. În cele din urmă i-am întrebat care este cauza acelei ilarități. Noii mei prieteni mi-au spus că în zonă nu existau coioți. Am rămas blocat. Wallace a adăugat că primul spirit care se manifestase fusese cel al Bătrînului Coiot.

— Așadar, le explică el celor de față, ce-a auzit el este învățătura primită de celălalt spirit al său.

Am rămas în continuare tăcut, gîndindu-mă cît de mult putem auzi ceea ce nu poate fi auzit și vedea ceea ce nu poate fi văzut atunci cînd există condiții prielnice și cînd ființa se abandonează naturii sale profunde, veritabile, auten-

[1] Sîntem cu toții înrudiți.

tice. Celălalt spirit al meu, „vocea mea familiară", nu mă înșela, și cu toate acestea lăsase niște glumeți invizibili să mă ia peste picior.

În cele din urmă, grupul se îndreptă spre clădirea principală unde urma să ne odihnim. Am rămas o clipă pe gînduri, reamintindu-mi reflecțiile lui Ruth Beebe Hill[1], a cărei carte o recitisem chiar înainte de a pleca din New York. În această carte, ea arată că în vocabularul populațiilor ancestrale de indieni nu existau termeni precum *a admite, speranță, sfîrșit, îndoială, a-și asuma, deoarece, a crede, a uita, vinovăție, dăunător, ar trebui, regret, risipă, ei, noi.* Cuvintele acestea, precum și tot ceea ce ele defineau pur și simplu nu existau pentru ei, ele pătrunzînd în Lumea Nouă o dată cu civilizația albă. Îmi era greu, cel puțin pentru moment, să mă cufund din nou în memoria lor colectivă. Doar celălalt spirit al meu — „vocea mea familiară" — putea să mă ajute.

Wallace Black Elk, inipi, așa-numita *sweat lodge*

Născut în 1921 în Dakota de Sud, Black Elk[2] a fost de la cea mai fragedă vîrstă învățăcelul bunicului său, vestitul Nicolas Black Elk. El este unul dintre ultimii șamani amerindieni care a fost crescut în spiritul tradiției și care a urmat „calea cea roșie și sacră". Recunoscut de către poporul său drept reprezentant al tradiției și șef spiritual, Wallace ține numeroase conferințe în Statele Unite, Europa și Japonia. El răspîndește o învățătură șamanică autentică, venită din chiar interiorul tradiției.

Wallace sau Grand-Pa, cum îl numesc cei apropiați, a jucat un rol major pe plan politic, luptînd pentru liberta-

---

[1] Ruth Beebe Hill, *Hanta Yo*, Éditions du Rocher, Monaco.

[2] Despre viața lui W. Black Elk, cf. Wallace Black Elk & William S. Lyon, *Les Voies sacrées d'un Sioux Lakota*, Le Mail, Éditions du Rocher, Monaco.

tea indienilor americani. El conduce ceremoniile tradiționale ale indienilor lakota: dansul soarelui, căutarea viziunii yuwipi, *sweat lodge*, inipi etc. În timpul ritualului *Chanunpa* — pipa sacră al cărei deținător este — el comunică direct cu animalele care-l străjuiesc și poate astfel veni în ajutorul oamenilor prin ceremoniile de vindecare. Pentru indienii lakota, pipa sacră este obiectul cel mai sfînt din univers, puterea ei nefiind întrecută de nimic. Toate pipele lor provin din pipa sacră originară, pe care o păstrează veșnic și care le-a fost adusă de Femeia Bizon Alb.

Ceremonialul fumatului, spune Grand-Pa, are menirea de a reafirma atît dimensiunea orizontală a înrudirii individului cu semenii lui, cît și dimensiunea verticală a identității sale. Conceptul de înrudire se sprijină pe faptul că toți cei care fumează împreună participă la aceeași ceremonie și fac aceleași gesturi rituale ancestrale.

În timp ce fumam într-o liniște religioasă, simțeam această legătură cu toate elementele creației.

Vraciul spusese:

— Să cuprindem forțele din cele patru zări în care sălășluiesc cele patru vînturi, reunite într-una singură la sînul tatălui lor, vîntul de sus, din ceruri. Îndrept țeava pipei sacre spre cele patru zări și apoi spre cer.

În vreme ce Wallace făcea aceste gesturi, noi spuneam ceea ce el ne învățase:

— Fumez împreună cu *Tunkashila*[1].

Prin acest ritual, conceptul de înrudire fuzionează cu cel de identitate. Atunci cînd tutunul este pus în butoiașul pipei, i se dau nume de păsări și de animale. Sînt evocate astfel toate forțele, toate formele de viață din univers. O dată terminată pregătirea ei, pipa sacră devine corpul reconstituit al Marelui Spirit, o totalitate sintetică și semnificativă. Toate formele de existență sînt astfel adunate și apoi unite prin acțiunea Focului.

În timpul șederii mele la Crowley Lake, Black Elk a îndeplinit mai multe ceremonii yuwipi. Era vorba de ritua-

---

[1] Cf. nota supra, p. 22.

luri de vindecare destinate ușurării suferinței unor persoane atinse de boli grave (cancer, scleroză în plăci, sida, tulburări pulmonare și renale). Majoritatea ceremoniilor yuwipi se desfășoară în rezervațiile din Dakota, dar anumiți vraci le practică și în alte locuri, ca în cazul celei din nord-estul Californiei, la care tocmai participasem.

Ceremonia yuwipi este ritualul cel mai important la indienii Sioux din tribul lakota. Cu acest prilej, șamanul își cheamă spiritele păzitoare pentru a înfăptui ritualuri de vindecare dar și pentru a găsi un obiect pierdut, a localiza o turmă de bizoni sau a face profeții. Ceremonia yuwipi decurge într-un mod asemănător cu cea a cortului care tremură întîlnită la populațiile ojibwa și cree din Canada și din regiunea Marilor Lacuri. Există multe similitudini între cele două, precum și între ele și Încăperea spiritelor arapaho. Un vraci lakota devine rareori maestru yuwipi — „cel care li se adresează spiritelor" — înainte de a împlini patruzeci de ani, dacă nu chiar cincizeci, deoarece are nevoie de o mare experiență pentru a suporta și canaliza forța considerabilă produsă de această ceremonie specială.

Ucenicia durează cîțiva ani. În general, ea se desfășoară sub îndrumarea unui alt Yuwipi, însărcinat să-l învețe pe ucenic sunetele necesare, modul de aranjare a altarului și de desfășurare a ritualului. Chiar dacă are deja douăzeci sau treizeci de ani de experiență în calitate de vraci, ucenicul trebuie să facă multe încercări personale înainte de a dobîndi forța și capacitățile suficiente pentru practicarea acestei ceremonii. Black Elk spune că majoritatea abordează acest ritual cu precauții și respect infinite, ținînd cont de marea putere și de natura volatilă a spiritelor yuwipi. Trebuie să fii capabil să controlezi toate spiritele pe care le invoci, precum și Ființele Tunet, extrem de puternice și de zgomotoase. O forță care nu este stăpînită riscă să se dovedească periculoasă pentru șaman și membrii familiei lui, îndeosebi pentru copii.

Auzisem de ceremoniile yuwipi dar nu participasem niciodată la vreuna. Pentru început, toate obiectele necesare sînt

purificate atent cu salvie, înainte de a fi dispuse pe altar. Steagurile de rugăciune reprezentînd cele patru direcții cardinale sînt plasate în cele patru colțuri ale altarului în funcție de culoare. Au fost pregătite patru sute cinci săculețe pentru rugăciune conținînd tabac sau *kinikinick* — acestea reprezintă cele patru sute cinci spirite. Hrana ceremonială este depusă la picioarele altarului, în general spre est. Black Elk ne-a explicat faptul că, în momentul în care pătrund în *lodge,* spiritele ating ușor alimentele, care din clipa aceea capătă virtuți curative. Iată de ce sînt consumate cu atîta deferență în timpul festinului de după ceremonie.

Aproape toate triburile practică ceremonia *sweat lodge* pentru a-și purifica atît corpul, cît și spiritul. Baia de aburi exista la maiași și azteci cu mult înainte de sosirea spaniolilor. În secolul al XVII-lea, un dominican, fratele Diego Duran, a descris modul în care aztecii făceau băi uscate în interiorul unor construcții de sudație numite *temezcalli*: „Aceste băi sînt încălzite cu foc și sînt relativ mici. În fiecare colibă, încap zece persoane culcate. Intrarea este strîmtă și foarte joasă. Oamenii nu pot intra decît pe rînd."

Aztecii aveau un zeu al saunei pe care-l venerau și căruia îi adresau rugăciuni în timpul purificării. După spusele fratelui Duran, căldura degajată era atît de mare încît un spaniol nu ar fi putut să o suporte și ar fi rămas paralizat pe viață. Conchistadorii au observat aceleași *temezcalli* la vechile popoare din Mexic (*teme* însemnînd în azteca veche „a face baie" iar *calli,* „casă").

Este curios faptul că misionarii spanioli, care au venit în urma conchistadorilor, au depus atîta efort să descrie aceste *temezcalli,* pentru ca apoi să contribuie la distrugerea lor.

Inuiții aveau și ei un tip de saună *(kashim).* Aceasta era o construcție mare de lemn prezentată ca fiind centrul vieții sociale și religioase a satului. Un călător din secolul al XVIII-lea, aflat în vizită la indienii delaware din Pennsylvania, a observat: „În fiecare sat, la o anumită distanță de corturi, se afla un cuptor. Acesta era construit din lemn acoperit cu lut și era plasat în preajma unei coline. Înăuntru se puneau

pietre încălzite pînă la înroșire. Indienii îl foloseau pentru a se curăți și a se purifica. La indienii navajo, acea *sweat lodge* seamănă cu o mică movilă, avînd o intrare făcută dintr-un cadru din lemn de cedru. Indienii din zona de cîmpie îndeplineau ceremonia sudației în patru timpi, acompaniind-o cu rugăciuni și cîntece sacre."

Pe la 1830, vestitul pictor din Vest, George Catlin, a pictat un cort de sudație mandan amenajat în interiorul unui *tipi*. Antropologul James Mooney a relatat că loja de sudație era o practică aproape zilnică la indienii cheyenne și kiowa. Peste tot în America, această *sweat lodge* este construită în aceeași manieră: ramuri suficient de lungi sînt îndoite și legate pentru a forma o cupolă de aproximativ un metru și jumătate înălțime, care era odinioară acoperită cu piei de bizon, în zilele noastre folosindu-se păturile. La început, un număr de șase pînă la zece persoane se așezau în jurul unei vetre centrale, unde sînt puse pietrele încălzite pînă la înroșire. Peste acestea se varsă apă rece, pentru a obține astfel aburi fierbinți. După cum spun membrii tribului, această ceremonie este practicată cu ocazia serbărilor pubertății, înaintea unui dans al soarelui sau a altor ceremonii sacre, înaintea plecării la vînătoare sau pe poteca războiului, după uciderea unui vultur sau a unei ființe umane.

Inikagapi, „a transpira", este un ritual de purificare care poate fi îndeplinit și pur și simplu pentru a te simți bine, curat, sau pentru a scăpa de oboseală. Însă, de cele mai multe ori, este vorba de o ceremonie sacră. Este preludiul unui ritual de o și mai mare solemnitate: căutarea viziunii.

Cu peste cincizeci de ani în urmă, șamanul Nicolas Black Elk[1] spunea că în *sweat lodge* se reunesc toate forțele universului: pămîntul, apa, focul și aerul. Apa este binefacerea oferită omului de către Spiritele Tunetului. Aburul care se ridică din pietrele aflate în jurul focului ne purifică și ne ajută să trăim în acord cu voința lui Wakan Tanka. Dacă

[1] Nicolas Black Elk & John Neihardt, *Hehaka Sopa. Les rites secrets des Indiens sioux*, Éditions Payot, Paris.

sîntem suficient de puri, putem chiar să sperăm că vom avea o viziune.

Învățătura lui Archie Fire Lame Deer[1], vraci lakota, spune că loja de sudație este delimitată de doisprezece țăruși și patru orizonturi. Fiecare element simbolizează ceva și fiecare simbol este sacru. Pămîntul în care sînt înfipți țărușii trebuie să se afle în apropierea unei ape, într-un loc în care să existe mult lemn — întotdeauna salcie albă, cea care ia durerea de cap. Lame Deer povestește[2]: „Tatăl meu (John Fire Lame Deer) îmi spunea mereu că toate acestea reprezintă scheletul poporului nostru. Ramurile de salcie au rolul de a evoca viața și moartea. Salcia moare iarna dar renaște primăvara, asemeni oamenilor care mor dar continuă să trăiască în lumea spiritelor."

Intrarea în colibă trebuie să fie orientată întotdeauna spre vest, pentru a uni soarele care apune cu soarele nopții, cel care mai este numit și lună. Numai *heyoka*, visătorul tunet, procedează întotdeauna invers fată de tradiție. Intrarea în coliba sa se face prin partea de est. Black Elk afirmă că *inipi* ar trebui orientat spre est.

Pămîntul extras din vatra aflată în mijlocul încăperii este folosit pentru trasarea unei căi sacre care duce la o movilită numită uneori *Unci*[3] și aflată la circa cincizeci–șaizeci de centimetri de la intrare. Puțin mai departe, va fi aprins Focul Fără Sfîrșit. Pentru amenajarea acestuia, se așază patru bușteni orientați spre est și vest, peste care sînt puși alți patru orientați spre nord și sud. De aceștia se sprijină apoi alți bușteni, pentru a forma o construcție asemănătoare unui *tipi*. În vîrful acestui rug, sînt așezate pietrele. Focul Fără Sfîrșit nu reprezintă numai *Unci*, dar și puterea eternă a Marelui Spirit căci, dacă oamenii mor, munții și stîncile trăiesc veșnic.

---

[1] Cerb Șchiop.

[2] Archie Fire Lame Deer, *Le Cercle sacré*, Éditions Albin Michel, Paris.

[3] Pămîntul.

Lîngă vatra în care ard pietrele, se află un altar în formă de craniu de bizon pe care se pune pipa sacră; la picioarele acestui altar, se află o găleată cu apă de izvor, cu care se udă pietrele înroșite și în care unii vraci pregătesc în prealabil o infuzie de salvie. În anumite cazuri, pietrele sînt duse în *sweat lodge* cu ajutorul unor furci, tradiția recomandînd însă folosirea coarnelor de cerb. Se cuvine ca, în fiecare etapă de pregătire a unui *inipi*, să se rostească rugăciunile potrivite. În urmă cu cincisprezece ani, în timpul primelor mele experiențe de sudație, bărbații erau separați de femei. Anumiți lideri tradiționali, îndeosebi Lame Deer, respectă în continuare această regulă, în vreme ce alții, precum Wallace Blake Elk, înfăptuiesc ritualul fără cea mai mică discriminare. Participanții intră în încăpere în sensul acelor de ceasornic, sensul solar, și se așază apoi chiar pe pămînt. Conducătorul ceremoniei se așază în partea de est a intrării. Paznicul focului oficiază în exterior, lîngă vatra centrală. El este cel care, la cererea liderului ceremonial, duce pietrele înroșite în interiorul încăperii de sudație. El este totodată cel care ridică sau coboară cuvertura care acoperă intrarea și cel care execută ordinele conducătorului.

Pietrele încălzite pînă la incandescență capătă un aspect deosebit.

Black Elk le numește *stone people*[1]. Cînd sînt aduse în încăpere și așezate pe vatra centrală, pe ele se văd conturîndu-se chipuri, forme... Oamenii realizează astfel cît de vii sînt aceste pietre. Liderul presară salvie sau cedru deasupra lor, și un miros deosebit umple încăperea.

Se așteaptă apoi ca spiritele bune să se manifeste, ca Wakan Tanka să vină pentru a liniști și a îndruma inimile participanților. În timp ce apa rece este vărsată asupra pietrelor incandescente, toți se roagă și îi mulțumesc Creatorului. Încetul cu încetul, coliba se umple cu un abur alb, ca și cînd o undă de aer cald ar izvorî din pămînt.

---

[1] Poporul Pietrelor.

Aceste *sweat lodges* sînt adeseori agreabile. Se întîmplă însă ca ele să se dovedească deosebit de neplăcute pentru cei neobișnuiți cu genul acesta de experiențe. Îmi amintesc că am participat în 1985 la un astfel de ritual condus de către un tînăr lakota, în timpul căruia cineva a fost incomodat de căldura devenită insuportabilă. Cu toate acestea, majoritatea șamanilor cunosc limitele care nu trebuie depășite în cazul novicilor.

Treptat, atmosfera devine plină de vrajă. Îngînat de cîntece, de rugăciuni și de sunetele produse de uruitoare, conducătorul ceremoniei imploră sosirea spiritelor și a Tatălui Ceresc. Jerry Dunson, unul din prietenii mei kiowa ponca, spunea mereu: „Tată, eu nu sînt decît un lucru neînsemnat; dă-mi umilința necesară pentru a împlini această ceremonie." Dacă un participant nu mai suportă căldura, el cere permisiunea de a ieși strigînd: *Mitakuye Oyasin*[1]. Paznicul focului îi deschide de îndată ușa, iar acesta iese respectînd sensul acelor de ceasornic. În derularea ritualului există patru etape sau patru deschideri, mai exact, intrarea în încăpere este deschisă de patru ori. De fiecare dată, vraciul întreabă dacă cineva dorește să iasă.

Chanunpa trece din mînă în mînă. Fiecare primește pipa sacră rostind cîteva cuvinte sau spunînd o rugăciune. O ceremonie de o asemenea importanță purifică trupul și spiritul — în anumite cazuri, se poate practica spălarea cu salvie. În general, un puternic sentiment de fraternitate și armonie îi unește pe participanți. *Chanunpa* este cea care i-a ajutat pe indienii lakota-sioux să păstreze, în pofida evenimentelor imprevizibile ale istoriei lor, o legătură strînsă cu Marele Părinte — Pămîntul.

Îmi mai amintesc de prima mea ceremonie yuwipi cu Wallace Black Elk. Încă de la sosirea mea la Crowley Lake, el înfăptuia ritualul de dimineață, îndreptînd pipa sacră în cele șapte direcții. Această ceremonie se poate derula folosind fie pipa, fie doar un pumn de tutun. Cele șapte direcții sînt:

---

[1] Cf. nota *supra*, p. 23.

nordul, estul, sudul, vestul, patria Vulturilor (legătura cu Marele Creator), *Unci Maka*[1] și *Tunkashila*[2].

O dată încheiată această operațiune prealabilă esențială, ziua putea să înceapă. Așadar, la începutul după-amiezii, am construit sub îndrumarea lui un cort pentru ritualul de sudație, după regulile dictate de tradiție, cu focul fără sfîrșit și calea centrală.

Deși eram vreo cincisprezece așezați în cerc în interiorul cortului, formam cu toții o singură ființă spirituală. Black Elk așternu un strat de salvie pe jăraticul incandescent și așteptă ca valurile de fum parfumat să înceapă să urce. Puterea plantei trebuia să-l ajute să închidă ușa în fața spiritelor rele. Andrew, toboșarul, începu să bată în instrumentul său ritualic și cîntă o melopee în registru acut. Eram cufundați în întuneric absolut. Se scurseseră doar cîteva minute, cînd o schimbare de atmosferă deveni perceptibilă.

— Părinte al nostru, strigă Black Elk, ascultă-mă, mă înrudesc cu toți cei care merg în picioare, se tîrăsc, zboară sau înoată. Încă de la început, chipul meu, pieptul, brațele și picioarele mele sînt din același aluat din care sînt alcătuite toate creaturile. Ne înrudim cu toții. Știu asta. Văd minunile tale peste tot, în frunza tomnatică, în copacul din care se desprinde această frunză, în rădăcinile *celor care stau în picioare*[3], Părinte, ascultă-mă, te rog.

Wallace ceru să i se aducă primele pietre încălzite pînă la incandescență. Acestea au fost puse în vatra din mijlocul cortului iar intrarea a fost reînchisă, întreaga asistență cufundîndu-se într-o beznă adîncă.

— Simt, spuse șamanul, că toate viețuitoarele sînt protejate. Trăiesc, deci sînt protejat. Trăiți, deci sînteți protejați. Gîndiți, vă minunați, luați decizii... Faptele voastre vă protejează. Sînteți ființe umane, prin urmare regăsiți în voi o putere tămăduitoare — aceea care îi ajută pe cei aflați în

---

[1] Marele Părinte (Pămîntul).
[2] Cf. Nota *supra*, p. 25.
[3] Copacii.

nevoie. Mă rog Marelui Spirit să vadă în voi niște căutători ai adevărului, ai binelui și ai puterii de regenerare.

Pătrundeam treptat în straturile tot mai adînci ale conștiinței șamanice, grație mai multor stimuli corporali: salvia, cedrul, zgomotul tobei, cîntecele și rugăciunile. Timpul se scurgea, fără însă ca înainte sau după, trecut sau viitor, să mai existe — nimic decît prezentul perpetuu. Brusc, în încăperea închisă au năvălit val-vîrtej Poporul Pietrelor sub forma unei lumini de un albastru turcoaz. Am urmărit cu atenție fenomenul, pentru a mă asigura că nu e vorba de o reacție chimică naturală a pietrelor încălzite pînă la incandescență. În van.

Atmosfera era intensă, căldura extremă, corpul îmi era transpirat. Bătăile tobei se accelerau. Deodată, am auzit ciripit de păsări, fîlfîit de aripi, foșnete de stofă, în timp ce un vînt ușor sufla în interiorul încăperii închise ermetic. În anumite momente, cîntecele și toba se opreau pentru a-i permite lui Wallace să vorbească.

— Această ceremonie este o chemare spirituală unică. Yuwipi le va arăta celor care doresc sincer să comunice cu lumea spiritelor care este calea de urmat. Ei vor putea apoi să-și ajute poporul, indiferent de religie sau rasă, și lumea întreagă. Pentru a stabili această comunicare, trebuie să urmați exemplul șamanului care umblă printre voi. Voi, oamenii albi îndeosebi, învățați să depășiți constrîngerile eului vostru. Dacă doriți să vă apropiați și mai mult de Marele Spirit și să deveniți un șaman natural, dezvoltați-vă, de asemenea, respectul față de voi înșivă, reechilibrați-vă cunoștințele și trăiți în armonie cu legile Creației.

Îi absorbeam pur și simplu cuvintele prin toți porii trupurilor noastre.

— Priviți, a continuat el, după ce a turnat apă peste pietre, acest abur sfînt, care se înalță din Poporul Pietrelor, este suflul Marelui Spirit. Respirîndu-l, asimilați energia Marelui Mister.

O senzație extraordinară îmi străbătu corpul. Am simțit o ușoară accelerare a ritmului cardiac, ca și cînd inima

ar fi încercat să ardă din balastul, emoțiile și îndoielile vechi, ascunse încă în conștiința mea obișnuită. Mă simțeam minunat, cum de altfel mă simțisem și în timpul altor experiențe de expansiune a conștiinței — numai că, în cazul de față, trupul meu era purificat simultan cu spiritul.

În realitate, ceremonia a mai durat încă o oră și jumătate. Unii se rugau pentru părinții bolnavi sau pentru rudele dispărute, alții pentru natură. După cum spunea Black Elk: „În yuwipi, nu mai există bărbați și femei, rase sau diferențe religioase, ci doar ființe umane unite într-o stare de comuniune perfectă, într-un elan spiritual comun." Nu puteam să-mi reprim gîndul că aceste ceremonii coboară pînă în negura timpurilor și au răzbit prin toate capriciile Istoriei. Pentru noi, occidentalii, care am pierdut sensul unor astfel de ritualuri, a sosit probabil clipa să regăsim aceste căi străvechi de împlinire a sinelui prin redescoperirea învățămintelor șamanice cu o vechime multimilenară.

În timp ce fumam împreună pipa sacră, Grand-Pa spuse:

— Au trecut, iată, cinci sute de ani de cînd fumăm *Chanunpa*. În vremea aceea, un clan lakota care se stabilise în actuala Virginie de Vest a trăit un eveniment atît de extraordinar și de sacru pentru noi, ca pentru voi momentul în care Dumnezeu i-a înmînat lui Moise tablele Legii. O femeie a venit în căutarea clanului, aducînd cu ea o profeție și o pipă, obiect al unirii poporului. Ea era din spița acelor „patru labe", care aveau să devină în curînd hrana și adăpostul clanului (bizonii). Strania vizitatoare pretindea de altfel că se numește *Ptesanwin*, familia sa era poporul Bizon — masculii erau *Pta*, iar femelele *Pte*. Ea era, așadar, femeia *Pte*, sora fiecărui indian lakota. „Sînt femeie, spuse ea. Gura mea grăiește adevărul și în mine nu este nimic răuvoitor." Apoi, ea a dat clanului o țeavă lungă și dreaptă, laringele lui *Pte* pe care îl scosese și-l uscase pentru ca el să poarte suflarea omului. „Cu ajutorul acestui tub, spuse ea, suflarea voastră va deveni vizibilă. Folosiți-o pentru a intra în contact cu înțelepciunea celor dispăruți, pentru a vă menține uniți și pentru ca vorbele voastre să fie întotdeauna armonioase."

Cunoșteam povestea femeii Bizon. Ea este cea care le-a transmis siouxilor lakota cele șapte ceremonii care formează osatura cosmogoniei lor. Cîteva dintre ele au căzut în desuetudine, dar altele au rezistat și au ieșit iar la lumină în ultimii treizeci de ani, grație redeșteptării conștiinței șamanice în America de Nord: dansul soarelui, căutarea viziunii și ceremonia sudației, în varianta yuwipi. Aceasta din urmă a devenit foarte populară, atît la indieni cît și la alții.

Am avut în mai multe rînduri ocazia de a vorbi cu Andrew Thunderdog, fratele și prietenul meu. Acest povestitor admirabil mi-a relatat numeroasele sale experiențe de căutare a revelației. *Hamblecheyapi*, căutarea viziunii, este elementul central al călătoriei spirituale a indianului dornic să intre în contact direct cu Wakan Tanka. Este o ceremonie individuală care se desfășoară pe un munte izolat, îndeosebi pe vestitul *Bear Butte*[1] din Montana. Anumiți indieni din zonele împădurite, siouxii santee, care trăiau în regiunile acoperite de desișuri din Minnesota, au construit, în vîrful copacilor, platforme pe care efectuau acest exercițiu spiritual.

Cel plecat în căutarea revelației trebuie să-și impună o perioadă de patru zile de post negru. În ce mă privește, ținusem deja post de cîteva ori, dar niciodată post negru.

— Ce se întîmplă atunci cînd nu bei timp de mai multe zile? l-am întrebat eu pe Andrew.

— Ei bine, a doua zi este neplăcut, și atunci te rogi Tatălui din ceruri. Dar cel mai greu este în cea de-a treia zi.

— Și ce faci atunci? am insistat eu.

Mă privi cu un aer ironic și spuse:

— *Hey, then you pray more*[2].

În ajunul plecării noastre, eram cu toții așezați confortabil în jurul focului. Ca de obicei, Wallace bea sifon. Atunci ne povesti întîmplarea cu vulturul.

— Într-o zi, rulam pe autostradă împreună cu tata și cu vărul meu, cînd am zărit o pasăre mare culcată pe o parte.

---

[1] Colina Ursului.

[2] Ei, atunci te rogi și mai mult.

Am făcut cale întoarsă. Era un vultur rănit de un vînător. În cădere, își rupsese o aripă. Nefericitul încerca totuși să-și ia zborul, dar era prea slăbit. Atunci, am mestecat o bucată de salvie și i-am pus-o ca un plasture pe rană. Am adunat apoi mai multe tulpini de salvie pe care le-am pus peste și sub corpul păsării. Am încercat după aceea să-i pun la loc aripa frîntă. În cele din urmă, ținîndu-l strîns de labe cu mîna stîngă, l-am ridicat spre răsărit și am început să mă rog. Pe la jumătatea rugăciunii mele, vulturul a murit în mîinile mele.

L-am adus în cortul Poporului Pietrelor. Ne rugam, cînd s-a produs o străfulgerare și spiritul vulturului a pătruns în încăpere. Bătînd din aripi, mă atinse cu ele — aș fi jurat că este atingerea unei mîini omenești. Îmi mulțumi pentru ceea ce făcusem pentru el. Eram gîtuit de emoție și mi-au dat lacrimile. Vulturul îmi spuse: „Cînd zăceam în agonie pe marginea drumului, cuprins de chinuri, m-ai legănat în brațe. Ai încercat să-mi vindeci rana și te-ai rugat să rămîn în viață. Dar acum știi că și eu am un spirit. Rămăsesem fără sînge, așa că am plecat. De acum, îmbrăcămintea mea care zace pe jos (penele) îți aparține. Am venit să-ți ofer penele mele, pentru că mi-ai mîngîiat rana, te-ai rugat pentru mine și mi-ai arătat că mă iubești. Îți promit că, atît timp cît le vei purta, eu voi zbura deasupra ta." Iată ce mi-a promis spiritul vulturului în ziua aceea.

Un membru al grupului nostru i-a cerut Bătrînului să ne povestească despre învățăturile primite de la bunicul lui, vestitul Nicolas Black Elk, unul dintre cei mai mari șamani din prima jumătate a secolului. Cu privirea pierdută în gol, Wallace spuse:

— Era o perioadă dificilă. Prin anii '30, Departamentul pentru problemele indienilor interzicea ceremoniile tradiționale. Nick și cu mine mergeam în adîncimile pădurii pentru a le îndeplini. Pe cînd era copil, bunicul meu a căzut dintr-o dată într-o comă profundă care a durat mai multe zile. Și-a părăsit trupul și a fost purtat spre un nivel supranatural, unde a asistat la diverse evenimente premonitorii și unde a descoperit bogăția căii lakota. Pe măsură ce treceau anii,

sensul acestei experiențe i-a devenit evident. El avusese, de pildă, viziunea înfrîngerii poporului nostru de către albi, el văzuse cercul „frînt" al națiunii noastre. Se crede că viziunile lui nu se limitau la durata propriei vieți, ci mergeau dincolo de ea. Nick s-a plîns adeseori de neputința lui de a reface cercul frînt, deși mulți cred că nu a dat greș. Un alt efect al revelației avute de bunicul meu în copilărie a fost și dotarea lui cu puteri șamanice diverse — cea a elanului îl făcea realmente irezistibil în ochii femeilor, ceea ce nu l-a împiedicat în nici un fel să-și asume mari responsabilități spirituale pe tot parcursul vieții...

Războaiele din cîmpie, încheiate cu masacrul celor din clanul Marelui Picior, petrecut la Wounded Knee în 1892, au frînt inima și coloana vertebrală a Poporului. Totuși, așa cum ființele supranaturale au lăsat adeseori să se înțeleagă, spiritul Poporului nostru nu a fost distrus definitiv. Pe tot parcursul secolului al XX-lea, amerindienii au fost măturați de mari furtuni. Cu toate acestea, ei ies astăzi din aceste încercări mai viguroși ca oricînd, iar anii care vor veni vor vedea împlinindu-se scena finală a viziunii bunicului meu: cercul națiunii noastre va fi reconstituit și Poporul va trăi din nou în pace și armonie.

Conștiință amerindiană a mediului, Flora Jones, indiancă wintu, zona de joasă altitudine a muntelui Shasta

În toamna anului 1995, cu ocazia unui congres intercultural în sud-estul Franței, am avut prilejul de a mă întreține îndelung cu Jack Walking Eagle, un indian din nordul Californiei care învățase șamanism cu Flora Jones, o wintu din regiunea lui.

Vreme de mii de ani, indienii wintu, karok, yurok și hupa au trăit izolați într-o zonă minunată extrem de retrasă. Aceste triburi vecine și-au format, deși vorbeau limbi diferite, moduri de viață asemănătoare: pescuitul somonului, vînătoarea cerbului lopătar și cultivarea porumbului. Printre alte-

le, fiecare dintre aceștia manifestă același respect pentru natură — cei din tribul wintu venerează în special muntele Shasta, muntele lor sacru. În timpul ceremoniei autumnale numite „dansul pieii de cerb alb", șamanii perpetuează riturile secrete vizînd reînnoirea naturii și bunăstarea comunității. Se remarcă și aici un respect inegalabil pentru conștiința naturii. Flora Jones este una dintre ilustrele reprezentante ale acestor șamani wintun.

Odinioară, poporul wintun ocupa un teritoriu care se întindea de la muntele Shasta, de-a lungul malului stîng al rîului Sacramento, pînă în golful San Francisco. În secolul trecut, înainte de 1870, erau aproape douăsprezece mii de oameni. Însă un secol de violență rasială, boala, sărăcia, migrațiile și căsătoriile consanguine le-a redus numărul la puțin peste o mie[1].

În ciuda dispariției treptate a celei mai mari părți a tradițiilor lor, indienii wintun continuă să-i considere pe șamanii inițiați vindecători și îndrumători spirituali.

— Ceremoniile lor încep seara, mi-a spus Walking Eagle. Șamanii și ucenicii lor dansează și cîntă în jurul focului pentru a invoca spiritele, a căror sosire o anunță cu ajutorul unui fluier de os. Dacă un spirit acceptă un anumit candidat, el pătrunde în trupul acestuia, care este cuprins de îndată de convulsii. Omul salivează și se întîmplă ca din gură și din nări să-i curgă sînge. În final, acesta cade la pămînt și șamanii mai vechi îl duc în cealaltă parte a focului, unde îl veghează cîntînd.

Puțini sînt astăzi indienii wintu care păstrează memoria limbii și tradițiilor lor. Flora Jones este singura femeie șaman recunoscută. Ea continuă să practice arta de a vindeca a strămoșilor ei, organizează ședințe șamanice și le prescrie bolnavilor din triburile vecine ierburi tradiționale. În stare de transă, Flora Jones stabilește diagnosticul doar cu ajutorul mîinilor.

---

[1] Despre sfîrșitul tragic al indienilor din California, cf. Théodora Krueber, *Ishi*, Éditions Terre Humaine, Paris.

— Ședința începe în momentul în care spiritul pune stăpînire pe trupul ei, un eveniment spectaculos, continuă Jack Walking Eagle. Plimbîndu-și mîinile pe deasupra celui bolnav, Flora îi simte trupul pînă la cel mai mic mușchi și cea mai mică venă. Ea simte chiar și durerile acestuia. Dacă o persoană are probleme cardiace, inima Florei începe să bată mai repede. Ea suferă de tot ceea ce suferă bolnavul. Devine o parte a celuilalt. Dacă spiritul identifică sursa bolii, el prescrie cura terapeutică, vorbind prin gura șamanului.

Shasta este muntele sacru al tuturor indienilor din nord-vestul Statelor Unite, motiv pentru care aici se desfășoară mai multe ceremonii în fiecare an. Se vorbește adesea de cazuri de revelații spontane și de diverse apariții. Flora Jones știe cum să intre în legătură cu spiritul muntelui Shasta. Prin urmare, nu mai este ea cea care vorbește, ci prin vocea ei grăiește însuși muntele, care se exprimă prin intermediul unui corp perfect purificat.

Flora Jones s-a născut în 1909. Pe la sfîrșitul anilor '80, ea a anunțat că se retrage, însă continuă să practice pentru frații ei wintun și pentru cei care o consultă de mult timp. Pe la începutul anilor '90, ea continua să susțină ceremonii publice pe muntele Shasta, cu ocazia Paștelui și la mijlocul lunii august.

După ce în 1854 poporul ei a semnat un tratat, cedînd guvernului Statelor Unite cea mai mare parte a teritoriului tribal, șeful Seattle din tribul Suquamish i s-a adresat lui Isaac Stevens, guvernatorul noului stat Washington, în felul următor:

„Atunci cînd omul roșu va fi pierit și cînd amintirea tribului meu va fi devenit un mit printre oamenii albi, aceste țărmuri vor fi locuite de morții noștri invizibili, iar atunci cînd urmașii voștri, copiii copiilor voștri, se vor crede singuri în prerie sau în liniștea pădurilor întinse, ei nu vor fi niciodată singuri. Noaptea, cînd pe străzile orașelor și satelor voastre va fi liniște iar voi le veți crede pustii, ele vor fi de fapt pline de mulțimea celor reveniți pe meleagurile pe care au trăit și care nu au încetat niciodată să iubească aceste

locuri minunate. Omul alb nu va fi niciodată singur. Să fie, așadar, drept și bun cu poporul meu, căci morții nu vor fi neputincioși. Morți, am zis? Nu există morți, ci doar lumi diferite.“

Ritualul cortului tremurător la indienii Cree — nordul Quebecului — toamna anului 1992

După ce am părăsit Montrealul și am traversat cele Trei Rîuri, mă îndrept acum spre Saint-Jean, mai exact spre Mistassini-Baie-du-Poste, pentru a ajunge într-o tabără Cree din apropiere de golful James. Pădurea laurentină care se întinde la sud de pădurea boreală este magnifică, un adevărat mozaic de pajiști și copaci, pini, printre care maiestuosul pin alb, arțari, stejari, mesteceni și atîtea alte specii ale căror denumiri nu le cunosc și care dau splendoarea toamnei canadiene.

Drumul merge de-a lungul parcului național de la Mauricie. La nord de Trei Rîuri, după Shawinigan și Grand-Mère, urmează un lanț de coline unde sălășluiesc elanul canadian, vulpea, ursul și castorul. Unul din visurile mele este să văd un elan în libertate — acest animal de talie mare trăiește în regiunile mlăștinoase din nord, dincolo de lacul Saint-Jean, unde așezările civilizate se răresc. Acest solitar poate fi uneori zărit pe șosele, îndeosebi noaptea, iar prezența sa în regiune este semnalată la tot pasul de panourile indicatoare.

Urmează să petrec vreo două săptămîni la indienii cree din Mistassini-Baie-du-Poste, la recomandarea lui Agnes, o infirmieră de provincie care lucrează la dispensarul rezervației. O întîlnisem de mai multe ori la Montreal. Originară din Grenoble, această femeie de treizeci și cinci de ani a părăsit Franța la vîrsta de optsprezece ani, pentru a răspunde chemării Lumii Noi. Agnes este o enciclopedie vie în materie de civilizație amerindiană. Trebuie menționat faptul că timp de șapte ani a trăit la inuiții din extremul nord canadian.

Aş fi vrut să profit şi eu de această călătorie pentru a vizita acea parte de nord dar, din păcate, timpul îmi era măsurat. Această civilizaţie necunoscută, atît de îndepărtată dar totodată şi atît de apropiată, mă fascina. Cuvîntul inuit se referă la toţi eschimoşii din Canada, deosebindu-i de eschimoşii din Asia sau din Insulele Aleutine din Alaska. Cuvîntul „eschimos ", deloc apreciat de inuiţi, este folosit din ce în ce mai puţin. Cît despre „inuit ", acesta înseamnă pur şi simplu „Poporul".

Nişte artişti amerindieni pe care i-am întîlnit la Montreal mi-au explicat că, după mai mult de cincisprezece ani de negocieri, inuiţii au semnat cu guvernele federal şi teritorial acordul de la Nunavut, rod al celor mai importante revendicări ale indienilor autohtoni din istoria Canadei. Acest acord prevede crearea în 1999 a unui nou teritoriu, Nunavut, în partea estică a actualelor Teritorii numite de Nord-Vest. *Nunavut,* în traducere: *Pămîntul Nostru* (echivalentul polinezianului *Fenua),* se întinde pe o suprafaţă de peste două sute de mii de kilometri pătraţi, adică o cincime din suprafaţa Quebecului. Limba inuktitut este aici limbă oficială, alături de engleză. Eschimoşii înşişi îşi spun inuiţi, „Poporul" sau „oamenii ", în timp ce pe indieni îi numesc *Itkilits,* adică „Purtători de Păduchi" iar pe oamenii albi *Kallunaat,* adică „cei cu Sprîncene Lungi".

În timpul sejurului său la inuiţi, Agnes fusese adoptată de o familie cu aproximativ şaptezeci de membri. Acolo, ea a descoperit vînătoarea de vulpi argintii. Pe o întindere albă şi netedă, total lipsită de vegetaţie, fără denivelări, lipsiţi de cel mai mic punct de reper, vînătorii umblă ore întregi, punînd capcane, apoi vin să le ridice fără să uite vreuna. Agnes mi-a spus că femeile le erau superioare bărbaţilor în această artă.

— Cum aşa? am întrebat-o eu.

— Într-o zi de vînătoare, un prieten m-a rugat să merg pînă la mama lui. Am pornit, aşadar, spre ea, pe întinderea aceea albă, măturată de vîrtejuri de vînt. Femeia mi-a cerut să urinez pe zăpada îngheţată — urina face o groapă mică

în care inuitul își așază capcana. Cînd am terminat, ea mi-a aruncat o privire dezaprobatoare deoarece, asemeni bărbaților, nu reușisem să fac decît trei găuri. Ele, femeile, reușesc să urineze de cîte șapte ori.

Trecînd de lacul Saint-Jean, pătrund în adîncimile pădurii laurentine. Un panou de semnalizare indică: *Următoarea stație de benzină:120 km.* O sută douăzeci de kilometri de pădure! Mă gîndesc la codrii noștri din Evul Mediu și la campaniile de defrișare din Franța secolului al VIII-lea. În țara noastră, cu excepția cîtorva frumoase păduri ce țin de anumite domenii, nu au mai rămas spații comparabile celor care încă mai există aici. La ieșirea dintr-un viraj, mă opresc pentru a-mi oferi o oră de plimbare prin pădure. Prietenii mei din Montreal îmi vorbiseră despre o plantă rară, „le suce-pin", care crește în stratul de frunze moarte din zonele umbrite și care face o floare unică. Este o plantă evanescentă, de un alb-argintiu, fără frunze. Îmi fuseseră elogiate și fructele de pădure, afinele și vestitele albăstrele care cresc din abundență în zonă. Plimbîndu-mă, îmi treceam în revistă cunoștințele despre condițiile de viață actuale ale indienilor canadieni.

Populațiile aborigene, cum mai sînt ei numiți, se împart în trei grupe care trăiesc în Yukon, în Teritoriile de Nord-Vest și în Ontario. Întîlnești însă comunități aborigene în toate provinciile. Acestor trei grupe li se mai spune și canadienii autohtoni sau Primele Națiuni, referire implicită la independența pierdută a aborigenilor canadieni. Există, se pare, peste două mii de rezervații răspîndite pe întreg teritoriul, reunind vreo șase sute de tipuri etnice din care mare parte trăiesc modest, dintr-o alocație guvernamentală. Este cazul băștinașilor cree de la Mistassini-Baie-du-Poste.

Cu toate acestea, asistăm de la începutul anilor '60 la o deșteptare a mîndriei amerindiene, ca și la o afirmare a drepturilor și specificității culturale ale primilor locuitori, în special prin Carta drepturilor și libertăților semnată în 1982. De la începutul anilor '60, liderii indienilor încearcă să-și politizeze revendicările. Fie că invocă Constituția, revendică

terenuri sau își apără drepturile miniere, mai multe organizații naționale, în special Adunarea Primelor Națiuni, se angajează în apărarea drepturilor indienilor. Grație acestor acțiuni, vocea lor s-a făcut în cele din urmă auzită. Revendicările lor ajung adeseori în sălile tribunalelor, îndeosebi cele privind dreptul la autonomie al popoarelor aborigene.

Eram la Montreal în 1990, cînd o facțiune rebelă a indienilor mohawk, Războinicii, au pus mîna pe arme și au blocat podul Mercier care leagă insula Montreal de malul sudic al lacului Saint-Laurent, pentru a atrage atenția mass-mediei. Semnarea acordului de creare a teritoriului Nunavut, prevăzută pentru 1 aprilie 1999, a fost urmarea acelor tulburări și angajează un proces de restituire a pămînturilor către popoarele autohtone. Știam că Mistassini avea un dispensar, o infirmerie, un mic supermarket, o școală, o biserică, pe scurt, scheletul unei organizări sociale de tip occidental. Crearea școlilor indiene permite controlul educației religioase și predarea limbilor autohtone, precum și crearea unui sistem judiciar indian. Ca și în Statele Unite, mișcarea amerindiană este extrem de activă și participă din ce în ce mai mult la diverse manifestări care reclamă respectul față de religia, limba, cultura și istoria poporului lor.

Iubesc această țară în care mi-am făcut numeroși prieteni. O iubesc pentru blîndețea și forța ei, pentru clima aspră și verile călduroase. Îmi plac de asemenea arta, cultura și literatura din Quebec și Acadia. Mă gîndesc la toți acei francezi acadieni care, în secolul al XVIII-lea, și-au pierdut pămînturile. *Evangeline,* lungul poem al lui Henry Longfellow, a făcut cunoscută întregii lumi drama lor. Există și o literatură indiană, grație unor scriitori ca Georges Clutesi și mai ales Ipougri care, prin anii '30, a scris mai multe opere traduse în întreaga lume, printre care admirabila *Pilgrims of the Wild*. Zugrăvind Acadia, Antonine Maillet a redat viață în *La Sagouine* unei țări căreia i-a fost furat trecutul.

Sosind în rezervație, sînt surprins, deoarece mă așteptam să găsesc aici un sat mai tradițional. Indienii cree de astăzi sînt descendenții vînătorilor nomazi din Marele Nord care

trăiau în imensa pădure boreală, cea care se întinde pe patru mii opt sute de kilometri, din zona litorală a Labradorului pînă la cursul inferior al rîului Mackenzie și pînă în Yukon. Înainte de sosirea europenilor, acești vînători trebuiau să se adapteze unui cadru natural aspru. Armele, îmbrăcămintea, uneltele, obiectele ritualice erau confecționate cu ajutorul materialelor naturale. Viața se organiza în jurul unor tehnici învățate în comun și al unor instrumente simple. Astăzi, nu mai există așa ceva! Ajutoarele primite de la guvernul federal le-au permis să-și construiască acele mici case de lemn specifice orășelelor nord-americane.

Agnès sosește de îndată și mă ajută să mă instalez. Vizitez dispensarul cree, foarte bine echipat, cu o mică sală de operații și paturi de spital. Personalul „străin" îi include, pe lîngă Agnes, pe Mercedes, o doctoriță de origine spaniolă, și încă o persoană. Toți ceilalți angajați sînt localnici. Anunțurile de pe diversele panouri sînt scrise în limbile engleză și algonquin.

Am vizitat satul de mai multe ori. E un sat pierdut în mijlocul pădurii, la peste optzeci de kilometri de cel mai apropiat oraș. Mă aștepta o altă surpriză: în centrul rezervației se înalță un cort mare — biserica penticostală, instalată acolo de mai mulți ani. Împins de curiozitate, într-o după-amiază am intrat și eu în biserică. Înăuntru se derula un spectacol uimitor. „Cortul", cum îl numesc familiar indienii cree, seamănă cu o cupolă de circ. În interior, sînt bănci cu cîte două locuri, dispuse ca într-o sală de clasă. Trei predicatori tineri cu păr scurt, cămașă albă și cravată cîntau la chitară și psalmodiau cîntece religioase, în fața unui număr de vreo douăzeci de indieni. La fiecare cinci sau zece minute, spectatorii părăseau cortul și alții le luau locul. Am înțeles repede că aceasta era una dintre atracțiile majore ale satului. Cînd un indian nu avea nimic de făcut, el le spunea celor de lîngă el: *Let's go to the tent*[1].

Într-o seară i-am întîlnit pe fostul șef al satului, în vîrstă de peste optzeci de ani, și pe cea mai bătrînă femeie, care

[1] Să mergem la cort.

avea o sută doi ani. I-am întrebat dacă apreciază modul de viață occidental. În mod evident, bătrînii, care cunoscuseră timpurile vechi ale wigwamului și comuniunii cu natura, se simțeau stingheri în noul lor cadru de viață. Șeful mi-a zis:

— Trăim patru sau cinci luni în aceste case, dar nu așteptăm decît un lucru, ca tinerii să dea semnalul de plecare! Atunci petrecem șase sau șapte luni în pădure, unde vînăm, pescuim și regăsim mediul nostru natural.

Am surîs, gîndindu-mă că tinerii respectivi erau în mare parte niște sexagenari voinici.

La recomandarea lui Agnès și a lui Mercedes, m-am dus în vizită la șamanul satului, doctorul de campanie, *bush doctor*, cum i se spune aici. După multe reticențe, el mi-a explicat modul în care folosește plantele și mi-a vorbit despre anumite ceremonii, printre care cea a celebrei tobe de vînătoare a băștinașilor cree și a cortului tremurător. L-am întrebat dacă mai practică ritualurile cortului tremurător. Chipul i s-a adumbrit de îndată. După cîteva ore de conversație, am realizat, spre marele meu regret, că acești băștinași pierduseră multe din credințele și ritualurile lor.

— Totuși, spuse el, legendele noastre astăzi în mare parte uitate povestesc cum națiunea cree s-a organizat în comunități, s-a înmulțit, și-a întemeiat o societate — o lume doar a ei — și a stabilit astfel ordinea într-o lume haotică.

Atunci cînd lumea oamenilor se constituie, se nasc mituri și legende. Se păstrează însă legături strînse între oameni și animale grație celui ales, șamanul, expert în arta invocării spiritelor animalelor, pentru a le utiliza forța sau viclenia în folosul lui sau al grupului. La indienii cree, vînătoarea era un veritabil ritual, fiecare etapă, de la urmărirea vînatului pînă la împărțirea prăzii, fiind marcată de gesturi sau cuvinte rituale. Uciderea unui caribu sau a unui elan era urmată de scurte incantații. Vînatul era de fiecare dată jupuit și tranșat după reguli precise, pentru a nu-i ofensa spiritul ci, dimpotrivă, pentru a-i mulțumi și a-l ruga să se expună din nou săgeților și gloanțelor. Explicarea modului de alcătuire a universului prin recurgerea la povestirea

simbolică plasează geografia cree pe linia unei gîndiri animiste și magice foarte îndepărtate de gîndirea carteziană care prezidează construcția geografiei savante occidentale. Acel *bush doctor* mi-a prilejuit o întîlnire cu un alt bătrîn, care mai fabrica încă faimoasele tobe de vînătoare. Acesta mi-a explicat că, atunci cînd bărbații plecau la vînătoare, toba suna într-un mod special, pentru a intra în legătură cu spiritul animalului pe care urmau să-l ucidă — îndeosebi elanul sau renul canadian. Animalul se afla uneori la mai mulți kilometri de tabără; indienii nu detectaseră încă prezența lui, nici el pe cea a vînătorilor. Și totuși aceștia afirmă că bătăile tobei le permiteau realmente să comunice cu vînatul. De îndată ce contactul era stabilit, fapt semnalat de infime variații de ritm, hăituirea putea să înceapă. Animalul acceptase să-și dăruiască viața.

În toamna anului 1992, mai erau doar două persoane care cunoșteau tehnica sacră de confecționare a acestor tobe. Ele mi-au mărturisit, cu o notă de regret în glas, că acest lucru nu mai interesa pe nimeni. Tinerii se întorc spre lumea modernă, spre promisiunile și iluziile ei. Mai mult, de zeci de ani, misionarii sosiți aici le-au tot repetat indienilor cree că fabricarea și folosirea ritualică a acestor tobe sînt diabolice. Ceea ce a contribuit în mod evident la dispariția unei arte ce vine de foarte departe, de la vînătorii siberieni care s-au instalat în această regiune imensă cu mii de ani în urmă.

Mă gîndeam la populațiile ciuctce, golde, iakute care, în urmă cu treizeci de mii de ani, se îndreptau spre Alaska. În aceeași perioadă, oameni ca ei creau în Europa meridională o artă nemuritoare pe tavanele și pereții grotelor — arta rupestră. Acești călători compuneau cîntece închinate focului și nopții și povești evocînd experiența lor șamanică de viață. Ei nu aveau o limbă scrisă dar înțelegeau deșertul arctic și stepa, respectau animalele cu care împărțeau aceste spații și știau să aprecieze minunile oferite de o natură totuși atît de aspră.

Mai tîrziu alți oameni, bărbați și femei cu un curaj și capacități comparabile, s-au aventurat pe aceste tărîmuri ne-

cunoscute, cu o zestre mentală cu nimic mai evoluată decît cea a vechilor descoperitori.

Pe săniile lor mici cu tălpi din os și din coarne de cerb, ei trăgeau mica rezervă de unelte şi obiecte diverse adunate de poporul lor în timpul a zece mii de ani de viață în Arctica: ace de os deosebit de prețioase, piei din care urmau să-și facă veșminte, vase cioplite din lemn dur sau din os, cîteva obiecte de bucătărie făcute din colți de morsă și mai multe cuverturi din blană de fiecare familie.

Totuși mai important decît această modestă înzestrare materială, ei aduceau din Asia o extraordinară cunoaştere a Marelui Nord. Atît bărbații, cît și femeile învățaseră sute de reguli de supraviețuire în iarna arctică și de găsire a hranei în timpul verii. Ei cunoşteau natura vînturilor și mișcarea stelelor. În timpul nopții hibernale, erau ghidați de șamanii vizionari.

În mod sigur, acești călători nu realizau că trec pe un alt continent. Ei nu aveau cum să știe de existența acestor mase terestre enorme și, dacă ar fi știut, Alaska li s-ar fi părut o parte a Asiei și nu a Americii de Nord. Nu aveau cum să realizeze că străbat un pod — strîmtoarea Behring — căci peisajul arid care îi înconjura nu semăna nici pe departe cu așa ceva. Pentru ei, această expediție de cîteva sute de kilometri nu era în nici un caz o migrație!

Ar fi putut fi numiți siberieni dar, fiindcă au fost asociați cu Alaska, ei au primit numele generic de indieni și apoi pe cel mai specific de athabascani. O ramură viguroasă a acestui popor se va instala în insulele ce alcătuiesc Alaska meridională iar, după cîteva mii de ani, unii dintre descendenții lor vor pleca spre sud, pînă în Arizona, unde vor deveni poporul navajo (sau dineh). Specialiștii au demonstrat că limba indienilor navajo este tot atît de apropiată de cea a athabascanilor, precum este spaniola de portugheză, or, este imposibil ca acest lucru să fie rodul hazardului. Cele două grupuri sînt strîns legate. Acești athabascani nomazi nu formau un val puternic de emigranți care să urmărească transplantarea civilizației lor în teritorii nelocuite. Nimic comun

cu pelerinii englezi care au traversat Atlanticul într-un exod plin de determinare. Este posibil ca athabascanii să se fi răspîndit prin toată America, fără să aibă sentimentul că și-au părăsit țara. Iată cum niște ființe umane au venit pe nesimțite să populeze un întreg continent, înaintînd doar cîteva sute de kilometri la fiecare generație. În treizeci de mii de ani, ei au trecut din Siberia în Arizona, fără ca de fapt să se fi îndepărtat de vatră.

În Alaska și Canada, se întîlnesc în principal două mari familii lingvistice: athabascanii — grupă căreia îi aparțin și navajo —, care au migrat către sud-vestul american în secolul al XII-lea, și algoncvinii. Primii ocupă Alaska și vestul Canadei, ceilalți, estul Canadei și anumite părți din nord-estul Statelor Unite.

Athabascanii sînt imigranți recenți. Potrivit arheologiei și antropologiei clasice, ei ar fi sosit între mileniile șapte și doi a. Chr. Algoncvinii sînt mai interesanți pentru demersul nostru, deoarece ei au conservat pînă într-o epocă recentă obiceiuri încă impregnate de străvechi tradiții siberiene. Practicile lor religioase sînt în schimb mai puțin cunoscute decît cele ale vecinilor lor athabascani.

Există două grupe de algoncvini: cree și ojibwa. Acești indieni trăiesc în regiunile de nord-vest și de sud ale platformei canadiene, o imensă zonă de lacuri, păduri, mlaștini și tundră care cuprinde Manitoba, Ontario, o parte din Minnesota, Michigan, Wisconsin și o parte din Quebec. Indienii cree ocupă partea de nord a acestei zone, cei ojibwa, partea de sud.

Indienii cree din zona împădurită cred în Manitu (spirite care trăiesc peste tot în natură), în necesitatea de a întreține o relație de ordin sacru cu animalele și în existența „stăpînilor animalelor". Ca toți algoncvinii, ei venerează o ființă supremă numită Manitu sau Marele Spirit, același ca în toate sistemele religioase amerindiene. Succesul la vînătoare este asigurat de spirite protectoare pe care individul le cunoaște prin exercițiile de revelație din timpul adolescenței.

Una dintre activitățile medicale cele mai spectaculoase ale algoncvinilor este ritualul cortului tremurător, o cere-

monie șamanică de origine siberiană care s-a răspîndit, prin intermediul eschimoșilor, pînă în nordul Americii. Aceasta se regăsește și la indienii din zona de cîmpie și de pe podișul Colorado (fieful spiritelor arapaho) și chiar în sud-estul Asiei. Este unul dintre riturile șamanice cele mai bine reprezentate.

Cînd un șaman este chemat să stabilească natura unei boli sau să îngrijească un bolnav, el începe prin a cere să i se construiască un cort. Această sarcină revine familiei și prietenilor bolnavului. Ei înfig la cincizeci de centimetri în pămînt, în formă de cerc, niște prăjini solide. Capetele acestora sînt îndoite unele spre altele și legate la un loc. Această armătură este apoi acoperită cu o pînză. Cortul arată ca o colibă mică cilindrică de forma unui butoi, în care nu încape decît șamanul șezînd pe jos. Spectatorii urmăresc desfășurarea evenimentelor din exterior[1].

Șamanul intră în cort dezbrăcat de tot. El cîntă și își agită uruitoarea. Apoi, el este legat cu curele și, în această stare, începe să invoce spiritele aerului și ale animalelor. Cei adunați afară cîntă și ei în ritmul tobelor. Cîntecele devin mai intense și ating pragul maxim la sosirea celui mai important spirit venit în ajutorul șamanului. La indienii cree, este vorba de obicei de Mikenak, broasca țestoasă. Din exterior, se aud tot soiul de zgomote ciudate: tălpici zdrobind zăpada, o secure care taie lemne, scîrțîituri, pagaie care lovesc apa. După aceea, acest prim spirit cheamă la rîndul lui alte duhuri.

Un Mistassini spune că a văzut într-o zi labe de urs, capul unei lutrii și mai mulți pești trecînd prin pînza care acoperă cortul. Spectatorii stau în general cu respirația tăiată. În timpul ritualului, cortul tremură, cuprins parcă de nebunie. Cei care l-au construit știu că nu e lucru firesc, deoarece un om așezat în interiorul lui nu ar avea forța necesară să provoace un astfel de vacarm.

---

[1] Ake Hultkrantz, *Guérison chamanique et médicine traditionnelle des Indiens d'Amérique du Nord*, Le Mail, Éditions du Rocher, Monaco.

Atunci cei de față îi pun întrebări stăpînului duhurilor, iar el le răspunde prin intermediul șamanului, a cărui voce deformată răzbate prin partea superioară a adăpostului. Cea mai mare parte a întrebărilor se referă la persoane sau obiecte dispărute, la întîmplări din trecut sau profeții. Șamanul mai oferă de asemenea informații despre originea bolilor și despre tratamentul necesar.

Indienii cree practică, deși din ce în ce mai rar, un rit de recuperare a sufletului. Atunci cînd duhurile secundare declară că sufletul unui bolnav a dispărut, duhul principal se angajează să-l aducă înapoi și cortul începe să vibreze din nou. Toate mărturiile existente arată că, atunci cînd acesta redevine imobil, șamanul iese, eliberat în mod misterios din strînsoarea legăturilor. Acel *bush doctor* afirmă că legăturile au fost adesea găsite în cort, agățate de capetele prăjinilor. Cum a putut oare șamanul să se elibereze ? Nimeni nu o știe. Epuizat, el va avea nevoie de ajutorul celorlalți pentru a ajunge la wigwamul său. Cît despre bolnav, acesta se va restabili treptat.

Ceremonia cortului care tremură a fost descrisă pentru prima dată în 1609 de către Samuel de Champlain și mai apoi, într-o manieră mai detaliată, pe la 1700, de către misionarii iezuiți canadieni.

La Mistassini, mi s-a vorbit despre un film turnat în 1958 de o echipă de la televiziunea canadiană. Sfatul tribului le permisese operatorilor să-și plaseze camerele în mica incintă, pentru a-i reduce astfel la tăcere pe cei care susțineau că acolo nu se petrece nimic deosebit și că șamanul însuși se agață de parii de lemn și zgîlțîie tot cortul!

— Ar trebui să vă interesați, mi s-a spus, filmul trebuie să existe încă în arhive.

L-am rugat atunci pe prietenul meu Marc Côté, terapeut la Montréal, care lucra pe atunci la Oficiul Național al Filmului Canadian, să mă ajute să pun mîna pe acest document. Cei de la O.N.F. nu-l conservaseră însă, iar bobina era goală! În 1997, Marc a aflat de la colegii lui amerindieni de la O.N.F. că indienii cree din Ontario și din pădurea borea-

lă încetaseră să mai practice acest ritual. Se spune că ei se simt responsabili pentru moartea a mii de reni canadieni care s-au înecat, după ce un rîu a fost deviat pentru a se construi o șosea și un baraj electric. Ei au sentimentul că nu s-au luptat cu destulă fervoare și le este teamă de mînia Bătrînului Caribu.

2

Lumea plantelor dătătoare de înțelepciune

Amazonia, aprilie 1995

După ce am participat la un congres în Canela, localitate aflată la două ore de mers de Pôrto Alegre, în statul Rio Grande do Sul, am revenit la Rio, împreună cu Liliane, tovarășa mea. În Rio de Janeiro, oraș turistic prin excelență, se află cele mai cunoscute plaje din lume: Copacabana și Ipanema. Pentru noi însă, urmează să înceapă o expediție spre Amazonia. Ne propuseserăm să ajungem în centrul celei mai întinse păduri tropicale umede din lume, alimentată de fluviul cel mai mare și avînd ecosistemul cel mai bogat și mai variat de pe planetă. Obiectivul nostru: să studiem o plantă înțeleaptă cunoscută de mii de ani, *ayahuasca*, în comunitățile locale *santo daime* la Ceu de Mapia, un areal ecologic de cinci mii cinci sute de kilometri pătrați, în apropiere de frontiera boliviană...

Cu ocazia celui de-al treilea sejur american (între 1991 și 1993), avusesem ocazia să consult mai multe rapoarte despre plantele psihotrope, în special despre *ayahuasca*. Afirmațiile profesorului Callaway[1] și ale doctorului Edward MacRae[2] mă marcaseră în mod deosebit, ca să nu mai vorbim de cărțile și referatele lui Michael Harner, unul dintre părinții noii antropologii. Eram intrigat de folosirea enteogenelor[3] — *ayahuasca* fiind una dintre acestea — de către populațiile din bazinul Amazonului.

---

[1] Membru al Departamentului de farmacologie chimică al Universității din Kuopio, Finlanda.

[2] Membru al Escola Paulista de Medicina din São Paolo, Brazilia.

[3] Substanțe revelatoare de Dumnezeu.

Ayahuasca este un termen quechua care definește o băutură psihotropă tradițională cunoscută și sub numele de *yagé, natema* sau *daime*; prepararea ei se bazează pe folosirea lianei *Banisteriopsis caapi* și a unor frunze din specia *psychotria*. Utilizarea sa rituală, larg răspîndită în Amazonia și în alte regiuni din America de Sud, ne face să credem că această băutură este folosită de mii de ani. Printre altele, șamanii actuali, precum și *curanderos*[1] o folosesc mereu în practica lor de divinație șamanică, precum și în ceremoniile de vindecare.

Deloc hotărît să joc rolul psihonautului temerar, am ținut să mă documentez bine înainte de a ingera cine știe ce plantă sau iarbă — posibilele accidente trebuie evitate. Am ajuns astfel să parcurg cu minuțiozitate toată literatura care mi-ar fi putut oferi informații despre dozajul acestor psihotrope și posibila lor toxicitate.

Știam că indienii nu văd cu ochi buni ceea ce ei numesc „turismul *ayahuasca*", și care a dus la denaturarea tradițiilor lor. Anumite reviste americane propun circuite *ayahuasca*: „Una din căile cele mai directe spre extazul șamanic." Cu toate acestea, eu consider că exploratorii sinceri ai acestui domeniu al spiritualității pot avea mult de cîștigat de pe urma folosirii acestei băuturi, cu condiția să fie îndrumați de șamani experimentați și să înteleagă că, într-o astfel de experiență, ritualurile tradiționale sînt tot atît de importante ca folosirea unei călăuze pricepute atunci cînd te deplasezi prin junglă.

La trecerea lui prin Paris, i-am vorbit lui Nelson Lliamo, pe atunci director de colecție la *Editora Record*, editorul meu brazilian, despre interesul pe care îl manifestam în folosirea plantelor psihotrope. În toamna anului 1994, am organizat împreună primul meu turneu brazilian la Rio de Janeiro, São Paolo și Pôrto Alegre. Bazîndu-ne pe legăturile prietenului nostru cu comunitatea *daime*, Liliane și cu mine ne propuseserăm să ajungem în inima Amazoniei, pentru a ne continua cercetările asupra modificărilor conștiinței.

---

[1] Vindecători.

Lecturile pe care le făcusem mă tulburaseră. Toți autorii afirmau că *ayahuasca* nu produce nici un efect secundar și nici cea mai mică dependență. Printre altele, experiența se derulează într-o stare de hiperconștiință — subiectul putînd în continuare să umble, să vorbească și să raționeze. Posibilitatea oferită de această plantă „înțeleaptă" de a pătrunde în straturile limită ale conștiinței, rămînînd în același timp conștient de tot ceea ce te înconjoară, mă intriga.

Nelson îl cunoștea bine pe Alex Polari de Alverga, un pilon al acestei mișcări religioase în Brazilia. Alex locuia împreună cu familia în centrul zonei numită Ceu de Mapia, aflată în inima pădurii amazoniene. Auziserăm și citiserăm multe lucruri despre *ayahuasca, daime* și pădurea amazoniană dar, plecînd de la principiul că nimic nu poate înlocui experiența directă, ne-am decis să mergem la fața locului pentru a ne forma propria opinie.

Expediția, fizică și spirituală, a început din momentul plecării noastre din Rio spre capitala federală a țării: Brasilia, cel mai mare oraș din lume! Mi-a părut rău că nu puteam zăbovi puțin, deoarece prietenul meu, profesorul Pierre Weil, locuia în apropiere. Pierre este rectorul celei de a treia Universități holistice din lume, situată la sud de Brasilia, unde se află Cité de la Paix. De origine alsaciană, ca și mine, acest doctor în psihologie, care și-a luat diploma la Sorbona, s-a stabilit în Brazilia în urmă cu treizeci de ani. El a fost unul dintre primii profesori de psihologie transpersonală de la Universitatea din Belo Horizonte, unde i se păstrează o amintire vie. Faima sa a depășit de altfel granițele țării lui adoptive și s-a extins pînă în Statele Unite, Canada și Franța.

Brazilia este remarcabilă prin varietatea și sincretismul numeroaselor sale mișcări religioase. Din punct de vedere istoric, principalele influențe spirituale sînt șamanismul indian, catolicismul și cultele africane. La congresul din Gramado, am văzut catolici practicanți participînd la o ceremonie *umbanda*, un cult afro-brazilian derivînd din magia albă, amestec de *candomblé*[1] și spiritism. Originile acestui cult

[1] Un cult afro-brazilian pur.

sînt diverse, dar forma sa actuală a fost creată în Brazilia. Influențele africane duc pînă la populația Bantu din Angola. Ceremonia pune în scenă reprezentanți ai tuturor raselor din Brazilia: vechiul sclav, divinitățile amerindiene, războinicul alb etc.

Dintre mișcările religioase din Brazilia, este imposibil să nu menționăm kardecismul. În secolul al XIX-lea Alan Kardec a introdus spiritismul în această țară, într-o formă acceptabilă de către comunitatea albilor. Doctrina sa — frînturi din religii orientale adaptate spiritului occidental — încă mai are și astăzi cîteva milioane de adepți în Brazilia. Aceasta pune accent pe spiritism, reîncarnare și comunicarea cu morții. Kardec și-a prezentat învățăturile în mai multe cărți[1]. La aproape un secol de la moarte, mormîntul lui din cimitirul Père-Lachaise din Paris este unul dintre cele mai pline de flori.

Cîteva ritualuri indiene au pătruns în cultele afro-braziliene, fără să fi fost total integrate. Să menționăm *uniao do vegetal*, la São Paolo, și *santo daime*, în statele din Rondonia și în Acre. *Ayahuasca* este în centrul practicilor acestor curente religioase bazate pe un comportament moral, o ierarhie socială și un cod vestimentar stricte. Guvernul brazilian tolerează folosirea acestei băuturi în ceremoniile religioase și controlează producerea și furnizarea ei.

Santo daime a fost fondat în 1930 la Rio Branco, la frontiera cu Bolivia, în Statul Acre, de către Raimundo Irineu Serra, zis maestrul Irineu. Cultul numără astăzi cincisprezece mii de adepți, printre care personalități precum cîntărețul Ney Matogrosso, creatorul de benzi desenate Glauco și antropologul Edward MacRae. Cele două comunități importante se găsesc la Ceu de Mapia, în Statul Amazonas, și în Colonia Cinco Mil[2] din Rio Branco, Statul Acre. După o escală la Rio Branco, ne vom îndrepta spre Ceu de Mapia.

Facem o escală de două ore pe aeroportul din Cuiabá, ca să așteptăm legătura spre Rio Branco. Pentru Liliane și

---

[1] Alan Kardec, *Le Livre des esprits, Le Livre des médiums*, Dervy Livres, Paris.
[2] Colonia cinci mii.

pentru mine, e ca și cum o carte de aventuri ni s-ar desfășura în fața ochilor. Într-un mic magazin pentru turiști din aeroport, cumpărăm pene de papagal din Pantanal. Situat la sud de Cuiabá, Pantanalul este unul dintre ținuturile mlăștinoase cele mai întinse din lume; el găzduiește fauna cu cea mai mare densitate din America de Sud, cu peste șase sute de specii diferite de păsări de baltă precum acvila, șoimul, pasărea cardinal, ibisul, barza, cucul, pasărea colibri, tucanul, papagalul ara... dar și vidra uriașă, anaconda, iguana, jaguarul, caimanul, ocelotul, curca de pampas și din zonele mlăștinoase, furnicarii uriași, maimuțele urlătoare...

Cunoștințele noastre de portugheză și braziliană fiind, ca să zic așa, inexistente, prietenii noștri portughezi ne vorbesc despre bogăția extraordinară a limbii lor. La origine, tupi-garani, transcrisă și simplificată de iezuiți, a devenit limbă de circulație alături de portugheză. În urmă cu două secole, ea a cunoscut un declin; portugheza s-a impus, asimilînd însă cuvinte provenind din limbile indiene și africane. Multe denumiri topografice provin din tupi-garani și din dialectele africane, în special din cel nigerian și angolez.

Rio Branco este destinația favorită a întreprinzătorilor și a coloniștilor care revendică pămînturi pentru a le defrișa și a amenaja crescătorii de vite. Comportamentul acestora a suscitat multe dezbateri referitor la noțiunea de proprietate funciară și la folosirea pădurii de către populațiile indigene și muncitorii rurali care sînt în cea mai mare parte culegători, descendenți ai coloniștilor ajunși în regiune în urmă cu mai multe decenii.

În această privință, este necesară o mică digresiune, pentru a vorbi de Chico Mendez, adversar virulent al distrugerii junglei tropicale. Încă de tînăr, el s-a angajat în lupta de apărare a drepturilor culegătorilor asupra pămînturilor lor. În anii '70, un ambițios plan guvernamental menit să supună Amazonia a atras în Statul Acre întreprinzători, crescători de animale, societăți de exploatare forestieră și coloniști. În 1975, Chico Mendez a organizat un sindicat al lucrătorilor rurali, pentru a opune rezistență practicilor de

intimidare și deposedare adoptate de nou-veniții care distrugeau pădurea amazoniană și îi privau pe cei din comunitățile rurale de mijloacele de existență. În decembrie 1988, Mendez, care primise deja numeroase amenințări cu moartea, a ieșit să ia aer, neînsoțit de cei care îl păzeau, rămași în casă. A fost împușcat în pragul ușii. Mai multe parcuri municipale din Brazilia îi poartă astăzi numele și diverse organizații internaționale i-au decernat recompense cu titlu postum. Casa lui din Xapuri, la două sute de kilometri sud de Rio Branco, a fost transformată în muzeu.

Ajungem în sfîrșit la ultima noastră escală înainte de marea aventură. La aeroport, sîntem întîmpinați de Gilles Dupin de Saint-Cyr, francez stabilit de treizeci de ani la Belem, pe care l-am întîlnit uneori în Franța. Capitala statului Acre se află pe malurile rîului cu același nume, care se varsă în rîul Purus, apele lui ajungînd astfel în marele Amazon.

Luăm un taxi și pătrundem în inima Amazoniei. Și aici ni se oferă un peisaj cu totul nou. Pentru început cîmpuri cultivate, o șosea asfaltată demnă de rutele noastre naționale, apoi, vreo treizeci de kilometri mai departe, după ieșirea dintr-un viraj spre stînga, o simplă pistă de laterită roșie.

Ne aflăm la sfîrșitul sezonului ploios și pămîntul este încă îmbibat cu apă. De cîteva ori taxiul se împotmolește și apoi redemarează cu greu. Nu depășim treizeci sau patruzeci de kilometri la oră. După cinci kilometri de rodeo pe drum, sîntem constrînși să coborîm și să împingem mașina serios împotmolită. De cum am pus piciorul pe pămînt, m-am afundat pînă mai sus de gleznă într-un noroi roșiatic. Făcînd haz de necaz, am izbucnit în rîs, în timp ce șoferul încerca disperat să-și scoată mașina din acea hîrtoapă. Cîteva minute mai tîrziu, sîntem cu toții plini de mîzga aceea roșie — este botezul amazonian!

Cînd de bine de rău redemarăm, este aproape cinci după-amiază, și încep să mă întreb unde vom petrece noaptea în aceste împrejurimi. După cîteva sute de metri, taxiul se împotmolește din nou. Începem să fim versați în acest joc care se repetă de încă șase sau șapte ori. Ajunge și șoferul

să se întrebe dacă să continuăm sau să ne întoarcem. După un sfert de oră întîlnim un 4x4 al cărui șofer ne sfătuiește să facem cale întoarsă. Parcurseserăm vreo treizeci de kilometri într-o oră. Dar atunci cum să ajungem la Boca do Acre, unde ne propuseserăm să petrecem noaptea, înainte de a lua piroga și a pătrunde definitiv în pădure, în drum spre Ceu de Mapia?

În cele din urmă ne hotărîm să ne întoarcem și să găsim un hotel la Rio Branco. Căldura este umedă și cam lipicioasă. După ce plătim taxiul, pătrundem în holul hotelului, plini de noroi din cap pînă-n picioare. Noroiul care începe să se usuce ne dă aerul unor statui mobile de argilă roșie. Aici, genul acesta de spectacol trebuie să fie unul obișnuit, de vreme ce reușim să trecem complet neobservați. După ce facem baie, luăm o cină ușoară și mergem la culcare.

A doua zi, de cum ne trezim — în măsura în care am putut dormi peste noapte din cauza aparatului de aer condiționat care făcea un zgomot infernal — Gilles ne propune să ne continuăm călătoria cu un mic avion local. Mergem, așadar, la aeroport și decolăm în cursul dimineții.

La Boca de Acre sîntem întîmpinați de Alex Polari, pe care mă bucur să-l cunosc în cele din urmă. Locul este înțesat o mulțime pestriță, de copii și de cîini vagabonzi. Cele cîteva magazine sînt pline de produse, deși sătenii nu par prea înstăriți. Cînd ajungem la hotel, ni se spune că piroga către Ceu de Mapia a plecat deja. Așteptînd-o pe cea de a doua zi, petrecem restul zilei plimbîndu-ne pe singura stradă existentă și pe ulițele adiacente.

Alex este un om destul de înalt și slab, îmbrăcat în stil local — pantaloni de culoare deschisă și cămașă de flanel. Deși în vîrstă de numai patruzeci de ani, barba albă îl face să semene cu un profet din vremurile biblice. Născut la Rio de Janeiro, Alex Polari a fost închis la sfîrșitul anilor '60 deoarece făcuse parte dintr-un grup de gherilă urbană ce se opunea regimului generalilor. Toate încercările sale legale de a ieși din impas au eșuat, el fiind condamnat la închisoare pe viață, dar eliberat apoi după nouă ani de detenție, grație unei amnistii.

Aflat din nou în libertate, acest poet și-a propus să realizeze un film video în pădurea tropicală amazoniană. De aici, el a cules material pentru o lucrare consacrată unui cult practicat de cei care extrag cauciuc natural și care adoră o puternică băutură amazoniană, cunoscută sub numele de *ayahuasca.* Acest ceai amar este produs plecînd de la o plantă întîlnită pe întreg teritoriul continentului sud-american, dar care crește mai ales în zona superioară a fluviilor Amazon și Orinoco. De grosimea degetului mare al mîinii, liana crește în zonele calde și umede, unde se înfășoară în jurul trunchiurilor copacilor. Din timpuri imemoriale, *ayahuasca* este consumată cu ocazia ritualurilor șamanice de vindecare.

Ayahuasca, în limba quechua înseamnă „vinul sufletelor" sau „vinul viselor". *Aya* înseamnă „moarte" iar *huasca* „liană". Gazda noastră ne povestește că, la sosirea lor, conchistadorii au descoperit în Anzi un popor deosebit de civilizat, care avea cunoștințe foarte temeinice în materie de plante. Se pare că incașii dețineau secretele *ayahuascăi,* băutura care face posibilă comunicarea cu lumea de dincolo. În perioada în care europenii cucereau noile teritorii, misionarii vorbeau de profeții ale sacerdoților soarelui, „care, prin viziunile avute în timpul ceremoniilor, au prezis sfîrșitul civilizației inca".

— Nu am găsit niciodată urme scrise care să releve că incașii foloseau plante psihotrope, dar este foarte probabil, spuse Alex. Vechile mituri ale Genezei la popoarele amazoniene precizează că prin combinarea a două plante care cresc în zona fluviului (liana și frunzele respective) se obține o băutură sacră, care face parte din cosmologia lor. Popoarele din pădurea tropicală cunosc secretele acestei băuturi ce le oferea cheia în descoperirea originii lor.

Cînd vine seara, mergem la culcare într-o încăpere rustică. Și aici, aerul condiționat face un zgomot infernal.

A doua zi, omul cu piroga ne așteaptă. Giles Dupin, Alex Polari, Liliane și cu mine ne îmbarcăm pentru ultima etapă a călătoriei noastre. Urcăm timp de mai multe ore pe cursul

rîului Acre. În această zonă, apa are o lățime de peste trei kilometri! Avem tot timpul să admirăm fermele amazoniene tipice, cocoțate pe piloni, micile plantații de bananieri, mango, goiava și orezăriile. Din cînd în cînd, localnicii ne fac semne cu mîna. Între albastrul cerului și ruginiul apei, se etalează o paletă fabuloasă de culori. Noaptea tropicală ne surprinde atunci cînd ajungem la confluența a două rîuri. În doar cîteva minute, o amplă manta de umbră învăluie toată pădurea. Aflați încă departe de destinație, ne decidem să cerem găzduire la o fermă de pe malul rîului Acre. Petrecem o seară agreabilă în compania fermierului, a soției lui, a bunicului și a celor trei copii care se uită la noi de parcă am fi marțieni. Locul este modest dar cochet. Ferma se întinde pe o suprafață de cîteva hectare. Aici, comorile cele mai de preț sînt bateriile pentru aparatul de radio, lumînările și bricegele — prietenii noștri din Rio ne sfătuiseră să aducem marca Opinel nr. 8! După o masă frugală constînd din cartofi fierți, orez și banane prăjite, fermierul ne conduce într-un tur al proprietății.

A doua zi dimineața, ne trezim în jur de ora cinci, deoarece sub tropice se luminează devreme. La drept vorbind, ne-au trezit zgomotele junglei. După tăcerea nopții, tulburată doar de cîteva glasuri de păsări, muzica pădurii devine dintr-o dată asurzitoare cu miriadele ei de ciripituri, de croncănituri și de urlete.

Ne îmbarcăm din nou și piroga pătrunde în apele unui alt rîu, Mapia. Continuam să înaintăm în inima pădurii amazoniene. Rîul devine mai îngust, între cinci și zece metri lățime. Ramurile copacilor de pe mal se împreunează deasupra apei, formînd un soi de tunel de un verde smarald — ai zice că te afli într-o catedrală verde. Din cauza îngustimii rîului, trunchiurile de arbori doborîți de fulger ne obligă să coborîm în apă, pentru a elibera piroga. Hotărît lucru, după experiența cu taxiul...

Doar cîteva ore încă și ajungem la destinație. Vor fi trei zile de cînd călătorim de la Rio de Janeiro pentru a ajunge la Ceu de Mapia. Ne luăm lucrurile din pirogă și ne adîn-

cim în pădure. La cîteva sute de metri, găsim satul cu căsuțele sale de lemn. Nu ne trebuie mult timp ca să putem aprecia curajul acestor oameni care au fost nevoiți să se lupte cu pădurea spre a-i smulge cele cîteva hectare pentru culturile agricole și pentru creșterea animalelor. Statul brazilian le-a concesionat celor din Mapia o rezervație ecologică de cinci sute cincizeci de mii de hectare care le permite să subziste și să ducă o viață decentă.

Alex ne primește la el iar soția lui, Sonia, ne urează bun venit. Ei ne pun de îndată la dispoziție, pentru toată durata sejurului, o casă aflată la cîteva sute de metri de casa lor, la marginea pădurii. Este un soi de cabană de lemn tipică pentru pădurea tropicală, cu două încăperi, înălțată pe piloni la un metru de pămînt, cu un mobilier dintre cele mai rudimentare: o saltea mică și cîteva lumînări. Cît despre baie, ni se indică cu un gest pădurea și pîrîul care șerpuiește printre arborii imenși. Ne informăm imediat dacă sînt insecte, pirania sau animale periculoase. Gazdele noastre izbucnesc în rîs:

— Liniștiți-vă, nu vă paște nici un pericol.

Este realmente cea mai frumoasă baie pe care am avut-o vreodată. Intrăm pînă la brîu în apa a cărei temperatură este de 28° C; putem, așadar, să ne răcorim și să ne spălăm fără nici nici o teamă.

Santo-daime — *experiența* cu ayahuasca

Vom trece și noi în sfîrșit prin experiența cu *ayahuasca*, numită *daime* de cei din Ceu de Mapia. Pentru acești amazonieni, infernul verde al conchistadorilor de altădată a devenit paradisul verde al tuturor celor care doresc să se angajeze într-un proces de cucerire a sinelui.

Gazda noastră ne sugerează că mitul biblic al fructului oprit nu se referea poate la nimic altceva decît la plantele sacre care au favorizat trecerea definitivă de la starea de semiconștiență biologică la conștiința umană; alți oameni, un alt tip de credință.

Aici, în inima pădurii tropicale, printre *igarape*[1], o comunitate încearcă să reînvie un mod de viață de mult uitat, o existență în care grijile zilnice și legătura cu divinitatea trec printr-o plantă sacră. Ingerarea unor ierburi dătătoare de putere este nouă pentru noi care folosim, ca să favorizăm dilatarea conștiinței, ritmuri, muzică, mantre, potrivit învățăturilor șamanilor din America de Nord și ale înțelepților din Orient. Totuși, în această pădure amazoniană, recurgerea la plante ni se pare cît se poate de normală, fiind adaptată modului de viață al locuitorilor Selvei.

Alex Polari de Alverga, gazda noastră, este considerat un *padrinho,* adică un naș spiritual, în mișcarea *santo daime.* Acest scriitor s-a arătat interesat de *daime* în timpul vizitei sale la Colonia Cinco Mil din Acre, pe la sfîrșitul anilor '70. El a fost unul dintre primii orășeni instruiți în această doctrină de către Padrinho Sebastiao Mota de Melo. În 1984, Alex a fost autorizat de acesta să deschidă un centru *daime* în munții tropicali Visconde de Maua. El a fondat apoi comunitatea din Ceu da Montahna, unul din cele douăsprezece centre afiliate Bisericii principale din Ceu de Mapia. Cu ocazia uneia dintre numeroasele noastre discuții despre modul în care mișcarea lor folosește *ayahuasca,* el ne-a mărturisit:

— Ceremonia se bazează pe ritualuri catolice, cu imnuri și cîntece pe care fondatorul nostru le-a „primit“ prin *miração,* viziunea mistică produsă de *ayahuasca. Miração,* care semnifică deopotrivă viziune și extaz, este modelul unei forme de conștiință în care eul se concentrează asupra realității interne și favorizează conștiința spirituală necesară pentru ca viața pe această planetă să poată merge înainte.

— Dar ce este *daime?* l-am întrebat eu pe Alex.

Cu ochii pierduți în depărtare, el mi-a răspuns:

— *Daime* este un legămînt, un vehicul pentru Forță, pentru Ființa divină prezentă în pădurea tropicală și în tot ceea ce există. *Daime* întreține o relație naturală cu creierul nos-

[1] Rîuri mici.

tru, care se comportă asemeni unei chei menite să deschidă ușa conștiinței noastre. Pe de o parte, amestecul de *cipo*[1] și de *folha*[2] suscită diverse reacții neurochimice bazate pe proprietățile sale moleculare, pe de altă parte, alcaloidele — prezențe de natură divină în compoziția celor două plante — ajută omul să-și însușească și să înțeleagă un sistem de cunoaștere care se întoarce pînă la origini. În plus, băutura ajustează și reorientează sistemul nervos, meridianele și energiile interne care reglează conexiunile dintre corp, suflet și spirit.

Din cea de-a doua zi după sosirea noastră, la prima oră a după-amiezii, ne-am dus într-o căsuță de la marginea pădurii, pentru prima noastră întîlnire cu spiritul *ayahuascăi*. Eram vreo zece persoane, printre care Alex, soția, fiica și fiul lui de optsprezece ani, Gilles, Liliane, eu și încă doi sau trei membri din sat. Ne-am întrunit pe terasa de la primul etaj, unde este pregătit un mic altar, cu o cruce mică, semănînd cu o cruce de Lorena, ridicată pe o bucată de lemn de circa douăzeci de centimetri înălțime și patruzeci de centimetri lungime și lățime. Pe o pînză albă care acoperă altarul sînt dispuse niște cristale, printre care un cuarț și mai multe ametiste, și un mic buchet de flori. Mai sînt, de asemenea, două sticle cu *ayahuasca*, una limpede, cealaltă mai închisă la culoare, datorită concentrației mai mari.

Ne adunăm în jurul altarului, unde gazdele noastre spun Ave Maria și Tatăl Nostru. Liliane și cu mine sîntem surprinși, deoarece pentru noi *ayahuasca* este o plantă șamanică, o plantă călăuzitoare. Totuși dacă ne gîndim la sincretismul religios brazilian și la capacitatea sa de a absorbi diverse curente de gîndire, faptul devine perfect comprehensibil. Alex ia sticla mai limpede — cea cu diluția mai ușoară — și toarnă o doză de zece centilitri în pahare albe. Bînd din pahar, îi mulțumesc în gînd plantei pentru ceea ce urmează să-mi ofere. Gustul este asemănător cu cel al sucului de mere de culoare roșiatică din magazinele noastre dietetice. Este

---

[1] Liana.
[2] Frunza.

amar și strepezește dinții. Ne așezăm apoi cu spatele sprijinit de peretele din lemn al terasei. Stînd lîngă Liliane, admir peisajul luxuriant care se oferă privirilor noastre și ascult zgomotele naturii exuberante dominate de cîntecul păsărilor.

Conveniserăm ca Liliane să se uite regulat la ceas, pentru a nota efectele succesive ale băuturii. În primul sfert de ceas nu se întîmplă mare lucru, apoi, puțin cîte puțin, observ tulburări de vedere, îndeosebi la nivelul percepției verdelui vegetal. Pădurea pare să se apropie și să se îndepărteze ca într-un ușor balans. Modificările de percepție senzorială sînt ușoare. Liliane mă urmărește în liniște și simt cum, la rîndul ei, intră și ea într-o altă stare de conștiință.

Experiența a început de douăzeci de minute. Ceilalți membri ai micului nostru grup stau ca și noi pe jos, în liniște. Unii țin ochii deschiși, alții i-au închis.

După douăzeci și cinci de minute, simt valuri trecîndu-mi prin corp, ca un ușor recul al apei mării; ele pleacă dinspre coapse și urcă spre gît. Acesta e momentul în care fiul și fiica lui Alex încep să intoneze imnuri acompaniindu-se la chitară. Anacronismul suscitat de folosirea unei plante șamanice într-un ritual creștin ne surprinde din nou. Veniserăm în căutarea unei experiențe de natură șamanică, o experiență controlată de expansiune a conștiinței, un dialog cu o plantă călăuzitoare, și ne dăm seama că ingerarea unei astfel de băuturi trebuie să se producă efectiv în cadrul unui ritual — șamanic sau de altă natură.

Imnurile și ritmurile sînt necesare pentru a „jalona“ parcursul. În timp ce restul asistenței cîntă, Liliane și cu mine rămînem tăcuți, atenți la modificările noastre senzoriale.

După patruzeci de minute de la ingestie, ni se pare că pădurea se animă. Percepem degradeuri de culori, nuanțe de verde pe care nu le-am remarcat niciodată pînă acum. Descopăr spiritele pădurii cam ca atunci cînd ai senzația că distingi o formă umană într-o stîncă.

După trei sferturi de oră, cîntecele trezesc în mine o senzație de plictiseală. Mă ridic, cobor scările, ies din casă și mă îndrept spre pădure. O potecă străjuită de copaci pare că mă

cheamă. Din cauza modificărilor de percepție vizuală, aceasta mi se pare o boltă de un verde smarald. Simt chemarea „Pădurii Regine", iar în momentul următor mi se face rău. Nu mă surprinde, deoarece fusesem prevenit de acest risc. Contemplînd îndelung aceste nuanțe de verde, îmi dau seama că mă aflu sub influența *ayahuascăi.*

Experiența este însă doar la început. În discuția noastră ulterioară, Liliane și cu mine apreciem că momentul culminant s-a consumat între trei sferturi de oră și o oră și jumătate de la ingerare.

Participanții rămași pe terasă mă observă. Chemarea pădurii devine din ce în ce mai intensă. Mă întorc totuși lîngă ceilalți și mă așez în mijlocul cercului. Liliane, care nu a avut puterea să mă urmeze, simte la rîndul ei nevoia subită de a păși pe pămînt. Se ridică lent și se îndreptă spre marginea pădurii. Mai tîrziu, avea să-mi povestească:

— Mi-au trebuit cinci minute ca să parcurg acest traseu care mi s-a părut anevoios. Îmi simțeam inima grea, ca la începutul unei crize de tahicardie. Corpul nu-mi era amorțit în întregime, ci doar cuprins de o ușoară toropeală. Gesturile și mișcările mele păreau încetinite și nu mă credeam nici măcar în stare să merg. M-am simțit mai bine cînd picioarele mi-au atins pămîntul. În timp ce stăteam pe terasă, vedeam cum pădurea se animă. Ea prindea viață, de parcă m-aș fi aflat în *Alice în țara minunilor.* Apoi, cînd am coborît, am văzut și eu acea boltă verde care mă chema. M-a cuprins o mare tristețe și am plîns, am plîns *în* pădure dar și *împreună* cu ea.

Mă ridic pentru a doua oară și mă duc ca s-o ajung din urmă pe Liliane care continuă să meargă la fel de încet.

— Nu te îndepărta prea tare, îmi spune ea, pădurea te cheamă.

Simt efectiv o puternică atracție pentru această ființă vegetală care este pădurea tropicală ce mi se întinde în față. O primă diaree mă obligă să mă îndrept către toaleta naturală — o simplă groapă făcută în pămînt. Revin apoi spre lizieră și o zăresc pe Liliane la vreo douăzeci de metri în

fața mea. Acesta este momentul în care experiența începe cu adevărat.

Din timp în timp, cîntecele celor de pe terasă încetează, iar noi distingem zgomotele naturii — sub influența plantei, capacitățile noastre auditive au sporit. Modificările sînt din ce în ce mai vii. În anumite momente, avem senzația că sîntem supravegheați. Alex ne-a explicat că cei din grup ne supravegheau pentru ca, aflați sub influența plantei, să nu ne aventurăm prea departe în pădure și să ne rătăcim.

Cîteva minute mai tîrziu, revenim pe terasă. Închid ochii și, dintr-o dată, zăresc jerbe de lumină și un caleidoscop de forme geometrice în culori extrem de intense și de luminoase. Trăisem deja experiențe de acest gen la Institutul Monroe sau cu ocazia altor încercări de dilatare a conștiinței, dar niciodată de o astfel de bogăție vizuală. Aceste impresii colorate se succedau în valuri: roșuri intense, nuanțe de verde pastel, tuneluri, pătrate... Se pare că acest tip de manifestare este relativ frecvent, îndeosebi prima oară.

Văd femei magnifice și îi cer plantei să-și arate și ea chipul. Îmi apare o figură grotescă, iar eu îi spun în gînd:

— Nu, aceasta nu ești tu!

Deodată, mi se înfățișează un peisaj minunat. O pădure prin care umblă animale pe care nu le cunosc — planta îmi oferă viziunea unei lumi antediluviene. Imnurile cîntate de către cei din grup mă deranjează foarte tare. Simt dorința să le spun să tacă, pentru a mă putea cufunda în liniște și experiența directă. Respectăm totuși ritualul și pe cei prezenți, oameni a căror sinceritate profundă o resimțim.

— Cînd m-am reașezat, îmi va mai spune Liliane, am observat că percepțiile mele auditive și gama de sunete erau amplificate, îndeosebi cînd Sonia s-a ridicat să plece de pe terasă. Am *resimțit* foșnetul stofei din care îi era făcută fusta, alunecarea pașilor ei pe podea, zgomote cărora nu le acordăm de obicei nici o importanță. Așteptam muzica fiecărei haine, a fiecărei mișcări a picioarelor sau brațelor, pînă la mișcările capului. Sunetul era parcă deformat; acuitatea auditivă, de o extremă finețe; creierul meu stîng, activ. Se spu-

ne că sunetele ne parvin într-o manieră holografică; altfel spus, nu mai auzeam cu urechea ci cu creierul.

Ca regulă generală, sunetele ajung la creier prin intermediul nervului auditiv dar, într-o perspectivă holografică, auzim așa cum aude creierul, potrivit unui spectru de frecvențe mult lărgit. Nu mai este vorba de o creștere pe orizontală a spectrului sonor, ci de una pe verticală. Cu zece ani în urmă, mă interesaseră lucrările inginerului argentinian Zurachelli, care a produs sunete holografice audibile cu ajutorul unei căști de înaltă fidelitate. Înregistrarea holografică a frecării unui chibrit pe catran te face să simți mirosul sulfului. Creierul este amăgit. El alunecă într-o realitate virtuală. Este exact ceea ce se producea în cazul experienței noastre.

Atunci cînd, în stare normală de veghe, informațiile vizuale sau sonore sînt transmise spre creier, se înregistrează o pierdere de frecvență. În vreme ce aici totul e pur, fără filtrajul organului intermediar. *Ayahuasca* suscită o dublă percepție: a mediului exterior și a celor patru dimensiuni ascunse în spatele celor patru dimensiuni obișnuite. Ceea ce înseamnă a vedea, în manieră lakota, *lumea cea ascunsă în spatele lumii.*

Aceste reflexii mă poartă spre universul octodimensional al matematicianului englez Roger Penrose. Acesta comportă patru dimensiuni reale — înălțime, lățime, lungime, timp — și patru dimensiuni imaginare juxtapuse unele altora și relevînd viziunea șamanică a unui univers cu opt dimensiuni.

Experiența favorizează accesul treptat spre o modalitate uitată de cunoaștere. Nu mă gîndesc doar la proprietățile acestei băuturi șamanice, ci și la capacitățile holografice ale creierului. Am impresia indescriptibilă că pătrund în holograma spirituală care decodează această a doua hologramă pe care o numim lumea fizică. Se pune întrebarea dacă această cunoaștere psihoactivă provine din interiorul creierului uman, cum pretind oamenii de știință, sau din lumea vegetală, cum afirmă populațiile amazoniene. Este însă clar faptul că resimțeam influența unei învățături primite din afară.

După o oră, simt nevoia să vomit. *Ayahuasca* are atît un efect purgativ, cît și depurativ și îmi dau seama că planta mă purifică și mă pregătește pentru intrarea pe un alt palier al existenței. Pe terasă, cîntecele și imnurile devin tot mai insistente iar eu mă simt dintr-o dată cuprins de neliniște la gîndul că nu mai am control asupra mea, că sînt sclavul unei influențe exterioare, că nu mai am nici o putere. Realizez totodată cît este de ușor să te lași îndoctrinat și pe moment mă cuprinde teama de a nu aluneca în ceva care nu mă privește. Îmi dau seama în același timp că este vorba de teama de a nu-mi pierde libertatea individuală, de a nu putea reveni într-o stare normală care să-mi permită să reacționez. Utilizate în scopuri greșite, plantele psihotrope reprezintă un instrument teribil de îndoctrinare.

Ne ridicăm din nou, Liliane și cu mine, și coborîm pentru a ne împărtăși impresiile. Sîntem conștienți de faptul că putem să umblăm, să gîndim și să reacționăm. Capacitatea noastră de a raționa pare intactă, dar retrasă parcă în stare de veghe — o alta este însă prezentă, care analizează o serie întreagă de influxuri necunoscute de noi pînă atunci.

— Folosesc, îmi spune Liliane, cunoașterea mea șamanică a legăturii care ne unește cu pămîntul și cu energia pădurii, pentru a mă ajuta să trăiesc această experiență într-un mod plenar, desăvîrșit.

Ne plimbăm. Totul este mișcare și culoare. Copacii sînt vii, papagali albaștri se aud trecînd în zbor pe deasupra capetelor noastre iar mie mi se pare că-i văd în relief. Este ca și cum am ieși de la un film static în alb-negru, pentru a pătrunde într-o viață vie, dinamică, în cinemascop, colorată și tridimensională.

— Ancorează-te în pămînt, îmi spune prietena mea, el îți va da forță.

Îmi dau seama că frumusețea cîntărilor și imnurilor ascunde o teamă difuză, foarte probabil legată de un trecut anterior acestei vieți. Mă uit la Liliane și o văd prin ființa mea spirituală. Îmi dau seama că filtrul gîndirii și percepțiilor mele normale a dispărut aproape în întregime. De jur-îm-

prejurul ei, percep ceva asemănător unui dans de culori și de energii vibratorii. Îi disting cu claritate dublul subtil, apoi, ceva mi se strecoară în cap, ușor ca o pană. Prezența ei, însăși esența ei, pătrunde în mine. Îi captez gîndurile, care sînt identice unor ideograme senzoriale. Sub influența plantei, se produce fenomenul telepatic și amîndoi îl trăim simultan — nu mai rămîne nimic ascuns. Tot ce știe unul din noi știe și celălalt. Recepționăm automat întrebările celuilalt și răspundem la ele fără a schimba nici un cuvînt.

Doi cercetători, Zerda Bayon și G. Fischer Cardenas, au fost interesați de relația dintre *ayahuasca* și telepatie. Ei au reușit astfel să izoleze un alcaloid pe care l-au numit *telepatin* și care s-a dovedit mai apoi a fi harmina. Să precizăm însă că reacțiile telepatice nu sînt proprii experiențelor practicate cu *ayahuasca*. Ele sînt, de fapt, asociate altor tradiții șamanice, în special șamanismului siberian al amanitei[1] și ritualurilor *peyotl*[2] mezo-americane. Aceste stări extatice le permiteau oamenilor să acceadă la un soi de conștiință transpersonală care favoriza telepatia și premoniția.

Folosirea acestei băuturi nu declanșează în mod sistematic experiențe telepatice, mai ales în primele ședințe.

La două ore după ingestie, experiența scade în intensitate și mă cuprinde o sete teribilă — îmi simt gura uscată ca o sugativă. După încă o oră, ritualul încetează și, împreună cu gazdele noastre, schimbăm diferite impresii.

— Mi-am revenit cam optzeci la sută, precizează Liliane. Simt încă... valuri din cînd în cînd, dar efectul e pe sfîrșite.

Efectele psihoactive cîștigă în intensitate în primele patruzeci la șaizeci de minute. Urmează un interval constant de aproximativ o oră, după care efectul se diminuează progresiv. Totul durează între patru și cinci ore.

Ne despărțim de gazdele noastre și ne petrecem după-amiaza plimbîndu-ne prin pădure, pe cărări marcate, unde

---

[1] Ciupercă toxică.

[2] Plantă halucinogenă, din familia cactaceelor, numită științific *echinocactus Williamsii*, provenind din Mexic și conținînd alcaloidul mescalină (*n. tr.*).

nu riscăm să ne rătăcim. După patru ore, nu am revenit încă la starea normală decît în proporție de nouăzeci și cinci la sută; închizînd ochii, avem încă senzația unui dans de culori. Petrecem o seară liniștită, fără să reușim totuși să scăpăm de o teamă difuză. Cînd vine noaptea, adorm greu, dar a doua zi dimineața sîntem odihniți, bine dispuși, relaxați.

Merg, împreună cu Liliane, la Alex și Sonia, care ne oferă puțin orez cu sos de soia. Această primă experiență a fost pentru noi ca un exercițiu de curățire și de apropiere. Sîntem impresionați de atenția pe care ne-o acordă gazdele noastre.

— Efectele diferă de la o persoană la alta, dar sînt adeseori legate de nivelul de pregătire, ne explică Alex și Sonia. Se întîmplă frecvent ca inițiații să aibă viziuni cu animale — șerpi, leoparzi... — asemănătoare celor experimentate în tradițiile psihotrope indigene. Anumite viziuni sînt legate de prieteni sau de membri ai familiei; altele, de viețile anterioare. Pentru noi, *daime mirações*[1] reprezintă îndrumări mai autentice decît cele oferite de perspectiva materială sau științifică. De fapt, *mirações* favorizate de activitatea rituală sînt extrem de asemănătoare viziunilor și stărilor extatice descrise de sfinții și misticii atîtor religii.

Selva se întinde în fața noastră în timp ce Alex își continuă ideea:

— Plantele psihotrope deschid porțile comunicării dintre spirit și astral, o dimensiune paralelă inerentă omului și cosmosului. Atunci cînd devenim conștienți de realitatea universului nostru interior, ne dăm seama că reprezentăm deopotrivă universul în ansamblu, cît și fiecare din părțile sale componente. Întreg universul comunică, așadar, cu trupul și spiritul nostru, o noțiune pe care o întîlnim de mii de ani în tradițiile ezoterice.

Plantele călăuzitoare sînt în esență un racursi. Înainte de a porni pe această cale, este bine totuși să fim extrem de prudenți. Nu este o cale pentru aventurieri sau exploratori, ci

---

[1] Viziunile.

o cale precisă, cartografiată cu grijă de lumea șamanică amazoniană. Această scurtătură nu ne va duce însă la adevăr, decît dacă urmăm pașii maeștrilor care ne-au precedat. Ceremoniile noastre durează în general o noapte întreagă și urmează calendarul Bisericii catolice.

Sărbătorirea unei zile sfinte începe din ajun și se continuă a doua zi dimineața. Ceremonia începe la apusul soarelui. Prima doză de băutură se împarte după ce participanții au spus rozariul. În prima parte a ritualului, imnurile sînt acompaniate de ritmuri de maraca și de uruitoare. Toți dansează și cîntă. Trei rînduri de bărbați și altele trei de femei se așază în așa fel încît să formeze steaua lui David în jurul mesei, în mijlocul bisericii. Participanții sînt aranjați după înălțime. În timpul imnurilor, dansatorii se deplasează respectînd o schemă ritmică și pași sincronizați simpli.

— Care sînt funcțiile tămăduitoare ale acestui ritual și ce rol joacă imnurile? am întrebat eu.

— *Daime* prilejuiește crearea unei energii extatice, de aceea aceste ritualuri sînt numite „munci". Inițiații știu că, atunci cînd încep „muncile", au răspunderea de a deveni ființe perfecte și de a se contopi cu Dumnezeu.

— În timpul experienței de ieri, mi-a fost rău și imnurile m-au deranjat. De ce? am mai întrebat eu, privindu-l pe Alex cu coada ochiului.

Gazda noastră rîse ușor:

— În comunitatea noastră, spunem că unii trec prin momente dificile în timpul ceremoniei. Se simt rău, au stări de vomă, diaree, sentimente negative, momente de depresie și de mare neliniște. Toate acestea sînt momente-cheie în procesul de instruire. Atunci, imnurile joacă un important rol de vindecare.

Este ceea ce Augustin, un șaman peruvian care folosește o altă plantă psihotropă, *san pedro*, îmi explicase cu ocazia congresului de la Canela. Așa-numitele *icaros*, cîntece șamanice, joacă un rol terapeutic important în ceremoniile peruviene. Ele au o însemnătate fundamentală, deoarece stimulează și declanșează apariția viziunilor. Altfel spus,

cîntecele și ritualurile lucrează împreună pentru crearea unui cîmp morfoenergetic care susține și amplifică experiența șamanică.

Potrivit șamanilor din lumea întreagă, comunicarea cu spiritele se stabilește prin intermediul muzicii și, de aceea, cîntecele ceremoniale amerindiene, maori, siberiene, soufi, creștine și amazoniene sînt atît de prețioase. Pentru *ayahuasquero*, este de neconceput să pătrunzi în tăcere în lumea spiritelor. Imaginile tridimensionale se transformă în sunete pe care șamanul le imită, intonînd melodiile corespunzătoare.

Ícaros servesc la invocarea spiritului plantelor sau la provocarea unor experiențe de natură șamanică. Ele îți permit, de asemenea, să călătorești spre alte niveluri ale realității, pentru a intra în contact cu ființele de acolo. *Ícaros* pot modifica viziunile și pot mări claritatea acestora. Vînătorii și vindecătorii ascultă, așadar, cu mare atenție sunetele scoase de șamani care îi pot ajuta în căutările lor. Cîntecele șamanilor inițiați suscită o lărgire a cîmpului vizual, precum și vizualizarea a unor figuri geometrice. Sunetul este un catalizator al viziunilor. Plantele călăuzitoare sînt folosite pentru a explora atît lumea noastră cît și lumile paralele de dincolo de percepția noastră normală. Ingerîndu-le, un *ayahuasquero* se eliberează de barierele spațio-temporale ale dimensiunii în care trăim și, prin exercițiu, va reuși să treacă dintr-o lume într-alta. Aceasta este călătoria șamanică, așa cum a fost ea adusă pe continentul american de către vînătorii siberieni, în urmă cu mai multe milenii.

Atunci cînd ne-am oprit la acea fermă de pe malurile rîului Mapia, grădinile indigenilor ni s-au părut capodopere de policulturi agricole. Găsești acolo un amestec de zeci de plante diferite, cultivate într-un mod aparent dezordonat. Le împărtășim lui Alex și Soniei uimirea noastră.

— Știți, de fapt *ayahuasca* ne învață cum să ne cultivăm plantele, răspunse Sonia. *Ayahuasca* este, într-un anumit sens, televiziunea pădurii. Ea produce imagini și sunet, și totul în trei dimensiuni.

Explicația ei corespundea perfect experienței noastre holografice din ajun.

Curiozitatea fiindu-ne satisfăcută, îi părăsim pe Alex și Sonia. Ziua se scurge liniștit, mă plimb prin sat împreună cu Liliane și schimbăm impresii. Experiențele ulterioare cu *ayahuasca* ne vor învăța că este esențial să i te înfățișezi plantei în manieră șamanică și să-i ceri să-ți ofere învățătura ei. Altfel ea va produce jerbe de culori, efecte caleidoscopice, reverii, arhetipuri pe care neinițiatul le va crede reale. Planta te duce unde vrea ea dacă nu simte forța voinței tale.

— Planta mi s-a arătat într-o manieră foarte frumoasă, spuse Liliane: o femeie verde ieșind din pădure și care era, în același timp, pădurea însăși.

Planta, una din cele mai vechi dătătoare de învățătură dintre toate cîte există, ne poate înfățișa istoria pămîntului din vremea cînd vegetalele dialogau cu conștiința omului.

Cum se prepară ayahuasca

În dimineața zilei următoare, Alex Polari și Gilles Dupin ne duc să vizităm locul în care se prepară băutura. Sîntem înconjurați de cea mai exuberantă și minunată pădure tropicală din lume. O adevărată grădină a Edenului. Laborator secret unde, în urmă cu mii de ani, vechii șamani au studiat secretele plantelor care îi vorbesc conștiinței umane.

În această comunitate, prepararea băuturii urmează un ritual precis care se numește *feitio*. Se scurg douăzeci și patru de ore între momentul în care se pleacă în căutarea plantelor și cel în care se încheie prepararea. Înainte de asta, au fost necesare cîteva zile pentru explorarea pădurii virgine în vederea reperării locurilor în care cresc liana și frunza necesare preparării băuturii. În acest scop, grupul se ghidează uneori după anumite tipuri de sol sau de vegetație. Se întîmplă însă frecvent ca expediția să se desfășoare sub influența *ayahuascăi*, care îi conduce chiar de la început pe participanți spre locurile unde sînt liane foarte vechi și unde frunzele cresc din abundență.

Feitio este un ritual impregnat de un bogat simbolism spiritual pentru comunitatea din Mapia. Este cel mai mare „test" de competenţă şi de puritate. El este o replică a ritualurilor indienilor care continuă să populeze Amazonia occidentală. În acest rit iniţiatic, cunoaşterea se produce progresiv, în funcţie de capacitatea de asimilare a fiecărui participant. Ritualul se derulează în mai multe etape: căutarea pe teren, transportul, curăţarea lianelor şi frunzelor, fierberea şi rafinarea. Fiecare etapă necesită cunoştinţe specifice de care depind calitatea şi cantitatea de băutură obţinută.

Pentru adepţii *daimistas*, *feitio* este o alchimie spirituală de prim ordin. În acest rit, fiecare este creatorul unui mijloc sacru ce favorizează manifestarea spiritelor naturii şi a forţei cosmice care exprimă iubirea de Dumnezeu. Luîndu-ne în vizită la „casa *feitio*", unde se desfăşoară ritualul, Alex Polari ne precizează că munca trebuie să se desfăşoare în cea mai mare linişte şi în concentrare maximă, deoarece fiecare gest şi fiecare mişcare trebuie să fie executate cu sinceritate totală. Atunci cînd nivelul vibraţiilor e ridicat, activitatea decurge asemeni unui balet.

Mergem alături de Alex prin casă, iar el îşi continuă prezentarea:

— Există mai multe etape în preparare. Prima se desfăşoară în adîncimile pădurii, unde lianele sînt tăiate conform unui ritual de mulţumire, sub privirea atentă a paznicilor invizibili ai pădurii. Legate în pachete, ele sînt purtate apoi pe distanţe lungi, după care sînt tăiate în bucăţi de o palmă şi jumătate. Cît despre frunze, acestea sînt culese dintr-o zonă aerisită a pădurii, după care sînt curăţate una cîte una de către femei, care înlătură impurităţile — insecte, larve etc. — spălîndu-le apoi cu grijă în nişte vase mari de lut. Bucăţile de liană sînt curăţate de bărbaţi — este vorba de aşa-numita *raspacão*[1]. Fiecare liană este răzuită cu un cuţit sau cu o bucată de lemn, pînă ce este perfect curată. Trebuie mare atenţie să nu se strice scoarţa, care conţine cea mai mare con-

[1] Răzuirea.

centrație de principiu activ. Anumiți indieni amazonieni nu folosesc, de altfel, decît scoarța și aruncă restul.

Dis-de-dimineață, bucățile de liană curate sînt aduse în *casa de batecão*[1] din interiorul casei destinată ritualului *feitio*. În fața a trei rînduri de bucăți de liană sînt așezați doisprezece bărbați cu maiuri din lemn care cîntăresc în jur de două kilograme. Ei mărunțesc liana, operațiunea putînd dura mai multe ore, în funcție de numărul de fierberi prevăzut pentru acea zi.

Această etapă necesită, ca și celelalte, depășirea propriilor limite, îndeosebi pentru debutanți. Consumul de energie fizică este însemnat, chiar și pentru persoanele experimentate. Bătăile de mai trebuie executate într-un ritm cadențat, stabilit de către *puxador*. Maiurile sînt ridicate și coborîte ritmic, astfel încît să producă o singură bătaie. În final, se mai verifică o dată frunzele și praful obținut din măcinarea lianei. La răsăritul soarelui, materia primă este pregătită pentru transformare. Cum spune poetic Alex Polari, cenușa va umple vasele și din clocotul ei fiecare va renaște purificat.

Vasele mari de pămînt ars, măsurînd între patruzeci și cincizeci de litri, sînt umplute, alternînd straturile de liane și de frunze. Lianele, frunzele, apa și focul sînt factorii fizici ai fuziunii moleculare care va produce agentul sacru, *ayahuasca*. Ca în toate ritualurile de preparare similare, starea de conștiință a grupului este esențială — ea pătrunde în lichidul ce conține deja vibrațiile ființelor spirituale care sălășluiesc în lianele și frunzele pădurii tropicale. Este alchimia sacră care se produce în timpul preparării acestei băuturi psihotrope. Apoi, grupul de lucru va lua o pauză, timp în care cei însărcinați cu focul aduc lemne și rămîn la fața locului, împreună doar cu cei care răspund de filtrare. Aceștia folosesc niște furci din lemn numite *gambitos* și îi dau indicații îngrijitorului focului, care pune lemnele în vatră unul cîte unul și supraveghează fierberea.

Vasele pleacă și vin într-un balet sincronizat, fără gesturi sau vorbe inutile. Atenția este totală, pentru a se evita

---

[1] Zona de concasare.

riscul unor confuzii sau greşeli. Conţinutul vaselor este amestecat şi reamestecat, fiert şi refiert. Băutura este filtrată în mai multe rînduri, pentru a păstra cît mai multe din resursele sacre ale naturii.

Cînd se face noapte, cel însărcinat să amestece în lichid verifică cu furca nivelul din vas. Lichidul arămiu fierbe încet. Toţi sînt învăluiţi acum în fum, într-o atmosferă de mister şi magie. După o clipă — o secundă sau o eternitate, potrivit viziunii[1] — cel care răspunde de vase bate de trei ori în pereţii recipientului, invocînd soarele, luna şi stelele. Doi bărbaţi se apropie în linişte, unul de fiecare parte a cuptorului, pun o pînză de protecţie pe fiecare mîner şi ridică vasul spunînd solemn:

— Întreg misterul este în interiorul vasului!

Astfel se desfăşoară *feitio*, ritual în cadrul căruia se prepară *ayahuasca*, în această comunitate *santo daime*.

Experienţa şamanică

În ajunul întoarcerii noastre la Paris, via Brasilia şi Rio, mai mergem o dată în pădure, pentru o nouă experienţă cu *ayahuasca*. Însoţiţi de Alex Polari şi Gilles Dupin, o luăm pe un alt drum ce trece prin acelaşi cadru luxuriant al pădurii amazoniene. Locul ales favorizează prin el însuşi modificarea stării de conştiinţă. *Selva* ne învăluie cu aripile ei verzi.

Ne aşezăm în cerc şi stăm de vorbă cîteva minute. Ni se aduce apoi o sticluţă. De data aceasta, băutura este mai închisă la culoare, diluţia fiind mai concentrată, deci mai puternică. Alegem un copac lîngă trunchiul căruia întindem o pînză albă pe care punem sticla şi un cristal. Alex precizează că, dacă ne vom rătăci prin pădure în cursul „călătoriei" noastre, va trebui doar să ne concentrăm asupra acelui copac, care ne va indica cum să revenim în luminiş, el reprezentînd punctul de plecare şi de întoarcere.

---

[1] Alex Polari de Alverga, *O Libro do mirações*, Editora Record.

Înainte de a duce paharul cu *ayahuasca* la gură, mă concentrez pentru a-i cere plantei ajutor și protecție. Un sfert de oră mai tîrziu, primele efecte se fac simțite, mult mai prompt și mai intens decît prima dată. Pădurea se animă din nou și viața ei, invizibilă privirilor obișnuite, se dezvăluie încă o dată. Mă simt atît participant, cît și spectator, analizez pas cu pas schimbările senzoriale care se petrec în mine. Această stare disociativă îmi permite să funcționez pe două niveluri de conștiință diferite, care se întrepătrund și se completează pentru a înlesni apariția unei percepții unice: cea care le permite șamanilor amazonieni să-și îndeplinească ritualurile religioase.

S-au scurs treizeci de minute. O contemplu pe Liliane; ochii ei privesc în depărtare, ca și cum ar fixa un obiect fără ca, în realitate, să-l vadă. Îmi dau seama că prietena mea percepe *lumea cea ascunsă în spatele lumii*. Am redevenit viețuitori ai acelei lumi și o bucurie greu de definit pătrunde lin în străfundurile ființelor noastre.

Fără de veste, privirile ni se îndreaptă în același timp spre pămînt, unde descoperim un regat pe care nu-l remarcaserăm pînă atunci. O lume minusculă ni se înfățișează.

— Privește, îmi spune planta sacră, totul este scris în fața ta. Observă viața sub toate aspectele ei și învață să o respecți chiar și în această formă.

Percepția mi se decuplează și zăresc acum pe pămînt aranjamente geometrice cărora nu le dădusem niciodată importanță. Fiecare pietricică, oricît de mică, devine un adevărat munte, fiecare fir de iarbă, o pădure luxuriantă, lumea aceea minusculă devine o cîmpie întinsă mărginită de văi înverzite și munți greu de escaladat. Observăm cum sînt construite așezările insectelor; sub ochii noștri uriași, acea lume liliputană se mișcă asemeni unui balet dirijat de un maestru invizibil.

Privirea îmi este atrasă de o colonie de furnici care înaintează pe o vastă cîmpie înverzită. Una dintre ele se spală metodic, secretînd o salivă albă cu care își unge mandibulele, picioarele, antenele și, în final, corpul. Este un ritual

imuabil. Percepția mea vizuală devine identică cu cea a furnicii, ca și cînd ochii mei ar avea mii de fațete — nu văd mii de imagini repetîndu-se ci, mai degrabă, o imagine trecută parcă printr-un grilaj. În plus, percep mișcările cele mai subtile, în maniera unei furnici. În această stare de deschidere totală, toate simțurile îmi sînt exacerbate și realizez că aș putea să stabilesc o punte de comunicare cu aceste insecte. Am impresia că îmi adresează un mesaj olfactiv pe care eu nu sînt în măsură să-l recepționez.

Mă uit din nou la Liliane, apoi spre pămînt. Corpul întreg mi se cutremură, ca supus unui șoc electric.

— Privește, îi spun tovarășei mele, pămîntul respiră.

Spiritul meu rațional îmi spune de îndată că este vorba de o halucinație. Cu toate acestea, văd într-o manieră foarte distinctă cum Marele Părinte respiră ușor prin niște plămîni invizibili. Rîd, bucurîndu-mă ca un copil. Tot ceea ce ne învață tradiția este, așadar, adevărat: pămîntul trăiește! De acum încolo avem această certitudine absolută. Mîinile mele ating cu religiozitate solul; ele urcă și coboară în ritmul respirației Marelui Părinte.

Împinși de o pornire subită, ne ridicăm și facem cîțiva pași prin luminiș. Simt natura cu o acuitate neobișnuită, ca și cum niște straturi vegetale s-ar suprapune succesiv pentru a forma o tapițerie maiestuoasă. Mă opresc lîngă un copac și ating ușor scoarța de pe trunchiul lui. Mă simt pătruns de o nouă senzație de nedefinit. Planta călăuzitoare întinde o punte între mine și acel copac și începe astfel o conversație între un om și un reprezentant al regnului vegetal, două specii atît de diferite una de cealaltă. Îi simt caracterul mîndru și imperios; este stăpînul locului. Îmi prezintă domeniul său, eu îmi dau seama că cei care stau tot timpul în picioare — arborii — au caracteristici și funcții identice celor ale oamenilor. Există și printre ei seducători, cîrcotași, războinici etc. Duhuri vegetale înveșmîntate în degradeuri de verde zboară printre ramuri și par să ne ureze bun-venit.

Experiența nu are însă nimic dintr-o călătorie psihedelică, dintr-o satori chimică. Este o învățătură sacră, iar noi

sîntem cei care o primesc. Noțiunea de timp devine fluidă — acesta nu se mai scurge linear, ci în spirală, ca în cadrul ceremoniilor șamanice.

Liliane s-a așezat la picioarele unui copac. „Copacul meu", va spune ea în cele ce urmează. „El mă învață că este legătura dintre cer, pămînt și lumea subterană. El poate fi folosit ca ascensor între planuri sau niveluri diferite. Mă simt în siguranță. Este un protector. Deși eram așezată, aveam impresia că stau în picioare. Văd pădurea și numeroasele ei lumi prin două laturi ale ființei mele: cea fizică, cu receptorii ei senzoriali extrem de activi, și dublul meu spiritual, dotat cu alte organe de percepție. Se stabilește o punte între două dimensiuni fundamentale ale ființei mele. Dublul meu, stînd în picioare, privește pădurea și observă o felină cu blană albă apropiindu-se. Judec pe două registre diferite. În registrul fizic, analizez situația. Există două posibilități: să fug sau să opun rezistență. Dublul meu spiritual alege: înfrunt animalul care face un salt suplu spre mine pentru a se contopi cu trupul meu eteric. Fuziunea este totală. Este experiența extremă a uniunii dintre o ființă umană și animalul său totem. Este experiența șamanică prin excelență, trăită și descrisă de cele mai vechi tradiții spirituale ale omenirii. Am apoi o altă viziune", continuă Liliane. „Planta îmi arată imaginea unui sarcofag din piatră de culoare turcoaz. Este imens și zace pe nisip, pe fundul unei ape, undeva aici în Amazonia. Vine de undeva din spațiu, confecționat de o civilizație dintr-o altă lume. A fost depus acolo pe cînd Amazonia era încă o mare primitivă, în vremuri imemoriale."

Doi ani mai tîrziu, cu prilejul unei alte călătorii la Rio, intrăm într-un mic magazin să cumpărăm niște cristale și minerale. Liliane este atrasă în mod irezistibil de un bloc de piatră de culoare turcoaz și îmi spune: „Aceasta este! E piatra din care este făcut sarcofagul care zace în *Selva.*" Întrebînd-o pe vînzătoare, aflăm că piatra se numește amazonit. Cîteva zile mai tîrziu, întîlnim la Belo Horizonte niște prieteni pasionați de pietre. În timp ce luăm masa împreună, Liliane îl întreabă pe Lourenço:

— La ce este folosit amazonitul?

Prietenul nostru, care este inginer, îi răspunde:

— Este una dintre pietrele cele mai dure, după diamant. Americanii o folosesc pentru a construi plăcile refractare care protejează navetele Challenger la revenirea lor în atmosfera terestră.

Sîntem gîtuiți de emoție. Ceea ce ne dezvăluise planta era deci adevărat. Un sarcofag de amazonit pur zace în Pădurea Regină, cea mai întinsă pădure tropicală din lume. Unde se găsește și ce conține el oare? Poate că, într-o bună zi, *ayahuasca* va dezvălui acest lucru.

Să revenim la experiența noastră. Deși nu ne dăm seama, s-au scurs însă cîteva ore și efectul începe să descrească. Liliane și cu mine mulțumim atît plantei cît și luminișului care ne-a găzduit și a vegheat asupra noastră. Experiența continuă și azi. Mergînd prin pădure, știm de acum să recunoaștem copacii dominanți — paznici ai locului —, precum și caracterul celor care îi înconjoară. Verdele vegetal continuă să-și desfășoare bogatele degradeuri, iar noi simțim prezența duhurilor pădurii.

Plantele psihotrope din bazinul Amazonului

Etnobotanistul Richard Evans Schultes, o autoritate în materie de plante medicinale halucinogene și toxice, a fost unul dintre primii oameni care au studiat modul în care este folosită *ayahuasca* de către șamanii din Amazonia columbiană. Între 1941 și 1961, el a organizat mai multe expediții în zonă.

Una din cele mai vechi experiențe ale omului este, fără îndoială, descoperirea faptului că anumite plante sînt comestibile, alină durerea, alungă boala sau fac viața mai suportabilă. Foarte probabil, această cunoaștere a proprietăților plantelor era doar apanajul anumitor membri ai comunității, șamani sau vraci. Într-o vreme în care omul credea că spiritele îi controlează destinul, nu e surprinzător că anu-

mite plante, avînd calități psihotrope, au fost considerate sacre. Grație lor, șamanul avea acces la anumite stări care îi permiteau să pătrundă în această renumită lume a spiritelor.

Ne-ar trebui mai multe decenii de observații minuțioase pentru a regăsi cunoașterea dobîndită de-a lungul veacurilor de către șamani — acești „experți" sînt niște comori vii pentru omenire. Dacă judecăm după vestigiile arheologice, oamenii au început să folosească aceste plante din cele mai vechi timpuri. Puterea unui șaman stă în cunoașterea modului de folosire a plantelor, o știință care pare mult mai însemnată în America de Sud decît în orice altă parte a emisferei occidentale.

Partea de nord-vest a Amazoniei poseda viziunea celei mai bogate vieți magico-religioase din întreg bazinul amazonian. Folosirea cuvîntului „vraci" pentru a-i defini pe cei cunoscători în domeniu este restrictivă. Antropologii vorbesc mai degrabă de șaman sau de *pajé*. Dacă nu toți acești *pajé* sînt vraci, cei mai mulți dintre ei au însă o bogată cunoaștere a proprietăților plantelor și a folosirii acestora în diagnosticare și tratament.

Atunci cînd vor să intre în comuniune cu lumea supranaturală, șamanii recurg aproape întotdeauna la anumite tipuri de plante, pe care fie le inhalează, fie le prepară sub formă de pastile. Grație unei plante revelatoare, *Banisteriopsis caapi*, șamanul-*pajé* diagnostichează și tratează boala, fiind totodată și prezicător. Indienii Siona, un trib care trăiește în apropierea rîului Putumayo, în Columbia de Sud, au dus folosirea plantelor psihotrope pe cea mai înaltă culme. Ei sînt vestiți în partea de nord-vest a bazinului Amazonului pentru capacitățile lor șamanice.

Șamanismul siona este strîns legat de consumul de *ayahuasca* și de alte plante psihotrope. Ucenicii își dezvoltă capacitățile șamanice și cunoștințele cu ajutorul băuturii. Ei învață astfel să contacteze forțele supranaturale pentru a interveni asupra evenimentelor din realitatea obișnuită. Șamanii siona nu recunosc decît trei clase de oameni pe scara cunoașterii: „doar om", „cel care a plecat" și „ghicitorul". „Doar om" este cel care nu are, sau are doar puțină experiență în folosirea

plantei; „cel care a plecat" a trăit experiența ieșirii din propriul trup și are anumite viziuni ale celeilalte lumi, fiind numit și „cîntărețul"; „ghicitorul", care mai este numit și „profetul" sau „cel care vede", este maestrul șaman.

Știința occidentală abia începe să admită că populații care nu dispun de o știință proprie au dezvoltat totuși un sistem de cunoaștere autentică. Acest lucru este și mai adevărat în cazul pădurii tropicale, chiar dacă aici ciocnirea dintre Occident și înțelepciunea tradițională este mai violentă. Pădurea tropicală din America de Sud ne părăsește înghițită literalmente de fum, distrusă pentru a face loc crescătorilor de animale. Amazonia moare, pentru că noi o neglijăm, neconsiderînd-o un creuzet al cunoașterii de același rang cu bibliotecile noastre occidentale. Pentru șamani, ea este o adevărată bibliotecă sacră, o concepție împărtășită și de etnobotaniști. Nu știm cu exactitate cum au descoperit indienii amazonieni proprietățile chimice ale plantelor, dar cunoștințele lor sînt rodul unui studiu aprofundat al mediului, ducînd la o clasificare precisă a proprietăților plantelor studiate. Șamanii chimiști amazonieni au descoperit nenumărate varietăți de otrăvuri derivate din plante toxice. Cea mai cunoscută dintre ele, curara, este preparată din scoarța și rădăcinile plantelor care cresc izolate în junglă. Fiecare grup are maniera lui de preparare. Principiul activ al substanței, tubocurarina, este utilizat în mod curent ca relaxant muscular în intervențiile chirurgicale. Nu este singura descoperire care, avîndu-și originea în „remediile băbești" folosite de popoarele aborigene, se află inclusă în farmacopeea medicinei moderne. Mai multe din antibioticele, tranchilizantele, sedativele, anestezicele și laxativele noastre li se datorează, în special morfina și salicilina.

Cu puțin timp înainte de plecare, am întîlnit-o pe Maria Lucia, herborista comunității. Ea ne-a arătat plantele pe care le avea și ne-a explicat că le culege, influențată fiind de *ayahuasca*.

— Cînd mă aflu în starea de dilatare a conștiinței, ne explică ea, plantele îmi vorbesc, iar cele pe care nu le cunosc îmi explică la ce pot fi folosite.

Cîştigîndu-ne încrederea, i-am vorbit şi noi despre cercetările noastre cu privire la vieţile anterioare.

— Ah, vieţile anterioare! exclamă ea, da, desigur!

Am fost stupefiaţi că cineva, în acest colţ pierdut din *Selva,* putea să cunoască conceptul de reîncarnare şi posibilitatea de a apela la conştiinţa existenţelor anterioare. Femeia ne privi cu un surîs straniu şi zise:

— Am descoperit o plantă care te face să călătoreşti în trecut. Avem o farmacologie tribală foarte importantă. Pădurea tropicală este habitatul a şaptezeci la sută din milioanele de specii de plante superioare care trăiesc pe pămînt. Ştiţi, *ayahuasca* este cea care ne ajută să înţelegem utilitatea plantelor. Cunoştinţele noastre în materie de botanică sînt rezultatul învăţăturii primite de la anumite plante.

Această afirmaţie, care continuă să-i intrige pe botanişti, pare să fie confirmată de *ayahuasca*, prin compoziţia sa. Această băutură, cunoscută de mii de ani, este de fapt un amestec din două plante. Prima conţine un hormon produs în mod natural de creierul nostru, dimetiltriptamina, inactiv dacă este ingerat pe cale orală, pentru că este contracarat de o enzimă din aparatul digestiv, monoamino-oxidaza. Or, cea de-a doua plantă conţine exact acele substanţe care protejează hormonul împotriva atacurilor acestei enzime. Richard Evans Schultes se întreba deja cum au reuşit oare aceste comunităţi, aşa-zis primitive, total lipsite de cunoştinţe de chimie sau fiziologie, să activeze un alcaloid inhibat de monoamino-oxidază.

Cum puteau ele să cunoască proprietăţile moleculare ale acestor plante şi arta de a le combina? Răspunsul ar putea fi căutat în cele spuse de Maria Lucia, atunci cînd pretinde că tot ce ştie în materie de botanică este rodul învăţăturii primite chiar de la plante, mai exact de la *ayahuasca*.

Comunitatea ştiinţifică a denumit doar două sute cincizeci de mii din aceste specii care vor dispărea, probabil, înainte ca noi să reuşim să le botezăm pe toate. Cum spunea şi Maria Lucia, numai o infimă parte din plantele denumite a făcut obiectul unor cercetări ştiinţifice.

— Noi folosim, spunea ea, sute, dacă nu chiar mii de specii de plante superioare în practica noastră medicală. Multe dintre ele nu au încă nici măcar un nume.

Începem astfel să înțelegem de unde dețin populațiile amazoniene știința plantelor și a proprietăților acestora. Cei din Mapia sînt extrem de neliniștiți, deoarece distrugerea pădurii tropicale amenință nu doar un număr incalculabil de specii vegetale dar și cultura și oamenii care le cunosc proprietățile și care le folosesc în viața lor cotidiană.

Antropologul David Maybury-Lewis[1] nu ezită să afirme că pierderea bibliotecii din Alexandria, mistuită de flăcări, este nesemnificativă pe lîngă dispariția celei mai prodigioase biblioteci medicale a lumii: pădurea tropicală. Aceasta arde, în vreme ce noi nici măcar nu am terminat să-i inventariem bogățiile.

[1] David Maybury-Lewis, *Millenium, Tribal Wisdom and the Modern World,* Ed. Viking, Penguin Books, New York.

3

Triunghiul polinezian

Pora pora i te hoe mamu

Pora pora, motu purotu
Aià fanauraa no tou mau tupuna.
„Oro“ te atua rahi e te mau tahuà,
Teihea atura to oe puai omoèmoè?

Ua haere mai te ratere e ua hohora ia oe.
To oe moana e to oe tahatai, ua î te ino.
I roto i te mau motu, ua vavahihia te mau marae.
Tae noa' tu i te mau tupapau ua mahau anaè.

„Vavau“ o to'u mau tupuna! e „Vavau“ iti e!
Te imi nei au ia oe tei oere noa i raro ae i te mau purau.
Teie ra, ua unu te tau.

„Ta'aroa“, „Oro“, ua aramoina anaè.

Bora Bora, cea tăcută

Bora Bora, insulă minunată
Leagăn al strămoșilor mei,
Oro, marele zeu, și toți preoții lui,
Unde este oare puterea ta misterioasă?

Străinul a venit să te prade.
Lagunele, plajele tale sînt poluate.
În motu, *ale tale* marae *sînt distruse.*
Pînă și tupapau *au fugit.*

Vavau *al strămoșilor mei! O* Vavau,
Te caut rătăcind pe ale tale purau
Dar vai, vremurile acelea au dispărut.
Ta'aroa, Oro, totul este pierdut.[1]

---

[1] Ch. Manutahi, *Mana. Poésie tahitienne*, South Pacific Mana Publications, vol. 7, nr. 1.

Profeţii de dinainte de contact

În această zi de 5 ianuarie, visul lui Charles, zis Temerarul, duce de Burgundia, ia sfîrşit. Pe un ger teribil — sînt minus 20°C — trupul lui, pe jumătate devorat de lupi, este găsit la cîţiva kilometri de zidurile oraşului Nancy. Trupele lui René al II-lea de Lorena, sprijinite de armata lui Ludovic al XI-lea, regele Franţei, au spulberat visul Temerarului de a crea un mare ducat al Burgundiei prin unirea acestuia cu Flandra, ca o contrapondere a regatului Franţei şi a Sfîntului Imperiu roman de naţiune germanică. Burgunzii se retrag în dezordine, în vreme ce trupul căpeteniei lor este depus, cu toate onorurile cuvenite rangului său, într-un adăpost de la porţile capitalei Lorenei.

Peste aproape cinci secole, voi fi pus în situaţia de a contempla zilnic mozaicul care prezintă locul şi anul bătăliei: 1477. Camera mea de student se afla chiar în faţa acestuia.

La cincisprezece ani după moartea ducelui, un marinar genovez şi trei caravele — trei pirogi fără balansiere — acostează undeva în Caraibe. Unul dintre cele mai mari genociduri din Istorie poate începe.

În aceeaşi epocă, la douăzeci de mii de kilometri de Lumea Veche, în mijlocul Pacificului de Sud, pămînturile populate de nomazi ai mărilor sînt hrănite de suflarea — de *mana* — lui Ta'aroa. Incaşii erau la apogeul puterii lor, aztecii explorau misterele cosmosului. Mult mai departe, spre nord, poporul dineh îşi încheia lunga migraţie spre punctul de emergenţă, viitorul Sud-Vest american.

Bătute de ploi, mîngîiate de soare, aceste insule paradisiace, necunoscînd nici un pericol, aşteptau alţi navigatori, alţi cuceritori. O, insulele mele, atît de armonioase şi de liniştite, cît sînteţi de frumoase! Munţii voştri împăduriţi, miile de cascade, falezele voastre cu temelii sculptate de ocean şi cu crestele pierdute în nori sînt bucuria mea. Scobiturile stîncilor voastre sînt adăpost păsărilor. Apele rîurilor voastre, hrană peştilor. Plajele voastre cu nisip atît de alb, un refugiu pentru valurile care le scaldă cu un suflu cristalin. Noaptea, stelele voastre par atît de aproape şi strălucesc ca

mii de focuri, formînd o alee maiestuoasă pentru Oro, zeul soarelui, și Hina, zeița lunii.

Astfel medita cea pe jumătate zeiță, căreia oamenii îi spuneau Pelé, cu privirile pierdute spre Mu, pămîntul originar, Antarctica, ascunsă acum sub ghețurile veșnice. În dimineața aceea, alizeul sufla dinspre nord-est, împingînd înaintea sa nori joși încărcați cu apă dulce. Ploaia șiroia de-a lungul pereților stîncoși spre șes, unde oamenii o întîmpinau. Era *Fenua*, pămîntul strămoșilor, cel pe care zeii îl oferiseră Primei Familii. Astfel, aceste pămînturi splendide s-au populat cu o rasă de oameni curajoși și hotărîți. Aceste insule izolate, rupte de curentul principal al vieții, colț pierdut de lume, erau un veritabil paradis natural unde tot ceea ce creștea se putea dezvolta liber, în ritmul său, după imperativele și limitele proprii. Cea care era *Zeiță-în-corp-de-femeie* își aminti un vis pierdut într-un ungher al memoriei ei ancestrale. Era vorba despre o pasăre, prima care a adus o sămînță în măruntaiele lui *Fenua*. Sămînța aceea era a unei ierbi care a crescut și s-a înmulțit în insula zeiței-femeie, asemeni familiei umane, în decursul a milioane de generații. Dar în aceste insule noi, iarba oferită în toată frumusețea ei soarelui și ploii a devenit o plantă diferită de ceea ce fusese, adaptată acelui mediu particular. Cînd Primul Bărbat și Prima Femeie au examinat-o, au constatat că este o iarbă cu proprietăți noi, plină de vitalitate și dătătoare de speranțe.

Cea pe jumătate zeiță își aminti de Prima Insectă, cu picioarele ei mai lungi și cu antenele mai bine adaptate vieții din insule, de Prima Pasăre, Prima Floare, Primul Pește și de toate cele care s-au născut și au crescut pe aceste insule, în forme și cu însușiri unice. Nu exista pe atunci — nu mai mult ca astăzi — un loc în lume capabil să rivalizeze cu spațiul Genezei Originare sau să încurajeze dezvoltarea atît de neîngrădită a vieții, după toate posibilitățile sale. Peste nouăzeci la sută din plantele care creșteau acolo nu se regăseau în nici un alt loc din lume.

De ce? Este un mister. Grație, probabil, unei combinații fericite de elemente climatice și calității deosebite a solu-

lui. Grație, probabil, respectului pe care Prima Familie l-a dovedit față de *Fenua* în decursul timpului. Poate pentru că sămînța unei ierbi, dusă acolo de o pasăre sau de o suflare de vînt, trebuia să găsească mijloace să crească și să se reproducă singură, fără a fi fecundată de către alte plante de aceeași speță. Sau poate un amestec al tuturor acestor elemente să fie la originea miracolului. Indiferent însă de explicație, fapt e că în aceste insule au apărut și s-au dezvoltat noi specii de plante, că ele s-au înmulțit și au devenit viguroase.

Pelé își mai aminti că firul descendenței sale ducea fără întrerupere pînă la Primul Vulcan, al cărui jet arzător este asemeni unei femei care dă viață. Copil fiind, ea a avut revelația acestui fapt în timpul unei meditații în care vulcanii, lanterne pe cer, îi permiteau navigatorului să se orienteze, grație luminii incandescente care colora poala unui nor îndepărtat. Era preoteasă a zeiței focului și mersese pe lava încinsă a vulcanului Kilauea pentru a-și îndeplini îndatoririle sacre.

În timp ce pescărușii și rîndunelele de mare zburau atingînd coama valurilor și se opreau pe plajă, Pelé, cea aleasă, își simți trupul străbătut de o vibrație.

— În curînd vor veni niște străini, unii generoși, alții lacomi. Ei vin cu zeii lor, cu florile, fructele și credințele lor. Unii au brațele încărcate de alimente deosebite și sînt plini de idei bune, dar cît de diferite! Vin spre acest creuzet admirabil în care elementele naturii sînt libere să se manifeste după placul și posibilitățile lor.

La cîteva zeci de mii de kilometri, Lumea Veche își consuma războaiele și foametea, organizîndu-și viitorul, încă ignorînd existența unor insule care erau un adevărat paradis. Acestea răsăriseră din ocean, undeva la nord-vest de Tahiti, și erau locuite de un popor puternic și civilizat. Erau insulele Hawaii, ale căror faleze stîncoase sfidau apele oceanului, Hawaii, cu lagunele lor adînci și plajele cu nisip sclipitor. Arhipelagul era atît de frumos, încît părea imposibil ca apariția lui să fi fost rodul hazardului. Pelé, zeița Vulcan, cea de la care pornise totul, îl cizelase cu dragoste, apoi

își protejase opera înconjurîndu-l cu un colier de recife coraliere de care se spărgeau lamele zgomotoase ale oceanului ce nu puteau astfel să tulbure liniștea lagunelor cu ape străvezii, pline de pește.

Alunecînd pe unde, o pirogă zveltă cu balansieră pătrunse în lagună, sub privirile celui aflat la postul de veghe.

— Un ultim efort, încă. Soția mea mă așteaptă cu brațele deschise pentru a-mi dărui trupul ei cald și mîngîiere. *Mana*, ți-ai îndeplinit încă o dată lucrarea, exclamă Horo Fana'e. În forma sa marină, *mana* este de asemenea conștiința navigatorului — oricine știe asta. Căpitanul strînse vela, în vreme ce marinarii, urmîndu-i ordinele, făceau manevre scurte, pe o mare agitată care încerca să izbească piroga de recif. Dar cu o abilitate de invidiat, pilotul puse barca pe creasta unui val și o îndreptă spre îngusta breșă din bariera de corali.

— Acum! strigă el și vîslașii se puseră în mișcare, pentru a evita reciful. Atunci, dintr-o rostogolire de ape, dintr-o suită de valuri dezlănțuite, piroga păru că-și ia zborul, trecînd prin breșă într-o sclipire de pagaie.

Bucuros de reușita lui, bărbatul puse picioarele în apă și se apropie încet de femeia sfîntă, pierdută în contemplarea unei viziuni care trecea dincolo de specia umană. El privi apoi spre cel de la postul de veghe care mergea grăbit pe cărările abrupte spre *fare*[1]. Bărbații, femeile, chiar și copiii se îndreptau agale spre femeia în care sălășluia acum din nou Pelé, zeița Vulcan. O suită impresionantă de războinici bronzați, goi pînă la brîu, se îndrepta spre plajă în frunte cu *aito*[2].

— Să ne grăbim! Nu trebuie să întîrziem.

Cel de la postul de veghe se repezi spre o colibă mai mare decît cele din jur, cea a lui *Arii Nui* — pe care străinii îl vor numi în mod greșit regele — și se închină pe rogojina care acoperea pămîntul bătătorit spunînd precipitat:

---

[1] Colibele de palmieri de la marginea plajei.
[2] Șeful războinicilor.

— Suflul mamei sale sălășluiește în trupul zeiței.

Arii Nui se înfășură într-o mantie de *tapa* de un galben aprins și-și aruncă pe umărul stîng o capă de pene galbene, simbol al autorității sale. Își puse apoi coroana din pene și scoici, precum și un colier din dinți de rechin. Chiar în acea clipă, *pahu*[1] bătură din nou ritmul universului.

Mulțimea de bărbați voinici și femei fermecătoare era adunată acum în jurul femeii profet, a cărei privire goală scruta valurile timpului și spațiului. Toți își țineau respirația, în timp ce palmierii se mlădiau și frunzele arborilor de pîine foșneau la atingerea blîndă a vîntului. Muștele se repezeau asupra torsurilor dezgolite, dar nimeni nu schița nici un gest. În cele din urmă, zeița-femeie murmură:

— Curînd, vor veni niște străini. Oameni diferiți de noi. Pielea lor e albă. Vin în niște pirogi imense care nu se răstoarnă, deși nu au balansiere. Au niște obiecte tăioase care pot doborî arborele de fier[2]. Se închină unui singur zeu, identic cu Ta'aroa, care și-a sacrificat fiul pentru ca ai lor copii să cunoască dragostea adevărată.

În laguna scăldată în soare, *Arii Nui* se apropie de femeia cufundată în viziunea ei și spuse:

— Țara aceasta este a mea, poporul acesta este copilul meu. Spița mea e veche, mi-am cunoscut tatăl și bunicul și, înaintea lor, pe bunicii bunicului meu. Și mai mult, și pe strămoșii acestora cu femeile pe care le-au iubit și copiii pe care i-au avut împreună. Datorită lor am crescut fericit. M-am plimbat dintotdeauna la umbra acestor faleze, pe țărmul acestei lagune. Am văzut și alte insule. Și alți munți. Am navigat pînă la Havaiki-Ra'aitea cea sfîntă. Insula noastră e raiul pe pămînt. Dacă dispariția mea îi va îngădui să trăiască în armonie cu noii zei, atunci ea nu va fi fără rost. Dar vom iubi noi oare alți zei ? Cînd oamenii asistă la numeroase sacrificii, ei își spun că zeii îi ascultă și se simt protejați. Dar îl putem noi accepta pe acest nou zeu ? Naşterea mea a fost bi-

---

[1] Tobele.

[2] *Aito,* același nume ca cel al războinicilor.

necuvîntată de *Tane*. Tatăl meu a murit apărîndu-l pe *Tane*, și tatăl lui la fel. Nu mă voi închina niciodată unui alt zeu.

— O, iubitul meu frate, îi spuse femeia aflată acum în picioare, în mijlocul mulțimii, ceea ce văd anunță dispariția obiceiurilor noastre. Femeile vor mînca din carnea animalului sacru[1], Ta'aroa va dispărea, un alt zeu ne va proteja.

Apoi, ea desenă niște semne pe nisipul plajei.

— Iată urmele pașilor lor.

Căpetenia războinicilor se aplecă peste umărul femeii și descoperi o urmă oarecum ovală. Străinii care urmau să vină nu aveau degete la picioare. Ceea ce Pelé-transformată-în-femeie desenase pe nisip era, de fapt, urma unui sabot.

În pace și frumusețe, insula adormea ușor.

— Să vină preoții și să ne binecuvînteze piroga, ordonă *Arii Nui*. Ta'aroa, zeu al mării întunecate și necuprinse, Ta'aroa, stăpîn al furtunilor și al liniștii, Ta'aroa, protector al oamenilor și al recifelor...

Strigătul unei femei izbucni brusc:

— *Aoué*! *Aoué*!

Era secularul strigăt de neliniște. Strigătul de deznădejde al insulelor și al unui popor care urma să moară. Totul era încercat de aceeași emoție în acel final de zi. Oamenii adunați pe plajă vedeau soarele coborînd spre vest, învăluindu-le insula magică în razele lui de aur, și toți își spuneau, uitînd de profeție:

— Este chiar insula frumuseții. Pămîntul pe care zeii l-au binecuvîntat cu toate darurile lor.

Grota primilor strămoși

Pete de ocru, galben și roșu — culorile desișului sălbatic australian — jucau pe pereții grotei. Pentru cei din vechime, respirația este un concept, nu o necesitate. Totul este vertical. Dar corespunde acest concept ideii de civilizație? Bătrînul Șarpe, cel care a răspîndit toate formele de viață

[1] Broasca țestoasă.

orizontală, își lepădă lungile inele — o istorie nescrisă, veche de milenii, care privește popoare de o mare diversitate, vorbind peste două sute de limbi și dialecte. Totul este sacru căci, potrivit unei revelații, la origini era o legătură între toate. Mitul sacru este un fel de ceremonie închinată timpului originar.

Un sentiment — în lipsă de alt termen — pătrunse în ființele luminoase ale Primilor Strămoși. O senzație de frig, ca și cînd energia începea să slăbească, *iar culoarea își pierdea consistența.* Acolo, jos, ciclul imuabil al vieții continua, inimile oamenilor se topeau în cîntarea închinată Vieții și totuși... Ființele-care-gîndesc-în-două-dimensiuni se profilau la orizont.

În peșteră, o pictură atît de diferită de dualismul occidental își desfășură aripile, arătînd în reprezentarea sa cosmogonică o lume a metamorfozelor și a corespondențelor, în care există o legătură între toate — un mod de a înțelege comunitatea umană ca pe o exteriorizare a forțelor divine întrupate în eroii ancestrali. Această comunitate totemică se supune unor legi naturale bazate pe ordinea cosmică și pe legătura fundamentală cu Pămîntul — Marele Părinte. În această „unică trăire" a Pămîntului, totul este schimb și transfer al unei energii unice. Un alt aspect esențial al acestor picturi schimbătoare este rolul fundamental al fertilității și, prin acesta, recunoașterea sacralității feminine și a puterii zeițelor, conectate la sursele ancestrale ale Marelui Părinte. Astfel, misterul reprezentat de femei are un rol important în jocul necontenit al zeilor.

Acolo jos, clanul mărșăluiește prin deșertul australian, atît de plin de viață. Nimeni nu s-a rătăcit vreodată în deșert — ar fi fost un lucru imposibil, căci atomii proiectați în Visul Începuturilor (*bougari, dreamtime)* al bătrînilor din Marea Grotă le indică drumul. Potrivit miturilor, oamenii au încredințat misterele și obiectele rituale femeilor-zeițe. Bătrînul Șarpe asociază elementele fertilității cu misterele morții și ale renașterii. Ca și în culturile paleolitice din Nordul îndepărtat, acest cult al fertilității este asociat celui al

Pămîntului — un dans circular în jurul focului, simbolizînd legătura dintre Pămînt și Om.

Într-o explozie de culori, cel din vechime îl văzu pe Creator, un animal pe jumătate acvatic și pe jumătate terestru, absorbind elementele Facerii din străfundurile pămîntului și ale apelor pentru a zămisli ființele supraumane care l-au ajutat la crearea lumii. Printre aceste ființe supraumane se numărau elemente naturale precum munții și fluviile. *Djauan,* un mit al celor de jos, povestește apariția lui *Eingana*, Terra, cea care întrupează fertilitatea prin excelență. Ea este cea care dă naștere celor vii, ivindu-i din pîntecele sale de țărînă. Astfel, mugetul puternic ca de taur produs de *didgeridoo*[1] cu sunetul ei grav creează o legătură între copiii tăvăliți în țărînă și Cei-din-vechime-care-nu-au-plecat-niciodată.

Eingana, care exprimă fluxul ciclic continuu al nașterii și al morții, este Șarpele Curcubeu. Stă în mijlocul apei și făurește carapacea care leagă toate formele. Aceasta este *Moitjinka,* „bătrîna“ care deține obiectele rituale cele mai sacre, cea care înghite și regurgitează tinerii după inițierea lor în riturile subterane ale cavernelor. Șarpele Curcubeu este el însuși un element androgin ce prezintă trăsături feminine legate de apă. Fiicele lui sînt sirene asociate ideii de fertilitate, locuiesc în apele fluviilor, ca însuși Șarpele, și au o putere redutabilă.

Acest șarpe a răspîndit toate formele de viață; el este un simbol al regenerării. Spiritul se reîncarnează în permanență sub noi forme. În forma sa originară, el a creat de asemenea locuri totemice, suflînd în tubul lui de bambus și a făcut să iasă din acesta spiritele totemice. În miturile tribului *leagulawulmiree*, Pămîntul se ivește din mare, de fapt, din gura de vărsare a rîului Roper. El are două fiice, surorile *Wangeluk*, care călătoresc, purtînd cu ele ritualurile și puterile lor creatoare și fertilizatoare. În miturile aborigenilor *Wittee,* cele două surori sînt înghițite de Șarpele Curcubeu,

---

[1] Pipă rituală care produce un sunet grav.

dar reușesc să-și răspîndească puterea și știința sacră prin intermediul acestuia. La *Untabinnee,* primele femei părăsesc locurile totemice iar apa călătorește împreună cu ele.

Acolo, în lumea comună, aceste divinități zămislesc întinderi de apă, izvoare și bălți. În mod simbolic, Femeia Pește este urmărită și străpunsă de lancea unui bătrîn care își însușește ritul ei. Trupul strămoșilor se identifică cu trupul fiecărei vietăți; astfel, în misterele aranda, tatăl îi spune fiului, după inițierea care îi conferă dreptul de a vedea piatra:

— Iată trupul tău, cel din care ai ieșit printr-o nouă naștere. Este trupul de dinainte, cel care erai tu în existența ta anterioară. Apoi, ai coborît în grota sacră ca să te odihnești.

Creatorul este prezent în toate, iar strămoșul există simultan în corpul său mistic, în *tjurunga*, și în omul în care s-a reîncarnat. Astfel se explică solidaritatea totală a tot ce există în această viziune a vînătorii rituale care evocă simbioza om–animal.

În grotă, strămoșii-holograme știau că această formă de posesie era adeseori ilustrată prin tema înghițirii. *Tane* a fost nevoit să se ridice în picioare și să-și împingă tatăl cu toată puterea lui. Așa s-a născut *lumina Tane,* care a creat apoi celelalte lucruri prin unirea cu elementul feminin *Hine-ahuone* — cei doi au zămislit numai fiice. *Tane* s-a unit apoi cu *Hine-ti-tama*, fiica Aurorei, care a fugit în lumea subterană și a devenit zeița morții, *Hine-nui-te po.* Cei vechi știau. *Tangaroa*, balena, zeitate a mării, era mai puternică decît toți ceilalți. Ea se înfățișa ca zeu creator care se autogenerează în spațiul infinit în formă de cochilie imensă. Ea va crea lumina, sunetul și forma.

În înțelepciunea sa, clanul venera soarele, luna, stelele și *Makara* — Pleiadele.

— Formarea ființelor umane se datorează celor veniți din Vest, frații noștri albi, spuse Bătrînul. Noi trăim într-un vis aflat în continuă transformare, modelați de strămoși, topiți în lutul gîndirii lor; elementele sînt rodul închipuirii lor, printre care unul dintre cele mai sacre este apa. Totul este

impregnat de *mana* şi toate sunt legate. Dacă mişcăm o piatră, stricăm armonia şi puterea locului. Spiritele sînt prezente peste tot în natură. Ele se manifestă uneori sub forma unui cangur negru, *Kuperee,* sau a unui *Kalpunya,* puternicul spirit dingo. Aşa că orice lucru poate fi vrăjit şi încărcat de putere.

Întreaga Familie se adunase în lumina răsăritului de soare, moment al zilei suportabil pentru particulele fizice, şi-l asculta pe Bătrîn:

— Ritualurile sînt o evocare a originilor noastre mitice. Ritualurile ascensionale evocă zborul magic; dansul cu aripi şi pene de pasăre povesteşte despre Karan, care i-a condus pe cei din clanul oamenilor-păsări pe o colină pentru a scăpa de potop, devenind astfel o stea pe cer, alături de lună. Ştiu că sacrificiul mă paşte iar vouă vă voi da bolta cerească, din care fiecare este o părticică.

În grota multicoloră, plină de zumzetul scos de *didgeridoo*, muntele din ceruri, *tohunga ahurema* gîndi:

— O a doua naştere spirituală din Pămînt ne aşteaptă. Timpul originar — acel *dreamtime* — este clipa Genezei, care nu are un început, pentru că nu există nici trecut, nici prezent, nici viitor. Timpul nu este linear, aşa cum îl concep străinii. *Djalou*[1] regenerează totul. *Bougari*[2] este legat de originea însăşi a vieţii şi coincide cu sosirea uriaşilor androgini, pe jumătate oameni, şi cu periplul lor în ţara unde au creat Cea Dintîi Familie şi regulile pe care se baza aceasta. Înainte de a vindeca un bolnav, noi evocăm naşterea universului, facem apel la energia dătătoare de viaţă care este nestăvilită şi care înnoieşte în permanenţă speţa umană. Ştim înainte de a „vedea" incantaţiile şi avem darul de a „vedea". Noi, marii Strămoşi, lăsăm moştenire copiilor noştri acest *dreaming*, o legătură fizică şi spirituală cu Pămîntul, neîntreruptă încă de la începuturi, un spaţiu de rezonanţă în care toate acţionează asupra tuturor şi în care responsabilitatea umană capătă un sens mai subtil.

---

[1] Forţa creatoare a spiritului.
[2] Copilul.

În dimineața senină, aborigenul australian se ridică. El știe că timpul nu contează și că, pentru el, a sosit clipa să insufle forță unei lumi muribunde. *Bougari* l-a instruit iar el va avea grijă de copilul bolnav: civilizația occidentală care urmează să sosească.

Profeții de dinaintea contactului din Insulele Societății

Multe popoare și civilizații tradiționale au crezut că primii europeni sînt trimiși ai unei lumi supraumane. Această credință era favorizată de existența legendelor, miturilor sau tradițiilor referitoare la întoarcerea zeilor sau a părinților fondatori. O serie de viziuni și profeții premergătoare contactului anunțau venirea iminentă a unor ființe supranaturale. Să ne gîndim la zgomotoasa sosire a lui Cortès și Pizarro în imperiile aztec și inca.

În 1823, misionarul J.M. Orsmond a cules, în timpul unui sejur de trei ani în Bora Bora, una din tradițiile profetice cele mai vechi. Un alt misionar, William Ellis, care locuise la Huahine între 1817 și 1823, a publicat în 1829 o lucrare consacrată unei tradiții profetice mai elaborate.

Potrivit tradiției orale, șeful din Opoa, *Toa-Te-Manava,* a fondat școala din Haapape în momentul în care cultul zeului Oro sosea în Tahiti, provenind din vechea Havaiki-Ra'aitea, insula sacră. În Opoa, acest centru religios i-a urmat imediat, ca ordin de importanță, cunoscutului *marae*[1] Taputapuatea din insula Ra'aitea.

Toți membrii Societății Misiunilor din Londra (de unde provine numele insulei) îl considerau pe Orsmond cel mai bun etnograf al timpului. Scrierile sale, adunate de fiica lui mai mică, Teuira Henry, în impresionanta lucrare *Tahiti în vremuri străvechi*[2], rămîn și astăzi documente de referin-

---

[1] Sit ceremonial.

[2] Teuira Henry, *Tahiti aux temps anciens*, publication de la Société des océanistes, Paris, 1997.

ță pentru o serie de universitari și alte persoane interesate de vechea cultură tahitiană. Totuși pe măsură ce îi parcurgi scrierile, un lucru devine tot mai evident: viziunea spirituală a vechilor polinezieni era ermetică pentru un spirit occidental din secolul al XIX-lea. La puțin timp după sosirea sa în insulă, misionarul s-a străduit totuși să învețe limba tahitiană și să culeagă vechile istorii ale tradiției orale, fiind încurajat în acest sens de mulți șefi locali.

Orsmond observase că limbajul localnicilor era plin de imagini, o caracteristică a funcționării emisferei drepte a creierului. Pentru primii navigatori, care nu cunoșteau limba decît superficial, ceea ce spuneau *tahua*[1] rămînea misterios și cel mai adesea de neînțeles. Este un adevăr care se verifică în special în cazul așa-numitelor *pehe tama'i*[2], în care elementele naturale precum tunetul, fulgerul sau furtunile sînt metafore, arhetipuri, simbolizînd o bătălie și distrugerile ei. Un războinic care refuză să se predea este comparat cu un *fau*[3]. Insula Huahine, care respinsese cu înverșunare invaziile războinicilor din Bora Bora, fusese numită *purau*, după un arbore care crește în locuri înalte și rezistă tuturor furtunilor. Înainte de a pleca la luptă, războinicii erau incitați să se dovedească la fel de neîndurători ca *puahiohio*, tornada care distruge totul în calea ei.[4]

Transformarea unui copac într-un simplu trunchi despuiat, sau *tumu*, are o semnificație profundă. Tăierea coroanei unui copac, înlăturarea ramurilor moarte sau inutile, astfel încît să nu mai rămînă decît trunchiul vertical, semnifica uciderea războinicilor, a consilierilor și a familiei unui *Arii Nui*[5] O astfel de povestire tradițională din Opoa spune că un turbion a smuls crengile unui arbore sacru, ceea ce însemna că războinicii inamici îi uciseseră sau alungase-

---

[1] Preoții polinezieni.
[2] Cîntecele de luptă tradiționale.
[3] Un arbore care rezistă în bătaia tuturor vînturilor.
[4] Orsmond, *Tahitian Dictionary*, Bulletin de la Société des études océaniennes, nr. 226, martie 1984.
[5] Un mare șef.

ră pe partizanii unui șef sacru, lăsîndu-l asemeni unui trunchi dezgolit. Acesta era limbajul simbolic folosit în vechime. Regăsim aceleași structuri de expresie orală și la amerindieni. Semnificația lor profundă nu putea fi înțeleasă de un occidental, decît dacă le interpreta în registru simbolic.

La Opoa, în cursul uneia din ultimele reuniuni *hau-pahu-nui*[1] desfășurate înaintea sosirii corăbiilor europene, s-a produs un fenomen ciudat. De abia se încheiase ceremonia *pa'i-atua*[2], că o puternică pală de vînt a smuls coroana unui arbore tamanu, nelăsînd decît trunchiul despuiat. Era uimitor, căci tamanu are un lemn de esență dură. Oamenii au fost cuprinși de neliniște. Membrii fiecărei familii s-au uitat unii la alții, fără să spună un cuvînt. Atunci, un preot din Opoa, pe nume Vaità[3], a strigat:

— La ce vă gîndiți, prieteni?

— Ne întrebăm ce reprezintă distrugerea acestui copac. Niciodată nu s-a mai întîmplat acest lucru cu arborii noștri.

Cuprins de inspirație, Vaità, *hio hio*[4], spuse:

— În fața mea se dezvăluie sensul acestei întîmplări stranii. Glorioșii copii ai Trunchiului vor sosi și vor vedea acești arbori. Ei sînt diferiți de noi și totuși ne seamănă, fiind ieșiți și ei din același Trunchi. Ne vor lua pămînturile. Va fi sfîrșitul tradițiilor noastre, și păsările sacre ale pămîntului și mării vor jeli nenorocirea pe care o prevestește copacul acesta decapitat.

Uimiți de declarația neașteptată, preoții au întrebat unde erau acei străini. El le răspunse:

— Vin pe o ambarcațiune fără balansier.

— Am văzut bărcile pe care oamenii au învățat să le construiască grație zeului Hiro, murmurară oamenii, dar ele au întotdeauna balansiere, fără de care s-ar răsturna. Cum e posibilă așa o minune?

Neîncrezători, demnitarii se împrăștiară. Tamatoa, cel care era *Arii Nui*, auzind povestea, ceru să fie chemat Vai-

[1] Invocarea prezenței zeilor.
[2] Înnoirea podoabelor zeului.
[3] Apă lovită.
[4] Profetul.

tà pentru a-i cere explicații. Mergînd la rege cu dragă inimă, Vaità găsi acolo toți preoții, precum și o mulțime de oameni care se adunaseră să-l asculte. Tamatoa îl primi cu căldură dar nu dădu prea mare crezare spuselor lui. Pentru a ilustra cele zise, Vaità luă un *umete*[1] mare în care puse cîteva pietre și îi ceru apoi regelui să trimită niște oameni care să ducă vasul pe apă. Cînd *umete* a început să plutească liniștit, cei de față au aplaudat. Un alt preot din Ra'aitea îi spuse lui Tamatoa că va veni ziua cînd nu vor mai exista mîncăruri interzise femeilor, că acestea vor fi libere să mănînce carne de broască țestoasă și alte alimente rezervate zeilor sau bărbaților. Și această predicție a fost primită cu neîncredere, dar s-a văzut confirmată în momentul în care și-a făcut apariția creștinismul.

În fine, găsim în tradițiile orale tahitiene transmise din generație în generație referiri la cel care le va descoperi primul insula. O astfel de poveste spune:

„Pau'e[2], un bătrîn *hio hio* foarte cunoscut în Tahiti, a spus într-o bună zi:

« Copiii glorioasei prințese vor veni într-o pirogă fără balansier, cu trupurile acoperite din cap pînă-n picioare. »

Pentru a-și dovedi spusele, Pau'e luă un *umete* pe care-l făcu să plutească în apă mică după ce-l echilibrase punînd în el cîteva pietre, apoi se întoarse spre cei de față și rosti:

« Cine să răstoarne vasul ăsta fără balansier ? Prin dimensiunea lui, el stă în echilibru, și tot așa va fi și cu piroga ce va veni. »

După trei zile, Pau'e a murit și la scurt timp după moartea lui a apărut corabia *Dolphin*, avîndu-l la bord pe căpitanul Wallis. Oamenii strigară:

« Iată piroga fără balansier de care vorbea Pau'e și iată-i pe copiii glorioasei prințese ! »

Vasul era ancorat în golful Matavai, în fața promontoriului Taharaa, căruia Wallis și Cook i-au spus *Colina Copacului*. Pupa lui a fost comparată cu stînca ce forma ex-

---

[1] Vas de lemn.

[2] Cel mult plecat.

tremitatea promontoriului. Aceasta este imaginea prin care tahitienii vor evoca timp de generații nava lui Wallis.

Pau'e mai spusese:

« Un nou rege va veni să ne conducă și el va impune țării obiceiuri noi. *Tapa* și maiul cu care se bat fibrele nu se vor mai folosi în Tahiti, iar oamenii vor purta alte veșminte, străine »."

Tahitienii povestesc tot mereu astfel de profeții. Este imposibil să nu fii frapat de aceste descrieri a ceea ce urma să se întîmple.

Aceste preziceri se referă cu claritate la apariția dinastiei Pomare, la adoptarea unor obiceiuri noi o dată cu pătrunderea creștinismului și la renunțarea treptată la *tapa*, pe măsură ce vasele aduceau textile europene. Comparînd nava lui Wallis cu o insulă plutitoare, tahitienii demonstrau lipsa oricărui mijloc de înțelegere, exprimare și clasare a acestui fenomen. Limbajul imagistic al profețiilor se înscrie în viziunea mitologică a lui *Tane*, zeul artizan, cu ai săi „copii glorioși de la Te Tumu", care anticipă venirea „artizanilor divini" — misionarii ale căror învățături vor prezenta anumite asemănări cu religia locală. *Tane* este cel care a modelat toate formele sensibile de viață, o concepție care amintește de Geb, zeul olar din Egiptul antic.

Primii navigatori ajunși în Tahiti. Uitarea vechilor tradiții

La 19 iunie 1767, Wallis, comandantul navei *Dolphin* pe care Cook, viitorul descoperitor al insulelor Hawaii, era locotenent, se apropia de Tahiti. Corabia a fost în scurt timp înconjurată de tahitieni în pirogi. Vestea sosirii unei „pirogi fără balansier" s-a răspîndit ca un fulger. După ce au ținut sfat[1], niște bărbați se apropiară de cei nou-veniți. Unul dintre ei ținea o mlădiță de bananier, reprezentînd efigia lor. El vorbi timp de un sfert de oră, după care aruncă mlădi-

[1] Teuira Henry, *op. cit.*

ța în apă, pentru a-și demonstra intențiile amicale și pentru a-i face pe străini să înțeleagă că marea era sacră pentru toți. Polinezienii înțelegeau de fapt marea ca pe un loc ceremonial, un *marae*, un templu mișcător. De cealaltă parte, albii au arătat și ei prin semne că prietenia era reciprocă și l-au invitat pe ambasador la bord. În tot acest timp, numeroși indigeni ascunși în pădure urmăreau ce se întîmplă.

În zilele următoare, șefii au ținut din nou sfat, au adunat populația și au format o procesiune cu torțe, tobe și *pu*[1], ca să meargă și să smulgă pavilionul pe care englezii îl înfipseseră pe plajă. Indigenii arborau adeseori pavilioane pe ambarcațiunile lor ca și pe uscat, pentru a-și afirma prestigiul, așa că înțeleseseră foarte bine sensul ceremoniei desfășurate de englezi — fapt care explică ostilitatea pe care le-au arătat-o acestora în zilele următoare. Totuși, fără să vrea, ei au acordat pavilionului englezesc o mare onoare, atașîndu-l la salba regală de pene roșii și galbene, care era apanajul marelui șef Amo[2] din Papara. Hatapape, teatrul evenimentelor, se afla sub influența lui Amo, a cărui soție, Purea, era șefă a Paparei. Timp de mulți ani, această relicvă străină a rămas atașată anticei embleme regale care venea direct de la zei.

În ziua următoare, deoarece vîntul împinsese corabia aproape de țărm, indigenii au considerat că nou-sosiții întrec măsura și au cerut zeilor să-i alunge. Trei sute de pirogi de luptă cu aproape două mii de oameni au înconjurat nava. Un preot așezat într-una din pirogi, sub un baldachin, urcă la bordul vasului englezesc. El ținea în mînă o amuletă compusă dintr-o pană galbenă și una roșie, numită *ura-tatae*, primită de la zei, considerată un puternic mijloc de a obține ajutorul acestora împotriva invadatorilor. Englezii au acceptat politicos amuleta, văzînd în ea o nouă manifestare de prietenie. Preotul părăsi imediat vasul și ajunse la țărm, unde, în semn de succes, aruncă pe pămînt o ramură de cocotier. În clipa următoare, aerul răsună de strigăte de bu-

---

[1] O cochilie marină folosită ca o trompetă.
[2] Clipire din ochi.

curie, și numeroase alte pirogi plecară să se alăture celor din jurul corăbiei. Spre marea lor surpriză, englezii s-au trezit sub o ploaie de pietre — unele dintre ele cîntărind peste un kilogram — pornite din praștiile băștinașilor. Mai mulți membri ai echipajului au fost răniți, în ciuda protecției asigurate de corturi și de greement.

În replică, englezii au tras cu tunurile iar indigenii s-au împrăștiat, îngroziți de aceste ființe care stăpîneau tunetele și fulgerele. Curînd, țărmul era plin de cadavrele războinicilor. În ciuda primului lor eșec, indigenii trimiseră împotriva navei engleze alte pirogi, încărcate cu saci plini de pietre pentru un nou atac. Pe înălțimile din jur, femeile și copiii asistau la luptă, tot așa cum, în secolul al XIX-lea, femeile și copiii indienilor din America de Nord asistau, cățărați pe stînci, la lupta bărbaților împotriva armatei americane.

Ploaia de pietre reîncepu. O pirogă ce se apropiase prea mult de *Dolphin* a fost ruptă în două de o ghiulea. O a doua salvă a fost suficientă pentru a-i împrăștia pe asediatori. Cînd s-a restabilit calmul, drept pedeapsă, englezii au trimis la țărm un detașament care a distrus numeroase pirogi, dintre care unele aveau douăzeci de metri lungime și un metru lățime. Astfel s-au încheiat ostilitățile.

În timpul acesta, șeful Amo, sătul de ostilitatea acestor străini, s-a retras la Papara. Cît despre Purea, soția lui, ea a rămas pe loc și i-a primit cu amabilitate pe Wallis și oamenii lui. Ea s-a ocupat de răniți, punînd ca aceștia să fie transportați în casa ei de oaspeți[1], al cărei acoperiș era din *fara*, pe jos fiind iarbă moale, rogojini și mai multe straturi de *tapa*. Albii au fost instalați aici confortabil. Ei au primit îngrijiri și li s-a făcut masaj cu ulei de nucă de cocos. După cîteva zile, ei s-au restabilit, fiind apți să se întoarcă la bord. Stînd de vorbă cu Wallis, Purea i-a pus acestuia districtul la dispoziție. Faptul că ținea în mînă o frunză de bananier l-a făcut pe comandantul englez să creadă că Purea era regina insulei, care își declara supunerea. Atitudinea popu-

[1] Teuira Henry, *op. cit.*

lației demonstrează clar faptul că Purea nu ar fi putut să facă un astfel de gest din proprie inițiativă. Ea era de fapt sfătuită de oameni influenți, printre care și Tupaia din Ra'aitea, marele ei preot, un om de o inteligență remarcabilă.

Dinastia Teva

În mai 1998, împreună cu Liliane, am organizat o primă călătorie culturală consacrată vechilor tradiții polineziene. Însoțiți de un grup de vreo douăzeci de persoane, am fost în Tahiti, Huahine, Ra'aitea și în insulele învecinate. A fost o mare plăcere pentru noi să-l reîntîlnim, cu această ocazie, pe Ueva Salmon, descendent direct din marea familie Teva, care a domnit în Tahiti vreme de o mie de ani. Nu era prima noastră întîlnire. Cu ocazia unei călătorii anterioare, prietenul nostru ne impresionase printr-o foarte bună cunoaștere a genealogiei lui. El ne-a înșiruit numele strămoșilor lui, mergînd în urmă pînă la a șaisprezecea generație. Ueva este din spița lui Amo, ultimul șef de luptă maohi, chiar acela care a atacat corabia lui Wallis.

La această latitudine, în luna mai este toamna australă, umiditatea lunilor de vară a dispărut. Stînd în grădina casei sale din Papeete, Ueva ne împărtășește mîndria de a aparține unei familii care a deținut puterea în insulă încă din secolul al XIX-lea. Lîngă el, fiica lui mai mare ascultă în liniște. Moetia are un prenume ilustru, o dată ce a aparținut uneia din fiicele lui Arii Taimai.

Arii Taimai făcea parte din cea mai nobilă familie din clanul cel mai vechi și mai prestigios, Teva, care ocupa partea de sud a insulei și întreaga peninsulă. Fratele străbunicului său a fost celebrul Amo, iar bunicul lui era însuși faimosul șef al Paparei, Taura Atua, mai cunoscut sub numele de Tati, cel care a jucat un rol major în perioada agitată de după sosirea europenilor, chiar la începutul secolului al XIX-lea.

Tati este și numele ultimului fiu al lui Ueva. În ciuda vîrstei fragede, el are deja forța și corpolența străbunicului său. Cu toate că sîntem despărțiți de tradiții și de o emisferă, o

stranie legătură ne unește. Gazdele noastre cunosc scopul căutărilor noastre: să pătrundem în profunzimea vechilor tradiții polineziene, pentru a le înțelege modul de gîndire. Ne dăm repede seama, Liliane și cu mine, cît de folositoare ne sînt experiențele trăite în căutările noastre interioare, pentru a înțelege structura gîndirii spirituale a tahitienilor înainte de sosirea albilor. Cînd vorbește Ueva, prin vocea sa se exprimă întreaga lui spiță. Moetia, deși tăcută, emană aceeași forță, ținuta și demnitatea ei reflectînd energia neîntreruptă a unui întreg șir de generații succesive de prințese care au precedat-o.

— Genealogiile noastre, spune Ueva, acordă o mare importanță ochilor, deoarece ei stau la baza istoriei, fiind memoria străbunilor. După cum știți, sîntem un popor de tradiție orală ce nu cunoștea scrisul. De aceea, vorbim de cei care posedau memoria timpurilor străvechi. Genealogiile nu servesc doar la clasarea oamenilor, ci și a evenimentelor unui trecut uneori foarte îndepărtat.

Nici o memorie umană nu este capabilă să rețină numele tuturor membrilor unui arbore genealogic. Raymond Graf, pe care l-am întîlnit în 1997 împreună cu Ueva Salmon, este un *tahua* deținător al vechii tradiții, ce știe să-și prezinte genealogia din urmă cu douăzeci de generații. În timpul acelei întîlniri, i-am ascultat pe cei doi înșiruind, într-o prezentare neîntreruptă, numele strămoșilor lor. Astfel se recunosc tahitienii ce provin din mari familii. Cei doi au scos un strigăt atunci cînd au realizat că se trăgeau amîndoi din Tati cel Mare, nepotul celebrului Amo — a fost un moment extrem de emoționant.

În trecut, trei sau patru oratori dintre cei mai dotați din familie se dedicau acestui exercițiu de memorie. Aproape în fiecare seară, în răgazul dintre cină și culcare, ei recitau pe rînd, asemeni unui poem, numele strămoșilor lor ca și locul de naștere al acestora — *marae* — și, uneori, evenimentele marcante din timpul lor. În insulele Societății[1], primul

[1] Mai-Arii, *Généalogies commentées des Arii des îles de la Société*, Société des études océaniques, 1991.

recitator începea cu strămoșul comun, *Taaroa-nui-tahi--tumu*, și urca pînă spre a zecea generație, al doilea prelua ștafeta, și așa mai departe. Au putut fi astfel păstrate în totalitate genealogiile ramurii *Arii Nui*, precum și cîteva frînturi dintr-o istorie veche care, din păcate, s-a pierdut în cea mai mare parte în timp.

Fiecare familie princiară își ținea secretă genealogia pentru a se proteja de impostori; nu numai că genealogiile nu erau divulgate, dar ele erau și protejate prin anumite procedee criptografice, de pildă prin jocuri de cuvinte. Grație unor vechi tradiții, conform cărora *Arii* puteau să poarte mai multe nume, același personaj putea să apară în mod intenționat sub un alt nume în genealogiile colaterale. Legăturile de rudenie au fost reclamate și uneori serios contestate, ca și cînd ar fi fost vorba de niște titluri legale, fiind adesea motivul unor lupte mortale, spunea Arii Taimai[1].

— Acest lanț genealogic are pentru noi o importanță fundamentală, preciză Ueva Salmon, iar noi le închinăm strămoșilor noștri un *marae* special, numit *marae tupuna*, al cărui zeu rămîne un secret de familie. Situl este amenajat pe un teren aparținînd familiei, numele tuturor moștenitorilor fiind atașate de *marae*. Pentru noi, este singurul mod în care ne putem dovedi dreptul de proprietate. Chiar și în zilele noastre, semnificația acestui *marae* ancestral este foarte vie. Genealogiile complete s-au transmis pe cale orală și, de pe la începutul secolului al XIX-lea, și în scris, fiind ascunse cu grijă de cei care ar fi putut să ne conteste drepturile; impostorii sînt în dificultate, deoarece nu-și pot baza pretențiile pe titluri reale.

Unii, ale căror familii au devenit importante deși strămoșii lor nu ocupau decît un rol secundar în ierarhie, au profitat de această ascensiune pentru a aduce modificări genealogiilor lor. Astfel de oameni fără scrupule nu se jenează să elimine niște strămoși renumiți, spre a conferi familiei sale o descendență regală. Aceste fraude genealogice nu

---

[1] Henry Adams, *Mémoires d'Arii Taimai*, Publications de la Société des océanistes, nr. 12, Paris, 1964.

au fost posibile decît după răsturnările de ordin social provocate de sosirea europenilor. În fine, dacă privim lucrurile din punct de vedere practic, și nu istoric, genealogiile sînt comparabile cu niște titluri de proprietate. Atunci cînd, în secolul trecut, au fost aplicate în Tahiti legile franceze, proprietarii de terenuri nu puteau recurge decît la aceste genealogii pentru a-și dovedi dreptul de proprietate. Astfel, către 1888, s-au alcătuit comisii din cinci sau șase judecători în fața cărora cel care revendica un teren trebuia să prezinte genealogia și numele acelui *marae* al strămoșului său, precum și mărturia unor bătrîni.

Amo, născut în jurul anului 1720, fusese uns *Arii Nui* în Tahiti — mare rege, potrivit terminologiei europene — îmbrăcînd centura regală de pene roșii pe care o deținea în mod legitim de la înaintașii lui, cei care fuseseră din tată-n fiu suveranii țării și care purtaseră aceeași emblemă regală, simbol al descendenței lor directe din zei. Cînd Wallis a sosit în Matavai, în 1767, Tevahitua i Patea, zis Amo, era în culmea măreției lui. El locuia de regulă la Papara, capitala statelor lui, foarte departe de Haapape, unde tocmai acostase Wallis. El s-a pus în mișcare cu armata și cu o flotă formată din cîteva sute de pirogi de luptă, hotărît să-și apere țara de acest tip nou de invadator. Ajuns la Haapape, el a ordonat organizarea unui atac împotriva navei străine.

Wallis observa toate aceste pregătiri. Ghicind intențiile ostile ale indigenilor, englezul a ordonat oamenilor lui să tragă cîteva lovituri de tun care au semănat panică în rîndul insularilor. Această înfrîngere a lui Amo marchează începutul decăderii celei mai vechi dinastii din țară, dinastia Teva, care a adus după sine seria de războaie, de masacre, ruine, și dezordine socială din cauza cărora tahitienii nu și-au revenit niciodată întru totul. Un alt *Arii* din insulă, Pomare I, a devenit cu ajutorul pastorilor misionari trimiși de către *London Missionary Society* un rival redutabil pentru Amo.

În 1807, armata lui Pomare al II-lea a atacat Punaauia, Paea și apoi Papara, fără o declarație de război, în total dispreț față de tradiție. Ei au incendiat totul în calea lor, masacrîndu-i

pe cei pe care i-au întîlnit. Copiii familiei regale din Papara au fost exterminați fără milă în acest război dus pentru instaurarea hegemoniei Pomarezilor. Sfîrșitul tragic al tinerilor prinți a însemnat stingerea ramurii regelui Amo Tevahitua i Patea, ceea ce le-a permis celor din ramura secundară să domnească în Papara. Tati, regentul, și Opuhara, fratele lui mai mic, au scăpat cu viață datorită servitorilor lor devotați. Cu mare greutate, Tati a reușit să ajungă pe țărm, acolo așteptîndu-l o pirogă gata de plecare spre Bora Bora, unde se afla soția lui. Cît despre Opuhara, care era un luptător remarcabil, el a reușit să se retragă în munții din Mataiea cu cîțiva războinici și servitori.

În 1808, după carnajul și toate fărădelegile făcute de mercenarii lui, cea mai mare parte din *Arii* țării s-au ridicat împotriva lui Pomare al II-lea, avîndu-l în frunte pe *Aito* Opuhara, șeful războinicilor din Papara. Atacat din toate părțile, Pomare a trebuit să se refugieze în Moorea, împreună cu restul armatei lui. Opuhara a supus întreaga țară și a domnit în Tahiti între 1808 și 1815. La zece luni după plecarea în exil, Pomare al II-lea a încercat să revină în Tahiti și să-l recucerească, dar a fost înfrînt din nou și mulți din comandanții lui au fost uciși. Cîțiva ani mai tîrziu, spre sfîrșitul lui 1815, Pomare al II-lea, convertit la creștinism dar încă nebotezat, a debarcat în Tahiti cu o armată considerabilă, dotată cu arme de foc, alcătuită din marinari dezertori de pe vasele europene.

Auzind de debarcarea lui Pomare al II-lea și de înaintarea lui spre Paea, Opuhara i-a pornit în întîmpinare cu armata lui, fără să aștepte sosirea aliaților din peninsulă. În ciuda vitejiei lui, ultimul *Arii Nui* din dinastia Teva a fost ucis de un foc de armă în această tragică bătălie, numită mai apoi „bătălia de la Fei'ipi". Bătălia s-a desfășurat în preajma locului în care se găsea *marae* Outu-aimahu-rau, numită mai apoi *marae* Naarii, în amintirea acestei lupte pe viață și pe moarte dintre doi *Arii*, de o parte Opuhara, ultimul apărător al civilizației ancestrale, de cealaltă, Pomare al II-lea, partizan al unei civilizații și religii venite din afară.

După victoria de la Fei'i pi, Pomare al II-lea a devenit lider incontestabil în Tahiti. „*Aoué, aoué, marae* și zeii care sălășluiau în ele ne-au părăsit. Ei s-au retras în lumea lor, unde oamenii obișnuiți nu au acces." Un ales precum *tahua*, șamanul polinezian, nu se cuvine să se amestece printre oamenii obișnuiți.

Timpul se scursese, tăcut ca un foșnet de aripi în noaptea aceea magică din Tahiti. Gînditori, ne uitam la prietenii noștri, de care ne simțeam foarte apropiați. Dispăruse oare chiar totul, mai puteam oare coborî înspre origini, către Cei care au protejat acest mozaic ceremonial al insulelor din Pacific?

Mitul Genezei

La Început, oamenii erau asemeni copiilor. Ei nu uitau niciodată să le adreseze zeilor rugăciuni de mulțumire pentru fructele, plantele, peștii de care aveau nevoie. Uniți cu Cel care i-a zămislit, ei trăiau în pace unii cu ceilalți, alcătuind o singură mare familie. Acești oameni dintîi aveau o particularitate, fontanela lor rămînea moale toată viața și prin acest orificiu spiritual se ridica o fibră luminoasă care se unea cu cea a tuturor elementelor vii ale Creației — oameni, animale, plante, chiar și minerale. Din vremurile premergătoare catastrofei, maiașii cosmici știau de existența acestei fibre pe care o numeau *kuxan suum.* Totalitatea acestor mici corzi vibratorii forma o coloană conectată la o entitate luminoasă numită Soarele Nopții în care trăiau hologramele Marilor Strămoși.

O hrană, sub forma unei energii spirituale, urca de-a lungul acestei axe centrale pe care tradițiile ulterioare o vor numi axa lumii. Timpul nu exista, era timpul universal de dinainte de ruptură. Lucrurile s-au schimbat cînd omul a lăsat răul să pătrundă în el. El a uitat să-și spună rugăciunile de mulțumire și a început să vîneze și să pescuiască fără să aibă nevoie și chiar să poarte război împotriva altor familii umane. Fontanela s-a întărit și, încetul cu încetul, conexiunea spirituală, legătura cu Soarele Nopții a dispărut.

Pămîntenii și-au uitat originea și, într-o prelungă tînguire, ei și lumea lor au fost aruncați în noaptea uitării. Oul lumii a dispărut și el iar energia Marilor Strămoși s-a ofilit, a secat și a dispărut în faldurile ascunse ale timpului.

Această noapte obscură, numită de polinezieni *P'o*, reprezenta placa turnantă a unui nou început. Cîntecul hawaian al Genezei, *Kumulipo*, vorbește de Noaptea Întunericului Adînc. Potrivit tradiției, *P'o* durează trei zile și trei nopți, dar această perioadă trebuie înțeleasă în timp universal, căci în timpul uman de după Începuturi, ea a durat o eternitate. Identic cu o carapace de broască țestoasă, Soarele Nopții s-a întărit, întemnițînd energia întemeietorilor într-o crustă de uitare. Apoi timpul s-a dilatat și s-a contractat, s-a oprit și a repornit.

În interiorul oului lumii, a cărui coajă devenise dură precum carapacea Țestoasei Mame, frecvența inteligentă se mișca silențios între două straturi dimensionale. Dacă vocea unui om ar fi putut să o transpună în unde sonore, s-ar fi putut auzi: „Ta'aroa, Ta'aroa". Vibrația își redobîndea conștiința de sine, dar totul devenise rece, gol. Fluidul hrănitor care urca și cobora de-a lungul axei nu mai exista. Probabil că foamea provocată de absența acestuia a declanșat în Ta'aroa nevoia de a crea din nou ceea ce dispăruse. Dar de data aceasta, urma să o facă nu sub o formă vizibilă, ci sub una voalată, învăluită în secret. Ființele umane trebuiau, de acum înainte, să regăsească singure drumul spre Paradisul pierdut, spre tărîmul vînătorilor veșnice, acolo unde trăiesc bizonul alb, cangurul negru și șarpele curcubeu. Ei trebuiau să regăsească prin ei înșiși calea care duce spre *Purutu*, paradisul, loc al frumuseții, al fericirii și perfecțiunii, spre starea de fericire de odinioară.

Oamenii rătăceau pe mările lumii, prin codri și păduri, se adăposteau prin peșteri, grote și tot soiul de alte refugii naturale. Ei deveniseră un soi de Ahasverus, evreul rătăcitor dintr-o tradiție religioasă majoră care urma să apară. Unii membri ai comunității își vor zugrăvi visele pe pereții peșterilor sau pe nisipurile deșertului. Șefii și oratorii lor se vor

ruga pentru a pune capăt milioanelor de nopți rușinoase, pentru a alunga întunericul care nu voia să se sfîrșească, cel care reprezintă ruptura de conștiința Începuturilor.

Cei care resimțeau această ruptură mai puternic decît alții au început să emită din nou un fir palid de lumină, mult mai firav în comparație cu minunatul arc de curcubeu ce exista la Început. Este chemarea, mai întîi destul de palidă, a primilor aleși, șamanii de mai tîrziu, cea care i-a permis lui Ta'aroa să creeze din nou imensul teatru cosmic care va duce la capătul acestui exod originar. Copiii rătăciți spun că Cel-care-este-numai-unul stătu în cochilia lui, cufundat în întuneric, vreme de milioane de ani. Osiris, zeul egiptean, nu este el supranumit *Cel a cărui vîrstă numără milioane de ani?*

Cel care trăia prin El și în El însuși alunecă spre suprafața Rumiei, oul cel cu coaja tare al lumii. Ridicîndu-se în picioare pe bătrîna crustă a Rumiei, el i-a intensificat vibrațiile, iar aceasta a devenit casa lui, templul cerurilor și al zeilor, un firmament închis și obscur. Apoi gîndul său cel viu și zămislitor a creat zeii, arhetipurile perfecte ale tuturor formelor de viață care urmau să se nască. Dacă oamenii ar fi posedat în continuare acea viziune vibratorie, ei ar fi putut să vadă că Ta'aroa era înfășurat în filamente de lumină multicoloră, ei crezînd însă că el și toate celelalte arhetipuri erau acoperiți de pene galbene și roșii. Atunci cînd Cel Unic s-a scuturat, penele lui s-au transformat în arbori, în pîlcuri de bananieri, în tufișuri, în tot ceea ce e verde — mantia de *Fenua*, Pămîntul care naște Viață.

Lumea noastră fizică nu este deci altceva decît lumină densificată și rece reprezentînd energia Creatorului, a Marelui Întemeietor. Cei din lumea de jos care nu pierduseră cu totul contactul cu lumea de deasupra lor, cei a căror viziune nu se stinsese de tot au comparat această spirală creatoare cu o ființă uriașă, Ființa cosmică.

Atunci cînd vibrațiile au devenit suficient de dense, Pămîntul s-a întărit și patru unde s-au propagat în cele patru zări. În închipuirea oamenilor, acestea au fost identificate

metaforic cu cele patru tentacule ale marii caracatițe *Tumurara'i-Fenua*[1], avînd menirea să mențină cerul unit cu pămîntul. Ta'aroa, Ființa cosmică, își folosi coloana vertebrală, energia sa centrală, pentru a crea lanțurile muntoase, apoi viscerele, energia externă, pentru a crea zonele submontane, iar intestinele pentru a crea norii. De aceea, atunci cînd privești cerul Polineziei, într-o noapte cu lună plină, poți distinge cu claritate chipuri, mîini, semne particulare sau grupuri de ființe care alunecă lent pe pînza alburie luminată de Hina, zeița Lună, cu seninul ei. Ta'aroa și-a mai folosit intestinele pentru a crea langustele, caprele și anghilele care trăiesc în apele dulci și în apele sărate.

În acest timp, durata lui *P'o* se micșora. Au apărut dimensiunile — lungimea, lățimea, adîncimea. Creatorul a suflat puternic și din trupul lui energetic au țîșnit miliarde de particule fine de un galben-auriu care, la rîndul lor, au căpătat densitate, transformîndu-se în nisip — nisipul de pe plajă, din albia rîurilor, din pădurile sălbatice, pe care poți să îngenunchezi sau să te odihnești. Într-un soi de tumult de vibrații, o incantație, Ta'aroa a creat scoarța pămîntului. La chemarea Creatorului, *Havai'i*, spațiul astfel invocat, a devenit pămînt. Apoi o nouă vibrație sonoră, glasul Lui, spuse:

— O, *Tu*, devino unul din artizanii mei!

Iar *Tu* deveni marele Lui artizan și totul începu să crească. În mare, în rîuri și pe pămînt a început să se dezvolte viața. Ființele umane s-au înmulțit din nou peste tot în lume. Fața de energie luminoasă a lui Ta'aroa s-a umplut de bucurie văzînd ceea ce i se dezvăluie pe pămînt. *Fenua*, Pămîntul, era plină de creaturi vii — de la ființele umane pînă la cea din urmă stîncă. Prin întreg ținutul curgea apă dulce iar marea își etala întinderea albastră, fiind pline amîndouă de vietăți. Acesta era *Havai'i* — a nu se confunda cu Hawaii, frumoasele insule însorite — *Havai'i*, tărîmul unde s-au născut zeii, regii și oamenii — *Ra'aitea* cea Sacră.

---

[1] Temelia cerului terestru.

Fiecare element al acestei Imagini Vii cuprindea în sine substanța întregului. Astfel, orice părticică devenea un zeu iar toate cele care existau reprezentau o multitudine de zei. Dar poate că acela a cărui vibrație avea o frecvență ușor superioară a devenit Copilul Zeu, *Tane*, cel devenit conștient. El se ridică și zise:

— Acesta sînt eu, marele *Tane*, zeu al tuturor acestor minunate lucruri, iar privirea mea poate măsura întinderea bolții cerești. Eu sînt prietenul armatelor, cel cu răsuflare puternică, cel din depărtări, proclamatorul, Tane, venit din al zecelea cer, acolo unde curge Calea Lactee din care beau zeii.

Iar cei care ciopleau pirogi, cei care construiau case, cei care edificau locurile sacre — *marae* — au spus:

— Lucrează cu ochii deschiși și cu o secure ageră.

Vorbele acestea veneau de fapt de la marele *Tane*.

În apele din lumea nouă trăia un rechin salvat de *Tu* Artizanul, care i l-a dăruit Copilului Zeu împreună cu o mică rîndunică de mare ce i s-a așezat aproape de gît și cu niște păsări roșii, mari și elegante care trăiau în apa sfîntă a lui *Tane*.

Atunci cînd navigatorii vedeau aceste păsări deasupra pirogilor lor, ei știau că sînt protejați de marele *Tane*. Nimeni nu și-ar fi permis să le facă vreun rău acestor zburătoare sacre, de teamă să nu fie pedepsit de furtună. O altă vibrație, de data aceasta de natură lunară, a apărut și a devenit însoțitoarea lui *Tane*, egală în toate cele cu acesta. *Aruru* era o zeiță minunată care aduna frumoasele lucruri ale lui *Tane* în locuri în care energiile lor întrepătrunse sporeau. Apoi a apărut *Ro'o*, marele mesager al lui *Tane*, iar după aceea Artizanii celești, cu funcții și denumiri numeroase, și astfel, ordinea armonioasă a fost restabilită.

Pentru a mulțumi acestor generoase energii creatoare, oamenii, călăuziți de viziunile preoților lor, au construit locuri de reculegere — așa-numitele *marae* — în care se găsește prima Casă a lui Dumnezeu, trupul imaterial al lui *Ta'aroa* însuși, care au devenit modele pentru toate celelalte case ale zeilor, asemănătoare naosului, cel mai sfînt dintre vechile temple egiptene. Stîlpul central era coloana sa vertebrală,

celelalte puncte de sprijin reprezentau coastele, șarpanta acoperișului era sternul iar ornamentele din jurul casei, oasele bazinului.

Maui era mare preot, *tahua* fondator al riturilor religioase. Acest termen, care înseamnă invocație, desemna totodată și rugăciunile ce se desfășurau în *marae*. Maui era și *hio hio*, el fiind cel care a prevăzut sosirea acelei *vaa ama ore*, o pirogă fără balansier, și mai apoi a unei *vaa taura ore*, o pirogă fără cordaj. Aceste predicții au fost retransmise fidel de către șamani și oratorii *tahua*, din cele mai vechi timpuri pînă la sosirea căpitanului Wallis într-o *vaa ama ore*. Alți *hio hio* îi descriseseră pe străinii care se găseau la bordul acestei nave. Mai tîrziu, oamenii vor urmări uimiți sosirea unor *vaa taura ore*, adică a vapoarelor cu aburi.

În Polinezia zilelor noastre, *P'o*, cea care i-a urmat păcatului originar, și *Purutu*, starea de conștiință din vremurile originare, nu mai sînt decît mituri. Însă, sub influența creștinismului, *P'o* a devenit infernul iar *Purutu*, paradisul.

Marae — siturile ceremoniale polineziene. Ra'aitea, august 1997

În această după-amiază tîrzie mă aflu împreună cu Liliane și cu ghidul nostru pe marea *marae* din Taputapuatea, aproape de satul Opoa, din Ra'aitea, insula sacră de unde a plecat întreaga cultură maohi care s-a răspîndit în Pacificul de Sud — vestitul triunghi polinezian delimitat la nord de insulele Hawaii, la vest de Rapa Nui, numită și Insula Paștelui, și la est de Noua Zeelandă. O imensă întindere de ape de peste douăzeci de mii de kilometri pătrați, în mijlocul căreia se află insulele Societății cu locurile lor de vis: Tahiti, Moorea, Bora Bora, Huahine și Ra'aitea. Sîntem fermecați de frumusețea sălbatică a locului. În ciuda perioadei — sezonul turistic este în plină desfășurare — ne găsim singuri în tărîmul acesta de reculegere care a găzduit atîtea generații de *Arii*, șefi, *Aito*, comandanți de luptă și de *tahua*, șamanii polinezieni.

La hotelul Havaiki Nui, i-am explicat directorului, Robert Cazevane, scopul sejurului nostru în insulă, iar el ne-a recomandat serviciile unui tînăr ghid pasionat de vechile tradiții. Iată-ne pe toți trei admirînd laguna și mica strîmtoare prin care altădată, din patru în patru ani, soseau pirogile pentru ceremonia închinată acestui *marae*. Spiritul meu evadează, plecînd în căutarea memoriei acestui eveniment excepțional, în pietrele sacre care trebuie să-i fi păstrat amintirea. Teva, ghidul nostru, ne explică:

— Pirogile veneau de peste tot iar poporul maohi se aduna aici. Erau prezenți cei din insulele apropiate, Tahiti, Bora Bora, Moorea, dar și cei din Rangiroa, Fakarava, Raro Tonga, Noua Zeelandă, Hawaii și Rapa Nui. Unii parcurgeau o distanță de patru mii opt sute de kilometri pe mare. Polinezienii sînt marinari excelenți și nimeni nu s-a pierdut vreodată în această imensitate. Oceanul era sanctuarul lor, țara lor, *Fenua*.

— Dar cum făceau să nu se rătăcească? am întrebat eu. Nu aveau nici un instrument de navigație.

— Există multe teorii, răspunse Teva. Mari navigatori precum Eric de Bisschop și Thor Heyerdahl au devenit vestiți în întreaga lume navigînd pe oceanele noastre pe veliere de tip chinezesc sau polinezian. Există însă un lucru de care nu vorbește nimeni: *mana*. Fiecare pirogă ce deschidea drumul avea la bord un preot, un *tahua* al pirogilor, posesor al așa-numitei *mana*. *Mana* este o forță vitală primită de la zei. Utilizată de această categorie de *tahua*, ea permite proiectarea spiritului la distanță. Mai exact, acel *tahua* al pirogilor era capabil să-și proiecteze spiritul spre locul de destinație și să-l vizualizeze. În plus, pentru ei oceanul este o entitate vie cu care știu să dialogheze.

— Ceremoniile de aici se desfășurau doar din patru în patru ani?

— Nu, răspunse Teva, anotimpul abundenței începe la sfîrșitul lui noiembrie, cînd Pleiadele — cei șapte ochi mici — se arată pe cer. Perioada pescuitului scrumbiilor era ocazia unei astfel de ceremonii, desfășurate chiar înainte de ple-

carea în larg. Alte ritualuri aveau loc în timpul marii odihne, cînd pămîntul își împărțea roadele. La noi, în iunie, Pleiadele dispar la orizont și frunzele încep să îngălbenească; odinioară, zeii plecau și ei tot atunci, iar oamenii le sărbătoreau plecarea, așteptîndu-i nerăbdători să se întoarcă. Aceasta era sărbătorită în octombrie, la primele semne vestitoare ale primăverii.

Nu se putea să nu-mi amintesc atunci de tradițiile indienilor hopi din Arizona, care celebrează în august plecarea și în decembrie revenirea așa-numiților *kachina*, considerați în mod greșit zei hopi, cînd de fapt ei reprezintă toate formele sensibile de viață.

O senzație stranie ne cuprindea puțin cîte puțin. Dispăruseră oare zeii cu adevărat? Acest loc, ca atîtea altele, era el „dezactivat“ așa cum afirmă unii erudiți polinezieni și unii *Popaa*[1]?

Pietrele, care au o memorie a lor, au început să cînte din nou pentru noi. Acest *marae* era pentru noi o catedrală, un loc sacru, asemănător cu toate celelalte locuri în care sufletul se poate înălța. Polinezienii care plecau pe întinderile Pacificului nu s-au gîndit niciodată să-și închidă zeii între ziduri și să înalțe construcții asupra locurilor sacre. Un *marae* era un sanctuar în aer liber, un spațiu, împrejmuit sau nu, destinat reuniunilor și ceremoniilor religioase. Ei își invocau aici strămoșii și zeii. Tot aici, ei încercau să atragă de partea lor forțele secrete ale naturii. Viața, bunurile personale, puterea de luptă și eficiența în muncile domestice depindeau toate de forțe invizibile dar suverane, a căror bunăvoință era important să o obțină. *Marae* era locul oficial de întîlnire dintre polinezieni și realitățile celeilalte lumi.

Marae este un simbol al organizării familiale. El marchează importanța socială a proprietarului său. Cel din Taputapuatea avea o importanță capitală. Vechii polinezieni formau o societate strict aristocratică.

— Statutul social al unui bărbat, ne spusese Ueva Salmon, depindea de faptul că deținea sau nu o piatră pe care

---

[1] Oameni albi.

să se așeze în incinta unui *marae*. Locul fiecăruia, atît în societate cît și într-un *marae*, se stabilea în funcție de poziția lui genealogică.

Căpitanul Cook a fost pus în încurcătură atunci cînd, la plecarea din Ra'aitea, în 1774, șeful Oro l-a întrebat cum se numește *marae* al său. Un om fără *marae* nu putea fi șef, ori Cook era considerat un șef foarte mare. El a ieșit din încurcătură, spunînd numele parohiei sale londoneze: Stepney care, pronunțat în manieră tahitiană, a devenit Tapinu. În timpul celei de-a treia călătorii, în 1779, Cook a fost... mîncat de hawaiieni. Sacrificiul a fost unul în manieră rituală, deoarece era vorba de un șef puternic care, în plus, era posesorul unui *marae*. A fost, fără îndoială, un omagiu deosebit!

Acest însemnat *marae* de la Taputapuatea este cel mai vechi din arhipelagul Societății. Potrivit tradiției orale, el a fost construit sub egida marilor *Arii Nui*, în cea mai îndepărtată perioadă din istoria insulei. Renumele său era larg răspîndit, și cea mai mare parte a popoarelor polineziene îl considerau un sediu al cunoașterii, spiritualității și înălțării spre lumea zeilor, cei prezenți tot timpul în trupul pietrelor. Locul se întinde de la est spre vest pe un promontoriu mărginit la nord de golful Toahiva[1] și la sud de golful Hotopu'u[2]; spre interior, sînt văi pline de verdeață și muntele Temehani, a cărui importanță este capitală pentru tradițiile polineziene. Locul sacru este înconjurat de o pădure deasă, în care *aito*[3] este dominant. În fața noastră se deschide Te-avamoa, trecătoarea sacră, folosită altădată de marile pirogi duble decorate cu lungi baniere în culorile șefilor. Fiecare pirogă avea una sau două tobe cu sunet grav și o cochilie mare prin care călătorii reușeau să comunice pentru a nu pierde contactul, să-și trimită semnale și să se anunțe atunci cînd se apropiau triumfal de ținta călătoriei.

---

[1] Stînca plutelor.
[2] Lancea cu crestături.
[3] Arborele de fier.

Războinicii morți sau răniți pe cîmpul de luptă erau decapitați, iar capetele lor aduse în acest loc. Curățate și aranjate în cavități și întărituri, acestea confereau locului sacru un aspect terifiant. Înălbite de vreme, aceste cranii au rămas neatinse de indigeni sau de albi, pînă în ziua în care niște turiști, cărora nu le mai era teamă că profanează locul, au luat mai multe dintre ele. Atunci, indigenii s-au grăbit să le ascundă pe cele rămase sub pietrele sitului, iar noi pășim cu respect de-a lungul zidului de incintă.

— Prea mulți vizitatori calcă pe pietrele sacre care acoperă oasele strămoșilor noștri, spuse Teva. Încercăm să creăm o asociație pentru protejarea sitului, astfel încît picioarele profane să nu mai pătrundă în incintă.

Este adevărat că nu ne-ar trece prin cap să călcăm în picioare mormintele părinților noștri din cimitirele noastre.

Ne oprim în fața unei platforme pavate, înconjurată de un zid scund, numită *ahu*. Nu este vorba chiar de un altar. Aici nu se aduc ofrande, locul fiindu-le rezervat zeilor și strămoșilor în timpul manifestărilor lor terestre episodice. Nimeni nu avea voie să urce pe *ahu*, cu excepția celor care slujeau în mod oficial în *marae* și care aduceau aici chipurile zeilor; intrînd în legătură cu zeii, *tahua* vorbea în numele lor. Ghidul ne mai spune că în patru colțuri ale acelei *ahu* sînt îngropați, în poziție verticală, patru războinici cu tot cu armele, centurile de luptă și penele lor. Ei au acceptat să fie îngropați de vii ca să devină paznici eterni ai locului. Tija cu care aceștia au fost măsurați este păstrată în interiorul incintei ceremoniale; fiecare din ei avea peste doi metri.

Vizităm ruinele compartimentului oval al zeului Oro. La baza stîlpului central stă o victimă umană care îi asigură forța. În acest spațiu, un fel de sacristie, sînt păstrate veșmintele preoților, însemnele regale, printre care și faimoasa *maro*, centura din pene galbene și roșii, zeii mai puțin importanți, tobele, toate accesoriile ceremoniale, precum și imaginea zeului acestui *marae*. Într-un hangar se află piroga zeului și o alta pentru *tahua*, ei trebuind să se deplaseze în lumea de dincolo, călătoriile lor fiind uneori pașnice, alteori în scopuri războinice.

— Dar care este situația cu vechile tradiții? l-am întrebat eu pe Teva.

— Încercăm să culegem de la bătrînii din insulă poveștirile și învățăturile vechi, dar este greu să-i facem să vorbească. Ei vor ca tradiția să moară o dată cu ei. Organizăm reuniuni aici în Taputapuatea. Ne așezăm sub un copac și, ca să-i determinăm să vină, le oferim mîncare și băutură. Dar sînt foarte reticenți.

În lucrarea sa, Bob Putigny[1] evocă întîlnirea dintre un etnolog și un tahitian care se exprima în manieră tradițională:

— Europeanule, pentru tine trecutul nostru este o meserie; tu trăiești din el în vreme ce noi murim o dată cu el. Despre trecutul nostru nu mai știm nimic, iar puținul pe care îl mai cunoaștem nu ți-l vom spune. Tu cercetezi niște pietre, dar noi sîntem ceva ce tu nu poți înțelege. Nu vrem să ne fie studiat trecutul pentru ca ai noștri copii, care nu ne mai vorbesc limba, să învețe despre el de la un european. Prefer ca ei să învețe din explicațiile bătrînilor care nu mai există. Ei vor ști ceea ce au știut bătrînii și vor păstra nostalgia ființei lor.

Nu puteam să nu mă gîndesc că polinezienii se găseau în situația amerindienilor din anii '30-'40, cînd tînăra generație nu era interesată de propria cultură. Situația a început să se schimbe prin anii '60, cînd amerindianul a dorit să-și regăsească moștenirea culturală și identitatea culturală. Este ceea ce se întîmplă actualmente în Polinezia, unde oameni sincer interesați culeg și transcriu vechile tradiții ale popoarelor din Pacificul de Sud, folosindu-se nu de emisfera cerebrală stîngă, cea rațională, ci de cea dreaptă, necesară pentru a înțelege și a trăi experiența uneia dintre tradițiile fundamentale ale omenirii.

Tahua — șamanii polinezieni

În anul următor, mai exact în mai 1998, am organizat o călătorie de studii consacrată vechilor tradiții polineziene.

[1] Bob Putigny, *Le Mana*, Éditions Avant & Après.

Am condus un grup de douăzeci de persoane să se întîlnească cu Johnny Brotherson lîngă un *marae* numit Manunu, pe insula Huahine, și lîngă plaja unde, potrivit legendei, a sosit prințesa Maeva. Prieteni veniți din Franța, Belgia, Elveția și Canada ascultă învățătura lui Johnny, care se trage dintr-o veche familie tahitiană. În ciuda numelui său, care vine de la un strămoș suedez, Johnny s-a născut la Ra'aitea și trăiește în Moorea. Prietenul nostru și-a consacrat peste patruzeci de ani din viață studierii tradițiilor poporului său.

— Pentru polinezieni, adevărat este doar cuvîntul, *parau mau* este realitatea însăși, și nu o poveste, chiar dacă acest concept este dificil de înțeles pentru un occidental, începu mentorul nostru. Vă voi prezenta cele patru stadii care trebuie străbătute pentru a deveni preot sau *tahua* — eu unul m-am oprit la cel de-al doilea. Primul vis se desfășoară astfel: către miezul nopții, o ființă îmbrăcată în alb și ducînd o carte vine spre tine și te întreabă: „Vrei să devii *tahua*?" Apoi ea dispare. Este secretarul general al preoțimii tahitiene și trebuie să i se răspundă cu da sau cu nu, deoarece spiritele citesc în noi. Este important să nu te trezești niciodată în timpul celor patru vise. Dacă răspunsul este afirmativ, vine și următorul vis. Aceeași apariție se arată chiar lîngă tine și-ți spune: „De vreme ce vrei să devii *tahua*, adică să lucrezi cu spiritele, trebuie să treci prin valea încercărilor." Este cel mai teribil coșmar, prin care mișună tot soiul de creaturi, în care cele cinci simțuri îți sînt puse la încercare, în care vezi tot soiul de lucruri insuportabile care te fac să urli de pînă și morții se trezesc din somn și, uneori, și tu însuți. Eu m-am trezit atunci cînd peștele meu preferat, roșioara, mi-a fost înlocuit în farfurie cu niște șobolani albi însîngerați cu grăsime gălbuie și peri cenușii... M-am trezit, deși n-ar fi trebuit.

Dacă nu te trezești, vei descoperi, dincolo de valea încercărilor, o cîmpie care declanșează cel de-al treilea vis. Acolo, aspirantul întîlnește un mare spirit-preot (secretarul general al preoților, în terminologia lui Johnny) care îi face semn să se apropie. Oricît de mult s-ar strădui să ajungă la acesta, ucenicul nu va reuși, apariția părîndu-i-se mereu la

fel de îndepărtată. În acest stadiu, ți se face sete, atît de sete încît riști din nou să te trezești, deși nu trebuie. În fine, cel pătruns în lumea viselor ajunge epuizat la picioarele marelui spirit-preot, care îi cere să-și aleagă specialitățile dorite dintre cele zece propuse. Pentru a-i facilita alegerea, cele zece se derulează prin fața conștiinței ucenicului, dar acesta nu poate să rețină decît patru dintre ele. Și mai ales, el nu trebuie încă să se trezească.

Vine apoi cel de-al patrulea vis. Marele spirit-preot are cartea deschisă în față. El stă alături de cel care visează și care a făcut deja alegerea. Rămîne să fie operată legătura cu duhurile alese, căci fiecare are o anumită putere, o funcție precisă. Să vedem însă care sînt legile fundamentale: prima, a nu pretinde niciodată să fii plătit, a doua, să plătești. O dată pe an, vrăjitorul va trebui să ofere un suflet fiecăruia din duhurile alese. Dacă acceptă, el își aplică însemnul în cartea marelui spirit-preot, care dispare imediat.

În căldura plăcută a dimineții, îl ascult pe Johnny și nu pot să nu mă gîndesc la faptul că influențele creștine s-au grefat pe un substrat original, pe un adevăr uitat. Mitul binelui și răului, al îngerului și demonului, al umbrei și întunericului, al raiului și infernului. Este exact ceea ce a propovăduit creștinismul pentru a eradica vechile tradiții.

Cosmogonia indienilor lakota cuprinde șapte categorii de șamani, cea a polinezienilor, zece:

Un *tahua* al pescuitului: *tahu'a tautai.*
Cel care îndrumă pescuitul.

Un *tahua* al agriculturii: *tahu'afa'a'apu.*
Cel care a creat calendarul nopților și al anotimpurilor.

Un *tahua* al pietrelor: *tahu'a tarai ofa'i.*
Autorul semnelor sacre — petroglifele — și cel care deplasează așa-numitele *tiki*, prin forța *manei* sale.

Aceste statui de piatră au nume diferite, în funcție de loc: *tiki* în dialectul din Marchize, *ti'i* în tahitiană și *moai* în pascuană. În timpul sejurului nostru în Huahine, în 1997, am

închiriat împreună cu Liliane o Vespa, pentru a explora insula în ritmul nostru. La cîțiva kilometri de la ieșirea din satul Fare, am fost atrași în mod irezistibil de o rocă înaltă de vreo trei metri, care se înălța pe un cîmp îngrădit cu sîrmă ghimpată. Energia pe care o degaja roca ne atrăgea puternic, ca și cînd ființa aceea de piatră ar fi vrut să ne comunice un mesaj păstrat din vremuri imemoriale. Dar, îngrădită pe cîmpul acela, ea era inaccesibilă. La cîteva zile după acestă întîlnire, prietenul nostru Jacques, care organizează tururi ale insulei în mașini de teren, ne-a povestit istoria „pietrei legionarului".

Prin anii '60, în timpul generalului de Gaulle și al testelor nucleare franceze, legionarii aflați în Mururoa erau folosiți și pentru construirea drumurilor pe insule. Multe *marae* aflate pe coastă au fost astfel distruse sub înaintarea civilizației. Or, la ieșirea din Fare, se înălța acel gardian tăcut care ne intrigase în așa măsură. Legionarii au vrut să-l disloce cu macaraua, dar a fost în zadar. Un bătrîn se uita la ei rîzînd ironic. Cînd legionarii s-au decis să dinamiteze piatra, el s-a apropiat încet și le-a spus:

— Nu ați rugat piatra să se miște. Eu cunosc însă un *tahua* care ar putea să-l miște pe acest străbun al nostru.

Neîncrezători, vechii soldați africani au vrut să vadă. La puțin timp, un om mult mai în vîrstă a sosit la fața locului, s-a înclinat și a intrat în legătură cu spiritul pietrei. Povestea spune că piatra s-a mișcat singură, lăsînd locul pentru drum liber. Această anecdotă nu este confirmată de Raymond Graf, marele preot și deținător actual al tradiției polineziene. El ne-a explicat că, dacă piatra ar fi vrut să se miște, ar fi făcut-o singură! Așa sînt legendele; adevărul se ascunde adesea în spatele unui văl de fum.

Tahua **cultului** ***maraelor: tahu'a ha'amorina'a.***

Cel care reglementează relațiile oamenilor cu zeii, în primul rînd cu Ta'aroa, apoi cu Oro.

Tahua **pirogilor:** ***tahu'a tarai va.***

Cel care își trimite spiritul dincolo de orizont, în căutarea insulei de destinație. Noaptea, el indică direcția după

stele; ziua, după soare. Contrar a ceea ce se crede despre el — nu are deloc cunoştinţe de astronomie — el este ghidat de spiritul său plecat în recunoaştere. El ştie de asemenea să-l ghideze pe cîrmaci după cîntecul unei nuci de cocos *a'amoa*[1] fixată pe catarg şi care şuieră în bătaia vîntului. Este suficient, atunci, să păstreze aceeaşi sonoritate, oamenii evitînd astfel riscul să se rătăcescă pe întinsul ocean, piroga să se frîngă, iar „Peştele familiei" poate întotdeauna să-i readucă pe uscat. Tradiţiile indiene spun că cele cinci simţuri funcţionează graţie cîmpurilor de energie numite *indriya*. Astfel, poţi să-ţi trimiţi la distanţă ochii sau urechile, practicînd vizionarea sau ascultarea la depărtare. În Franţa, am avut ocazia de a folosi, în cadrul unor grupuri experimentale, această antică înţelepciune despre care vorbeşte Baird Spaulding cu ocazia întîlnirii sale cu mahatma, maeştrii din Himalaya.

Tahua **exorcismului:** ***tahu'a rave ma'i tapiri.***

Am auzit cu toţii vorbindu-se de vrăji şi exorcism. Există şi în tradiţia şamanică fiinţe — bune sau rele — capabile să producă sau să suprime o vibraţie parazită. În Polinezia actuală, acest fenomen se numeşte *boucan*. *Boucaner*[2], ne explică Setra, fiul lui Papa UraOra, un *hio hio* din Papeete, este puterea de a trimite un spirit asupra unei anumite ţinte. Doar un *hio hio* care vede dincolo de corpul fizic ştie să dialogheze cu spiritul şi să-l facă să plece.

Tahua **ştiinţei plantelor:** ***tahu'a ra'au.***

Acest tămăduitor păstra secretul plantelor. O boală necunoscută se datora unui blestem aruncat de către un duşman. În acest caz, trebuia consultat un *tahua* care, prin puterea plantelor, alunga duhul cel rău înapoi spre cel care îl trimisese. Orice problemă era tratată cu ajutorul plantelor. Vechea medicină tahitiană, în asociere cu terapiile moderne, se dovedeşte cît se poate de eficientă. Cum s-a văzut de

---

[1] Cu gura mărită.

[2] *Vuiet, vacarm*, respectiv *a vui*, a *face un zgomot infernal* (*n.tr.*).

curînd, sunătoarea din grădinile noastre are aceleași proprietăți ca și medicamentul numit Prozac[1]!

Tahua, maestru al focului: ***tahu'a umu ti.***

El merge pe pietre încălzite pînă la albire și știe să reducă temperatura cuptorului tahitian la un nivel care să permită trecerea purtătorilor celor trei rădăcini eterne ale pămîntului polinezian, *ape*, *tarua* și *ti*. Acestea sînt dispuse în straturi și fierb între douăzeci și patru și treizeci și șase de ore. Patru bețe de *ti* sînt înfipte vertical în compoziție, pentru a-i determina gradul de fierbere; *tahua*, maestru al focului, le va extrage pentru a stabili momentul în care cuptorul urmează să fie deschis. *Ape* și *tarua* au fost îndulcite de stratul de *ti* plasat deasupra. Aceste veritabile fructe confiate reprezintă adevărate rezerve alimentare.

Văzătorul: ***hio hio.***

Acesta nu este un simplu exorcist. Potrivit tradiției, el este adevăratul căpitan al pirogilor polineziene — cu același titlu ca Tupaia, cel care l-a condus pe Cook cu ajutorul unei hărți pe care și-o confecționase singur, permițîndu-i englezului să devină marele descoperitor al Pacificului. *Hio hio* este corespondentul lui Wayonta la indienii sioux, cel care vede *lumea cea ascunsă în spatele lumii*, mai exact, corpurile subtile.

Tahua oratorul: ***tahu'a ara po, ori po*** sau ***nere po.***

Acesta nu știe nimic, nu învață nimic, dar intră în transă pentru a contacta „Povestitorul" — memoria colectivă — și astfel își dobîndește cunoștințele.

— Cea mai mare parte a cunoștințelor mele, spune Johnny Brotherson, provin de la un *tahua* orator, care a vizitat memoria colectivă a poporului.

În 1997, întîlniserăm un astfel de șaman la Moorea. Papa Matarau ne-a explicat cum își „înălța" conștiința spre me-

[1] În *L'Express-magazine* din septembrie 1997, „Prozac au naturel" („Prozac pe cale naturală").

moria originară și, după spusele lui, ne-a făcut să simțim suflul „Vremurilor de dinainte".

Tatuajele polineziene

Georges le prezintă un remarcabil spectacol cu flăcări turiștilor de la Sofitel Heiva din Huahine. De sus pînă jos, corpul îi este tatuat pe mai mult de jumătate din suprafață. În cursul lungilor noastre conversații, ne-a explicat ce reprezintă pentru el acele tatuaje.

— Patru mii de ore de muncă și multă suferință! Ceea ce este înscris pe corpul meu reprezintă istoria familiei mele, a poporului meu de acolo, din văile înalte ale Marchizelor. Am trăit opt luni singur cu un bătrîn într-o astfel de vale, fără să văd pe nimeni altcineva. Mîncam plante și carne de mistreț și fabricam *coprah* pentru a ne face pielea de argint.

Arta tatuajului[1], numită *tatau*[2] sau *naonno*[3], era foarte răspîndită într-o anumită perioadă. După ce a dispărut aproape total, aceasta tinde să reintre în atenția tinerei generații, care vede în ea un semn de identitate culturală. În trecutul îndepărtat, această artă era extrem de dezvoltată. Tatuajele indică poziția socială a persoanei și istoria familiei sale. Anumiți cercetători europeni au întrezărit, chiar, în acestea, premisele sistemului hieroglific.

Potrivit folclorului tahitian, practica tatuajului ar fi început la zei, în timpul nopții lui *P'o*, aspectul său decorativ plăcîndu-le acestora foarte mult. El a fost inventat de *Matamataarahu*[4], ajutat de *Tu-ra'i-po*[5] sau *Tititi'i-po*[6] — doi zei aparținînd grupului de artizani ai lui Tatere, zeu cu puteri supreme — și de *Hina-'ere'ere-manu'a*[7], fiica cea mai mare a primului bărbat și a primei femei, Ti'i și Hina.

---

[1] Teuira Henry, *op. cit.*
[2] A bate ușor.
[3] În carouri.
[4] Care imprimă cu cărbune de lemn.
[5] Care stă pe cerul întunecat.
[6] Căutător în întuneric.
[7] Hina cea impulsivă.

Un *tatatau*[1] lucra întotdeauna invocînd zeii. El îi ruga pe aceștia să cicatrizeze perforațiile. Meșteșugul lor era înfloritor deoarece, pe vremea aceea, indigenii credeau că astfel de decorații le scot în evidență frumusețea și veșmintele. Procedeul era extrem de penibil — el începea la vîrsta de zece sau doisprezece ani și se încheia spre douăzeci de ani.

Astăzi, perforațiile se fac cu ajutorul unui mic aparat electric.

— Trebuie să stai nemișcat timp de mai multe ore, explică Georges, cel tatuat pe mai bine de jumătate din corp.

Instrumentul de tatuaj utilizat de vechii tahitieni era făcut din oase de pasăre ascuțite sau din dinți de pește legați cu sfoară fină de un mîner. Colorantul era obținut din *tutui* sau nucă arse; cînd era introdus sub piele, el producea o culoare albastră. Modelele se fixau pe scoarță de bambus și fiecare și-l alegea pe cel dorit. În ceea ce privește tatuajul propriu-zis, desenul era uneori schițat pe corp cu un cărbune de lemn, dar, de cele mai multe ori, artistul îl efectua direct, fără a desena ceva în prealabil. După ce înmuia vîrful instrumentului în colorant, el îl punea pe piele, în locul dorit, lovind apoi scurt și repetat în coadă, pînă ce vîrful pătrundea în carne. Atunci, colorantul se scurgea în incizia astfel practicată.

Anumiți bărbați erau tatuați aproape pe tot corpul, de la picioare pînă la ceafă și la urechi. Pe piept, desenele erau extrem de variate: cocotieri, arbori de pîine, liane încolăcindu-se artistic în jurul unor trunchiuri, războinici puși pe fugă sau triumfători în fața unui adversar, bărbat aducînd o jertfă umană unui *marae*, păsări, patrupede, pești, arme etc. Tatuajele de pe fața interioară a brațului, mai mici, reprezentau insecte, stele sau pur și simplu romburi, cercuri sau linii. Tahitienii se tatuau foarte rar pe față sau pe gît. Ca o excepție, anumiți războinici sau preoți aveau un desen pe frunte.

Femeile aveau pe mîini decorații asemănătoare unor mănuși cu degetele tăiate și cercuri în jurul încheieturilor și

[1] Specialist în arta tatuajului.

degetelor, imitînd brățările și inelele. Tatuajul de pe picioare se termina cu un cerc care înconjura glezna.

Raymond Graf, deținător al vechilor tradiții, este tatuat pe tot corpul „în stil vechi", preciza el. Am vorbit de conceptul *mana*, principiul care-i permite unui *tahua* să-și îndeplinească înaltele îndatoriri. Există mai multe tipuri de *mana*, *mana* focului, *mana* pietrelor, *mana* pirogilor etc. Fiecare șaman polinezian posedă un *mana* particular care corespunde artei sale. Această energie este destul de apropiată de *prana*, la yoghini, sau de *ki* și *ch'i*, la daoiști. *Mana* se poate traduce prin „forță". Este o putere spirituală proprie zeilor și strămoșilor. Șamanul care posedă *mana* își afirmă personalitatea. În Tahiti, atunci cînd se vorbește de un *tahua*, se spune și astăzi că „are *mana*" sau că, dimpotrivă, „i-a scăzut *mana*". Această forță definește o personalitate, caracterizează un conducător, un șef. Ea nu se regăsește doar la șamani, ci și la *Arii* și *Aito*, șefii de război. În marile familii polineziene, a căror genealogie se confundă cu mitologia, cel mai în vîrstă era posesorul celui mai puternic *mana*, fiind cel mai apropiat de ascendența divină.

— Dar cum se poate obține *mana*? l-am întrebat eu pe Raymond.

El m-a privit în ochi și mi-a spus:

— Luînd forța liniei tale genealogice și înălțînd-o spre cer, după care zeii o trimit înapoi în pîntecele tale. Este o forță triunghiulară pe care o poți face să țîșnească spre lume, pentru a-ți împlini vocația.

La începutul secolului al XIX-lea, misionarii s-au străduit nu numai să-i evanghelizeze pe hawaiieni, dar și să le eradicheze religia și cultura bazate pe riturile șamanice *huna* și vehiculate de către șamanii *kahuna* (*Ka*, gardienii — *Huna*, secretul). La 1900, nu mai rămăsese practic nici un șaman, ultimii dintre ei refugiindu-se în cele mai adînci dintre pădurile tropicale din Hawaii, Kauai sau Molokai.

Această învățătură milenară a cunoscut aceeași soartă ca cea a druizilor la sosirea invadatorilor romani și mai apoi creștini, sau ca cea a amerindienilor, în timpul cuceririi Vestului, în secolul al XIX-lea.

Șamanii *kahuna* au fost scoși în afara legii chiar din primele zile de către misionarii creștini, văzîndu-se constrînși să-și dăruiască învățătura și să-și practice ritul pe ascuns. Ei își foloseau *mana* pentru a vindeca oameni și cunoșteau tehnicile telepatiei, precum și ritualurile bazate pe rugăciune care le permiteau să vadă viitorul, să pășească pe foc și să ridice acele *tiki*, statuile de piatră.

Mai există oare în zilele noastre un șamanism polinezian? Un mare număr de lucrări serioase și documentate au fost consacrate vechilor tradiții. Însă, în ceea ce privește locurile sfinte numite *marae*, ritualurile, ceremoniile și rugăciunile lor au dispărut. Ca și cum *încăperea de sudație*, Căutarea Viziunii sau Dansul Soarelui ale amerindienilor nu ar mai exista decît în cărțile antropologilor, etnologilor sau lingviștilor. Lipsește realitatea trăită. Chestionînd-o pe Linda, directoarea librăriei „Les Archipels“ din Papeete, în legătură cu acest subiect, ea ne-a răspuns:

— Este o carte care abia urmează să fie scrisă.

4

Stările de conștiință șamanică

Emergența șamanismului

Pe la jumătatea anilor '60, șamanismul îi interesa îndeosebi pe specialiștii în psihologia transpersonală, o disciplină de avangardă preocupată de studiul stărilor de conștiință mistică vehiculate de toate tradițiile omenirii. Pentru antropologi, etnologi și istorici ai religiilor, șamanismul era o formă primitivă de religie înlocuită și depășită de culturile ierarhizate moderne.

De vreo douăzeci de ani, cărțile lui Michael Harner și Carlos Castaneda (mai ales) au deschis conștiința indivizilor dornici de dezvoltare personală și spirituală spre ideile, credințele, inspirațiile și experiențele directe ale șamanilor.

Să aducem totodată un omagiu lucrărilor acelor pionieri care au fost Claude Lévi-Strauss, Mircea Eliade și Joseph Campbell, precum și povestirilor unor vraci ca Fools Crow, Black Elk (Elan Negru) și minunatei cărți a lui Frank Waters despre spiritualitatea hopi. Această prezentare nu este exhaustivă, mulți alții au contribuit pentru a ne deschide accesul spre înțelepciunea tradițiilor șamanice amerindiene.

Scrieri mai recente, precum cele ale psihiatrului rus Olga Kharitidi, despre șamanismul siberian, ale medicului american Marlo Morgan despre aborigenii australieni sau ale lui Lynn Andrews, au atras atenția publicului occidental asupra medicinei tradiționale a sufletelor. Cît despre Wilma Mankiller, prim-șef al națiunii cherokee, ea și-a publicat biografia și istoria complexă a poporului său, în vreme ce Carolyn Niethammer povestește în *Daughters of the Earth* viața și legendele indienilor americani.

În Europa, Mario Mercier sensibilizează publicul francez cu realitatea șamanismului siberian de la sfîrșitul anilor '70. Un deceniu mai tîrziu, Brian Bates ne conduce în Anglia secolului al VII-lea, cu visarea imanentă, magia omniprezentă și epopeea șamanică anglo-saxonă[1].

Dornice să refacă legătura cu tradiția șamanică și să o ajute să redevină o adevărată cale de transformare, tot mai mulți oameni își explorează starea de conștiință, pentru a ajunge la cunoașterea și înțelepciunea *lumii ascunse în spatele lumii.* Încă de la sfîrșitul anilor '80, acest „neoșamanism" s-a ancorat în societatea occidentală, în special în America de Nord, unde mulți își căutau rădăcinile tradiționale. Recurgerea la cîntecele sacre acompaniate de sunetele uruitorii, de tobe și de alte instrumente de percuție sau la „animalele totemice", cu scopul de a călători prin niveluri de conștiință diferite, au redevenit practici aproape curente.

Toate culturile au avut, probabil, într-un moment sau altul al istoriei lor, un mod de abordare șamanică a existenței — unele îl au în continuare. Numeroasele publicații actuale ne ajută să refacem înțelepciunea vechilor tradiții din întreaga lume. Învățăturile aduse la lumină de acest demers sînt moștenirea comună a celor care înțeleg calea șamanică drept un drum spre înțelepciunea interioară și armonia între diferitele popoare și națiuni.

În lumea occidentală modernă, rădăcinile șamanice tradiționale au dispărut. Substratul nostru cultural ne mai permite el oare să le reimplantăm, cu șanse de a le vedea crescînd și rodind? Astăzi, un număr tot mai mare de oameni conștienți de realitățile ecologice, sociologice, religioase și spirituale realizează că șamanismul a fost prima cheie care i-a permis ființei umane să înțeleagă mediul natural și să trăiască în armonie cu acesta.

Pînă la sfîrșitul anilor '60[2], anumiți partizani fervenți ai vechii școli au continuat să afirme că șamanismul este o boală mintală. Începînd din anii '70, un nou discurs îl prezin-

---

[1] Brian Bates, *Le Sorcier*, *op. cit.*

[2] Jeremy Narby, *Le Serpent cosmique.*

tă pe șaman nu numai ca pe un creator de ordine ci, mai mult, ca pe un specialist „calificat" în domenii atît de diverse precum medicina, farmacologia, botanica, sociologia, avocatura, astrologia, preoția. Cînd antropologia structurală a dobîndit statutul de știință, antropologii s-au străduit să găsească ordine în dezordinea existentă, iar șamanul a devenit un creator de ordine. În 1951, în perioada în care Claude Lévi-Strauss transforma șamanul nebun într-un psihanalist creator de ordine, Mircea Eliade, una dintre principalele autorități în materie de istorie a religiilor, a publicat lucrarea de acum clasică *Șamanul și tehnicile arhaice ale extazului*.

Această lucrare rămîne, pînă-n ziua de azi, singura tentativă de sinteză mondială pe această temă. Eliade a reperat similitudini uimitoare între practicile și gîndirea șamanilor din întreaga lume, ca și Joseph Campbell[1], celebrul mitolog decedat la sfîrșitul anilor '80. Tehnicienii extazului se specializează, de fapt, într-o transă în cursul căreia simțurile și sufletele lor părăsesc, se pare, trupul, pentru a urca la ceruri sau a coborî în infern. Ei evocă cu toții o scară, fie una simplă, fie una fixă în spirală, fie una de sfoară, o liană sau o frînghie care leagă cerul de pămînt și de care ei se folosesc pentru a pătrunde în lumea spiritelor. Toți consideră că aceste spirite sînt venite din cer și că au creat viața pe pămînt.

De ce asistăm astăzi la această recuperare a interesului pentru cea mai veche cale de descoperire spirituală a omenirii care este șamanismul? Cred că pot să afirm că este din vina religiilor, care s-au ierarhizat, deși toate au început ca experiențe spirituale. Șamanismul, sub forma sa cea mai primitivă ca și sub cea mai modernă, ne amintește aspectul democratic al vieții spirituale: forțele subtile ale naturii se manifestă prin niveluri de experiențe spirituale. Fiecare dimensiune a realității îi este disponibilă celui care face efortul să învețe acea practică a călătoriei și diferitele modalități de acces. Astfel, calea șamanică îi permite individului să

---

[1] Joseph Campbell, *The Masks of Gods*, Éditions Arkana, New York.

trăiască o experiență directă, fără intermedierea structurilor impuse de către o Biserică sau o doctrină.

Diferitele imagini referitoare la această axă centrală formează o temă comună pe care Eliade a numit-o *axis mundi*, adică axa lumii. După el, această axă permite accesul în lumea de dincolo și la cunoașterea șamanică, întrucît există o trecere rezervată în mod normal celor care mor și pe care șamanul reușește, cu toate acestea, să o găsească în resursele propriei sale ființe. Pentru Eliade, șamanismul este ansamblul tehnicilor care permit negocierea acestei treceri, atingerea axei, obținerea cunoașterii care îi este asociată și utilizarea ei în scopul practicării profețiilor sau vindecărilor.

Ce călătorie! Pentru șaman, lumea este în totalitate vie, personală, sensibilă, avînd menirea de a fi atît cunoscută, cît și utilizată. Din această explorare, el culege principalele capacități ce îl vor ajuta să vindece, să reanime sau să aducă în lumea profană forțele transformatoare din spațiul și timpul sacru. În plus, capacitatea sa de a a-și folosi stările de conștiință îi permite să joace rolul unei punți între realitatea obișnuită și planurile transpersonale. Trebuie totuși să facem o distincție între aceste stări speciale de conștiință (induse de tobe, cîntece, izolarea în natură, ingestia de plante)[1] și stările speciale studiate în psihologie. De fapt, calea șamanică necesită atît o angajare în disoluția ființei, cît și pătrunderea, de manieră conștientă, în haos.

În timpul călătoriei șamanice, psyche și cosmos se reunesc; șamanul devine atunci calea de acces pentru forțele Creației sau pentru forțele intrapsihice. Talentul și disciplina necesare pentru asumarea unor relații atît de speciale trebuie să fie imense — ceea ce explică respectul acordat șamanului timp de milenii. Astfel, sfidînd timpul și frontierele culturale, adevărata tradiție șamanică a rămas vie pînă-n ziua de azi, păstrîndu-și atît metoda, cît și imaginea.

---

[1] Acestea sînt numite stări de conștiință șamanică (SCȘ) de către antropologi precum Michael Harner.

Tradițiile șamanice[1] nu au fost luate realmente în serios de către popoarele din țările occidentale industrializate, deși șamanii au dezvoltat, de-a lungul secolelor, modele sofisticate de comportament uman. În plus, mulți au demonstrat o anumită capacitate de a se adapta la tehnologia și medicina occidentală, în vreme ce acestea nu și-au însușit niciodată nici cea mai mică practică șamanică. Această situație este în curs de schimbare. În Brazilia, anumite centre de îngrijire alternativă propun o combinație de practici medicale occidentale și șamanice. Nu este însă mai puțin adevărat că necunoașterea tradițiilor și prejudecățile față de populațiile tribale au privat în mare parte specialiștii și instituțiile medicale și științifice occidentale de bogățiile șamanismului.

Am uitat faptul că acești bărbați și aceste femei au fost primii medici din lume, cei dintîi diagnosticieni, psihoterapeuți, funcționari religioși, magicieni, artiști și povestitori. Or, ei constituie o comunitate de specialiști în domeniul magico-religios care se supun deliberat unor modificări ale stării de conștiință pentru a obține informații de la „lumea spiritelor". Ei folosesc această cunoaștere și această forță pentru a-i ajuta sau vindeca pe membrii comunității din care fac parte, înțelegînd prin asta comunitatea în ansamblul ei.

Șamanii trăiau altădată în sînul unor triburi de vînători, grupuri de pescari, comunități agricole — îi întîlnim astăzi în centrele urbane (Wallace Black Elk trăiește la Los Angeles !). Universitarii, antropologii, etnologii interesați de aceste ființe deosebite au constatat că șamanii își încep activitatea în moduri foarte diferite, în funcție de tradițiile lor tribale. Unii își moștenesc statutul conform tradiției familiale, alții îl dobîndesc sau îl cumpără. Unii dintre ei au un semn din naștere — un deget în plus la mînă sau la picior, un comportament particular (de natură epileptică) — care le determină rolul social. Alții urmează *chemarea* primită de la spirite sau animale înzestrate cu puteri magice prin intermediul viselor sau reveriilor în stare de veghe. Unii supraviețuiesc

[1] Stanley Krippner, *Chaman du XXe siècle*, Ruth-Inge Heinze, Éditeur Irvington.

unei boli grave și văd în propria vindecare chemarea de a-și vindeca semenii. Se întîmplă ca mai mulți din acești factori să se conjuge pentru a-l chema pe viitorul inițiat să urmeze calea.

La eschimoși, pentru a fi chemat spre șamanism, trebuie să visezi acele spirite. Atunci cînd unul dintre ele se manifestă în vis, cel care l-a visat scuipă sînge, se îmbolnăvește și se retrage din societate. Odată izolat, el întîlnește un *tunerak*, care seamănă cu o ființă umană dar e de fapt un spirit. De la bun început, acesta pune stăpînire pe individ și îi cere, de exemplu, să umble dezbrăcat. Însă, încetul cu încetul, șamanul ales capătă control asupra spiritului; atunci, el confecționează o tobă și începe să-și asume rolul cuvenit.

În anumite societăți, nu există o perioadă de pregătire specifică, în vreme ce în altele, procesul durează mai mulți ani. „Maeștrii“ pot fi șamani mai în vîrstă sau chiar spirite îndrumătoare (animale înzestrate cu puteri magice, suflete ale celor dispăruți, duhuri ale naturii). Instrucțiunile acestora îi sînt transmise ucenicului în somn. În primul rînd, spiritele îl învață pe acesta cum să ia legătura cu sufletele morților, arta de a pune un diagnostic, tratarea bolilor, interpretarea viselor, practica psihoterapiei, metodele de respingere a dușmanilor clanului sau tribului, stăpînirea tehnicilor de modificare a stării de conștiință, arta profetizării, supravegherea ritualurilor șamanice și controlul asupra vremii. Aceste atribuții nu îi revin șamanului în totalitate în cazul tuturor triburilor, dar există similitudini remarcabile între diferitele societăți șamanice.

Rolul șamanului este de a servi ca mediator, ca intermediar între sacru și profan, între planul nostru fizic și realitatea de dincolo de el.

În această perioadă de resurgență a șamanismului, să precizăm faptul că tehnicienii extazului nu aparțin doar trecutului; ei au supraviețuit în diverse tradiții mai mult sau mai puțin conservate. De acum înainte, nu vom mai întîlni șamani tribali, după cum nu vom mai întîlni nici societăți trăind exclusiv din vînătoare sau nomadism. Visul unei viitoare vîr-

ste de aur atrage mulți oameni spre șamanism, în special occidentali. Miturile șamanice vorbesc despre un timp în care omul și natura trăiau în armonie perfectă. Condițiile de viață actuale ar putea explica această nevoie de întoarcere la sursele uitate ale tradițiilor omenirii.

Evocînd manifestările sacrului, Mircea Eliade vorbea de o realitate care nu aparține lumii noastre și care se manifestă, cu toate acestea, în obiectele care fac parte integrantă din lumea noastră naturală profană.

Șamanismul nu a devenit subiect de studiu academic decît în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Înainte de aceasta, ceea ce se știa despre el se limita la relatările parțiale și tendențioase ale călătorilor și misionarilor care vehiculau propriul lor sistem de gîndire. Dar, mai ales, se făcea simțită lipsa unor studii experimentale.

În ultimii ani, șamanii au început să vorbească însă despre tradițiile, riturile și modul lor de a percepe lumea. La drept vorbind, cooperarea dintre cercetători și șamani[1] a arătat că serviciile acestora din urmă sînt necesare în condițiile în care legătura dintre om și univers este slăbită, chiar frîntă. Aceste ființe învestite, mai apropiate de *sursă*, sînt chemate din nou să servească drept mediatori între sacru și profan.

Pentru a înțelege natura șamanismului, trebuie să includem alte dimensiuni în modelele noastre spațio-temporale clasice în trei dimensiuni. Să nu ne mai rătăcim, limitîndu-ne aria de percepție și sfera de cunoaștere. Actualul nostru model de gîndire nu ne permite să acceptăm — și cu atît mai puțin să explicăm — fenomenele supranaturale. El neagă, de exemplu, existența supranaturalului, pentru că acesta nu corespunde viziunii dinamice despre natură. Or, apropierea recentă dintre știință și tradiție a demonstrat că fenomenul șamanic nu are nimic supranatural. Această legătură pare să existe doar fiindcă știința materială încearcă să-l integreze în cadrul ei de cercetare. Astăzi, cînd aceasta din urmă și-a creat structuri mai deschise, fizicienii descoperă că uni-

---

[1] Wallace Black Elk și William S. Lyon, Thomas E. Mails și Fools Crow etc.

versul are mai mult de trei dimensiuni și că șamanul, mediator între sacru și profan, lucrează cu aceste dimensiuni diferite de mai multe mii de ani.

Să păstrăm o atitudine deschisă și să evităm ideile preconcepute despre tot ce are legătură cu șamanismul. Dacă vrem să înțelegem această cale și să ne îmbogățim nivelul de autocunoaștere și de cunoaștere a lumii, trebuie să experimentăm noi înșine aceste idei și activități noi.

Interesul nostru actual pentru șamanism pare legat de faptul că am devenit conștienți că e nevoie să lărgim viziunea lumii occidentale, ale cărei limite în domeniul medicinei și psihoterapiei sînt extrem de sensibile. În fizică, principiul incertitudinii al lui Heisenberg a demonstrat că, dacă e posibil să măsurăm o caracteristică a unui obiect în mișcare, este imposibil să-i măsurăm simultan și celelalte caracteristici. Vedem că, începînd de atunci, anumite reviste academice consacră o serie de articole unor abordări pluridisciplinare și multidimensionale.

Sacrul este un element inerent al structurii conștiinței — nu este o stare de conștiință, nici o parte a conținutului conștiinței umane. O provocare majoră a epocii noastre constă în descoperirea unor căi noi de reactivare a acestui element în cultura noastră, care a tăinuit în mare măsură tot ce are legătură cu spiritul, sacrul sau misticul.

Dificultatea esențială constă în obligația implicită care-i revine șamanului de a vorbi în „limba" noastră. Or, acestuia îi este aproape imposibil să traducă sacrul în termeni pe care un profan să-i poată înțelege. Iakuții din Siberia folosesc un limbaj poetic alcătuit din cel puțin douăsprezece mii de cuvinte — un occidental mediu posedă un vocabular de aproximativ trei mii de cuvinte. În plus, mulți profeți au fost neînțeleși de contemporanii lor, fiind necesare uneori mai multe secole pentru descifrarea unui mesaj sacru — este, de exemplu, cazul calendarului maya și al tabletelor Rongo-Rongo din Insula Paștelui, care au rămas în continuare nedescifrate. Șamanii trebuie, în compensație, să rezolve probleme practice curente și deci să găsească modul de a se face înțeleși de către clienții lor contemporani.

Noi, în ceea ce ne privește, trebuie să găsim noi exemple pentru a ne reorganiza viața. Trecerea de la o interpretare mitologică a realității la o concepție rațională este considerată principala realizare a moștenirii intelectuale grecești. Începînd din secolul al V-lea î.C., filozofii ionieni au stabilit o distincție între cunoaștere și credință. „Nici un om nu a știut și nu va ști vreodată sigur dacă zeii există și, chiar dacă are șansa de ajunge la acest adevăr, nu va ști niciodată că a făcut-o." Filozoful grec Parmenide îl îndemna pe om să nu aibă încredere în simțurile sale și să treacă totul prin filtrul rațiunii.

Acum două mii de ani, a intrat în scenă Cuvîntul, fapt care a dus la dispariția mitului.

Știința și rațiunea se bazează pe obiectivitate, în vreme ce pentru mistic realitatea este unitate — o unitate din care ființa umană face parte integrantă. Apropierea de realitate din perspectivă mistică este prin natura ei subiectivă și reprezintă deci o sfidare a obiectivității. Astfel, ne este greu să înțelegem că fiecare individ este unic și totodată intim legat de fiecare din semenii lui. De cînd s-a consumat divorțul dintre știință și religie, oamenii de știință și teologii tot încearcă să rezolve această problemă. Pe de altă parte, creștinismul afirmă că Dumnezeu și omul sînt și vor rămîne veșnic separați. Ni s-a spus că putem să-l considerăm pe Dumnezeu o cale de salvare, dar că nu putem în nici un caz să ne identificăm cu el.

Mecanica cuantică apare într-un moment în care Logosul, Cuvîntul, a început să discrediteze cunoașterea conceptuală. Șamanii nu și-au pierdut niciodată încrederea în legătura lor cu sacrul; ei au reușit întotdeauna să supraviețuiască într-o lume incredibil de sceptică. Problema majoră este că „spiritele obiective" n-au resimțit niciodată — iar de formulat, cu atît mai puțin — limitele inerente concluziilor intelectuale. Un volum tot mai mare de cunoștințe nu a făcut altceva decît să mascheze acele mari zone de vid pe care cunoașterea însăși le-a semnalat în cazul individului. Noi, oamenii, nu sîntem conștienți de faptul că lumi-

nițele care pîlpîie în noi ne pot arăta imensitatea universului. Dacă terapiile transpersonale și recursul la stările de expansiune a conștiinței au repurtat un succes atît de mare, aceasta se datorează faptului că ele recurgeau la abordări spirituale similare celor utilizate de șamani. Abraham Maslow, unul dintre părinții psihologiei transpersonale, spunea deja acum cîteva zeci de ani că echilibrul între spontaneitate și control variază în funcție de starea de sănătate a sufletului și a lumii.

Spontaneitatea pură este dificil de atins, deoarece trăim într-o lume guvernată de propriile ei legi materiale; controlul pur este imposibil de menținut în permanență, din cauza riscului de a provoca moartea sufletului. Educația trebuie, așadar, dirijată atît spre controlul, cît și spre spontaneitatea expresiei. În cultura noastră și în această etapă a Istoriei, este necesară o refacere a echilibrului în favoarea spontaneității, expresivității, pasivității, detașării, încrederii într-o serie de procese, altele decît voința, controlul și creația premeditată. Trecerea de la conceptul de conștiință sănătoasă la o iraționalitate la fel de sănătoasă duce la realizarea limitelor gîndirii pur abstracte, verbale și analitice. Dacă vrem să reușim, într-o bună zi, să descriem lumea în ansamblul ei, trebuie să rezervăm un loc pentru procesele primare, arhetipale, metaforice, inefabile și pentru exprimarea intuitivă; este un fapt valabil și pentru cercetarea științifică.

În 1986, Jabrane, un maestru soufi din Maroc, împreună cu care am studiat, pretindea că soufii reușesc deja, de sute de ani, să facă distincția între realitatea observabilă și lumea invizibilă. Dacă ne lăsăm seduși de multitudinea de imagini ale acestei lumi, trecem pe lîngă scopul esențial al vieții.

Putem să le cerem șamanilor să ne învețe stiluri de viață alternative sau, cel puțin, să ne ajute să atingem trepte de eliberare emoțională și fizică prin ritualuri adecvate.

Modelul holografic al lui Bohm sugerează că toate elementele din univers sînt strîns legate. Aceasta implică o pluridimensionalitate. Sistemele noastre culturale afirmă că exis-

tă o diferență fundamentală între spirit și materie. Ordinul explicit este domeniul material obișnuit și cea mai mare parte a persoanelor care operează la acest nivel nu sînt conștiente de existența unui ordin implicit sau a unui univers interior. Atunci cînd gîndurile noastre înclină spre acesta din urmă — către ordinul implicit — nu mai sesizăm nici cea mai mică distanță.

Se cuvine totuși să remarcăm o diferență fundamentală între misticii tradiționali și șamani. Primii contemplă de mai multe secole globalitatea a tot ce există; șamanii au făcut un pas suplimentar, modificînd dinamica procesului de viață și proiectînd această schimbare în lumea exterioară, adică în ordinul explicit. Trăim într-o zonă crepusculară de realitate ne-dezvoltată, dar de care șamanii se apropie într-o manieră creativă. În biofizică, lumea vie este comparată cu niște lasere care rezonează la anumite frecvențe impuse de mediu. Studierea emisiei universale a unei raze coerente la frecvențe extrem de scăzute (ELF) ne ajută să elaborăm un ghid util pentru a intra în rezonanță cu forme de viață care guvernează procesul de vindecare.

Din momentul în care realizăm în ce măsură sîntem prizonierii modelelor științifice, capacitatea noastră creativă poate fi stimulată dincolo de limitele pe care le impuneam pînă atunci propriei noastre ființe. Fizicianul englez David Bohm spunea, în ultimii lui ani de viață, că holomișcarea reprezintă o nouă ordine care începe nu în cîmpurile de energie sau în particulele elementare, ci mai degrabă într-o totalitate indiviză a realității. Șamanii cunosc fluxul complex și continuu al naturii și cred în existența unei rețele de forțe invizibile, cu potențial infinit. Din lumea spiritelor, toate formele fizice sînt ajutate și infuzate de această energie universală, care trece de pe un versant al realității pe celălalt. Omul de pe stradă știe mai multe despre noile modele de gîndire decît unii universitari sau politicieni.[1] Intuiția lui îl face să susțină o serie de valori bogate în sensuri, să acționeze la o

[1] Fritjof Capra, *Le Temps du changement*, Éditions du Rocher, Monaco, 1983.

scară mai umană, să comunice cu natura în loc să caute să o domine. Asistăm actualmente la emergența unei mari cunoașteri care a fost prezentă tot timpul în stare latentă; cred că soluția viitorului constă în experimentarea directă.

Experiențele șamanice sînt de acum comparabile cu experiențele științifice. Prin urmare, ele vor fi cele care le vor permite ființelor umane să comunice dincolo de culturi sau sisteme religioase. „Acolo, afară“ nu există o lume obiectivă ci doar un proces de cunoaștere. Lumea o creăm noi, împreună, prin limbaj și conștiință — termen care ar putea semnifica „a cunoaște împreună cu ceilalți“, fiind așadar vorba de un efort colectiv.

În această ordine de idei, șamanismul ar reprezenta o concentrare de concepte și de tehnici psihice care au fost dezvoltate în decursul timpului de către anumite grupuri, de către populații de vînători care s-au răspîndit pe toate continentele. Într-o perioadă în care omul se simțea în mod inevitabil inferior mediului în care trăia, el a încercat să intre în armonie cu acesta, să asculte mesajele lumii minerale, animale și vegetale, îmbogățindu-și, în felul acesta, forța psihică. Această aptitudine a sfîrșit însă prin a se pierde sau, mai exact, prin a se concentra doar la anumiți indivizi: șamanii.

Structura universului șamanic

Structura universului este percepută întotdeauna într-o manieră foarte asemănătoare de către conștiința șamanică, indiferent de zonă geografică sau epocă. Universul ar fi, așadar, format din trei niveluri — cerul, pămîntul și lumea subterană — legate între ele printr-o axă centrală. Cunoștințele și tehnica șamanului se referă la modalitățile de deplasare dintr-o regiune într-alta. Știința lui îi este utilă îndeosebi atunci cînd îl ajută să înțeleagă misterul comunicării dintre aceste niveluri; adică trecerea reprezentată în realitate de o deschizătură sau o gaură (asemănate adesea cu stîlpul central al cortului), de-a lungul căreia coboară ființe sublime sau animale protectoare și pe care sufletul șamanului o poate folosi pentru a călători în ceruri sau în lumea subterană.

Această axă a lumii, care se află într-un anumit loc dar care simbolizează centrul tuturor lucrurilor, reprezintă pentru şaman punctul în care se manifestă timpul şi spaţiul sacre. În sînul culturilor tradiţionale, aptitudinea de a călători între aceste niveluri este întotdeauna prerogativa şamanului. El ştie cum să se înalţe prin acea poartă, cum să trăiască o experienţă mistică concretă. În alţi termeni, stîlpul central al casei, sau orificiul din partea superioară a cortului, semnifică pentru comunitate faptul că spaţiul local şi acel timp concret sînt gata să întîmpine spaţiul şi timpul sacre. În consecinţă, oamenii pot să le adreseze fiinţelor sacre rugăciuni şi să le facă ofrande. Pentru şaman, locul acesta sugerează însă atît un itinerar mistic cît şi punctul de plecare în marea călătorie.

Un alt aspect pe care îl regăsim frecvent în culturile şamanice este amintirea a ceea ce nu s-ar putea numi altfel decît „mitul lumii". Numeroase alte culturi au păstrat şi ele fragmente de mit sub forma unor povestiri şi scrieri — îndeosebi istoria Potopului, prezentă şi în Biblie, şi în vechile mituri ale indienilor *irochezi*. Dar ceea ce este remarcabil în cazul tradiţiei şamanice este constanţa temelor narative pe care ea a ştiut să le păstreze, în pofida varietăţii raselor, culturilor şi zonelor geografice. Ca şi cînd mitul şamanic ar fi purtătorul unei gnoze uitate.

Ceea ce este remarcabil în această viziune universală este faptul că ea descrie o lume arhaică — sau, mai precis, o suită de lumi — foarte diferite de cele descoperite de istorici sau reconstituite de antropologi. *Dineh Bahané* — biblia indienilor navajo — sau cartea indienilor hopi, care înfăţişează trecerea prin lumi succesive, reconstituie perfect această epopee.

Dacă observăm fenomenologia mitului lumii, observăm că, în majoritatea versiunilor, prima manifestare a vieţii umane se produce într-o epocă de aur, o epocă a luminii, abundenţei, armoniei şi înţelegerii, scăldată într-o vară veşnică. Cerul era ocupat în permanenţă de un mare obiect luminos, aparent staţionar, cunoscut sub numele de „ou cosmic" sau

de „soare al nopții", asupra căruia se îndreptau devoțiunea și admirația oamenilor. Planeta era legată de acesta printr-o scară, un copac, un munte, un stîlp, un catarg sau o frînghie, considerate ca reprezentări ale acelei *axis mundi*, ale centrului lumii. În numeroase mituri, îngeri sau anumite ființe divine coborau de-a lungul acestei axe.

Apoi, cea mai mare parte a acestor povestiri relatează despre o schimbare a istoriei și un sfîrșit catastrofic al epocii de aur. Acest fenomen atrage după sine dispariția marii lumini, precum și un potop, un incendiu la scară planetară, cutremure puternice, precipitații marine, vuiete asurzitoare și o lungă perioadă de întuneric; între diferitele faze ale potopului, au existat lungi perioade de acalmie, fiecare dintre acestea dovedindu-se mai dură decît cea precedentă. Regăsim aici ciclul *Mahābhāratei*, involuția progresivă a omenirii, pe parcursul a patru perioade denumite *yuga* în tradiția sanscrită sau chiar dispariția Atlantidei.

Se pare că anumite aspecte ale acestui mit și-au găsit un ecou științific în teoria catastrofelor avansată de specialiști precum Immanuel Velikovski[1], pentru a explica modificările suferite de scoarța terestră și efectele lor asupra conștiinței. Din indiciile furnizate de știință, șamanism și mituri, reiese că aceste cataclisme au avut repercusiuni considerabile asupra conștiinței, a fragmentării sale și asupra faptului că viața individului s-a văzut tăiată de la sursă. Vechii gnostici fac aluzie cu amărăciune la o lume în care ne-am fi trezit aruncați fără să o fi dorit vreodată. Filozoful german Heidegger definește starea noastră drept *entworfen* — „proiectat" în tumultul existenței.

Cataclismele ar fi fisurat conștiința colectivă, în așa fel încît spiritul omului nu ar mai fi avut acces — cel puțin nu în condiții normale — la gîndurile semenilor săi. Păstrăm cu toate acestea amintirea unui traumatism colectiv care a provocat sciziunea între percepția noastră fizică și cea spirituală. Pentru cei vechi, spiritul exista atît în astrele cerești, cît și în forțele naturii. Noi dezavuăm această credință,

[1] Immanuel Velikovski, *Mondes en collision*, Éditions Stock, Paris.

calificînd-o drept superstiție, animism și chiar drept antropomorfism. În realitate, această catastrofă ne-a adus probabil în situația de a ne izola într-o manieră morbidă, făcîndu-ne să pierdem orice sentiment de comuniune cu natura, planeta, „zeii“ și semenii noștri.

Psihologia modernă se dedică, la modul general, tratamentului consecințelor acestei identificări prea dure cu experiența trăită și cu structurile ei alienante de gîndire. Însă, din păcate cea mai mare parte a demersurilor psihologice se mulțumesc să-l facă pe individ fericit în închisoarea lui sau să-i ofere o alta mai veselă, în care el va învăța cel puțin să iubească prizonieratul.

Acest cataclism a produs o sciziune între diferitele niveluri ale sinelui și o pierdere a capacității de a comunica, considerată pînă atunci facilă, naturală, obișnuită. Comuniunea profundă a devenit din ce în ce mai rară și atingerea ei a necesitat eforturi imense. Aceste speculații asupra mitului lumii, consecințele și importanța lui în tradiția șamanică justifică în parte darul extraordinar al șamanului, în măsura în care ele afirmă că puterea de comunicare le-a fost retrasă tuturor oamenilor, mai puțin șamanilor și misticilor, căci aceștia au ales să îndeplinească o muncă fizică, spirituală și psihologică extrem de grea, aventurîndu-se dincolo de vălurile aruncate în urmă cu atît de mult timp asupra trupului, spiritului și sufletului.

Timpul rămîne o enigmă. Perceperea lui izvorăște în întregime din emisfera stîngă a creierului și devine astfel o fantasmă lineară. Cu toate acestea, în stările de conștiință șamanică, spiritul se eliberează din încorsetările iluziei și se poate întoarce spre timpul real — acel timp real al șamanilor de dinainte de biblica Izgonire din Paradis sau de dispariția oului lumii.

Viziunea șamanică asupra mediului înconjurător

Toate popoarele tradiționale consideră mediul în care trăiesc drept sacru, inteligent, locuit de o putere mistică și în-

zestrat cu o vitalitate supranaturală. Conceptul originar de pămînt (acel *Fenua* al polinezienilor) include fenomene meteorologice precum vîntul, ploaia, cicloanele, norii, tunetul, zăpada, gheața; particularități geografice precum lanțurile muntoase, rîurile, lacurile, heleșteiele, cascadele, izvoarele, mările, oceanele, canioanele și formațiunile stîncoase; vietăți altele decît ființa umană, și anume reptilele, păsările, insectele și mamiferele. Cerul, soarele, pămîntul și anumite constelații (îndeosebi Pleiadele la indienii hopi) sînt întotdeauna considerate drept sacre.

Misticismul la amerindieni se bazează în mod fundamental pe sensul proprietății, respectul activ al puterilor naturale, înțelegerea rituală a unei ordini universale și a unui echilibru armonios, precum și pe credința că faptele fiecărui individ, gîndurile și comportamentul lui contribuie la bunul mers al universului sau îi pot dăuna. Li se cere oamenilor să trăiască astfel încît să păstreze și să întărească acest echilibru, dar și să evite dezordinea (boala, în viziunea indienilor navajo). Fiecare specie are de jucat un rol fundamental în acest teatru cosmic.

În viziunea tradițională, se spune că dacă fiecare specie s-ar comporta în acord cu rațiunea sa de a fi, universul ar funcționa într-o manieră globală și echilibrată. Dacă o anumită specie nu își îndeplinește obligațiile față de Tot-ceea-ce-există, Marele mister, Increatul, Tatăl din ceruri, Marea pasăre albă, fiecare are de suferit: om, animal, plantă, mineral, dar și ființele din tărîmurile supranaturale. Reprezentanții diverselor tradiții pe care am avut prilejul să-i întîlnim se străduiesc cu toții să trăiască în permanență după preceptele sacre, deoarece ei sînt conștienți că fiecare din actele lor are repercusiuni dincolo de nivelul personal și psihologic — fiecare lucru fiind sacru și pătruns de spirit.

Într-un sens cu totul real, ceea ce trăim în fiecare clipă este un vis și asemeni multor alte culturi, amerindienii cred că activitățile noastre zilnice trebuie să urmărească să facă această viață cît mai bună posibil. Ființele investite sînt în

general foarte îngăduitoare cu cei care își îndeplinesc obligațiile obișnuite, conștienți fiind de natura extraordinară a existenței; ele le sînt în schimb mult mai puțin favorabile celor care aleg calea inconștienței și lipsei de respect în viața lor cotidiană, chiar dacă acestora li se întîmplă să se roage cu fervoare.

Occidentalii care au studiat primele relatări despre experiențele mistice amerindiene au înțeles că acestea erau ieșite din comun, extraordinare și caracterizate prin stări anormale de inconștiență. Această interpretare este eronată. Pentru amerindieni, evenimentele supranaturale fac parte integrantă din experiența obișnuită și sînt chiar așteptate în timpul ceremoniilor rituale. Este adevărat că puțini sînt oamenii albi care au avut ocazia să observe aceste manifestări, în primul rînd deoarece conștiința occidentală nu este pregătită să le accepte.

Pentru popoarele tradiționale, spiritualitatea și misticismul sînt realități comunitare. Comunitatea și fiecare individ din care este ea alcătuită trebuie să fie conștienți de obligațiile omului față de spirit, ca și de legăturile care există între toate viețuitoarele, pentru ca natura și toate creaturile vii să poată prospera. Bolnavul are obligația de a se însănătoși, cel slab, de a deveni puternic, cel egoist, de a-și împărți bunurile cu aproapele său. Toți membrii unei comunități au obligația să trăiască în armonie și să fie conștienți de forța și de misterul de care sînt înconjurați.

Dacă stările de conștiință trează aparțin, în Occident, doar unei minorități, la popoarele amerindiene au fost dezvoltate diferite discipline și practici pentru a-i permite omului să obțină forță spirituală. În mod real, fiecare individ este un căutător sau un sfînt. Printre disciplinele curente și considerate în general indispensabile acestei experiențe spirituale, să amintim: visul, postul, căutarea revelației, purificarea, rugăciunea, ofranda, dansul, cîntecul, confecționarea și întreținerea obiectelor sacre și modul de viață, care trebuie să fie în acord cu legile naturii.

Vindecătorul rănit — Chemarea spre calea cea dreaptă

Vindecătorul rănit este un termen generic ce definește orice persoană care a trăit o perioadă de transformare — de moarte și renaștere, în sensul simbolic al cuvîntului. Această definiție a fost popularizată prin anii '80 de către Joan Halifax, antropolog american care studia stările de conștiință șamanică.

Este posibilă combinarea informației obținute din două perspective total diferite. Culturile șamanice tradiționale percep universul ca o entitate vie; cultura noastră științifică modernă clasifică, analizează și denumește toate obiectele din lumea exterioară și le tratează ca tot atîtea entități separate. În viziunea tradițională, invizibilul constituie un nivel al realității. Pentru noi, el nu există.

Deși termenul de vindecător rănit este întîlnit în toate culturile șamanice, îl regăsim, sub o formă voalată, în practicile medicale sau paramedicale moderne. El implică o transformare personală, o criză existențială. Evenimentul care declanșează fenomenul sădește în individ senzația că este învestit cu o misiune și că posedă o cunoaștere neobișnuită a laturii ascunse a lucrurilor. Noțiunea de vindecător rănit îi este asociată șamanului, dar nu neapărat și femeilor sau bărbaților care îndeplinesc rolul de vraci, fitoterapeuților sau celor care se ocupă de tratarea diverselor fracturi. Șamanii sînt indivizi care au darul viziunii interioare a condiției umane și care au atins un nivel de înțelepciune spirituală. În această stare de conștiință își vor exercita ei vocația tămăduitoare.

În timpuri străvechi, șamanii apar drept înțelepți capabili să întrevadă direcția în care se va dezvolta viața tribală. Existau și în Evul Mediu sau în Renaștere astfel de bărbați sau femei; îi întîlnim și astăzi, la frontiera unor domenii precum medicina, psihologia și religia.

În culturile care recunosc rolul fundamental al șamanului, vindecătorul potențial parcurge o perioadă de inițiere care îi ascute sensibilitatea și viziunea interioară. Se întîm-

plă ca aceasta să se manifeste în mod neașteptat, ca în cazul lui Nicolas Black Elk: o boală gravă l-a dus aproape de moarte. În alte cazuri, ucenicul se poate angaja în căutarea revelației, impunîndu-și o severă privațiune senzorială, pînă la eliberarea spiritului de realitatea convențională și accederea la supranatural. În acel moment îi este revelată misiunea de vindecător, în același timp cu mijloacele prin care își poate îndeplini îndatoririle.

Anumite persoane care exercită o profesie medicală sau paramedicală pot trăi și ele astfel de experiențe. O boală gravă, un handicap sever au reprezentat chemarea inițiatică pentru anumiți slujitori ai sănătății. Pentru alții, rana a fost expresia propriei lor suferințe fizice. Fibra noastră morală se țese din bogăția și textura existențelor noastre, ca și din legăturile emoționale pe care le înnodăm în munca pe care o desfășurăm.

Pe parcursul a toți acești ani de căutări și experimente, am înțeles că fiecare entitate corp–suflet–spirit pare să răspundă unor fluctuații legate de viața interioară și exterioară. Am de multă vreme convingerea că există, alături de viziunea tradițională occidentală, și alte modalități de abordare a bolii, care ne-ar putea permite mai bine să-i identificăm cauzele. Insistența cu care șamanismul judecă boala ca o expresie a dizarmoniei, a fricii și a pierderii sufletului este o astfel de cale. Astfel, șamanii știu dintotdeauna că boala este inevitabilă dacă pentru ființa respectivă viața nu mai are sens sau dacă aceasta și-a pierdut sentimentul de apartenență sau de legătură. O senzație cronică de teamă va genera o pierdere a iubirii, bucuriei și încrederii, care reprezintă temelia sănătății, fără de care forța vitală pare ea însăși să se retragă încetul cu încetul din corp.

Medicina modernă a identificat aceste tulburări, dar simptomele pe care ea le întrevede nu sînt, probabil, decît epifenomenul problemelor fundamentale mult mai importante. Pierderea sufletului, considerată ca cel mai grav diagnostic în nomenclatura șamanică, este una din cauzele majore ale bolilor și morții. În conștiința noastră occidentală, nici măcar nu întrezărim această cauză.

Atunci cînd șamanii vorbesc de pierderea sufletului, ei se referă la atingeri aduse acelui nucleu care reprezintă esența însăși a ființei umane și care se traduc prin disperare, dezordini imunologice, cancer și un întreg ansamblu de alte tulburări.

Dezvoltarea spirituală este o cale de dezvoltare proprie tuturor ființelor umane. Ea reprezintă orientarea spre globalitate, descoperirea și utilizarea propriului potențial. Pentru unii, dezvoltarea spirituală, procesul de transformare, călătoria eroică devin o „urgență spirituală". În timpul acestei crize, schimbările interne sînt atît de rapide încît devine dificil pentru ființele în cauză să continue să funcționeze în ritmul cotidian obișnuit. Christina și Stanislav Grof[1,2] recurg la un joc de sensuri, folosind cuvintele *emergency*[3], care sugerează ideea de criză ce însoțește transformarea, și *emergence*[4] care face trimitere la fantasticele oportunități pe care astfel de experiențe le oferă în materie de evoluție personală, precum și la apariția și dezvoltarea unor noi niveluri de înțelegere.

Sufletul uman nu are zone precise; ansamblul conținutului său formează un continuum la niveluri și dimensiuni multiple. În consecință, nu trebuie să ne așteptăm ca asemenea urgențe spirituale să se prezinte sub forme ușor de recunoscut. Anumite tipuri de urgențe spirituale posedă suficienți parametri și suficiente caracteristici pentru a fi recunoscute. În cadrul proceselor de transformare, au fost identificați șase parametri.

1. Episoadele de conștiință unitivă (experiențe de vîrf)

Este vorba de o categorie de experiențe mistice caracterizate prin disoluția limitelor individuale și prin senzația de a face corp comun cu mediul, cu ceilalți semeni, cu na-

---

[1] Christina și Stanislav Grof, *À la recherche de soi*, Éditions du Rocher, Monaco.

[2] Patrick Drouot, *Guérison spirituelle et immortalité*, Éditions du Rocher, Monaco.

[3] Urgență.

[4] Emergență.

tura, cu universul întreg și cu Dumnezeu. Este conștiința acelui Unul singur.

2. Deșteptarea stării de kundalini

Am dezvoltat pe larg, într-o lucrare precedentă, problema acestui fenomen atît de puțin cunoscut în Occident. După apariția cărții *Guérison spirituelle et immortalité*, am primit peste trei sute cincizeci de scrisori evocînd suferințele — înțelegînd prin asta internarea în instituții psihiatrice — unor persoane care trăiseră experiența unei treziri ratate a stării de kundalini. Iată un exemplu concret: este aproape ora unu noaptea. Colette, o femeie în vîrstă de treizeci de ani, este epuizată după o zi de lucru, dar mai ales după cei doisprezece ani de muncă neîntreruptă. Ea și soțul ei, Jacques, au un mic restaurant. Afacerile merg bine dar beneficiile primilor ani au fost absorbite de împrumuturi importante. De mai mulți ani nu și-au mai luat nici o zi liberă, exceptînd ziua din săptămînă în care e închis pentru problemele contabile, pentru comenzile adresate furnizorilor și pentru alte mici probleme.

Jacques, în vîrstă de treizeci și cinci de ani, tocmai a coborît în pivniță să aducă o ladă cu vin, ca să pregătească barul pentru a doua zi. În momentul în care revine de la subsol, el alunecă pe ultima treaptă și se prăbușește, sub privirile îngrozite ale soției lui. Doborît de un puternic atac de cord, el moare după doar cîteva minute. Începînd din această clipă, Colette va trebui să trăiască în compania a doi însoțitori care nu o vor mai părăsi niciodată. Suferința și întrebarea: De ce?

Se scurg cîteva luni pline de durere, de suferință. Apar niște simptome ciudate: senzația de căldură, chiar arsuri de-a lungul coloanei vertebrale, mișcări automate și dezordonate, zgomote în cap, halucinații luminoase. Într-o noapte, Colette se pomenește zburînd deasupra patului și își vede corpul adormit, întins pe pat asemeni unui cadavru. Într-o duminică, cîțiva membri ai familiei îi fac o vizită pentru a o susține și a o încuraja. Ca din senin, Co-

lette este zguduită de rîsete isterice. Ea, care nu știe nimic despre yoga, adoptă în mod spontan anumite postúri destul de complicate (asanas). Este consultat medicul de familie care, cu acordul tinerei femei, dispune internarea ei într-un stabiliment psihiatric.

Chiar de la sosirea ei, medicii îi administrează anxiolitice și antidepresive care vor pune capăt acestor manifestări cel puțin ciudate. După cîteva săptămîni, Colette cade într-o puternică depresie nervoasă care va dura optsprezece luni.

Am întîlnit-o pe Colette într-o după-amiază de primăvară, la cîteva luni după această perioadă depresivă și i-am explicat motivul acestei tornade care i-a răvășit viața, după moartea soțului ei. Astăzi, ea a reușit să depășească acea stare, dar păstrează din acea perioadă o sensibilitate față de emanațiile energetice, săgeți mediumnice, și o reacție deosebită față de tot ce este viu, în sensul cel mai larg al cuvîntului.

Nu toate secvențele trezirii stării de kundalini sînt atît de dramatice. Se întîmplă ca persoanele să se simtă înfășurate într-o aură de iubire absolută și să perceapă unitatea vieții în tot ceea ce există. Este ceea ce Abraham Maslow a numit prin anii '60 o stare de conștiință cosmică sau, mai exact, o conexiune directă cu propria sa conștiință superioară.

3. Experiențele de comă depășită ***(near death experiences)***

Moartea este un arhetip străvechi pentru ființa umană, apropierea ei reprezentînd un catalizator extrem de puternic pentru trezirea spirituală și evoluția conștiinței. Simbolismul morții se manifestă în cazul unei despărțiri, al unui divorț sau al unei schimbări de natură profesională. Pierderea unui consort sau a unui copil poate declanșa o fază de moarte simbolică, în timpul căreia vechile structuri psihologice sînt răvășite. În decursul timpului, am întîlnit mulți părinți care au pierdut un copil, uneori la o vîrstă foarte fragedă, și am observat adesea că, în urma acestei drame, ei se aflau angajați într-o căutare spirituală.

4. Emergența amintirilor din viețile anterioare

Fie că aceste experiențe reprezintă sau nu o dovadă a reîncarnării, ele constituie totuși un fenomen psihologic important, deoarece înmagazinează un mare potențial de vindecare, asociat unei mari capacități de schimbare a individului. Chiar dacă, în sensul clasic al termenului, fenomenul reîncarnării nu poate fi dovedit, mii și mii de mărturii și de relatări tulburătoare par să îi confirme veridicitatea. Printre popoarele care sînt adepte tradiționale ale șamanismului, puține sînt cele care au formulat o credință explicită în această posibilitate. Din cîte știu eu, shoshonii din nord-vestul Americii cred în posibilitatea întoarcerii sufletului într-o nouă formă fizică. Celelalte popoare nu au decît o idee destul de vagă despre ceea ce se întîmplă după moarte, deoarece trăiesc ancorate cu precădere în clipa prezentă.

Se întîmplă ca aspecte din viețile anterioare să „iasă la iveală" cu prilejul exercițiilor de meditație (yoga sau zen). Unul din prietenii mei, practicant zen, își simțise adeseori gîtul ca sfîșiat de niște gheare în timpul meditațiilor sale, ceea ce îl deranja în mod considerabil. Familiarizat cu practicile meditative, el a încercat atunci să pătrundă în esența acelei senzații de disconfort și să o înlăture. Dar de fiecare dată era cuprins de o stare de neliniște care îi bloca plexul solar la nivelul celei de-a treia chakre. A venit atunci să-mi ceară să-l ajut să identifice cauza acestor probleme: un eveniment dintr-o viață anterioară, credea el, care îi scăpa. Avea dreptate, deoarece conștiința lui a reușit să recupereze o viață anterioară din vremea primelor cruciade. Făcuse atunci parte dintr-o trupă de pelerini înarmați care erau încercuiți de sarazini. În plin deșert și sub un soare de plumb, aceștia îi obligaseră să formeze un cerc larg în mijlocul căruia au pus un vas mare plin cu apă pe care pelerinii nu aveau voie să-l atingă. Apoi au așteptat. După mai multe ore, aproape înnebunit de sete și de soarele arzător, primul pelerin se repezi spre vas și bău. Sarazinii i-au tăiat imediat gîtul. Aceasta nu i-a împiedicat pe un al doilea, apoi un al treilea, să se apropie. Au avut și ei aceeași soartă, la fel cu toți cei care au ales să bea în loc să moară de sete — căci aceasta era uni-

ca alternativă. Acest episod deosebit de sinistru din istoria cruciadelor este cunoscut sub numele de *Aguer sanguinis*, Cîmpul însîngerat.

După această ședință, senzația de gît sfîșiat pe care o avea prietenul meu și starea de neliniște care-l cuprindea au dispărut. Era vorba, așadar, de rămășițele unei vieți anterioare care nu erau ascunse atît de adînc în memorie și care reveneau la suprafață cu prilejul ședințelor de meditație. Profit de ocazie pentru a le semnala începătorilor că se întîmplă frecvent ca la frontierele conștiinței să își facă apariția evenimente dintr-o viață anterioară. Sînt numeroși cei care sînt puternic jenați de aceasta și își întrerup imediat ședințele de meditație, crezînd că se află pe punctul de a-și pierde mințile. Este exact ceea ce nu trebuie făcut, deoarece acest prețios material riscă să se scufunde și mai adînc în inconștient.

Dr Maurice Netherton din Los Angeles, care a practicat mult timp terapia prin intermediul vieților anterioare, afirmă că majoritatea problemelor psihice serioase întîlnite de pacienții săi (ulcere, epilepsie, migrene puternice și frecvente și chiar anumite forme de cancer) erau legate de viețile trecute. Toți medicii și terapeuții care lucrează în acest domeniu îi confirmă cercetările cu caracter de pionierat. Asemeni lui Netherton, ei ajung la concluzia că reactivarea memoriei unor evenimente din trecut, care sînt la originea unor tulburări psihice sau a unor boli, aduce după sine o ușurare semnificativă sau chiar vindecarea.

În 1996, cu prilejul unui congres, am discutat îndelung cu dr Roger Woolger, un medic american adept al lui Jung. El amintea cazurile cele mai interesante pe care a trebuit să le trateze și care constituie, după părerea mea, un eșantion reprezentativ al problemelor karmice obișnuite. Iată-le:

O femeie tînără care suferea de colită își redescoperă o existență anterioară de tînără olandeză asasinată de soldații naziști la vîrsta de opt ani. Colita era o manifestare a terorii care pusese stăpînire pe fată chiar înaintea execuției.

Un om care se plîngea de o durere cronică de spate și-a revăzut o moarte anterioară în care agoniza, cu coloana vertebrală zdrobită, prins între două vagoane de cale ferată (scena se

petrece prin anii '20). După ședința de tratament, durerea se diminuează considerabil.

Unui bolnav de astm, care suferea printre altele și de conjunctivită, i-a revenit în memorie viața sa de călugăr din Evul Mediu. Acuzat că ar fi atras un întreg sat pe calea unor credințe eretice, el este condamnat să asiste la incendierea satului și a locuitorilor acestuia. Ochii îi sînt înlăcrimați și plămînii i se sufocă din cauza fumului.

5. Trezirea unor percepții extrasenzoriale

Ieșirea la suprafață a unor aptitudini paranormale este firească, dar se poate adeveri periculoasă dacă aceste daruri noi nu sînt înțelese și integrate. Am întîlnit multe persoane cu aptitudini de medium care își ignorau calitățile — aparenta lor fragilitate psihică se explică printr-o sensibilitate exacerbată față de persoanele pe care le întîlneau și printr-o serie de premoniții neînțelese.

6. Criza șamanică

Această formă de transformare psiho-spirituală capătă o importanță considerabilă în crizele inițiatice ale șamanilor-vindecători și ale liderilor spirituali ai multor popoare aborigene. Această experiență nu este totuși proprie așa-numitelor culturi primitive, iar acest tip de relație cu natura — oceane, rîuri, munți, corpuri cerești — și cu orice formă de viață a fost observată în zilele noastre la anumiți europeni, americani și asiatici.

Dacă derularea procesului de emergență nu este frînată, dacă domeniul lăuntric care provoacă disconfortul este lăsat să se exprime liber, dacă persoana beneficiază de sfaturile corespunzătoare, atunci ființa se va reconecta la cotidian, beneficiind, în plus, de o mai bună înțelegere a rațiunii pentru care aceste probleme aparente erau indispensabile dezvoltării sale spirituale.

Cartografiile moderne ale conștiinței

Eliberat astfel de toți stimulii externi obișnuiți, individul se află în situația de a experimenta stări de conștiință extrem

de diverse — o dovadă a faptului că activitatea creierului uman nu este limitată de cele cinci simțuri și că acesta poate atinge nivelul creativității, transcendenței și revelației. Ființa înțelege că, prin diminuarea stimulilor externi — prin meditație sau prin orice alt mijloc (în special prin muzică) — își poate proiecta creierul sau conștiința în stări de o extraordinară luciditate, de meditație profundă, de concentrare și de contemplație.

Studiul culturilor din toate epocile relevă un interes profund al oamenilor pentru stările neobișnuite de conștiință. Toate curentele de gîndire au dezvoltat metode prin care urmăreau teoretizarea acestora și descrierea diferitelor etape ale călătoriei spirituale. Această cunoaștere a fost transmisă din gură-n gură, de la maestru la discipol, din generație în generație, fiind îmbogățită zi de zi cu elemente noi. La începutul epocii moderne, atunci cînd știința occidentală era încă în faza primelor bîjbîieli (secolele al XV-lea și al XVI-lea), înțelepciunea anticilor a fost respinsă și înlocuită cu modele ale sufletului (psyche) fondate pe o filozofie strict materialistă. Cu toate acestea, prin anii '60, un anumit număr de factori sociali a permis parcurgerea unor primi pași în această zonă mlăștinoasă a înțelegerii psihologice a ființei umane.

Unul din factorii-cheie a fost interesul tinerilor pentru practicile meditative orientale și căutarea rădăcinilor pierdute: experimentarea căilor șamanice, contactul cu indienii, întoarcerea spre naștere, mamă și tată, dezvoltarea în laborator[1] a unor tehnici de alterare a conștiinței precum izolarea senzorială și *biofeedback*-ul.

În timpul unei călătorii în Statele Unite în 1996, l-am întîlnit pe dr Green. El și echipa lui lucrau la niște experiențe de supraluciditate denumite eufemistic *The copper wall experiment*[2]. Subiectul este întins într-un soi de cutie de doi metri pe trei. În fața, în spatele lui și pe sol sînt plăci de ara-

[1] Îndeosebi cele elaborate la *Menninger Foundation* din Topeka, Kansas, de către fizicianul Elmer Green.
[2] Experiența peretelui de aramă.

mă care îi reflectă imaginea — subiectul devine astfel un fel de condensator viu.

Scopul experimentului era de a activa potențialele latente ale unei ființei umane normale, precum capacitatea de a percepe corpuri subtile și telepatia. Experiență ciudată, judecînd din perspectivă mecanicistă și totuși, timp de șapte ani, Elmer Green și echipa lui au avut un buget anual de cercetare de cinci sute de mii de dolari. Dezvăluirile unei noi generații de antropologi despre experiențele lor personale în sînul culturilor șamanice și studiile științifice asupra cazurilor de comă depășită au furnizat noi provocări pentru psihiatria și psihologia tradiționale.

Numeroși cercetători s-au dedicat unei explorări sistematice a acestor domenii noi și au ajuns la concluzia că înțelepciunea antică merita reexaminată, în vreme ce conceptele științifice occidentale — și ideologiile care decurg din acestea — trebuiau revizuite și lărgite.

Există un termen modern care înglobează toate aceste stări denumite spirituale, mistice, religioase, magice, parapsihologice sau șamanice: „experiența transpersonală".

Natura remarcabilă a experienței transpersonale devine evidentă în momentul în care o comparăm cu modul nostru cotidian de percepere a lumii, cu limitele lui considerate normale și inevitabile. În stare de veghe, noi ne percepem pe noi înșine ca niște corpuri materiale solide. Este un lucru sigur acela că sîntem limitați în modul nostru de a percepe lumea de gama simțurilor noastre și de configurația mediului în care trăim. În stările transpersonale, toate aceste limite sînt depășite. Ne percepem pe noi înșine ca fiind un joc energetic sau un cîmp de conștiință conectat la această entitate vie — Pămîntul, marele Părinte.

Lumea fenomenelor transpersonale, așa cum este ea descrisă de Stanislav Grof în diferitele sale lucrări, oferă o altă provocare filozofică și intelectuală. Ea înglobează adesea, după cum precizează Grof, niveluri și entități care, în lumea occidentală, sînt considerate ca făcînd parte dintr-o realitate „subiectivă" : zeități, demoni și alte personaje mito-

logice. Pentru cei care le-au trăit, aceste experiențe sînt la fel de convingătoare și reale precum cele din viața obișnuită. Acesta este aspectul asupra căruia lumea șamanilor insistă atît de mult.

Cititorul sceptic se va întreba de ce se acordă o importanță atît de mare fenomenelor transpersonale. Faptul că sufletul omului induce astfel de experiențe percepute, în mod subiectiv, ca fiind reale, nu înseamnă că este vorba de conexiuni autentice cu universul! Grof adaugă că un alt argument al scepticilor la contactul cu așa-numitele fenomene transpersonale este că acestea sînt produse arbitrare și lipsite de sens ale unor creiere tulburate de o boală necunoscută. În mod cert, conținutul plin de experiențe trăite provine din amintirile noastre. Trăim într-o lume în care sîntem supra-expuși unui aflux de informații de tot felul, prin intermediul ziarelor, revistelor, televiziunii, cărților. Toate experiențele pe care le trăim sînt stocate în creierul nostru în mod extrem de detaliat. Aceasta poate fi o explicație rezonabilă pentru cei care nu au decît o cunoaștere superficială a fenomenului. Cu toate acestea, un studiu sistematic al experiențelor la niveluri de conștiință care ies din sfera obișnuitului demonstrează că este vorba de fenomene extraordinare care sfidează concepțiile științifice occidentale.

În ciuda progresului înregistrat de anumite cercetări în domeniu, este limpede că ne este încă dificil să admitem că spiritul și corpul pot fi legate și pot acționa unul asupra celuilalt într-o manieră atît de intimă. Modul nostru de gîndire occidental (și întreaga filozofie clasică) a considerat mult timp trupul și spiritul ca fiind două entități separate. Acest dualism este însuși fundamentul gîndirii carteziene. Am vorbit îndelung despre acest aspect în prima mea lucrare, de aceea nu voi reveni asupra lui. Nu este mai puțin adevărat că vedem peste tot consecințele nefericite ale acestui mod de gîndire, în special în medicină unde coexistă, fără nici o comunicare între ei, pe de o parte medicii, care se ocupă de problemele trupului, de cealaltă psihologii și psihiatrii, cei însărcinați să se ocupe de spirit. Universitățile, colegiile, cen-

trele de cercetare în medicină și în psihiatrie sînt fie strict separate, fie divizate în departamente închise. Nu există nici cercetări comune, nici confruntări ale rezultatelor respective. Și asta pare să fie pe placul tuturor.

Acest dualism trup/spirit este atît de bine ancorat încît înșiși psihiatrii, pe parcursul unui secol, s-au orientat progresiv spre o explicație pur organică, biochimică a sufletului uman în care toată gîndirea, toate sentimentele sînt reduse la un proces chimic și în care, mai general, spiritul însuși apare ca produs al acestui organ numit creier.

Remarcăm, de cîțiva ani, o tentativă de apropiere a celor două jumătăți ale aceleiași sfere care sînt trupul și spiritul printr-o nouă concepție: psihosomatica. Dar, ca regulă generală, ruptura rămîne deplină între susținătorii tratamentului farmaceutic al bolilor și adepții unei abordări care să țină cont de aspectul psihologic al acestora.

Cu direcțiile lui de explorare și cu metodele lui de experimentare directă a naturii — vizibile și invizibile — șamanismul reprezintă un nou pas în înțelegerea mecanismelor care conduc spiritul uman și universul în ansamblu. Pentru șamani, realitatea e Un Tot. Unitatea globală este totală. Mulți susțin ideea că omul s-a amăgit pe el însuși. În special prin cultura lui, care împarte viața în subiecte și obiecte, observatori și observați. Devenim astfel ființe separate, inapte să înțelegem unitatea naturii și principiile ordonatoare ale universului. Dilema este următoarea: creăm în noi o sciziune care nu există în realitate. Din acel moment, viziunea noastră despre timp devine limitativă și liniară. Percepem această enigmă ca pe o succesiune de momente — trecut, prezent și viitor.

Una dintre căile particulare pe care ni le oferă șamanismul este căutarea revelației. Un ritual practicat încă de la origini și în care ființa umană se regăsește față în față cu ea însăși și cu creatorul ei.

Căutarea revelației

Oricare ar fi termenul utilizat pentru ceea ce noi numim astăzi căutarea revelației, aceasta este o practică tradiționa-

lă foarte veche pe care o regăsim în numeroase culturi. În fiecare sistem religios, printre toate popoarele pămîntului, există o practică care constă în autoizolarea în sînul frumuseții și singurătății naturii, pentru a intra în contact profund cu sine însuși și a se deschide Marelui Mister. Că este vorba de un șaman siberian, un aborigen australian, un sioux lakota postind pe Colina Ursului în Montana, un catolic intrînd în contact cu spiritul lui Isus prin izolare de restul lumii și reculegere — spiritul acestei căutări este același pentru fiecare.

Hambleche yapi, vechea expresie lakota care definește această căutare — ar fi mai corect să spunem „implorarea viziunii", *crying for a vision* — este o tradiție spirituală practicată de mii de ani într-un număr incalculabil de culturi tradiționale din întreaga lume. De vreo cincisprezece ani, astfel de ceremonii de căutare a revelației tradiționale au început să apară în rîndul populației urbane occidentale — probabil ca urmare a relatărilor privind experiențele de alterare a conștiinței descrise în cunoscutele cărți ale lui John Neihardt sau Lame Deer[1]. Oricare ar fi sursele lor de inspirație, anumite persoane se simt atrase spre căutarea revelației, în speranța că această cale le va permite să transceandă realitatea obișnuită, le va da acces la sacru, le va permite chiar să povestească și ei astfel de experiențe.

Încercarea de aliniere spirituală și recurgerea la post și la izolare senzorială au fost întotdeauna gesturi atemporale. Dar experiența căutării viziunii nu mai este trăită de populația occidentală modernă în același mod în care era trăită de strămoșii ei sau de popoarele tradiționale care continuă să o practice sub forma sa ceremonială tradițională.

Iată, în cele ce urmează, două istorii care ilustrează două maniere diferite de a trăi o experiență asemănătoare. Prima se referă la o perioadă de izolare pe care am petrecut-o în Sinai; cea de-a doua, la experiența de căutare a revelației trăită de un lakota tradițional din secolul trecut.

---

[1] Archie Fire Lame Deer, *The Gift of Power*, Ed. Bear & Co.

Meditaţia din deşertul Sinai — decembrie 1995

În decembrie 1995, m-am deplasat în deşertul Sinai, deoarece doream să mă lămuresc asupra direcţiei pe care să o dau căutărilor mele personale şi spirituale. Am plecat din Cairo într-un autobuz înţesat de egipteni, cu excepţia unui cuplu de italieni şi a două suedeze pe care beduinii le devorau din priviri. După şapte ore de mers într-un peisaj monoton şi o oprire mai mult decît binevenită, ajungem în satul Sainte-Catherine, la cîteva sute de metri de mînăstirea unde se poate vedea rugul arzînd — acesta este locul în care se spune că Moise l-ar fi întîlnit pe arhanghelul Gabriel cu prilejul ascensiunii sale spre înălţimi şi al întîlnirii cu Cel Veşnic.

Satul are cîteva case şi hoteluri simple dar confortabile pe care israelienii le-au construit prin anii '70, cînd acest ţinut făcea parte din teritoriile ocupate, luate de la egipteni după războiul din 1973.

Sîntem la poalele muntelui Sinai. Nu este un deşert plăcut vederii, asemeni Saharei cu dunele ei, ci un amestec de zone stîncoase, văi şi rîpe — locul este propice unei retrageri şi favorizează dezbaterea cu propria lume interioară. Cerul este de granit. În această perioadă a anului este un frig sec şi munţii se înalţă asemeni unor degete care arată spre cerul senin, fără nici un nor. Sinaiul a fost ocupat de vechii egipteni şi basoreliefurile rupestre de aici prezintă victoriile lor asupra triburilor de beduini, în perioada dinastiilor IV–VI.

La sosirea mea fac cunoştinţă cu Ahmed, un tînăr beduin ager ca o maimuţă, care trebuia să-mi fie ghid în zilele următoare — contactul fusese aranjat de nişte prieteni din Cairo, cărora le dezvăluisem intenţiile mele.

Petrec prima noapte într-un hotel din sat, ca să mă pregătesc pentru singurătatea din zilele următoare. Hotărît să dorm pe munte, mă echipasem în consecinţă — bocanci, un rucsac, o căciulă de montagnard şi mănuşi călduroase. A doua zi dimineaţa, Ahmed vine să mă ia şi facem un tur al împrejurimilor. Vizităm, în primul rînd, mînăstirea, care este

locuită de călugări. Biserica este simplă, dar energia generată de rugăciunile a zeci de generații de credincioși este puternică. Mă reculeg cîteva clipe în fața rugului arzător, care seamănă mai mult cu un arbust — să fie oare acesta rugul autentic, așa cum pretind panourile publicitare?

După vizita la mînăstire, am primul contact adevărat cu natura. În fața mea se înalță munții Moise și Sainte-Catherine, cu o altitudine de aproape două mii cinci sute de metri. Mă hotărăsc să fac o recunoaștere a regiunii și încep să urc pe drumul care duce spre munte. La o oră de mers, ajungi la răspîntia în care se despart potecile spre muntele Moise și muntele Sainte-Catherine. Mă opresc pentru o scurtă ceremonie. În manieră indiană, fac ofranda cu tabac în cele șapte direcții și cer ajutor și protecție spiritelor naturii prezente în acel loc. Continuîndu-mi ascensiunea, încep să le simt prezența, iar stîncile îmi înfățișează imaginile lor gravate pentru eternitate — capete de șoim, de ibis, de maimuță.

O oră mai tîrziu, descopăr un loc potrivit pentru zilele următoare. Înlătur pietricelele din jur și mă instalez pe un colț de stîncă. Peisajul este spectaculos. Aici, sufletul nu poate decît să se înalțe spre ceruri.

O stare de somnolență pune stăpînire pe mine — porniserăm de dimineață și Ahmed se întorsese acasă după ce am plecat de la mînăstire. Încetul cu încetul, intru într-o stare de căutare a revelației occidentale și adorm pe sacul de dormit pe care îl aveam cu mine. Simțeam cum somnul care mă cuprinde este o pregătire a spiritului meu. Aveam oricum nevoie să capăt putere pentru noaptea următoare. Convenisem cu tînărul meu ghid să ne întîlnim la începutul serii, deoarece el voia să începem ascensiunea spre muntele Moise spre orele două ale dimineții, ca să putem ajunge pe vîrf la răsăritul soarelui. Acolo unde profetul a primit tablele Legii și a încheiat alianța dintre Iehova și Israel.

Cînd mă trezesc, rămîn nemișcat și mă hrănesc cu liniștea care mă înconjoară, tulburată doar de sunetul clopotelor de la mînăstire, care urcă înspre munte. O pasăre se apropie de mine și îi arunc o firimitură de pîine. Încurajată de ati-

tudinea mea calmă, ea revine de mai multe ori să ceară de mîncare. Aici, pe aceste înălțimi, mă gîndesc la poporul lui Abraham, care în urmă cu mult timp a trecut prin aceste locuri. Evenimentele care s-au desfășurat în Egipt la acea epocă constituie una din marile enigme ale istoriei. Printre atîtea popoare alogene care locuiau în Egipt, un trib, care respingea cu dispreț politeismul local, a reușit să fugă din țară și să creeze într-un ținut al făgăduinței un stat independent, fondat pe monoteism. Mai tîrziu, această gîndire unică a servit drept fundament pentru două religii majore ale umanității: creștinismul și islamul.

La căderea nopții, mă duc în vale să mă întîlnesc cu Ahmed, și în jur de ora două a dimineții, pornim la drum. Urcușul este greu, iar eu regret că Moise nu a trăit marea sa viziune pe o plajă a Mării Roșii! Spre ora patru, ne oprim să bem un ceai, oferit de niște beduini pe jumătate adormiți, și ajungem imediat apoi la baza celor șapte sute de trepte cioplite grosolan în piatră. Este ultimul efort. În vîrf, ne așteaptă o capelă mică.

Mă așteptam să fiu singur, însă descopăr o adunare formată din coreeni gălăgioși, germani, italieni și cîțiva francezi. Cu toate acestea, spectacolul este superb. La ora șase, orizontul se înroșește. Găsesc un loc liniștit, mai retras, pentru a admira răsăritul soarelui.

Pot acum să intru în lumea mea interioară fără să fiu deranjat. Simt o pace adîncă pe care cele cîteva păsări de la fața locului nu o tulbură. Sînt obosit dar îmi dau seama, cu prilejul acestei introspecții, că, prin exercițiu fizic, subconștientul capătă suplețe. În cele din urmă, îmi regăsesc ghidul și, încă dimineață fiind, începem coborîrea. Mă despart de el și mă îndrept spre acel colț stîncos care îmi va servi drept refugiu în zilele următoare.

La amerindieni, o astfel de experiență se desfășoară rămînînd singur patru zile și patru nopți în același loc, fără mîncare și fără băutură. Aici, scopul meu era să petrec zece zile în singurătate, hrănindu-mă doar cu puțină pîine și cu banane, pe care Ahmed urma să mi le aducă din două în două zile.

În noaptea care a urmat, am avut niște vise stranii — scene din al doilea război mondial defilau pe ecranul conștiinței mele. Apoi, am văzut un peisaj în care se găseau mici ridicături de piatră lungi de doi metri și cu o deschizătură semicirculară. Înăuntrul lor, persoane culcate care par adormite. Un bărbat se ridică, vine spre mine și mă invită să mă lungesc și eu în acel loc deosebit. „Vei înțelege, îmi spuse el, atunci cînd trupul și spiritul tău conștient vor fi adormite. Adevărul Golgotei — această victorie asupra morții — devine, prin contemplarea propriului tău cadavru, o parte integrantă a vieții spirituale. Cuvîntul omului este neputincios în a exprima starea de neființă. Adevărata ei față este liniștea care îți pătrunde adînc în suflet și-l face să rodească, în vreme ce cuvîntul nu face decît să-l înflorească."

În dimineața celei de-a patra zi, mă cufund într-un maelström emoțional. Sînt agitat și mă cuprinde mînia. Încerc să analizez — în zadar! Totul este furie: eu, viața, ceilalți, lumea. Sînt în conflict cu toți și cu toate. După două ore, îmi dau seama că am atins un strat de mînie în profunzimile sufletului meu. Singurătatea și liniștea erau pioleții care îmi permiteau să explorez această arheologie psihică în care mă implicam în mod voluntar. Am început să vorbesc cu voce tare. Spiritul meu conștient mă îndemna să meditez, să spun rugăciuni de mulțumire — degeaba! Eram stăpînit de forțe turbionare proiectate de către inconștientul meu și nu înțelegeam că sufletul meu se elibera, de fapt, din zonele comprimate.

Plin de furie, m-am ridicat și, ca un călugăr nebun, am început să blestem în gura mare întreaga Creație. Apoi, la fel de brusc cum a apărut, furia s-a stins, cedînd locul unei diarei puternice care m-a ușurat. Am evacuat astfel forțele obscure conținute în suprastructurile mele inconștiente.

Din această clipă — ca și în zilele care au urmat — m-a cuprins o stare de pace și seninătate al cărei nectar l-am savurat din plin. Spiritul putea să analizeze, să simtă și să reacționeze fără emoție dar cu un sentiment de plenitudine.

Mi-am dat seama că meditația asociată cu liniștea interioară reprezintă un sprijin eficient în încercarea de a-ți odihni spiritul. În același timp, în ea însăși, ea nu acționează decît asupra structurii psihologice a ființei — un aspect asupra căruia maeștrii spirituali moderni din India au insistat în mod deosebit. Atunci cînd este atinsă „masa critică", gîndirea și liniștea dispar, probabil, și atomul interior se dezintegrează. Dar atunci, cine mai rămîne pentru a afirma: m-am dezintegrat?

Este însuși conceptul oriental al fuziunii ființei umane cu ființa divină. Această identificare este numitorul comun al tuturor misticilor occidentali și orientali. Upanișadele, scrieri sacre din India, proclamă: *Aham Brahâsmi* (Eu sînt Zeul Brahma). Misticii persani urmează aceeași cale, iar Maestrul Eckhardt, mistic renan din secolul al XIV-lea, s-a făcut ecou, în Occidentul creștin, al acestei vechi gîndiri indiene. Călăuzit de propriile sale experiențe mistice, el a fost primul din Europa care a reluat conceptul de gîndire nelimitată.

Cu totul altfel stau lucrurile în cazul experienței amerindiene de căutare a revelației, cînd forțele și reprezentările naturii devin îndrumători care îi permit căutătorului să pătrundă în mod activ în puritatea esențială a universului.

Istoria care urmează a fost înregistrată de etno-muzicologul Frances Densmore[1], care a descris o astfel de experiență întreprinsă în secolul al XIX-lea de un lakota tradițional:

„Pe cînd eram tînăr, mi-am dorit să am un vis care să-mi arate calea pe care o am de urmat în viață. Stăpînit de această dorință, am întîlnit un *medicine man* în fața căruia mi-am deschis inima. El mi-a explicat ce am de făcut iar eu i-am urmat indicațiile întocmai. Alesesem deja o colină pe care să-mi aștept visul, iar după ce m-am despărțit de el, m-am dus și m-am instalat în vîrful ei. Nu mi se spusese să postesc înainte de acea încercare, dar bineînțeles că nu-mi luasem nici un fel de mîncare cu mine. Pe la jumătatea dru-

[1] Frances Densmore, *Teton Sioux Music and Culture*, University Press of Nebraska, 1992.

mului spre vîrf, am săpat o groapă adîncă de vreun metru și cam tot așa de largă, ca să am unde să mă așez dacă simt nevoie. În cele patru colțuri, am pus o ofrandă rituală (bucăți de stofă și săculețe de rugăciune) — ele aveau menirea să demonstreze dorința mea de a primi mesaje din cele patru colțuri ale lumii și așteptam nerăbdător să aud în vis vocea unui animal sau a unei păsări vorbindu-mi.

Am rămas toată noaptea acolo, cu ochii închiși. Chiar înainte de răsăritul soarelui, am zărit o lumină strălucitoare venind dinspre răsărit. Era un om. Avea capul înfășurat ca într-un turban și ținea în mînă un tomahawk. El mi-a spus: « Urmează-mă », și s-a transformat de îndată într-un corb. În visul meu, am urmărit corbul spre un sat în care am pătruns în cel mai mare cort. M-am simțit onorat, deoarece nu văzusem niciodată un cort atît de mare — era cu siguranță cortul unui șef. Acolo, corbul s-a transformat din nou în om. Așezat cu fața spre intrare, tînărul zugrăvit în roșu mi-a urat bun-venit. Mi-a spus că este fericit să mă vadă acolo și a adăugat că toate animalele și păsările îi erau prietene. Dorea să îmi arate cum procedase pentru a le obține prietenia. Mi-a cerut atunci să ridic capul. Ceea ce am și făcut. Am văzut atunci cosași, fluturi, tot soiul de insecte mici și păsări din diverse specii. Mi-am aplecat capul, tînărul se transformase în bufniță iar toți cei din escorta lui, în corbi.

Bufnița mi-a spus: « Privește întotdeauna spre vest atunci cînd ceri ceva, și viața-ți va fi lungă! » Apoi, ea s-a transformat în elan. La picioarele lui, am văzut leacurile pe care ni le oferă elanul și cercul poporului meu. Mă întrebam la ce minune să mă mai aștept, cînd am auzit un sunet. Am încercat să-l reproduc și m-am pomenit cîntînd înainte chiar de a deveni conștient de propria-mi dorință.

Pe vremea aceea eram încă tînăr și doream să o apuc pe poteca războiului pentru a-mi făuri un nume. După acest vis, am primit uneori ajutor dinspre est, dar cel care m-a ajutat întotdeauna a fost vestul. Toate păsările și insectele din visul meu erau entități pe care trebuia să le păstrez vii în spirit pentru a le învăța calea."

Relaţia cu natura

Experienţele tradiţionale şi moderne de căutare a revelaţiei se derulează, de obicei, în locuri izolate. Este cu atît mai comic să constatăm în ce măsură popoarele tradiţionale şi omul modern înţeleg relaţia lor cu natura în mod diferit. Odinioară, cînd oamenii trăiau mai aproape de natură şi erau mai bine integraţi în habitatul lor, ei nu se simţeau rupţi de restul lumii. Erau obişnuiţi să trăiască în armonie cu diversele elemente, fiinţe şi forţe naturale de care depindea buna lor stare. În acea vreme, potrivit viziunii tradiţionale, toate lucrurile erau legate între ele ca tot atîtea părţi ale unui univers unificat. În schimb, civilizaţia urbană tinde să perceapă habitatul ca pe un loc imobil şi nu ca pe o prelungire a fiinţei esenţiale. Am învăţat să avem încredere în barierele tehnologice şi să credem în superioritatea omului pentru a ne simţi protejaţi de reacţiile naturii. Ne gîndim mai degrabă la ideea de natură, iar nu la realitatea fizică a acesteia.

Diferenţa semnificativă dintre experienţele tradiţională şi modernă de căutare a revelaţiei ridică totodată problema integrării mesajelor primite. Căutătorii din vechime îşi integrau cu uşurinţă viziunile în sfera activităţilor lor culturale — vînătoare, raiduri războinice, cult, relaţii cu comunitatea. Ei posedau de asemenea mijloacele pentru a verifica, interpreta şi utiliza materialul din viziunile lor.

Pentru un căutător contemporan, o astfel de viziune este atît de îndepărtată de nivelul de conştiinţă actual, încît el nu mai înţelege cum stau lucrurile. Am întîlnit persoane care caută să-şi analizeze viziunile într-o manieră atît de raţională, încît provoacă un soi de fragmentare.

Contemporanii noştri au îmbrăţişat cu entuziasm un număr de practici spirituale seculare — călătoria şamanică, ceremonialul aşa-numitei *sweat lodge*, dansurile totemice, chiar utilizarea plantelor psihotrope. Din păcate, ei le-au interpretat adesea la nivel primar, ca sprijin pentru o introspecţie terapeutică. Oricît de valabilă ar fi aceasta, între şamanism şi psihologia modernă s-a creat o falie. După mine,

psihologia poate — chiar trebuie — să fie spiritualizată, însă este esențial ca ea să rămînă un element al șamanismului și nu invers.

Roman Nose și experiența lui de căutare a revelației[1]

Roman Nose era cel mai cunoscut războinic *cheyen* din vremea sa. În timpul marilor confruntări din anii 1860, reputația lui s-a răspîndit cu repeziciune în rîndul albilor, care au ajuns să-l considere drept șef în toate contactele lor cu *cheyenii*.

În luptă, el purta întotdeauna celebrul său coif de război confecționat în nord de către White Buffalo Bull, unul din cei mai vestiți vraci ai timpului său, cel care la finele secolului trecut mai trăia încă la *Tongue River Agency*.

Acest coif de luptă era unic în felul lui. Pe cînd era încă mic copil, Roman Nose trăise o experiență de căutare a revelației. El postise timp de patru zile pe o insulă din mijlocul unui lac din Montana. În vis, îi apăruse un șarpe care avea pe cap un singur corn. Inspirîndu-se din această viziune, White Bull îi confecționase coiful acela atît de deosebit: în locul celor două coarne de bizon clasice, fixate de o parte și de cealaltă a capului, acesta nu avea decît un singur corn în mijlocul frunții. Trena îi era atît de lungă, încît aproape că atingea pămîntul, chiar și cînd războinicul era călare. Ea era alcătuită dintr-o bandă de piele de bizon tînăr, ornată pe toată lungimea cu pene de vultur — mai întîi, patru pene roșii, apoi patru negre, alte patru roșii, și tot așa, în total, patruzeci de pene. La fabricarea acestui faimos coif de luptă, White Bull nu folosise nimic care să provină de la oamenii albi, nici pînză, nici ață, nici metal.

De regulă, coifurile de luptă nu necesitau decît puțină pregătire înainte de folosirea lor într-o confruntare; cel al

[1] Georges Hyde-Georges Bent, *Histoire des Cheyennes*, Éditions du Rocher, Monaco.

lui Roman Nose, fiind unul foarte sacru, era obiectul unor ceremonii importante. Pentru a fi scos din tocul lui de piele, acesta trebuia ținut deasupra jăraticului peste care se presărase un strop de rădăcină medicinală; apoi coiful era prezentat spre soare de patru ori, extras din toc și îndreptat spre nord, vest, sud și est. Abia atunci Roman Nose și-l punea cu grijă pe cap. În plus, el trebuia să-și împodobească chipul cu vopsea sacră: galben, pe frunte, dungi roșii peste nas, și negru pe gură și bărbie.

În fine, portul coifului sacru implica și respectarea unor reguli de conduită. Roman Nose nu avea voie să consume anumite alimente, trebuia să lase să treacă patru zile înainte de a intra într-un tipi în care se născuse recent un copil și încă alte cîteva interdicții. White Bull îl pusese în gardă, în mod deosebit, pe Roman Nose să nu consume nici un aliment care avusese contact cu metalul; el insistase asupra faptului că, dacă nu respectă această regulă, luptătorul risca să fie ucis în lupta următoare. De altfel, indienilor din zona Marilor Cîmpii nu le plăcea să mănînce cu linguri, furculițe sau cuțite metalice, deoarece vracii lor credeau că, printr-un fenomen ciudat de atracție, războinicii care consumă un produs atins de fier vor fi uciși de un glonț de fier în lupta următoare. De aceea, cei mai mulți dintre indieni preferau să mănînce folosind bețișoare ascuțite în loc de furculițe.

Or, cu cîteva zile înainte de bătălie (afacerea Forsyth), indienii sioux le-au oferit cîtorva cheyeni de vază, printre care și Roman Nose, un festin. Stînd de vorbă cu ceilalți șefi, acesta din urmă a uitat să le atenționeze pe femei să nu-i atingă mîncarea cu vreun obiect metalic. După masă, el și-a amintit că uitase să dea instrucțiunile obișnuite și i-a cerut șefului sioux să afle de la femeile care pregătiseră hrana dacă fusese folosită vreo ustensilă metalică. Una dintre ele și-a amintit că luase pîinea șefului cheyen de pe placa de copt cu ajutorul unei furculițe metalice. O neglijență care a spulberat puterea ce-l proteja pe Roman Nose. Aceasta nu putea fi restabilită decît prin efectuarea unor ceremonii de purificare, care durau însă prea mult și iscoadele lui Forsyth au fost semnalate înainte ca Roman Nose să le poată îndeplini.

Iată de ce marele războinic, gata oricînd să se arunce în luptă, nu a participat la confruntările din prima parte a zilei. El era convins că harul protector îi este atît de slăbit, încît ar fi murit cu siguranță. Totuși atunci cînd White Bull și White Horse au venit să-l implore să conducă lupta, el nu a putut să-i refuze. Roman Nose, care se bătea întotdeauna în prima linie, nu mai fusese rănit pînă atunci decît o singură dată de o săgeată pawnee. În ziua aceea, el a fost ucis în floarea vîrstei.

5

Căutările fizicianului

Ritualuri șamanice și fizică modernă

În tradiția șamanică, există legături strînse între activitatea vracilor și lumea spiritelor. Aceștia spun cu toții că au îndrumători care le vorbesc și care le dau metode sau căi de vindecare. Șamanii îi invocă prin cântece sacre. Există, fără îndoială, o legătură între acestea și imnurile diverselor curente religioase. Unul din secretele tehnicii de vindecare șamanice este chiar transferul de energie vibratorie — al unei unde sonore — de la o persoană către organul bolnav al unei alte persoane. Atunci când o parte a corpului este bolnavă, este afectată armonia întregului ansamblu. Fiecare organ, fiecare celulă are o rezonanță, un pattern[1] vibratoriu. Atunci cînd un organ este bolnav, el nu mai primește energie vibratorie de la restul corpului; frecvența cu care el vibrează nu mai este în armonie cu modelul (pattern-ul) vibratoriu al întregului corp.

În ce mod poate însă un organ bolnav să intre în rezonanță cu părțile sănătoase ale corpului?

Ascultînd ritmurile tobelor, cîntecele beduinilor din deșertul Sinai, cîntecele ceremoniale ale indienilor lakota, mi-am amintit că universul a fost creat plecînd de la un sunet primordial, exact ceea ce propovăduiesc cabaliștii. Prin psalmodierea rugăciunilor, prin intonarea cîntecelor sacre, se suscită schimbări în sînul materiei. Vindecarea constă în reintroducerea acestor sunete în corp; cu alte cuvinte, prin producerea sunetelor corecte, acele părți ale corpului afla-

---

[1] Cuvînt englezesc cu sensul de *exemplu, schemă, model.*

te într-o stare dizarmonică pot fi readuse într-o stare de echilibru, adică într-o stare sănătoasă. Este experiența pe care o trăiesc șamanii prin cîntecele lor. Pentru șamanii amazonieni, intonarea cuvîntului „jaguar“ reprezintă însăși invocarea animalului, prin urmare, dacă un vraci invocă numele jaguarului sacru, acesta chiar apare. S-ar stabili astfel o legătură între un sunet sacru și un obiect real care poate fi invocat prin sunet.

Dar, prin invocarea jaguarului, șamanii se identifică totodată cu cel care trăiește în fiecare dintre noi. Învățămintele lor transmiteau ființelor astfel învestite cunoașterea modelului vibratoriu al jaguarului. Acestora li se dădea posibilitatea să rezoneze sincronic cu jaguarul arhetipal, mai exact cu toți jaguarii de pe planetă. Fiecare animal este reprezentat printr-un totem care simbolizează faptul că, în planul lumii vii, sîntem cu toții frați și surori.

Această înțelegere a universului își găsește ecou în fizica cuantică. Există o interconexiune fundamentală care leagă totul. Îmi dau seama încetul cu încetul că șamanii percep universul într-o manieră mult mai cuprinzătoare decît cea propusă de modelele mecanice ale paradigmei carteziene sau ale relativității galileene. Șamanii nu percep realitatea din perspectiva raportului cauză–efect; pentru ei, realitatea este asemeni unei pînze de păianjen, o rețea apropiată de interconexiunile observate în modelele fizicii cuantice. Această pînză de păianjen, un soi de Internet spiritual, era numită *wyrd* de către vechii șamani saxoni din Europa de Nord.

Wyrd este un termen din engleza veche care a dat în engleza modernă îndeosebi cuvîntul *weird*[1]. Sensul său literal este acela de „destin“, deși cuvîntul înglobează o noțiune mult mai largă. *Wyrd* provine dintr-o rădăcină indo-europeană care a dat cuvîntul nordic *urdhr* sau, mai apoi, germanul *werden*, a deveni. În spatele acestei noțiuni, regăsim conceptul oriental de karma. Dar, la origine, *wyrd* definea un mod de existență care implica puterea de a controla des-

[1] Straniu, ciudat.

tinul, un mod de viață în care evenimentele erau legate unele de altele asemeni firelor încrucișate ale unei pânze de păianjen. De aici provine ideea pînzei care vibrează a acelui *wyrd*, sau a destinului.

În sistemele de credință tradiționale[1], îndeosebi în cele anglo-saxone, ceea ce ținea de domeniul de referință al termenului *wyrd* se caracteriza printr-o anumită necesitate, printr-o „existență“ atît de palpabilă, încît era de netăgăduit; vibrația și motivele vibratorii erau deosebit de importante. Toate evenimentele erau legate unele de altele. Teoretic, influența unui eveniment asupra altuia putea fi resimțită peste tot, deoarece întreaga pînză se afla în vibrație. Dar această legătură nu era, de fapt, niciodată realmente evidentă pentru oamenii obișnuiți, pe care bolile sau alte necazuri îi dezorientau. Ceea ce explică necesitatea ca șamanul să „vadă“ această legătură și să-i explice sensul. Astfel a luat naștere o nouă înțelegere a vieții. Pentru a accede la aceste viziuni noi, șamanul practica în general o serie de ritualuri care aveau rolul să-i modifice capacitatea de conștientizare. Șamanul putea astfel să vindece, să prevadă viitorul, să se „metamorfozeze“ prin transferul sufletului său în animale sau plante.

Șamanii nu se mulțumesc doar să constate legăturile dintre lucruri și ființe, ci le și modifică. Ei sînt, la drept vorbind, strămoșii psihologilor și medicilor moderni. În vechime, ei erau păstrători ai înțelepciunii, precum și povestitori.

În fizica modernă, *wyrd* s-ar putea traduce prin „non-localizare“, formulă care ar defini ceea ce în alți termeni s-ar putea numi o acțiune la distanță. În 1964, fizicianul Bell înțelesese perfect acest lucru. Ideea că materia se poate deplasa mai repede decît lumina începuse să aibă ecou în rîndul unui mare număr de cercetători. Astfel, teorema lui Bell postula că, atunci cînd două particule gemene se îndepărtează una de cealaltă cu viteza luminii, o acțiune exercitată asupra uneia dintre ele induce o reacție din partea celeilalte. Cele două particule vor rămîne strîns legate, în pofida

---

[1] Brian Bates, *Le Sorcier, op. cit.*

distanței, ca și cum informația ar circula între ele cu o viteză superioară celei de deplasare a luminii. Așadar, se pare că există într-adevăr o informație supraluminică. Numeroase experiențe caută astăzi să confirme această teorie. „Dacă acestea vor aduce probele așteptate, scrie Fritjof Capra[1], teoria informației supraluminice va putea servi drept bază în explicarea unor fenomene psihice precum telepatia. Realitatea cuantică se contorsionează fără încetare într-o manieră imprevizibilă, aducînd în actualitate paradoxuri comparabile koanilor din religia zen, aceste « enigme absurde utilizate de maeștrii zen pentru a-și transmite învățătura ».“

În anul 1935, la Universitatea din Princeton, trei cercetători, Einstein, Podolsky și Rosen, au încercat să combată mecanica cuantică, prea bogată în paradoxuri după gustul lor. Ei au stabilit un protocol de cercetare cu scopul de a demonstra că rezultatele prevăzute de aceasta sînt contrare sensului comun. Realitatea i-a contrazis, ei demonstrînd fără voia lor ceea ce încercau să infirme.

Potrivit teoremei lui Bell, „părțile distincte“ ale universului ar fi legate într-o manieră intimă și nemijlocită la nivelul cel mai profund și fundamental. Fizicienii au înțeles de îndată că această situație singulară ridica o întrebare delicată: cum pot două elemente oarecare să comunice mai rapid decît viteza luminii ?

În perioada în care Bell își elabora teoria, această experiență nu era decît un proiect, o viziune. În 1972, John Clauser și Stuart Freedman, de la laboratorul de fizică al Universității Berkeley din California, au trecut la realizarea ei și au demonstrat astfel validitatea previziunilor statistice ale lui Bell. Teorema lui Bell nu se mulțumește să sugereze că realitatea este extrem de diferită de ceea ce pare, ci afirmă categoric acest lucru. Fizicienii au demonstrat că viziunea noastră rațională asupra lumii este profund nesatisfăcătoare. Pe la jumătatea anilor ’70, unii au mers chiar pînă la a afirma că particulele gemene din experiențele EPR[2] și

[1] Fritjof Capra, *Le temps du changement, op. cit.*
[2] Einstein, Podolsky și Rosen.

Clauser-Freedman, deși separate în spațiu, rămîn conectate în absența oricărui schimb de semnale.

Fizica cuantică redescoperea concepte foarte vechi. Studiind aspectele moleculare ale materiei, anumiți fizicieni cuantici ajung la concluzia că materia nu ar putea exista în absența unei conștiințe care să o perceapă. Această noțiune de conștiință rămîne însă extrem de vagă. Viziunea carteziană clasică nu admite faptul că aceasta ar putea exersa o influență asupra lumii fizice. Partizanii acestei viziuni ar folosi un alt termen pentru a descrie ceea ce se întîmplă în timpul unei observații, ar vorbi de înregistrare, de măsură, de recunoaștere, de pregătire sau de stare. Ei ar spune că un pattern de probabilități a fost redus dintr-o mulțime la un rezultat exact, precis. Cu toate acestea, nici un fizician nu ar nega faptul că, fără recunoașterea unui model, acest rezultat nu ar putea fi perceput. Conștiința și lumea materială sînt legate, iar modul pe care un om de știință îl alege pentru a-și practica observația științifică afectează obiectul observat. Există, așadar, o legătură semnificativă între observator și obiectul observat.

Această viziune asupra lumii unește perfect curentele de gîndire șamanică, ce explorează de milenii realitatea situată dincolo de universul senzorial. Includerea conștiinței umane în teoriile științifice este un fapt recent. El ar putea favoriza în multe privințe deschiderea unor piste noi care ar putea transcende cadrul convențional al științei. Dar există conștiință și Conștiință, cea de-a doua fiind eventual cea a șamanilor. Dacă o astfel de entitate există, putem să ne unim cu ea și să intrăm în rezonanță cu forțele fundamentale, așa cum fac vindecătorii sau vindecătoarele încă de la începutul timpurilor. Poate că această unire este o conexiune cuantică ce leagă tot ceea ce trăiește în univers. Cum am putea oare să dezvoltăm o relație mai sensibilă, mai subtilă cu noi înșine și cu universul în care trăim? Poate acceptînd ideea de a ne aventura în starea de conștiință șamanică ce leagă ființa umană de lumea vizibilă și invizibilă.

Această conexiune se realizează atunci cînd un șaman intonează un cîntec sacru sau cînd un preot psalmodiază o

suită de mandale. Şamanul intră în rezonanţă cu animalele totem care sălăşluiesc în el. Astfel, el este capabil nu numai să se vindece pe sine, ci şi să vindece pe oricine suferă de o boală asemănătoare, folosind energia care provine de la animalul-spirit.

Ritmurile complexe şi uneori seducătoare ale muzicii şamanice imită procesele continue din natură şi celebrează globalitatea universului. Astfel, asemeni tunetului care soseşte primăvara sau vara făcînd ca pajiştile de pe marile cîmpii să înflorească, muzica amerindiană hrăneşte stratul din care inima omului îşi trage seva. În general, aceasta combină cîntecele cu sunetele produse de o tobă şi de un flaut sau o uruitoare. Instrumentele sînt folosite ca imitaţii ale puternicelor forţe elementare ale tunetului. Bătăile tobei reprezintă sclipirea care îi permite inimii umane să se desprindă şi să plutească afară din sălaşul ei. Muzica flautului (cele şase orificii ale acestuia reprezentînd cele patru puncte cardinale, plus cerul şi pămîntul) este vîntul care purifică şi care dă viaţă inimii. Uruitoarea reprezintă lumina care pătrunde în inimă şi încarcă fiinţa de energie. Ritmurile muzicale, rugăciunile şi zgomotele din natură provoacă ceea ce Michael Harner a numit o stare de conştiinţă şamanică.

Stările de conştiinţă şamanică

Starea de conştiinţă şamanică (SCŞ) constituie esenţa profundă a şamanismului. Ea este cea care îi permite vindecătorului să fie stăpînul timpului — acel timp universal de dinaintea Izgonirii din Paradis — şi al imaginarului. Este starea de conştiinţă în care se scufundă şamanul care operează un ritual activ al resurselor mentale la care noi nu mai avem acces din cauza dependenţei noastre de gîndirea logică şi raţională. V.V. Nalimov a demonstrat că problemele ştiinţifice îşi găseau în general rezolvarea atunci cînd cercetătorul permitea sindromului *Eurêka!* să iasă la suprafaţă din adîncimile fiinţei lui. Confruntat cu probleme complexe, vraciul recurge mai degrabă la această călătorie interioa-

ră decît la rațiune. Evocînd amintiri senzoriale, abstracții și simboluri, el trece în revistă fluxul de imagini din subconștientul său fără a face apel la capacitatea critică a conștiinței sau la dimensiunea spațio-temporală a universului. Astfel, șamanul se racordează la o bază de date care, într-o stare obișnuită de conștiință, este inaccesibilă.

Deoarece nu au luat în considerare această distincție dintre SCȘ și starea obișnuită de conștiință, occidentalii și-au format o imagine falsă despre practicile șamanice. Celor obișnuiți să raționeze în termenii unor realități multiple, precum metafizicienii, anumiți fizicieni din domeniul cuanticii și șamanii, le este ușor să înțeleagă implicațiile SCȘ. Atunci cînd gîndurile sînt înțelese ca avînd consistență materială sau cînd lucrurile capătă natura gîndurilor — un schimb permanent între masă și energie — sistemul șamanic încetează să mai fie un conglomerat de credințe animiste catalogate drept superstiții.

Problema existenței unei alte realități tangibile se pune de asemenea și în cazul riturilor și simbolurilor din ceremoniile de vindecare. „Riturile“ și „simbolurile“ sînt concepte pe care culturile occidentale se mulțumesc să le perceapă la nivel metaforic. Or, în SCȘ ele nu sînt altceva decît realitatea alternativă a șamanului. Atunci cînd acesta îmbracă pielea animalului său totemic și începe să danseze în jurul focului, cel care dansează de fapt nu mai este omul ci animalul.

După Charles Tart, un psiholog care, de la sfîrșitul anilor '50, a procedat la o clasificare a activității cerebrale, SCȘ reprezintă o stare de modificare a unei conștiințe slabe. Creierul lucrează în ritm alfa, adică la un nivel lipsit de adîncime. Cu toate acestea, extazul șamanic reprezintă o stare de modificare specifică. Ideea că nu există decît o formă de realitate — realitatea obișnuită — și că orice altă formă de percepție ar ține de domeniul patologicului a îngrădit foarte mult înțelegerea stărilor de expansiune a conștiinței. Or, SCȘ corespunde acelui domeniu al conștiinței descris de mistici, cel al unei stări de pătrundere în profunzimile adevărului, nesondat de către intelectul discursiv și permițînd stabilirea unei relații conștiente cu Absolutul.

În planul realității obișnuite, informația se propagă prin intermediul simțurilor, timpul se scurge într-o singură direcție și spațiul servește drept barieră a schimbului de informații. În realitatea șamanică, dimpotrivă, timpul nu există, există doar obiectele, și acestea doar ca părți componente ale unui tot unitar. Nici timpul, nici spațiul nu împiedică informația să circule. Regăsim aici noțiunea de realitate non ordinară, așa cum apare ea la Castaneda și în SCȘ.

Situri sacre și fizică cuantică

Teritoriul fiecărui popor tradițional include anumite locuri sacre — munți, lacuri, păduri sau canioane — în care, potrivit tradiției, sălășluiesc forțe extraordinare. Aceste locuri venerate ocupă un loc deosebit în legendele multor popoare, îndeosebi în cele ale populațiilor amerindiene. La indienii navajo, mitul Facerii descrie formarea a patru munți care străjuiesc pămînturile ancestrale — regiunea celor *four corners*[1], la convergența statelor Utah, Colorado, Arizona și New Mexico. Potrivit unei legende navajo, Primul Bărbat și Prima Femeie au creat acești munți din pămîntul în care Primul Bărbat a amestecat niște esențe magice provenind din tolba lui cu leacuri. Cei doi au creat: Blanca Peak, la est, aruncînd un tunet de lumină albă și îmbrăcîndu-l apoi într-o perdea de lumină diurnă; muntele Taylor, la sud, dintr-un cuțit de piatră, învăluindu-l apoi în lumină albastră; munții San Francisco, la vest, dintr-o rază de soare, învăluindu-i apoi în galben; muntele Hesperus, la nord, dintr-un curcubeu, îmbrăcîndu-l apoi în întuneric. Din acel moment, indienii navajo au asociat fiecare direcție unei culori și forțe speciale: albul pentru lumina zilei venită de la răsărit, albastrul pentru cerul din sud, galbenul pentru soarele din vest și negrul pentru norii de furtună din nord.

Toate acestea reprezintă un soi de geografie spirituală. Anumite aranjamente megalitice și locuri sacre exercită o

[1] Regiunea celor patru colțuri.

influență incontestabilă asupra energiei. Aceste efecte erau cunoscute de către popoarele vechi și rezultatele lor verificate generație după generație. În locurile acelea trăiau spiritele și tot acolo oamenii veneau să-și practice ceremoniile și ritualurile. „Sînt locuri în care se simte răsuflarea spiritului“, spunea Maurice Barrès în *La Colline inspirée*[1].

Din relatări ale unor călători în timp, povestiri, legende și unele cîntece ceremoniale aflăm că un eveniment major s-a produs în timpul paleoliticului superior. Anumite popoare au început să se instaleze în apropierea acestor locuri speciale. Viața nomadă a luat sfîrșit și clanurile s-au stabilit în locurile respective. Cunoștințele lor referitoare la proprietățile acelor pietre și la toate aspectele legate de mediul lor natural erau foarte bogate. Este probabil ca respectivele aranjamente megalitice să aibă legătură cu prezența spiritelor în acele locuri. Dacă speculația mea este corectă, sensibilitatea anumitor membri ai clanului — șamanii — pentru aceste locații își găsește explicația. Indivizii care se îmbolnăveau grav și erau la un pas de moarte deveneau șamani. Capacitatea șamanică s-a dezvoltat probabil prin intermediul unor ființe comparabile cu niște detectoare capabile să sesizeze radioactivitatea naturală sau alte fenomene fizice insolite. În acele timpuri străvechi, cunoașterea nu permitea o înțelegere rațională, intelectuală a cîmpurilor electromagnetice — nu exista contorul Geiger; singurul instrument de detecție era ființa umană.

Șamanii au fost, așadar, primii fizicieni din paleolitic, primii care au efectuat experimente fizice. Ei resimțeau în ființa lor forțele invizibile — radioactivitatea, electromagnetismul — și nefiind supuși limitelor rațiunii, precum occidentalii moderni, faptul li se părea cît se poate de firesc. Aceste cîmpuri, reprezentînd o forță invizibilă, au devenit pentru ei sacre. În acest sens, percepția lor era exactă. Șamanii nu erau sensibili numai la cîmpurile insolite care se găseau în jurul siturilor sacre, ei erau literalmente niște detectoare umane.

---

[1] Maurice Barrès, *La Colline inspirée*, Éditions du Rocher, Monaco.

Este oare posibil ca plantele să fi fost și ele afectate de aceste cîmpuri ? Știam că anumiți șamani foloseau substanțe psihoactive în timpul ceremoniilor lor și mi se părea ciudat ca aceste tipuri de plante să înglobeze cîmpuri subtile care să acționeze ca puncte de atracție ale acestor situri spre care șamanii se simțeau chemați. Dacă totul este viu, este posibil ca înseși pietrele, printr-un fenomen de rezonanță la fel de subtil, să fie modelate de către spiritele-conștiință — vîntul, ploaia, furtuna — pentru a forma un aranjament special care să configureze un cîmp vibratoriu detectabil de anumite plante și de anumite ființe dotate cu o sensibilitate ieșită din comun ? Revenim prin aceasta chiar la originile geobiologiei sacre. Astfel, catedrala Notre-Dame din Paris este construită pe ruinele unui templu antic roman din secolul al II-lea d.C., închinat lui Jupiter, care la rîndul lui fusese construit pe un vechi sit dolmenic consacrat de către șamanii celți — druizii — într-un trecut îndepărtat.

Ipotezele fizicii șamanice

Pătrunzînd tot mai adînc în conștiința șamanică a popoarelor lumii, mi-am dat treptat seama că este dificil să stabilesc o relație între lumea șamanică și viziunea științifică modernă, fără să recurg la experiența directă.

Fizicianul american Fred Wolf[1] propune o serie de ipoteze referitoare la ceea ce am putea îndrăzni să numim fizica șamanică.

Prima ipoteză: toți șamanii consideră universul ca fiind constituit din vibrații. Acestea sînt modele repetitive decelabile de către simpli detectori fizici. Că este vorba de vibrațiile sonore care se deplasează prin aer, de cele ale unui vapor care revine în port sau chiar de cele ale luminii, totul este mișcare vibratorie. Chiar dacă nu au nici un fel de cunoștințe de fizică modernă, șamanii cred în existența unei

[1] Fred Alan Wolf, *The Eagle's Quest*, Ed. Summit Books, New York.

structuri vibratorii a universului. Or, fizica cuantică, precum și credințele șamanice, sugerează că universul este alcătuit din vibrații care leagă tot ce există în acest „fluid" originar.

A doua ipoteză: șamanii înțeleg lumea prin perspectiva miturilor și a viziunilor care, aprioric, par contrare legilor fizicii. La drept vorbind, ei văd dincolo de barierele uzuale care inhibă spiritele noastre occidentale. În ce constau viziunile șamanice? Cum au apărut ele? Și cum au devenit ele materialul legendelor, miturilor, folclorului nostru?

Este probabil ca nivelul mitic al realității, celebrat de mii de ani, să fie rezultatul percepțiilor șamanice despre trecut și viitor. Șamanii văd probabil imagini mitologice deoarece acestea sînt suprapuneri ale unor evenimente aparținînd unor culturi trecute sau viitoare.

A treia ipoteză: șamanii percep realitatea cu ajutorul stărilor de expansiune a conștiinței.

Observatorul științific are nevoie de conștiința lui obișnuită pentru a interpreta un model de fizică cuantică. Or, aceasta ne-a învățat că experiența este influențată în mod inevitabil de către observator. Fizica cuantică ne indică aici o manieră de interpretare a stărilor de conștiință lărgită a șamanilor. Aceștia manipulează probabil materia și spiritul grație unei forme de energie de observație pe care o generează prin aventurarea în aceste stări de conștiință lărgită. Faimoasa frază a lui Crazy Horse capătă astfel un înțeles deplin: „Am văzut lumea cea ascunsă în spatele lumii."

A patra ipoteză: șamanii utilizează orice fel de mijloace pentru a modifica credința despre realitate a unei persoane.

Vechiul adagiu spune: „A vedea înseamnă a crede." Realitatea șamanică se sprijină pe acest principiu. Oamenii nu văd decît ceea ce cred. Șamanii intervin asupra sistemului de referință al unui pacient pentru a-l influența. Astfel, pentru a vindeca un pacient obsedat de boala sa, ei recurg la o manevră subtilă prin care urmăresc să-i schimbe ideile fixe. Există, la amerindieni, o categorie de șamani numiți *heyo-*

ka, clovnii sacri, care recurg la un anumit joc pentru a abate gîndurile indivizilor asupra cărora urmează să intervină.

A cincea ipoteză: șamanii aleg ceea ce este comprehensibil din punct de vedere fizic și pentru ei toate evenimentele sînt legate la scară universală.

Subtilitatea constă în a-l face pe individ să creadă că, oricare ar fi realitatea percepută, aceasta este reală. De fapt, ei interpretează toate semnele vieții ca fiind emanații ale unei ordini superioare.

A șasea ipoteză: șamanii pătrund în lumi paralele.

Lumea eterică, în sensul șamanic al termenului, e poate o percepție a lumii fizice dintr-o perspectivă holografică.

A șaptea ipoteză: toți șamanii lucrează, avînd conștiința clară a existenței unei forțe superioare.

Dar în ce fel se manifestă această forță? Poate că șamanii utilizează pur și simplu mediul înconjurător, mai exact forțele Marelui Părinte — Pămîntul — pentru a-și spori puterile magice și harul vindecării. Ei se conectează la suflul planetei cu ajutorul cîntecelor sacre, al plantelor și prin apropierea de acele situri vibratorii, astfel încît forțele lor proprii să sporească.

Legătura dintre toate aceste ipoteze este conexiunea dintre fizica cuantică și realitatea șamanică. Dacă îți modifici modul de percepere a realității, îți modifici de fapt propria realitate. Fizicienii cuantici și șamanii au înțeles acest lucru, fiecare în maniera sa și în funcție de referentul său cultural.

Pe măsură ce analizam toate aceste lucruri, îmi dădeam seama că lumea, așa cum o percepem noi, nu este decît o chestiune de semantică. În fizica cuantică, alegerea unui observator care să măsoare o anumită proprietate fizică determină trecerea respectivei proprietăți din stadiul de stare în cel de existență — prin simplul fapt al observației. Plecînd de la aceasta, m-am întrebat dacă lumea nu este o creație a gîndurilor noastre. Această întrebare mă ducea cu cincispre-

zece ani în urmă, în perioada primelor mele întrebări asupra naturii universului. Era posibil oare ca universul să nu fie decît un aranjament subtil, o construcție alcătuită din ansamblul conștiințelor noastre legate unele de altele? Nu mă refer aici doar la lumea conștiinței și a gîndurilor, ci și la lumea fizică. Încetul cu încetul se contura o idee. Nu există nici o limită, cu excepția celor pe care ni le impunem noi înșine. În mintea mea, lumea mitică a ideilor și viziunilor se suprapunea, puțin cîte puțin, lumii materiale reale.

Căutarea mea prindea contur.

Originile conștiinței șamanice

Antropologul Jeremy Narby[1] propune o ipoteză fascinantă. În urma cercetărilor sale, el a ajuns să se întrebe dacă ADN-ul nu se află cumva la originea științei șamanice. În viziunile unui mare număr de culturi ancestrale — egiptenii antici, animiștii din Benin, creștinii, aborigenii australieni sau amazonieni — regăsim, sub o formă sau alta, conceptul de șarpe cosmic. În timpul experiențelor desfășurate sub influența *ayahuascăi*, imaginile sonore sofisticate suscitate de viziuni sînt de natură interactivă — este posibil să dialoghezi cu ele. Este vorba de o realitate virtuală, de o pînză holografică vie, în continuă mișcare: faimoasa televiziune a pădurii. În urmă cu vreo zece ani, i-am prilejuit unui cercetător în domeniul electrofotoniei o experiență de expansiune spațială a conștiinței[2]. Experiența ne-a permis să urcăm în lungul lanțului dublu-helicoidal al ADN-ului.

„Trăiesc o senzație de plutire, a spus călătorul prin acel spațiu de conștiință. Mă aflu într-un univers energetic. E ca și cum aș călători într-o navă spațială, printre culori care se succed foarte rapid. Dar această navă este o construcție energetică a conștiinței mele. Mi-am creat un sprijin pen-

[1] Jeremy Narby, *Le Serpent cosmique*, Georg Éditeur, Geneva.
[2] Patrick Drouot, *Nous sommes tous immortels*, Éditions du Rocher, Monaco.

tru a avansa, chiar dacă, în cele din urmă, nu mai am nevoie de el. De cealaltă parte a acestei construcții se află un univers colorat. Pe moment, mă simt singur... Iată, am ajuns... Mă aflu într-un loc care ar putea fi asemănat cu Pămîntul. Este o construcție de un alt tip: o formă sferică, universală, de nuanță albastru-verzuie. Pătrund în această sferă și rata vibrațiilor se schimbă. Corpul fizic mă doare... Îmi îmbrac atunci latura fizică a ființei într-o lumină aurie și... iată că mă simt mai bine. Sînt o conștiință într-un cîmp de conștiință superioară și, în același timp, mi-am păstrat și forma încarnată. Purtătorul acestei forme, trupul meu, este înfășurat într-un bulgăre de lumină în vreme ce eu, conștiința, mă aflu în interiorul sferei albastre-verzui... Văd acum o hologramă cu niște trepte de trecere... Este elicea de ADN... Încep să urc. Sînt șaptezeci și două de trepte, șaptezeci și doi reprezentînd planul divin. Ajuns aici, găsesc o nouă treaptă ce duce spre zeul Înțelepciunii. Adevărata treaptă de trecere, de fapt, este 999 360 3!.. Urc... La patruzeci și șase, sfera a dispărut. Acest nivel corespunde unui alt plan de conștiință, un plan al morții și al renașterii (este vorba desigur de moartea inițiatică, semnificînd renaștere și cunoaștere). Îmi continui ascensiunea. Iată-mă ajuns la treapta șaptezeci și doi, în vîrful elicei. Aici este o ușă, apoi o scară mare. Este un fel de templu. În vîrful scărilor se află un soare, un tron și, pe acest tron, un om. Sau cel puțin o divinitate cu cap de șacal deasupra căruia este un cap de cobră. Este vorba de Anubis, zeul egiptean al Morții. Nu este un preot care poartă mască de șacal. Nu... este realmente vorba de o ființă avînd cap de șacal.

Nu vreau să mă îndrept înspre el deoarece simt o interdicție. Mă doare corpul... În spatele lui este lumină... dar nu văd bine ce e acolo. Nu știu unde mă aflu cu exactitate. Am trecut de treapta șaptezeci și doi. Ar trebui să fiu acum la treapta o sută... Iată... Anubis a dispărut. Acum sînt departe. Văd niște ființe care dansează și cîntă. N-am nici cea mai vagă idee unde mă aflu. Cei de acolo nu se ocupă de mine... Încerc să înțeleg ce energii sînt manipulate în acea

dimensiune încarnată, acolo unde am văzut toate culorile... Văd în primul rînd un spectru de culori... Am apoi o altă viziune, mai frumoasă, mai pură. În mijloc, se află o ființă de lumină. Încerc să-mi împing propria frecvență vibratorie spre a ei. Ea este așezată pe un tron și îmi întinde un baston cu mîner. Nu reușesc să ajung la el... Încerc să fac legătura printr-un canal fin de lumină cu cel de-al treilea ochi al ființei de pe tron, dar aceasta nu are chip... Asta era, acum înțeleg: bastonul cu mîner reprezintă treptele de trecere. Reușesc să-l prind și urc pînă la o mie. Pe această nouă treaptă de trecere, găsesc o carte deschisă în care se află scris un text... Este cartea lui Abraham. O scriere care nu corespunde nici unei realități cunoscute pe pămînt dar care înglobează toată experiența descrisă de mine. Este cartea chipurilor. În ea se găsește totul: Cel care ești și Cel care nu ești, Cel care ai fost în trecut și Cel din clipa de față, Cel care vei fi în viitor. În ea stă scris tot trecutul omenirii — precum și viitorul. Se poate citi totul. Acum înțeleg: într-un alt plan de conștiință, totul este posibil. Totul poate fi creat."

Sub influența plantelor psihoactive, oamenii văd cristale, scări, lanțuri elicoidale de ADN. Cum poate oare această realitate moleculară să devină accesibilă conștiinței obișnuite? Ce se întîmplă oare în creier pentru ca nivelul de conștiință al cotidianului să dispară, înecat într-un flux de imagini care nu provin din străfundurile ființei ci sînt fabricate de aceasta și par să coexiste într-un nivel de conștiință paralel sau superior? Știm că ADN-ul emite fotoni, particule electromagnetice ipotetice, și că lumina are o natură dublă, particulă și undă. În consecință, se pare că lumina emisă de ADN în teoria lui Narby[1] ar fi chiar aceea pe care o văd șamanii în viziunile lor și că ea este identică celei dintr-un fascicul laser.

Or, toți care au văzut deja un astfel de fascicul coerent știu că el produce o senzație de culoare vie, o luminescență, o profunzime holografică — exact ceea ce descriu viziu-

[1] Jeremy Narby, *op. cit.*

nile șamanice: culorile devin reale. Emiterea de fotoni de către ADN pare să explice aspectul luminescent al imaginilor și aparența lor tridimensională sau, mai exact, holografică.

În *Guérison spirituelle et immortalité*[1], formulasem ipoteza potrivit căreia conștiința este un cîmp de energie de entropie negativă supraluminos neeuclidiană, adică un cîmp de energie care nu se mai supune legilor fizicii clasice. Cu toate acestea, ea ar putea foarte bine să fie constituită de cîmpul electromagnetic format de ansamblul acestor emisii, or noi știm că în vîrful moleculei de ADN se află un dipol identic unui captator radar. În consecință, imaginile acelor ființe luminoase percepute în timpul stărilor de conștiință șamanică nu ar fi ele oare materializarea conștientă a unei realități eterice cu cinci dimensiuni ? Știința este prizoniera propriului său postulat de obiectivitate, care a sfîrșit prin a căpăta valoare de dogmă. Cu toate acestea, descoperirea unui cod genetic unic pentru orice ființă vie, alcătuit din șaizeci și patru de cuvinte (codonii ADN-ului) este o minune în sine — calendarul sacru maya pare să fi integrat această cunoaștere cu foarte mult timp în urmă.

Ca să explice toate aceste fenomene, vracii — bărbați sau femei — folosesc metafore pentru a vorbi despre spirite. Biologii fac același lucru pentru a vorbi despre ADN, proteinele și enzimele acestuia, chiar dacă, în viziunea clasică, o moleculă nu este conștientă. Or, activitatea unei științe de pionierat numită psihoneuro-imunologie demonstrează că un organ, și a fortiori o celulă, posedă o formă de conștiință care îi este proprie.

Experimentarea directă furnizează alte răspunsuri. De vreme ce de cealaltă parte a vălului se află o imensă cunoaștere, de ce nu ne-am deplasa acolo pentru a observa și a culege informații ? Cu mai mulți ani în urmă, m-am autoproiectat în propriul creier pentru a înțelege cum lucrează acesta în timp ce eu pătrundeam în mod deliberat într-o stare de expansiune a conștiinței.

---

[1] Patrick Drouot, *Guérison spirituelle et immortalité*, Éditions du Rocher, Monaco.

În cursul unor experimente desfăşurate în laboratoarele Institutului Monroe din Statele Unite, am fost confruntaţi cu şiruri de unde înalte relativ puţin cunoscute, deoarece sînt destul de rare, numite unde gamma. Şirurile de unde generate de stările meditative „clasice“ sînt de natură alfa şi teta. Or, acestea au fost eclipsate în timpul experienţelor. M-am pomenit, de fapt, în mai multe rînduri, într-un soi de hiperconştiinţă, în care s-au manifestat şiruri de unde gamma de o amplitudine şi frecvenţă ridicate. Am putea explica oare stările de conştiinţă şamanică prin această activitate particulară a creierului nostru? Această erupţie de unde gamma este reprezentată pe cartograma activităţii cerebrale printr-o pată galbenă la nivelul lobului frontal, cu alte cuvinte spre fontanelă. Activitatea a urcat pînă la 58 de hertzi, fenomen cu totul extraordinar. Psihiatrul John Richmond, comandant în US Air Force, mi-a mărturisit că neuropsihiatrii şi neurologii care studiază astfel de modele cerebrale văd în ele anumite tendinţe psihotice!

Nu auzisem niciodată de undele gamma. Fenomenul nefiind explicat, mi-am pus următoarea întrebare: de vreme ce există în mine un cîmp de energie — conştiinţa — care se joacă cu timpul şi spaţiul şi este capabil să se deplaseze prin diferite dimensiuni, de ce să nu-l folosesc? De ce să nu ne folosim, de fapt, de forţa spiritului nostru pentru a trece printr-o poartă gamma? Puteam să mă plasez într-o stare familiară, să-mi vizualizez creierul, să creez în mod artificial un şir de unde gamma şi să mă proiectez în locul vizualizat. Puteam oare să plonjez în propriul meu creier? Să-l determin să producă, în mod natural, şiruri de unde gamma? Experienţa urma să-mi dea răspunsul la aceste întrebări.

La începutul acesteia, am intrat rapid în starea necesară, apoi, respirînd uşor, mi-am relaxat diferitele părţi ale corpului: picioarele, mîinile, spatele, pieptul, capul şi toţi muşchii. Am numărat mai întîi în sens descrescător, de la douăzeci la unu, şi m-am imaginat scufundîndu-mă în apă, adîncindu-mă în mine însumi. M-am vizualizat atingînd fundul unei piscine apoi, propulsîndu-mă în sens invers, am nu-

mărat de data aceasta de la unu la douăzeci. Am uitat de mediul imediat, de corpul meu, de fire, cabluri și căștile de pe cap — casca audio și cea cu senzori sensibili. Am vizualizat apoi o lumină aurie care mă învăluia, cel puțin structurile ființei mele, inclusiv corpul meu fizic. Spiritul meu, pregătit fiind, răspundea impulsurilor primite de la mentalul meu.

Mi-am imaginat apoi niște trepte de lumină pe care le-am urcat imediat. Ajuns în vîrf, m-am străduit să-mi vizualizez creierul învăluit în lumină, înconjurat de o rețea de fire care avea în centru o pată galbenă, pe care am asociat-o cu o erupție gamma. Brusc, m-am simțit trecînd în viteză „turbo". Conștiința mea superioară, precum și alte niveluri ale ființei mele păreau să fi pornit în căutarea mea. M-am regăsit asemeni unui satelit artificial aflat pe o orbită terestră. Am coborît, asemeni unei nave spațiale spre o planetă necunoscută. Îmi închipuiam pas cu pas descinderea spre această lume nouă, spre propriul meu creier. Acolo, dedesubt, la cîteva mii de kilometri, se găsea o erupție numită poarta gamma, într-un fel, baza spre care mă îndreptam. Pentru a comunica cu aceasta, am recurs la un mijloc foarte simplu: limbajul. Am simțit de fapt insinuîndu-se în mine premisele unui limbaj universal: limbajul universal al luminii.

Experiența ar fi putut dura trei secunde sau un milion de ani, timpul devenise iluzoriu. Coboram lent. „Simțeam" cum controlez total experiența, viteza de cădere și toți parametrii coborîrii spre poarta gamma. Aveam conștiința existenței unei energii inteligente. Încetul cu încetul, acest creier a devenit imens, ca absorbit de acea pată gamma — poartă, treaptă spre alte lumi. Am resimțit imediat ceva asemănător unui vulcan în erupție energetică — văpăile se proiectau la mare depărtare. Pe măsură ce mă apropiam, acest soi de vîrtej energetic părea să-și încetinească activitatea. În sfîrșit, urma să pătrund în el.

Eram foarte aproape de frontiera care separa un univers de altul, o dimensiune de cealaltă. Nu știam chiar nimic despre ceea ce urma să descopăr. Am ajuns într-o zonă de frontieră. Aveam impresia că încep să zăresc „ceva" de cealaltă parte, ceva insesizabil.

Brusc, am trecut prin poarta gamma. M-am simțit trecînd ca printr-o „căldură răcoritoare“ — era ca și cum aș fi pătruns într-o ecuație matematică cu cinci dimensiuni. Mi-am dat seama că o erupție gamma era asemănătoare unei mici găuri negre. Creierul meu a început să lucreze în niște registre necunoscute, cu o rapiditate pe care nu o mai avusese vreodată. Potrivit teoriei relativității generale, materia supusă unei constrîngeri maxime produce un nou fenomen în univers: gaura neagră, zona cea mai deformată a raportului spațiu-timp. Găurile negre, în rotație, conțin punți capabile să facă legătura cu universul nostru. Dar pentru a-l conecta la ce anume? La alte universuri, la lumi paralele, la lumi vibratorii diferite sau la stări de conștiință șamanică?

Am trecut apoi brusc prin această erupție gamma/gaură neagră. De cealaltă parte, am descoperit o stare de conștiință imensă, infinită. Simțeam că îmi reiau dimensiunea originară, ca și cum forma mea fizică nu ar fi fost decît o proiecție a acestei conștiințe, ca și cînd ființele umane nu ar fi decît proiecții încarnate ale unei realități care le depășește. Spațiul acela degajă impresia de forță imanentă, de generozitate, de căldură, de aur. Aceste valuri energetice nu sînt nici fluide, nici solide, ci seamănă cu niște perdele vibratorii alcătuite din praf. Acolo să fie oare lumea lui Ta'aroa, peștera Străbunilor, hologramele, *bougari*, acel *dreamtime* al aborigenilor australieni? Această dimensiune este, în orice caz, foarte luminoasă. Compusă dintr-o mulțime de mici pete de aur, ea conține o forță și o căldură fantastice. Este un fel de forță de coeziune.

Am ajuns la o poartă colorată în toate culorile posibile și imaginabile, care se combinau fără să se amestece. Porțile gamma sînt efectiv niște mici găuri negre pe care creierul le poate genera în mod conștient. Ele sînt cele care permit accesul la miturile omenirii, la Timpul cel Dintîi, cel al stării de conștiință originare, în care fontanela ființelor umane era moale.

De ce trebuie oare să percepem lumea doar prin intermediul unor instrumente fabricate de om? Adîncimile in-

conștientului nostru sînt probabil un receptor specific care permite intrarea în contact cu o altă realitate, închisă instrumentelor fizice. Știința recunoaște validitatea demersului ce constă în studierea naturii prin intermediul unor instrumente fizice, produse ale logicii, dar ea nu a admis niciodată că ființa umană ar putea fi unul din aceste instrumente. Cît de mult știe oare știința despre conștiință și despre imensele ei posibilități? Gîndirea științifică dominantă nu recunoaște ca real decît ceea ce este reductibil la anumite fenomene fizice sau chimice și impune fenomenelor observate un aparat conceptual ce corespunde unui sistem de structuri logice rigide.

Stările de conștiință șamanică pot face obiectul unor studii fascinante, dacă cercetătorii acceptă condiția de a trăi o experiență subiectivă de o natură asemănătoare viselor. Demersul șamanic constă într-o proiecție voluntară a spiritului în „spațiul interior", urmînd unei alegeri atente a coordonatelor — spiritele naturii, animalele totemice sau zonele fluctuante spațio-temporale care conferă darul profeției. Obiectivul constă în părăsirea structurii logice a conștiinței pentru a intra în interacțiune cu lumea într-o manieră nespeculativă dar directă, pentru a te topi în ea. Poetul este o persoană capabilă să scrie versuri și să resimtă într-o manieră subtilă lucrurile care îl înconjoară și ceea ce se petrece în lume.

Stările de conștiință șamanică implică o călătorie în adîncimile necunoscute ale conștientului nostru pentru a interpreta fața ascunsă a universului și a-l incorpora într-un tot ordonat. Conștiința umană este, prin definiție, cosmică. Nalimov[1] formulează conceptul unui univers semantic din care noi facem parte integrantă. Această concepție holistică este o sfidare la adresa paradigmei culturii moderne și, dacă asta ne sperie, nu ne rămîne decît să renunțăm la studierea ființei umane în toată complexitatea ei. Nu este posibil să vezi lumea și să intri în interacțiune cu ea decît întrerupînd dia-

---

[1] V.V. Nalimov, *Les Mathématiques de l'inconscient*, Éditions du Rocher, Monaco.

logul mental, renunțînd la conceptualizare — cu alte cuvinte, la tendința de a defini. Literatura dedicată șamanismului este de o bogăție și o diversitate rar întîlnite iar studiul textelor tradiționale pare să demonstreze necesitatea de a dezautomatiza conștiința, cel puțin în sens temporal, adică de a evada din limitele culturale.

Starea de conștiință șamanică este greu de studiat și de analizat din punct de vedere științific, deoarece descrierea ei în cuvinte este foarte dificilă. Ea poate fi cel mai bine evocată cu ajutorul simbolurilor și interpretată cu ajutorul conceptelor proprii unei anumite culturi, de vreme ce, prin multitudinea manifestărilor sale, fiecare experiență mistică este unică în felul ei. De aceea, de îndată ce înlăturăm iluzia de a ne afla în posesia adevărului adevărat, devenim capabili să percepem experiența șamanică în ansamblul ei. Cu toate acestea, continuăm să simțim nevoia de a inventa și utiliza un limbaj nou. Oricît de ciudat ar părea, pentru a înțelege învățăturile celor mai vechi tradiții trebuie să realizăm mai întîi faptul că, atît ele, cît și noi, cei de acum, spunem același lucru, dar în limbaje diferite. Asistăm, așadar, la întîlnirea dintre două conștiințe sau două modele de gîndire identice dar îndepărtate în timp și spațiu.

În viața noastră cotidiană, recurgem adesea cu toții la acea zonă inconștientă a conștiinței noastre, folosind în acest scop diverse tehnici, adesea dictate de propria noastră cultură. Activitatea științifică creatoare este direct legată de pătrunderea în adîncurile lumii interioare. Imaginați-vă un cercetător aflat în incapacitatea de a rezolva o problemă. El își întrerupe experimentele și se duce la bibliotecă. Aici, el se destinde la adăpost de mediul său obișnuit, de gîndurile curente și de discuțiile obositoare cu colegii. Se scufundă probabil în studiul unor cărți care nu au nici o legătură cu problema care îl preocupă. Este o metodă particulară de a privi în sine însuși. Dar această activitate, care i s-ar părea absurdă unui observator, are un sens profund: problema în cauză părăsește starea de veghe, încetează să mai rezoneze cu fluxul și cu aspectele sale inconștiente. Punctul de vedere

familiar dispare și fenomenul este pus într-o lumină nouă. Apoi intervine pe neașteptate hazardul! Fără să știe de ce, cercetătorul nostru consultă o revistă în care se află un articol al cărui titlu îl ajută să-și analizeze problema dintr-o perspectivă nouă și fructuoasă.

Iată un exemplu luat din realitate: în urmă cu aproape cincizeci de ani, Nalimov participa la tentativa de construire a unui fotocatod sensibil la lumina infraroșie prin sensibilizare cu ajutorul unei substanțe colorante complexe. Formularea problemei era foarte detaliată. Se știa că respectivul colorant crește sensibilitatea la infraroșii a plăcilor fotografice. Cu toate acestea, timpul pe care cercetătorii îl aveau la dispoziție pentru rezolvarea acestei probleme se apropia de sfîrșit, iar ei nu obțineau nici un rezultat pozitiv. Cu fiecare experiență, ei se apropiau tot mai mult de rezultatul scontat, fără a ajunge însă la capăt. Apoi, cineva a reușit să abordeze problema dintr-un nou unghi: efectul instabil observat se explica nu prin colorantul folosit, ci prin apa de cristalizare care intra în compoziția acestuia. O nouă experiență a relevat că efectele instabile dispăreau dacă substanța colorantă era sublimată sub vid. De ce nu se gîndise nimeni la asta mai devreme? Întreaga cunoaștere moleculară teoretică era superfluă. Interesul pentru acea latură a problemei a fost abandonat imediat și proiectul și-a atins scopul.

Mulți cercetători nu realizează faptul că publicațiile utile, acelea care au un efect stimulativ, sînt găsite în general din întîmplare. Este suficient să-ți armonizezi conștiința cu obiectul căutărilor tale. Cuvintele din viața noastră cotidiană nu își au locul în munca de creație, care operează în subconștient și ale cărei rezultate se traduc, la nivel conștient, printr-un sistem de simboluri ce ne permit să comunicăm cu noi înșine și cu ceilalți. Acest fenomen este bine ilustrat de afirmațiile multor oameni care spun: „Treceam printr-o perioadă deosebită a vieții. Am găsit *din întîmplare* o revistă și dintr-o dată am înțeles... În mintea mea au încolțit idei noi și am putut să dau vieții mele o nouă orientare.“

Natura previziunilor tehnologice este mai degrabă una mitologică decît științifică. De altfel, în privința acestora, știința a adoptat adesea o atitudine negativă. În 1907, Orville Wright a efectuat primul zbor mecanic controlat, care a fost însă contestat, trebuind să treacă cinci ani pînă să fie acceptată ideea că frații Wright zburaseră efectiv. Cum putea fi altfel, de vreme ce profesorii cei mai eminenți ai vremii demonstraseră științific că omul nu poate zbura ? Leonardo da Vinci, Jérôme Bosch și Jules Verne reprezintă tot atîtea exemple ale emergenței unui „spațiu semantic atemporal" în adîncimile sufletului lor — spațiu care le-a permis să vizualizeze și, în cele din urmă, să creeze mașini care nu existau în timpul lor.

Andrew Thunderdog mi-a povestit că un clan de aborigeni australieni, care nu avea aproape nici un contact cu lumea civilizată, văzuse, în *dreamtime*, o mașină ciudată pe care i-a fost imposibil să o identifice. Ei au descris-o deci cu ajutorul metaforelor. După cîtva timp, în preajma taberei lor a sosit o Toyota 4x4 în care ei au recunoscut mașinăria ciudată descrisă de strămoșii lor.

O nouă manieră de abordare a șamanismului necesită un limbaj nou. În Evanghelia sa, Marcu spunea: „Nimeni nu pune vin nou în burdufuri vechi, căci vinul le va face să plesnească și va pierde astfel și vinul și burdufurile. La vin nou, burdufuri noi."

Cîmpurile semantice atemporale ale inconștientului pot favoriza o nouă înțelegere a fenomenelor șamanice, cu condiția ca acestea să fie trăite. Ne putem întreba în ce măsură experiențe precum *sweat lodge* sau dansul soarelui pot mări potențialul creativ al unui om de știință. Răspunsul la această întrebare nu este simplu. Fiecare om de știință este convins că și-a găsit propriile mijloace, și în general inconștiente, de a accede la Cunoaștere. Dar aceasta nu este conținută în cărți, ele fiind doar instrumente care ne ajută să ne apropiem de ea.

Spre deosebire de știință, care se întoarce spre lumea exterioară, șamanul se întoarce spre interior, spre legile care

guvernează ființa și universul. Știința este empirism exterior, șamanismul empirism interior. Pentru șaman, lumea de sus (interiorul) se proiectează asupra lumii de jos (exteriorul) — raport reconciliat prin formula ermetică: „Cele ale lumii de sus sînt precum cele ale lumii de jos."

David Bohm[1] exprimă cu claritate acest principiu: „Nu veți găsi soluția la această problemă — cea care privește unificarea legilor ce guvernează interiorul și a celor ce guvernează exteriorul — decît dacă acceptați ideea că omul este, într-un anumit sens, un microcosm al universului." Bohm a fost modelul exemplar al omului de știință care înțelege și apreciază relația dintre știință și misticism. Anumiți cercetători aderă astăzi la această maximă ermetică. Acest demers îi transformă în oameni de știință postcuantici. Formula le oferă fără îndoială un punct de joncțiune cu vechile tradiții, oricare ar fi acesta, și sugerează redescoperirea sub o formă modernă a legăturii antice dintre modul de abordare cantitativ (propriu științei) și cel calitativ (al șamanismului). Prima dispune de o metodologie riguroasă și formalizată: matematica. Oamenii de știință caută să controleze materia brută; șamanii se insinuează în materia subtilă care, afirmă ei, are propriile reguli, asemănătoare celor ale științei.

Tradiția ezoterică — îndeosebi în Orient, unde ea se contopește cu tradiția mistică — a produs *Upanișadele* și învățăturile lui Patanjali[2] și ale lui Buddha. Aceste texte sînt descrieri detaliate ale materiei subtile din care sînt constituite corpurile energetice ale ființei umane și nivelurile de energie — lumile luminoase — în care evoluează aceasta.

Știința modernă studiază obiectele reducîndu-le la o serie de componente din ce în ce mai mici. Analiza minuțioasă reprezintă fără îndoială unul din marile sale atuuri, dar și una din marile slăbiciuni. Fragmentînd natura, știința pierde orice noțiune de ansamblu. Ea plătește un tribut și mai

[1] Renée Weber, *Dialogue avec des scientifiques et des sages*, Éditions du Rocher, Monaco.

[2] Părintele doctrinei yoga.

greu nevoii sale de precizie: o pierdere a sensului ansamblului și uneori chiar a detaliilor. Șamanul și misticul sînt pîndiți în permanență de un pericol: tentația de a se pierde în fondul problemei, în detrimentul formei — lumea cotidiană. Știința poate să reorienteze interesul „călătorului" spre această lume, dezvăluindu-i trăsăturile ei particulare în întreaga complexitate a frumuseții lor.

Șamanismul se concentrează asupra reunificării ființei și universului în forma sa vizibilă și invizibilă, adică asupra experienței directe. Renée Weber[1] vorbește despre asemănări evidente între fisiunea atomului și fisiunea eului. Misticul are nevoie de o mare energie, concentrată și intensă, pentru a-și îndeplini sarcina de a se elibera de sine și de a deveni transparent față de sursă. De aceea, majoritatea misticilor au insistat asupra purității scopului în cadrul unei fisiuni sacre a eului — pentru a o distinge de forma sa schizofrenică. După apariția lucrărilor lui Claude Lévi-Strauss, șamanii nebuni, creatori ai dezordinii, au devenit fizicienii lumii de dincolo, creatori ai unui univers ordonat. Această distincție este importantă. Trebuie să fii un individ puternic, cu o personalitate solidă, pentru a păși pe calea anevoioasă a fisiunii sacre a eului; trebuie să ai un echilibru și o rezistență care le lipsesc persoanelor care suferă de o disociație patologică a personalității. Însă diferența cea mai semnificativă între aceste două stări ține de faptul că disoluția sacră a eului este o practică subtilă care depinde de controlul voluntar al individului în cauză, acesta fiind motivul pentru care pregătirea șamanică durează uneori zeci de ani. Nu poți să devii un yuwipi în cîteva luni. În ceea ce privește latura patologică a acestei dezintegrări, ea este de natură involuntară și scapă controlului individual.

Destructurarea sacră a eului este o sarcină dificilă pentru un om obișnuit, care trebuie să lupte împotriva fricii și a diverselor condiționări. Un profan se teme în primul rînd, intrînd în consonanță cu universul, că ar putea fi absorbit

[1] Renée Weber, *op. cit.*

în acest suflu cosmic și ar înceta astfel, într-un anumit sens, să mai existe. Este o teamă care nu-l încearcă niciodată pe fizician, atunci cînd procedează la dezagregarea unor particule. În pofida „acțiunii observatorului", care a modificat concepția despre rolul atribuit omului de știință clasic, activitatea fizicianului contemporan rămîne exterioară individului care o exercită și care, spre deosebire de mistic, pare în consecință invulnerabil.

Șamanul din vechile tradiții și misticul, occidental sau oriental, devin astfel veritabili alchimiști, reunind microcosm și macrocosm. Ei trăiesc din punct de vedere spiritual în acea stare a creării, manifestării, disoluției și reunificării fiecărei particule de materie solidă și de energie subtilă. Astfel, ei percep lumea vie în tot ceea ce este a priori neanimat. Ei sînt capabili să se abandoneze și să moară în fiecare moment și deci să renască în permanență, trăind într-un prezent atemporal ce se reînnoiește fără încetare.

Realitate șamanică și realitate virtuală

În *Le Cobaye*, un film science-fiction, dr Lawrence Angelo, un strălucit om de știință, lucrează la un program revoluționar de realitate virtuală. Atunci cînd experiențele sale pe animale stagnează, el găsește un substitut ideal: un individ sărac cu duhul, care tunde gazonul (de unde și titlul original al filmului *The Lawnmower Man*). Cobaiul, Jobe Smith, pătrunde astfel în zone de realitate virtuală din ce în ce mai intense și stupefiante. Experiențele îl transformă treptat într-o ființă supraumană. Desigur, aici este vorba de science-fiction... dar cînd realitatea se va întîlni cu ficțiunea?

Imaginați-vă o televiziune pe un ecran fără margini și difuzînd emisiuni în relief, cu sunet în trei dimensiuni și cu obiecte pe care spectatorul le-ar putea prinde și manipula. Imaginați-vă posibilitatea de a vă scufunda într-o lume artificială și de a o explora, nu doar de a o privi din perspectiva oferită de un ecran plat. Imaginați-vă posibilitatea de a fi atît creator, cît și spectator al acestei experiențe și că, prin-

tr-un gest, vorbă sau gînd, ați avea posibilitatea să remodelați această lume artificială... Aici nu mai este vorba de nici o ficțiune! Elementele constitutive ale unui sistem de realitate virtuală: vizionare, cască, imagine sintetizată în relief, intrări și ieșiri periferice, simulare pe calculator, ne permit astăzi accesul la o lume artificială pe care o putem modifica după bunul plac.

Tehnologia realității virtuale derivă în parte din cea a simulatoarelor de zbor folosite de piloți. Grație acestor instrumente, ei capătă primele noțiuni de pilotaj la sol, pe replici ale comenzilor de zbor. Ecranul folosit de aceste simulatoare este cel al unui calculator, peisajul prezentat schimbîndu-se în funcție de ruta virtuală urmată de pilot. Realitatea virtuală este tot un fel de simulator, dar în loc să se afle în fața unui ecran care prezintă imagini bidimensionale, experimentatorul este scufundat într-o lume de imagini în trei dimensiuni, creată pe calculator. El poate să se deplaseze în această lume virtuală, să o contemple sub diferite unghiuri, să atingă și să remodeleze obiectele din jur.

La ora actuală, este necesară folosirea unei căști electronice sau a unei perechi de ochelari cu obturator pentru a vizualiza o astfel de lume, precum și a unei mănuși speciale sau a unei componente periferice — o manșă, un mîner — pentru a manipula obiectele care se văd în jur. NASA a creat o cască care integrează un ansamblu de lentile și de ecrane video minuscule legate la un aparat care urmărește poziția capului și creează astfel iluzia că ecranul se întinde de jur-împrejurul „călătorului". Aparatul modifică automat imaginea prezentată, atunci cînd subiectul întoarce capul. Acesta poate trece prin spatele obiectelor create de calculator, le poate ridica și examina sau, deplasîndu-se, le poate privi dintr-un alt unghi. Această modelizare complexă a unei lumi virtuale ce se schimbă la fiecare mișcare a experimentatorului este produsă de către un program de simulare alimentat de un calculator performant la care sînt conectate casca și mănușa. Mîine, alte tehnologii, mai ușoare, vor propune același tip de experiență, iar calculatoarele folosite vor fi mai performante și mai puțin costisitoare.

Primele articole consacrate realității virtuale de către marile săptămînale americane datează de doar cîțiva ani. Numărul din octombrie 1992 al revistei *Business Week* titra pe prima pagină: „Realitatea virtuală, un nou instrument care amplifică imaginația". În numărul său din februarie 1993, *Time* vorbește de un nou cyberpunk, căruia îi plac rock' n roll-ul sintetizat pe calculator, drogurile ușoare și... sexul virtual. *Newsweek* vorbea de o nouă tehnologie interactivă menită să dea peste cap modul în care ne facem cumpărăturile, în care ne jucăm sau învățăm.

Marele public are o idee falsă despre realitatea virtuală[1]. De fapt aceasta nu mai impune folosirea căștilor, care pot fi înlocuite de ecrane mari sau chiar de stații de lucru grafic în gamă înaltă. Tot astfel, mănușile pot fi înlocuite de acele simple *track balls*[2] sau de *joysticks*[3]. Mănușile senzitive nu sînt utilizate exclusiv în contextul realității virtuale, care ar putea fi definită ca o simulare pe calculator în care, prin mijloace grafice, se creează o lume (un spațiu cibernetic) care pare reală. În plus, lumea astfel sintetizată nu este statică, ci răspunde comenzilor utilizatorului (gesturi, vorbe etc.). Iată ce determină o trăsătură-cheie a realității virtuale: interactivitatea în timp real. Ne place să vedem obiectele mișcîndu-se pe un ecran ca răspuns la comenzile noastre și ne regăsim astfel captivați de simulare.

Priviți-i pe cei din sălile de jocuri electronice! Interactivitatea, prin puterea ei de atracție, contribuie la sentimentul de imersiune pe care îl trăiește utilizatorul luînd parte la acțiunea ce se derulează pe ecran. Dar realitatea virtuală merge mai departe, adresîndu-se tuturor canalelor senzoriale ale omului. De fapt, utilizatorii nu se mulțumesc doar să vadă și să manipuleze obiecte grafice pe ecran, ei pot să le și atingă, să realizeze un contact tactil. Cercetătorii încearcă de asemenea să rezolve problema mirosului și a gustului.

---

[1] Grigore Burdea & Philippe Coiffet, *La Réalité virtuelle*, Éditions Hermès, Paris.

[2] Sistem de comandă cu bile.

[3] Manșe de comandă pentru jocurile pe calculator.

Iată o definiție care ar rezuma toate aceste noțiuni: un sistem de realitate virtuală este o interfață care implică o simulare în timp real și interacțiuni prin intermediul canalelor senzoriale multiple proprii ființei umane: văzul, auzul, simțul tactil, mirosul și gustul.

Istoricul realității virtuale

Realitatea virtuală, orice s-ar crede, nu este de dată recentă. Ea are peste treizeci de ani. În mod curios, nu un inginer, ci un profesionist al cinematografiei, americanul Morton Heilig, este cel care a depus brevetul pentru invenția acesteia: așa-numitul *Sensorama simulator* — primul sistem video de realitate virtuală. Începînd din 1960, Heilig a încercat să-și comercializeze noul concept de cinema, de care însă nimeni nu a vrut să audă. Realitatea virtuală a început să prindă contur atunci cînd NASA, interesată de simulatoare, a trecut la fabricarea lor. Acestea erau folosite la antrenarea astronauților, căci era foarte dificil, dacă nu imposibil să creezi altfel condițiile de mediu specifice spațiului cosmic și diferitelor planete. Prima firmă care a comercializat produse de realitate virtuală a fost VPL. Aceasta a vîndut în 1987 primele mănuși senzitive, *DataGlove*, și primele căști de vizualizare. Să semnalăm, pentru acest scurt istoric, faptul că, din cauza problemelor financiare, firma a fost cumpărată în 1992 de către grupul francez Thomson. Dar piața de realitate virtuală este axată astăzi îndeosebi pe aplicații ludice. Acesta este sectorul în care primele mari companii au anunțat noi produse. Să ne amintim de Sega, care a introdus pe piață, în 1994, primul joc video individual bazat pe realitatea virtuală. Faptul reprezintă probabil un salt cuantic pentru industrie și pentru răspîndirea acestei noi tehnologii.

Realitatea virtuală pare să aparțină în continuare domeniului science-fiction, căruia îi datorăm de altfel termenul „cyberspace". Să știți însă că este vorba deja nu doar de știință, ci și de o tehnologie și de un sector comercial intere-

sant de întreprinderi din sectoare precum informatica, comunicațiile, designul și divertismentul din lumea întreagă. Ziaristul american Howard Rheingold[1] precizează că această nouă tehnologie este încă prea tînără pentru a fi percepută de marele public, dar că ea s-a impus de acum în multe discipline. Rheingold prezintă cîteva date ale anchetei lui:

„La Universitatea din Carolina de Nord, m-am plimbat printr-o clădire în spațiu virtual, înainte chiar ca aceasta să fie construită.

În Centrul de Știință din Kansai, aflat la periferia capitalei japoneze, am luat loc într-un prototip de « mediu reactiv », care urma direcția privirilor și natura mișcărilor mele. Am discutat cu cercetătorii japonezi, care recurg la realitatea virtuală pentru a construi sistemele de comunicare ale secolului al XXI-lea.

La NASA, am luat comanda unui robot de intervenție-reparații într-un spațiu extra-atmosferic virtual.

La Cambridge, Massachusetts, mi-am plimbat degetele pe o « bucată de sticlă virtuală » cu ajutorul unei manșe pentru simularea texturilor. Am văzut, de asemenea, cum cercetătorii lucrau la fabricarea unor creaturi animate care vor popula lumile virtuale semi-inteligente de mîine.

La Tsukuba, unul dintre cele mai mari centre de știință din Japonia, am trăit ciudata experiență de a mă vedea pe mine însumi prin ochii unui telerobot, un fel de proiecție în afara corpului, asistată de calculator.

La Honolulu, am văzut o mitralieră cu rotile, telecomandată, într-un centru de cercetare de maximă securitate al marinei americane.

La Santa Barbara, în California, specialiști în imagini de sinteză, experți în robotică, *suverani* ai științelor cognitive și informaticieni din toată lumea s-au reunit pentru a discuta despre centrul lor de interes comun. La sfîrșitul colocviului, ei au decis să aducă o contribuție majoră la apariția unei noi științe, care se situează la intersecția specialități-

---

[1] Howard Rheingold, *La Réalité virtuelle*, Éditions Dunod, Paris.

lor lor, și au fondat un ziar — publicat de *MIT Press* — consacrat studierii lumilor virtuale.

În Silicon Valley, am vizitat o întreprindere de o factură specială, unde se fabrică video-căști și mănuși. Am dansat cu o femeie care s-a transformat într-un homar roșiatic de patru metri înălțime!

La Grenoble, am vizitat un laborator informatic aflat în interiorul... unui laborator informatic și am pus mîinile pe o mașină care fusese fabricată acolo. Mînuirea acestui aparat, produs din metal și circuite integrate, mi-a produs senzația pe care o ai atunci cînd plimbi arcușul pe o coardă de vioară.

Am călătorit înapoi în timp, pînă în perioada preistorică a peșterilor din Lascaux, am explorat grota lui Platon, am zărit nu doar o dată imaginea unui viitor tehnologic căruia trebuie să-i acordăm de acum atenția noastră. Realitatea virtuală bîjbîie încă, dar va ajunge curînd la maturitate."

Proiectare în afara corpului și realitate virtuală

„Pentru prima dată în viața mea, povestește Rheingold, conștiința mea s-a deplasat la o distanță de aproximativ cinci metri de cap[1], acolo unde o situez eu în mod obișnuit. Lumea pe care o descopeream se caracteriza prin adîncime, umbră, claritate și relief, dar totul era alb și negru. Mișcări ușoare ale capului mi-au confirmat că puteam să mă adaptez viziunii acestei lumi ciudate. Dacă întorceam gîtul și umerii, la aproximativ șase metri de corp, perspectiva mea asupra acestei lumi se modifica în consecință. Începeam să mă familiarizez cu această senzație ciudată de a avea punctul de vedere transferat într-un robot, cînd am întors capul în așa fel încît să mă pot vedea. Mi-am dat seama de îndată cît este de bizar să te simți prezent simultan în două locuri diferi-

[1] Experimentatorul vede lumea exterioară prin ochii unui telerobot la care este conectat într-un mediu de realitate virtuală.

te. Înainte de a face tu însuți această experiență, nu-ți dai seama că teleprezența[1] este o formă de desprindere de trup. Ea ar putea fi și un mod de a califica maniera în care realitatea virtuală modifică conștiința realului."

Toți cei care au cunoscut și explorat stări deosebite de conștiință vor observa că realitatea virtuală nu este foarte îndepărtată de un concept oriental și sanscrit numit *maya*. *Maya* denumește iluzia în care trăim cu toții; realitatea virtuală este o iluzie generată de gîndurile și acțiunile noastre. Libertatea realității virtuale generată de propriile noastre creiere și sisteme nervoase depinde de capacitatea noastră de a transcende iluzia unei realități particulare și de a experimenta întregul potențial al eului care reprezintă esența noastră pură.

Tehnicile tradiționale cele mai eficiente pentru a-l conduce pe cel plecat în căutarea adevărului spre această stare de transcendență sînt, pentru cei din diversele școli de yoga, *vairagya* și *viveka*. *Vairagya* este o dezangajare față de toate legăturile reprezentate de experiențele mentale fizice. El nu trebuie totuși confundat cu detașarea emoțională defensivă observată la o personalitate schizoidă. *Viveka* a fost adesea prezentat ca o discriminare între real și ireal. Conceptul poate fi aplicat și propriei noastre subiectivități, avînd în vedere că noi încercăm în mod constant să găsim eul responsabil de gîndirea noastră conștientă. În acord cu gîndirea yoghină, adevăratul eu (prin natura lui transcendentală), nu este decît un martor care observă activitatea spiritului fără să intervină direct. Astfel, tot așa cum niște creiere inteligente se află la originea dezvoltării tehnologiei realității virtuale, care permite experimentarea unor realități alternative prin mijloace artificiale, o inteligență ultimă este prezentă în spatele iluziei realității modului nostru de viață obișnuit.

Sîntem în contact cu un soi de spațiu virtual pe care îl fabricăm noi înșine, identic cu acel „cyberspace" al lumi-

---

[1] Teleprezența este denumirea dată unui concept, unui mijloc, unei experiențe.

lor virtuale fabricat de tehnologia sfîrșitului de secol. Astfel, stările de expansiune a conștiinței, sau mai exact stările de conștiință șamanică, sînt cîmpuri de realitate virtuală la care șamanii au acces prin intermediul bătăilor ritmate ale tobelor, prin ingestia de plante călăuzitoare și prin puterea rugăciunii.

Știință șamanică și iluminare

Obișnuim să considerăm viitorul o extensie a trecutului. Această viziune se bazează, îndeosebi în schema rațională, pe experiența noastră de viață cu orientarea sa științifică. Știm în ce măsură astfel de previziuni sînt hazardate. Futurologi celebri ai anilor '70, precum Alvin Töffler, au învățat asta pe propria lor piele! La scara timpului, viziunea noastră este inevitabil lipsită de recul. Agricultura, domesticirea animalelor, olăritul și țeserea pînzei datează de cel mult zece mii de ani, iar civilizația, de cinci–șase mii de ani. Aproape tot ce știm despre Istoria noastră se limitează la aceste epoci relativ recente.

Trăim astăzi cel de-al doilea, dacă nu chiar al treilea suflu al revoluției științifice. Spre sfîrșitul anilor '80 și începutul anilor '90, speranțele pe care ni le pusesem în modernism s-au stins în cea mai mare parte. Numeroși sînt cei care aspiră spre un alt mod de viață, un nou sistem ecologic, o medicină mai umană, o împărtășire a cunoștințelor și respectarea diferențelor. Ceea ce, în urmă cu treizeci sau patruzeci de ani, era de neconceput, a devenit astăzi posibil, dar aspirațiile noastre actuale se vor dovedi poate, peste un secol, pure utopii. A doua jumătate a secolului al XX-lea ar putea fi calificată drept „era informațiilor" deoarece, începînd din 1960, informația vehiculată de media a atins literalmente culmi care pînă atunci păreau intangibile, or, nu ne aflăm decît la începutul procesului!

Toate experiențele de expansiune a conștiinței pe care le-am trăit mi-au permis să realizez că prezentul nu se creează plecînd doar de la trecut, ci și de la viitor. Începem doar

să înțelegem că este de maximă importanță să renunțăm la iluzia care ne conduce spre concluzia că țara noastră, civilizația noastră și religia noastră dețin un loc central sau preeminent în lume. Există multe alte civilizații și curente de gîndire.

Tehnicile informaționale ne-au permis să descoperim stilul de viață al unor ființe atît de diferite de noi, precum aborigenii din Australia, cu obiceiurile, ritualurile și năzuințele lor. De la descoperirea Lumii Noi, în urmă cu cinci sute de ani, toate regiunile globului s-au apropiat, grație progreselor tehnice, calificate de fiecare generație drept extraordinare. Cu toate acestea, omenirea nu a ajuns încă la o unitate politică: rămînem niște străini unii față de ceilalți în plan cultural, lingvistic și chiar comportamental. Trăim închiși în sfera obișnuințelor noastre locale, vestigii ale vremurilor de dinaintea recentei aboliri a distanțelor.

Studiind funcționarea conștiinței, ne dăm seama că ființa umană nu trăiește doar în prezent, ci ea evoluează într-un soi de flux mental — își amintește de trecut și privește cu speranță, sau cu teamă, spre viitorul care se arată la orizont. Conceptul grecesc de dualism, care arată că tot ceea ce există își are contrariul — dragostea și ura, binele și răul, lumina și întunericul —, l-a condus pe omul modern spre conceptul eronat de separație. Lucru și mai semnificativ, ne considerăm separați nu numai de ceilalți, dar și de mediul în care trăim, un concept pus în evidență de către toate religiile și curentele de gîndire tradiționale. Cu toate acestea, nu sîntem rupți de Pămînt, noi reprezentăm lumea și universul: un tot, identic și inseparabil.

Știința tocmai a început să pună în lumină acest adevăr. De fapt, fizicieni precum David Bohm, fost coleg cu Einstein la Universitatea Princeton din New Jersey, au dus mai departe teoria cuantică de la începutul secolului. Lucrările lui Bohm au croit, prin tărîmul nisipos al științei, o cale aproape la fel de importantă cu cea deschisă de Einstein în 1905, cînd și-a înaintat cele cinci brevete la Berna. Bohm a postulat că natura vieții nu poate fi redusă la fragmente sau particule, că trebuie să dezvoltăm o viziune holistică a universului și să percepem viața ca pe un concept unitar, pe care

el l-a numit „ordinul implicat". Teoria lui Bohm precizează că faptul de a considera viața ca o globalitate nu duce la o înțepenire a lucrurilor. De la Galilei încoace, privim natura prin lentile, însă faptul că obiectivăm lumea prin intermediul unui microscop electronic ne influențează așteptările. Căutăm să definim contururi, să imobilizăm un obiect pentru o clipă, cînd adevărata sa natură aparține unui alt ordin al realității, unei alte dimensiuni, în care nu există „obiecte". Este ca și cum am încerca să definim lucrurile cu precizie, cînd de fapt caracterul vag definit ar fi o reprezentare mai fidelă a realității. Acest caracter vag, spune Bohm, este el însuși realitatea fundamentală.

Spre o teoștiință?

Știința și tradițiile religioase nu sînt în general aliate. Ele par să prezinte de fiecare dată concepte opuse și, în încercarea noastră de a înțelege toate aspectele vieții, i-am transformat pe oamenii de știință în noii mari preoți. Chiar dacă religia rămîne un element important al vieții, numeroși oameni caută forme alternative și, în felul acesta, se întorc spre vechile tradiții spirituale ale omenirii, precum șamanismul. Speranța noastră stă în reconcilierea celor două aspecte opuse: raționalul și iraționalul.

Poate oare știința să prezică viitorul? *Odiseea*, al doilea mare poem epic al lui Homer, ne povestește despre răpirea lui Proteu de către Menelaos, cel care se rătăcise în drum spre casă, pe cînd se întorcea de la Troia. Proteu, care avea darul profeției, refuza să le răspundă muritorilor care îi puneau întrebări și, cînd putea, își schimba înfățișarea. În mod similar, Istoria este proteiformă: de abia am surprins-o sub o anumită înfățișare, că se și schimbă, asemeni lui Proteu, devenind aproape de nerecunoscut. Același lucru este valabil atît pentru știință, cît și pentru religie. „Schimbare la față, iată adevărata natură a Istoriei", spunea Arnold Toynbee[1], istoric al științei.

---

[1] Arnold Toynbee, *L'Histoire*, Éditions Bordas, Paris, 1981.

Spre 1960, cercetătorii au încercat să înțeleagă conceptul însuși de raționalitate științifică. Ei au observat în relatările etnologilor, antropologilor și misticilor că era posibilă desprinderea de nivelul conștiinței cotidiene. Noile modele apărute în această epocă au ridicat mai degrabă multe întrebări decît să ofere răspunsuri — întrebări la care știința actuală nu este întotdeauna în măsură să răspundă. Cu toate acestea, o dată cu evoluția conștiințelor, specialiștii în „teoștiință" ai secolului viitor ar putea lua în considerare datele a numeroase experiențe compatibile cu un sistem de gîndire planetar. Primii care au emis această idee au fost unii astronauți, precum Edgar Mitchell, care a exclamat:

— Privind de acolo, de sus, nu mai există nici frontiere, nici țări diferite, doar cetățeni ai Terrei.

Am putea ajunge astfel la o senzație de unificare cu existența — o viziune a vieții în care modul de gîndire occidental se contopește cu cel oriental și tradițional. Această nouă orientare duce la concluzia că Dumnezeu nu se mai află în afara sferei noastre de influență, ci în interiorul nostru și în jurul nostru. Ființa umană poate să coboare de pe tron și să privească în interiorul ei. Expresia-cheie a secolului al XXI-lea ar putea fi „O inimă, un popor, o lume ". Spre jumătatea anilor '50, în Europa au fost create diferite organizații, precum Comunitatea europeană a cărbunelui și oțelului (CECO) și Comunitatea economică europeană (CEE). În 1970, toate țările care făceau parte din CEE s-au gîndit la proiectul unei monede unice. Ideea și-a croit drum. Pe cînd o limbă comună?

În această epocă a noastră, o epocă a fragmentărilor, este uneori comod să porți o mască, dar ce se ascunde oare în spatele ei? Folosirea stărilor de expansiune a conștiinței le permite oamenilor să vorbească de la inimă la inimă, de la suflet la suflet iar cei în a căror sarcină intră evoluția lumii în toate domeniile societății ar trebui să fie capabili nu doar să privească în propriul suflet, ci și să-l dăruiască. Candidații la posturile politice importante ar trebui să fie versați în toate aspectele constituției guvernamentale, managementului

financiar, studiilor sociale, psihiatriei alternative, medicinei holistice, șamanismului universal, problemelor de mediu și afacerilor externe. Un exemplu ilustru al acestor posibilități este oferit de dalai lama, cel de-al paisprezecelea purtător al acestui nume.

Medicii anonimi. Catastrofa genetică

În 1994, diverse reviste științifice au început să vorbească de xeno-grefă, adică de posibilitatea de a grefa, de exemplu, un rinichi de porc sau o inimă de cimpanzeu la om. În aceeași ordine de idei, anumiți cercetători afirmau că nu există nici o rațiune științifică validă care să interzică crearea unui hibrid om-cimpanzeu. O astfel de poziție ilustrează foarte bine crezul științific al geneticii moderne și lipsa ei de legătură cu existența. Nu există, desigur, nici o rațiune științifică valabilă care să interzică combinarea oricărui animal, specie sau varietate cu un altul/o alta. Orgoliul științific, identic celui din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, afirmă sus și tare că transformările și descoperirile se fac cu o rapiditate fără precedent, grație abolirii distanțelor favorizată de progresul tehnic. Ritmul accelerat al științei ne ia în permanență prin surprindere.

Totuși, în ciuda tuturor acestor progrese, mulți oameni nu reușesc să se găsească pe ei înșiși. Progresele în materie de genetică și transferul de embrioni riscă să ne confrunte cu un pericol grav: producerea unor menajerii de creaturi hibride și de specii noi! O astfel de evoluție demonstrează că ingineria genetică este de acum în măsură să altereze cadrul general de viață al speciei umane, în vreme ce puterea de creație a fost vreme de sute de mii de ani privilegiul exclusiv al Vieții înseși. Geneticienii sînt capabili să efectueze modificări fundamentale ale chimiei vieții, eludînd astfel echilibrul natural al lumii vii. Știința noastră uită un factor foarte simplu: nu există nici o diferență între creator și ființa pe care el a zămislit-o, cei doi sînt un tot inseparabil. Cu alte cuvinte, omul pune mîna pe bici pentru a se autoflagela.

Ultimele două secole au cunoscut progresul medicinei clasice, a cărei arie de acţiune se limitează strict la corpul fizic, considerat o maşină complexă, un vast orologiu care funcţionează în acord cu anumite principii deterministe, în absenţa oricărei influenţe exercitate de spirit şi conştiinţă. Această viziune este rodul legilor dezvoltate în secolul al XVII-lea. Prin anii '60, a apărut o altă tendinţă care susţinea unirea dintre trup şi spirit. A fost astfel recunoscut faptul că spiritul era susceptibil să interfereze cu procesele metabolice. Pornind de la aceasta, se putea, aşadar, formula ştiinţific impactul percepţiilor psihice şi senzoriale asupra corpului, în special în cazul bolilor considerate majore în acea perioadă: tulburările cardio-vasculare, cancerul, hipertensiunea etc.

Cu toate acestea, în zorii mileniului trei, remarcăm apariţia unui al treilea tip de medicină pe care am putea-o numi „terapia energetică", „medicina energetică" sau chiar „terapia vibratorie". Aceasta reprezintă o răsturnare a regulilor bazate pe relaţia materie–energie, deoarece se pare că spiritul nu este de natură spaţio-temporală.

Anumiţi medici care au fost interesaţi de activitatea şamanilor tradiţionali sau a terapeuţilor ce beneficiază de o formaţie pluridisciplinară realizează că a te opune naturii sau a încerca să-i impui vieţii o direcţie de dezvoltare care nu-i aparţine reprezintă o sursă majoră de boli grave. Dacă între noi şi viaţă nu mai există acel echilibru armonic, dacă încercăm să controlăm ceea ce nu trebuie controlat, ne situăm noi înşine într-o stare de dizarmonie. În consecinţă producem cancerul, SIDA şi toate aceste tulburări pentru care continuă să nu existe soluţii veritabile. Căutăm cauzele fizice ale unei maladii, niciodată cauzele ei mentale şi spirituale. Tendinţa începe de acum să se inverseze. Probabil că medicii sînt meniţi să dispară sub vechea lor formă şi aşteptaţi să reapară sub o formă nouă. Dar mai întîi, pentru a căuta cauzele maladiilor, va trebui ca ei să pătrundă în propriul lor interior.

Nu este vorba doar de rezolvarea unor probleme şi de vindecare a bolnavilor, ci mai degrabă de înţelegerea cauzelor

profunde ale oricărei dereglări organice și psihologice. Pentru aceasta, viziunea despre ființa umană, cu compușii săi energetici, și interconexiunea dintre „corpul de lumină" al Pămîntului și cel al fiecărui individ trebuie să fie înțelese și integrate într-o viziune universală a evoluției vieții.

O teorie generală a universurilor

În aprilie 1996, cu prilejul congresului de la Council Grove, în Kansas, am avut o lungă discuție cu profesorul Tiller, specialist în termodinamică și fost președinte al departamentului de inginerie din cadrul Universității Stanford, California, profesor emerit al aceleiași universități. El a comparat realitatea cu o platformă holografică, cu un mediu în care ar fi posibil să creezi o simulare holografică a oricărei realități dorite: o plajă, o pădure, un oraș... Ar fi astfel posibilă, doar prin puterea gîndului, determinarea materializării unui obiect sau a dispariției altuia.

Devine din ce în ce mai vizibil faptul că lucrurile care păreau stabile și eterne — de la legile fizicii, la substanțele galactice — trebuie considerate cîmpuri de realitate impermanentă. Întreaga realitate este iluzorie, doar conștiința este eternă. În *Brief History of Time*[1], Stephen Hawking propune o teorie unificată a universului. Există, după el, o formulă unică, sau o serie de formule, care ne-ar permite să cartografiem pentru totdeauna toate formele de existență. Dar acest postulat se sprijină pe patru ipoteze:

– spațiul, timpul și materia sînt reale;

– distanța dintre aici și acum există cu adevărat;

– timpul dintre „acum" și „atunci" se scurge în mod linear;

– pămîntul pe care pășim și cartea pe care tocmai o citiți sînt „obiecte" solide.

Acest postulat diferă radical de viziunea spirituală a tradițiilor orientale.

---

[1] Stephen Hawking, *Scurtă istorie a timpului*, Humanitas, 1994, 1995.

Iluminarea

Începem doar să realizăm că realitatea nu are nevoie de teorii, cartografii, abstracţii. Începutul mileniului trei se deschide spre alte realităţi care nu se bazează pe certitudini, nici măcar pe probabilităţi, ci pe noţiunile de vid, atemporalitate şi antimaterie. În definitiv, o surpriză de natură iluminatorie, în sensul mistic al cuvîntului, îi aşteaptă pe toţi cercetătorii: cele cinci simţuri nu există şi nu funcţionează ca atare! Lumea se îndreaptă spre o stare alternativă — o stare de expansiune a conştiinţei — pe care fiinţele umane o deţin dintotdeauna, dar pe care au uitat-o. Astfel, muntele de ştiinţă raţională are un acces tot mai redus la realitate şi devine din ce în ce mai mic. Atunci cînd el nu va mai fi decît o moviliţă, el va găsi deja instalată la poale cunoaşterea intuitivă.

6

Mecanismele șamanice ale vindecării trup-suflet

După ce au cucerit Lumea Nouă, invadatorii occidentali nu au fost interesaţi aproape deloc de modul în care amerindienii abordau problemele legate de medicină şi spiritualitate. Exploratorii şi misionarii respingeau pur şi simplu cunoştinţele tradiţionale ale vracilor şi şamanilor, care erau consideraţi creatori de dezordine. Relatările scrise timp de aproape cinci secole îi prezintă pe aceştia ca vrăjitori, fiinţe superstiţioase, trişori şi escroci care nu fac decît să agraveze starea pacienţilor lor. Din neglijenţă sau din rea-voinţă nu este menţionat faptul că, pentru vracii şamani, sănătatea şi cosmogonia alcătuiesc un ansamblu coerent. Viziunea lor despre lume le permitea amerindienilor, amazonienilor şi polinezienilor să trăiască în armonie cu mediul înconjurător, într-un mod care nu ducea nici la exploatarea, nici la epuizarea acestuia.

Acest sistem cerea ca vindecătorii să-şi obţină resursele din propriul ecosistem, ţinînd cont atît de anotimpuri şi de bogăţiile solului, cît şi de contactele cu spiritele locului. Viziunea şamanică despre sănătate, boală şi moarte nu poate fi înţeleasă decît dacă este abordată în manieră tradiţională. Performanţele şamanilor dovedesc cu prisosinţă faptul că aceste fiinţe învestite acordă o atenţie deosebită unei forme de medicină psihosomatică, direct legată de cosmogonie, misticism, pe scurt, de o întreagă dimensiune neglijată de sistemul medical occidental. În cadrul acestei viziuni, vraciul este mai mult decît un medic sau un simplu practician, el este depozitarul unor forţe care depăşesc potenţialul unui individ obişnuit. Cu alte cuvinte, acesta este o per-

soană care are un dar deosebit și întreține relații directe cu forțele supranaturale. Capacitatea sa de a vindeca i-a fost transmisă de către forțe superioare. La toate popoarele tradiționale, medicina și religia, vizibilul și invizibilul reprezintă cele două fețe ale aceleiași monede.

Pentru popoarele care trăiesc la nivelul emisferei drepte a creierului, medicina este puternic impregnată de tradiție. Șamanii, care își primesc îndrumările de la spirite, acționează în cadrul unor modele tradiționale, experiențele lor se supun respectării neabătute a regulilor ancestrale ale poporului, ale națiunii. În calitate de factor cultural conservator, medicina posedă deci un caracter sacru, mistic.

Indianului nu îi este teamă de moarte. O dovedesc trecutul lui războinic și stoicismul lui în fața foametei și a mizeriei. Mai mult, el iubește viața și, asemeni celorlalți oameni, are o concepție destul de vagă și contradictorie despre existența post-mortem. Despre separația dintre lumea celor vii și cea a morților vorbesc nenumărate povestiri în care apar duhurile celor morți, răspîndite în întreaga Americă de Nord și în Polinezia, îndeosebi printre populațiile de vînători și de navigatori. Aceștia considerau că moartea a fost lăsată în lume chiar de către Creator, la începutul vremurilor, ca urmare a unui joc divin între două ființe primordiale. Acestea știau că pericolele vieții conduceau la boală și la moarte. Împotriva celei din urmă nu există nici o protecție ultimă, nici chiar vestitul principiu *walk in beauty*[1] al indienilor navajo — a trăi în acord cu idealurile poporului, a avea grijă de familie, a participa la ceremonii rituale — care nu permite decît cel mult prelungirea vieții. Moartea era provocată cel mai adesea de boală sau de război. Existau desigur și sinucideri sau asasinate, dar nu atît de frecvente ca în zilele noastre. Să mori în luptă reprezenta o modalitate onorabilă de a-ți găsi sfîrșitul. Ne vom aminti de celebrul strigăt de luptă al siouxilor din secolul trecut: „Astăzi e o zi frumoasă pentru a muri."

---

[1] A păși pe calea frumuseții.

La polinezieni, conceptul de mîntuire, *ora*, era o noțiune pur pragmatică semnificînd: a fi ocolit de boală și a rămîne sănătos. *Ora* este o stare de existență care se traduce prin: viață, mîntuire, sănătate, eliberare, însănătoșire sau salvare dintr-un anumit pericol. Aspectele de neîmplinire a condiției umane — boală, lipsuri, eșec — erau consecința încălcării regulilor, sau *hara*, fapt dezaprobat de spirite.

Popoarele de vînători, pescari sau navigatori au înțeles de fapt că forța grupului este capitală într-un mediu natural ostil. Individul nu poate conta decît pe talentul și forța sa, acestea putînd fi întărite de aptitudini supranaturale dobîndite prin intermediul unui vis spontan sau al unei experiențe de căutare a viziunii. Această putere dobîndită este expresia religioasă cea mai importantă la aceste popoare. Vindecătorii sînt judecați în funcție de o anumită scală valorică. Se întîmplă ca anumiți bărbați — sau anumite femei — în vîrstă, care nu posedă nici un fel de putere supranaturală, să fie totuși considerați vindecători, în virtutea înțelepciunii și experienței lor.

Există trei feluri de vindecători: erboriștii sau tămăduitorii, vracii și șamanii.

Erboriștii sau tămăduitorii. Aceste persoane înțelepte, bărbați sau femei, lipsite de inspirația de natură divină, sînt capabile să trateze rănile, durerile fizice, problemele osoase, în virtutea faptului că au învățat să trateze aceste afecțiuni prin tradiție sau experiență.

Vracii. Pentru a vindeca, ei urmează anumite precepte dictate de spirite. Cînd pionierii francezi au ajuns în regiunea Marilor Lacuri, în secolul al XVI-lea, ei au observat că vracii nu erau numai simpli vindecători, ci erau dotați și cu puteri supranaturale. Denumirea lor[1] provine din faptul că medicina reprezenta, totuși, partea dominantă a activității lor. În ceea ce le privește, limbile amerindiene nu izolează aspectul medical și vorbesc mai degrabă de omul care posedă anumite puteri sau de omul mister.

---

[1] *Medicine men* (în engl.); *hommes-médecine* (în franc.) — (*n.tr.*).

Șamanii. Aceștia reprezintă o categorie aparte, diferită de cea a vizionarilor care recurg la transe sau viziuni. Ei călătoresc în spirit, ajungînd în locuri îndepărtate pentru a-și găsi un spirit protector. Este călătoria sufletului, caracteristică adevăratului șamanism, care îi va permite celui învestit să identifice cauza unei boli, precum și remediile cuvenite. Desigur că și vraciul poate să trateze o boală atunci cînd se află într-o stare vizionară, dar el nu călătorește în planurile supranaturale.

Durerea și boala reprezintă pentru popoarele tradiționale dereglări ale armoniei cosmice care implică zeii, spiritele, oamenii, animalele și forțele naturii. Anumite tratamente vor ajuta la curmarea acestei stări de fapt, reintegrînd ființa umană în ordinea cosmică.

Vindecarea practicată de *wakan* — cel sacru

La popoarele de vînători din cîmpiile din centrul și nordul Statelor Unite, șamanii-clarvăzători-tămăduitori, numiți *wikassa wakan*, folosesc plantele asemeni vracilor și erboriștilor. Însă, spre deosebire de aceștia, ei vindecă și doar prin singura virtute a puterilor supranaturale și a harului lor. Pentru a înțelege sistemul indienilor din zona de cîmpie, în special pe cel al indienilor lakota, este important să cîntărim semnificația profundă a termenului *wakan*. Acesta exprimă în mod explicit faptul că indienii lakota au o cosmogonie care formează un tot coerent ce integrează întreg ansamblul de particularități al tendințelor individualiste proprii amerindienilor. Wallace Black Elk insistă asupra acestui aspect fundamental. *Wakan*, echivalentul acelui *mana* al polinezienilor maori, se poate traduce prin sacru sau energie cosmică; el se adresează atît lucrurilor, cît și persoanelor. Acest concept nu poate fi înțeles decît prin prisma modului în care acționează sau, mai degrabă, face să acționeze anumite forme de viață specifice lumii noastre în care el s-a învestit. El este, așadar, reperabil în cuprinsul activităților

indivizilor *wakan* sau ale celor care posedă *mana*. A fi *wakan* sau a poseda *mana* este întotdeauna un atribut personal în aceste manifestări. *Wakan* sau *mana* reprezintă esența însăși a viziunii tradiționale a unui mare număr de popoare, deoarece acesta este elementul prin care identitatea lor culturală se exprimă cel mai puternic.

Interacțiunea dintre căile tradiționale și cele moderne

Din cauza aculturației progresive suferite de amerindieni ca urmare a influenței culturii occidentale, practicile șamanice tradiționale au sfîrșit prin a se lăsa influențate de medicina occidentală. Amerindienii au de acum de ales între două sisteme. Căile șamanice tradiționale au fost uneori folosite pentru a-i trata pe albi, îndeosebi cînd aceștia erau considerați oaspeți sau cînd veneau de bunăvoie să ceară ajutorul tămăduitorilor sau șamanilor. În perioada petrecută de noi în Amazonia, cei din Ceu de Mapia primeau din cînd în cînd bolnavi din Belo Horizonte, din Brasilia sau Rio de Janeiro veniți în căutarea unor tratamente pe bază de plante sau să participe, sub influența *ayahuascăi*, la un ritual special: ceremonia stelelor.

Rezervațiile au avut de suferit pe tot parcursul secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea de o lipsă acută de spitale și de personal medical specializat. În 1944–1945, în rezervația Pine Ridge din Dakota, care nu avea decît doi medici pentru un număr de cinci mii de siouxi, s-a declanșat o epidemie de variolă. Prezența albilor, a instituțiilor și serviciilor lor de asistență medicală a sporit totuși în ultimii treizeci de ani. Astfel, în cea mai mare parte a rezervațiilor, indienii au acum posibilitatea de a fi îngrijiți fie de un vraci, fie de un medic occidental. Mulți dintre ei se adresează vracilor, în cazul anumitor boli, și medicilor, în cazul altora. Unii[1] apreciază că vracii ar trebui

[1] Ake Hultkrantz, *Guérison chamanique et médicine traditionelle des Indiens d'Amérique*, Le Mail, Éditions du Rocher, Monaco.

să opereze mai mult în afara cercului tribului lor, fără a face distincție între rase. Două culturi stau față în față, două sisteme de valori, două sisteme medicale — de o parte, șamanismul tradițional, de cealaltă, medicina științifică modernă.

Atunci cînd aceste două sisteme se întrepătrund, putem vorbi de relații transculturale. Or, americanii apelează din ce în ce mai mult la proceduri medicale transculturale. În acest caz, medicina convențională se întîlnește cu conceptele terapiilor vibratorii, care consideră că omul este un tot, o entitate fizică și intelectuală. Terapiile șamanice intră în această categorie și, cum vom vedea în cazul ritualului picturilor pe nisip la indienii navajo, este vorba de un sistem de vindecare prin credință, care, de vreme ce trupul și spiritul sînt interdependente, ia în calcul necesitatea ca pacientul să aibă încredere în procedura medicală. Acest tip de vindecare este apropiat de remediile bunicelor noastre și de medicina populară de la țară, încă destul de răspîndită în Occident. Cu prilejul întîlnirilor pe care le-am avut cu șamanul cree din Mistassini, am reținut faptul că maladiile de origine supranaturală erau tratate pe căi specifice tradiției cree, în vreme ce bolile grave, de origine comună — tulburări cardiace, calculi renali etc. — erau tratate la dispensar.

— Ce fac indienii cree, l-am întrebat eu, atunci cînd au o problemă fizică ?

Dînd ușor din cap, el mi-a răspuns :

— Merg la doctor.

— Și dacă problema este într-adevăr gravă ? am insistat eu.

— Atunci, spuse el ironic, vin la mine.

Amerindienii consideră că medicina occidentală este aptă să vindece maladii benigne, dar nu este demnă de mare încredere în celelalte cazuri. Tehnologia noastră nu reușește să ușureze situația anumitor bolnavi, fapt valabil și în cazul vracilor tradiționali. Dezbaterea rămîne, așadar, deschisă. La indienii cree, atunci cînd un bolnav nu se vindecă la dispensar, el merge la vraci, acesta încercînd să determine dacă boala este de origine naturală sau supranaturală. În acest din

urmă caz, singurul care poate găsi remediul este așa-numitul *bush-doctor*, medicul preriei, șamanul.

În viziunea tradițională, nici o boală nu este inexplicabilă, ea are întotdeauna o origine spirituală. Dacă un indian resimte anumite dureri, un medic nu va fi întotdeauna capabil să le explice, în schimb vraciul va putea să o facă. Dacă e să-i credem pe indienii navajo care lucrează în dispensarele albilor din Arizona, medicina acestora din urmă este deficitară pentru că tratează simptomele, și nu cauzele. Așadar, în cazul unor suferințe fizice, un indian se va îndrepta spre tehnologia occidentală, dar dacă el simte nevoia unui tratament holistic supranatural, el i se va adresa șamanului.

Începînd din 1986, departamentul de antropologie din cadrul Universității din Phoenix, Arizona, a creat un nucleu de cercetări interculturale între medicina occidentală și practica șamanică hopi. Obiectivul era de a înțelege de ce tratamentele terapeutice ale diferitelor tipuri de cancer eșuau, acolo unde medicina hopi, care utilizează turcoazele, purificarea cu ajutorul salviei și cîntecele tradiționale dădea rezultate. Introducerea tehnicilor șamanice în practica medicală din Brazilia sau Statele Unite demonstrează prestigiul tot mai mare al acestei căi terapeutice.

Medicina tahitiană bazată pe folosirea plantelor și originea bolii la polinezieni

În timpul sejurului nostru în Polinezia, am încercat să ne întîlnim în primul rînd cu acei *tahua* care lucrează cu plantele, *tahua* vindecători. Din păcate, vechea fitoterapie polineziană este pe cale de dispariție. La începutul secolului al XX-lea, în Tahiti nu se găseau decît cîțiva medici europeni, dar clientela lor era alcătuită aproape exclusiv din *popa'a*, oameni albi. Tahitienii nu apelau decît la *tahua*. Apoi au fost pronunțate o serie de condamnări pentru practică medicală ilegală, condamnări care după criteriile noastre occidentale sînt întemeiate. *Tahua* au început să fie condam-

nați sistematic. Cunoștințele lor privind compoziția, dozajul și folosirea remediilor s-au pierdut, acestea fiind uneori administrate la întîmplare, fapt care a dus la erori grave și chiar otrăviri.

Doctorul Grepin și soția lui, Michèle, farmacistă, evocă în lucrarea lor[1] declinul medicinei tahitiene. Nu pentru că indigenii ar respinge-o, ci pentru că nimeni nu mai este în măsură să o practice. În loc să rămînă în mîinile cîtorva inițiați care se consacrau în întregime artei de a vindeca, această farmacopee a devenit treptat familială. Bătrînele își folosesc amintirile pentru a-și îngriji nepoții și pe cei din jurul lor.

Termenii *fati*, *hea* și *ira* reprezintă baza concepției despre boală la indigenii maori. În viziunea noastră medicală occidentală, sensurile acestor cuvinte sînt greșit înțelese.

Fati denumește fractura, contuzia. Acest termen nu trebuie totuși interpretat în sens occidental. El reprezintă tot ceea ce se poate deregla în interiorul organismului. Atunci cînd un angrenaj din corpul uman nu-și mai îndeplinește rolul în raport cu alte organe, el are *fati*, stare care se va menține pînă în momentul în care angrenajul respectiv va fi „reparat" prin folosirea unui *raau*, un remediu adecvat. *Fati* este ceva ascuns, care nu se poate manifesta la exterior decît prin dureri și alte afecțiuni: *hea*.

Hea, în sensul propriu al cuvîntului, înseamnă că ceva rău a pătruns în organism. Așadar, combinația *raau fati hea* va ajuta la eliminarea acestor „stări nocive".

Ira este al treilea concept patologic polinezian. El este folosit înainte de toate pentru a denumi spasmul. De fapt, e întrebuințat pentru orice disfuncție nervoasă de origine invizibilă. Febră, convulsii, sincope, paralizie sau pur și simplu coșmarurile copilului sînt tot atîtea simptome asociate acestui termen. El poate fi deci foarte ușor asociat cu *fati*, care definește atunci o dereglare mai veche de natură ner-

[1] F. și M. Grépin, *La Médicine tahitienne traditionnelle*, Éditions du Pacifique.

voasă, sau cu *hea*. Starea de *hea ira* este una frecventă, ea denumind o infecţie purulentă însoţită de febră.

Cu ocazia sejurului nostru în Polinezia, am întîlnit o adolescentă de doisprezece ani care avea, de la vîrsta de şapte ani, crize de epilepsie, marele rău al Evului Mediu. Analizele şi radiografiile efectuate la spitalul din Papeete nu au descoperit nici o tulburare organică. Polinezienii vorbeau deci de *hea-ira*. Analiza corpului eteric al bolnavei a relevat un substrat violent. Structura psihologică a fetiţei era locuită de o sub-personalitate invizibilă care declanşa crizele de epilepsie.

Explicaţiile prietenilor mei polinezieni m-au făcut să mă gîndesc la medicina tibetană. Aceasta se caracterizează printr-o abordare specifică a bolii. În această tradiţie există trei umori: gazele interne, bila şi flegma. Problemele fizice şi mentale sînt interpretate în manieră simbolică şi anume ca fiind provocate de intervenţia demonilor, care reprezintă vastul evantai de forţe şi emoţii ce scapă în mod normal controlului conştient şi împiedică echilibrul şi dezvoltarea spirituală. Acest evantai merge de la tendinţele subtile înnăscute, la pulsiunile irezistibile care reprezintă dorinţele şi nevoile refulate ale fiinţei. Astfel, sursa bolii sau a stării de dezechilibru este localizată în plan spiritual. Cele trei concepte patologice polineziene sînt apropiate de umorile tibetane, concepte extrem de îndepărtate de medicina noastră occidentală.

Medicină faraonică şi şamanism tradiţional

Stabilirea, în această lucrare, a unei paralele între şamanism şi medicina faraonică este un act de curaj. Cu toate acestea, lectura textelor egiptene antice precum *Cartea cavernelor* şi celebra *Carte a morţilor* relevă faptul că amerindienii, polinezienii şi aborigenii se înscriu în aceeaşi direcţie terapeutică. Lumea magică a Egiptului antic centrează totul pe noţiunea de Maât, zeiţa adevărului şi dreptăţii, sim-

bolizată printr-o pană. Ea amintește faptul că universul este un tot coerent. Elementele acestei construcții imense — zei, spirite, stele, planete, oameni, dar și animale, plante și minerale — sînt în simbioză. Această imensă frescă se scaldă în permanență în niște curenți invizibili de energie pe care egiptenii o numesc fluidul vieții. Dacă acesta este impalpabil, el nu este mai puțin real și se manifestă prin forța apelor și a vînturilor, prin seva care urcă în plante, prin căldura care face ca bobul de grîu să încolțească și pietrele din pămînt să se cristalizeze.

Răul și boala sînt, de fapt, consecințele unei rupturi în fluidul vieții, o erupție a dezordinii. Cînd fluxul este întrerupt, se deschid porțile în fața suferinței și a distrugerii. Ceremoniile șamanice nu au de fapt alt scop decît acela de a capta Forța, de a o atrage aici, printre noi, pentru ca ea să-și iradieze puterea în unde concentrice în jurul *maraelor*, al colibelor în care se desfășoară ritualurile de vindecare sau al templelor. Textele sarcofagelor fac aluzie în mod explicit la aceasta, spunînd: „O, Thot! eu sînt cel care trăiește din fluidul ochilor tăi." Este vorba despre același fluid pe care Thot și Horus îl varsă asupra preotului-rege, înainte de intrarea lui în sanctuar. *Ankh*, *mana* sau *wakan*, reactivate în permanență sau reînnoite, materializează astfel fluidul vital. Cît despre originea bolii, egiptenii afirmă că aceasta zace în tenebrele spiritului, devenit incapabil să mai discearnă binele și scufundat în minciună.

Asemeni unui *wayonta* sau unui *tahua*, preotul din Valea Nilului este un inițiat, un adept al marii științe sacerdotale puse în slujba păstrării ordinii acestei lumi. El respectă consemnele: „A ști, a dori, a îndrăzni și a păstra tăcerea." Șamanul este întotdeauna o ființă ieșită din comun, aleasă la naștere sau ca urmare a unei revelații, îndeosebi a unui vis. În gîndirea antică de pe malurile Nilului, pasivitatea este sinonimă cu moartea, egipteanul respingînd-o din toate puterile. Astfel, preotul inițiat este un războinic care combate boala și răul. Or, războinicul este cel care vrea să învingă, cel căruia Dumnezeu i-a dat învățătura mistică drept armă de luptă împotriva anumitor evenimente.

În criptele din Egipt, inițiatul luptă împotriva acelei puteri care perturbă organismul, urmărind să trateze cauza, și nu efectul. În fine, el păstrează tăcerea, deoarece ritualurile i-au fost dezvăluite în cadrul secret al inițierii. Dacă el dispune de puteri eficiente și redutabile, acestea nu trebuie dezvăluite lumii profane. Cavalerul nu-și abandonează sabia în drum, inițiatul nu-și divulgă știința. Scopul secretului nu este acela de a ascunde. Etimologia cuvîntului este semnificativă: „secret" vine din latinescul *cerno*, a pune la adăpost, dar și a tria, a separa, a trece prin sită. Adevărata natură a secretului se învață în cursul probelor de inițiere, într-o sală închisă privirilor profane.

În decursul secolelor, secretele vechii medicini tradiționale au fost pe punctul de a se pierde, cu toate acestea ele au supraviețuit meandrelor Istoriei.

Ritual șamanic în spitalele americane

Vraciul oglala Wallace Black Elk ne relatează un exemplu frapant al pătrunderii șamanismului în spitalele americane. În timpul șederii mele la *Red Lodge Inn* din Crowley Lake, instalați confortabil, îl ascultam pe bătrîn depănîndu-și povestea. Afară bătea vîntul, începuse să se facă răcoare iar din cămin răzbătea cîntecul monoton al focului. Ca de obicei, Black Elk era îmbrăcat în blue jeans, o cămașă în carouri, cizme de cowboy și eternul său bolo[1].

— Drumul meu, spuse el, este calea pipei sacre *chanunpa*. Ea ne permite să ajutăm mulți oameni. Am avut ocazia să folosesc ceremonia yuwipi pentru a îngriji un copil internat la centrul medical Fitzsimmons din Denver, Colorado. Acesta nu mai putea nici să bea, nici să plîngă, nici măcar să stea jos sau să umble. Era internat de mai bine de patru ani și medicii erau total depășiți de cazul lui. Ei îl in-

[1] Accesoriu vestimentar care, în partea de sud-vest a Americii de Nord, se poartă în loc de cravată. Bolo este o plăcuță de argint legată în jurul gîtului cu o curea de piele.

tubaseră pentru a-l hrăni, căci singur nu mai reușea să se hrănească. Nimeni nu mai știa ce să facă.

Ne-am hotărît să vorbim cu medicul, dar echipa medicală nici nu voia să audă — erau niște cetățeni care respectau legile și regulamentele în vigoare. În cele din urmă, constatîndu-și neputința, ei i-au cerut directorului spitalului permisiunea de a-i administra bolnavului tratamentul meu *chanunpa*. Primind consimțămîntul, echipa mea și cu mine am organizat un ritual. O infirmieră ne-a cerut voie să asiste și ea. „M-am săturat de acest stil, ne-a mărturisit ea. Mulți copii și adulți suferă, fără ca noi să putem face ceva pentru ei. Poate că, de data aceasta, lucrurile se vor schimba." Personalul spitalului ne-a pus la dispoziție o cameră ale cărei ferestre le-am acoperit, pentru ca ceremonia noastră să se desfășoare într-un întuneric absolut. Au fost și alți bolnavi care au vrut să asiste. Degeaba le-au cerut medicii să rămînă în paturile lor; mulți au ținut morțiș să vadă cum procedăm.

Izbucnind într-un hohot zgomotos de rîs, Wallace adăugă:

— Spitalul ne-a acordat două ore pentru ceremonie, care a trebuit să se desfășoare între șapte și nouă seara, oră la care fiecare pacient trebuia să se întoarcă în patul lui. Anumiți bolnavi aveau dureri mari. Băiețelul era culcat. Amenajaserăm un altar, ne aduseserăm tobele și acoperiserăm toate sursele de lumină. Totul era gata. Pentru început, am intonat niște cîntece de întîmpinare, cîntecul celor patru vînturi și cîntece de chemare. Pe neașteptate, am auzit tunetul! Apoi încăperea a fost străbătută de o străfulgerare, asemănătoare unei forme umane, unei fantome, care a întrebat: „De ce am fost chemat aici?"

„Tunkashila, i-am spus eu, avem aici un băiat care suferă de ani de zile, fără ca cineva să înțeleagă ce se întîmplă cu el. Avem nevoie de ajutorul tău." Atunci fantoma s-a apropiat de băiat. Infirmiera era lîngă pat, iar medicul, așezat în spatele altarului. Forma aceea fantomatică îl examină pe băiat, apoi declară că o pînză de păianjen se înfășurase în jurul creierului și a doi nervi care duc de la ceafă la gît. Acest nod se contracta atunci cînd băiatul înghițea sau vorbea. De

aceea se comporta ca un bebeluș, cînd el avea deja cinci ani. Știința nu putea descoperi originea bolii, deoarece pînza nu era vizibilă nici la microscop, nici în radiografii. Apoi, duhul ne-a spus că, pentru a-l vindeca pe copil, trebuie să chemăm în ajutor un duh păianjen, un *Iktomi.* Am intonat de îndată cîntecul lui *Iktomi*, păianjenul roșu, șeful tuturor păianjenilor. Acesta a apărut și el, la rîndul lui, și ne-a întrebat: „Ce vreți de la mine? "

„O putere necunoscută îți folosește pînza pentru a-l ține prizonier pe acest copil, i-am spus eu. Suferă cumplit și medicina albilor nu poate să-l vindece, deoarece nu știe ce se întîmplă".

Păianjenul roșu a înțeles ce i-am spus. Am intonat un alt cîntec, iar el s-a apropiat de băiat pentru a desface pînza. Singur *Iktomi* putea să facă acest lucru, deoarece pînza era o parte din el însuși. El spuse: „Am desfăcut pînza, copilul acesta poate din nou să-și folosească mușchii și să scoată sunete. Acum o să-i auziți vocea pentru prima oară." Cineva a aprins o luminiță și, de îndată, copilul a emis un sunet și a început să se miște. Duhul păianjen a mai spus: „Nu va mai fi o problemă să se hrănească. Lăsați-l să bea și să mănînce ce dorește, se va opri el singur. Mărginiți-vă la a-i reeduca mușchii, asta e tot." Le-am mulțumit, atît lui, cît și lui Tunkashila, și le-am oferit drept ofrandă săculeții pregătiți pentru rugăciune, după care am intonat cîntecul pipei sacre. Am trecut apoi la cîntecul de plecare și spiritele au plecat.

Cînd am aprins lumina, copilul stătea în capul oaselor și bea o cană cu lapte. Se ridică și începu să umble de colo-colo, rîzînd și scoțînd mici sunete fără înțeles. Am uitat să vă spun un lucru. Cînd am aprins lumina, hrana sacră, bucățile de stofă colorată și săculeții de rugăciune, toate aflate pe altar, dispăruseră. Duhul le luase cu el. Medicul care era de față ne-a privit ciudat și ne-a întrebat dacă nu cumva le aruncaserăm noi pe fereastră. Pe altar mai era doar sforicica cu care legaserăm ofrandele. Medicul, complet aiurit, notă toate aceste detalii într-un caiețel.

Wallace roși de plăcere adăugînd:

— Problema cu acest medic alb era următoarea. El își lua notițe pentru a întocmi un raport, dar cum ar fi putut descrie el ceea ce trăise, modul în care intonaserăm cîntecele sacre, sosirea fantomei păianjen și tot restul? Cum putea el să explice că un *Iktomi* pusese diagnosticul, spunînd că nervii copilului erau încorsetați de o pînză de păianjen? Da, cred că îi era foarte greu să-și alcătuiască raportul!

Bătrînul șaman își continuă povestirea:

— Cînd am deschis ușa camerei, toți pacienții erau acolo, pe culoar. Unii dintre ei nu se mai puteau ridica de zile sau chiar săptămîni întregi. Dar atunci cînd au auzit bătăile tobei, duhul s-a îndreptat și spre ei pentru a-i purifica și vindeca. Da, mai mulți dintre ei se vindecaseră. Personalul spitalului era înnebunit. Infirmierele alergau spre pacienți spunînd: „Ar trebui să fiți în pat, ce căutați aici?“ Îi auzeai pe cîte unii spunînd: „Ia te uită, mi-am uitat bastonul!“ sau alții: „Nu mai am nevoie de scaunul cu rotile.“

Noi, indienii, stîrniserăm o agitație incredibilă în acel loc atît de ordonat, de aseptizat. Oamenii începuseră să uite că sînt bolnavi. În momentul acela, au mai venit niște medici care l-au întrebat pe cel care era cu noi ce se întîmplă. El le-a mărturisit că nu înțelegea nimic. A încercat să le explice ceremonia și a fost nevoit să admită că băiatul mergea din nou, scotea sunete, auzea bine... Ceilalți stăteau precum Toma necredinciosul și nu voiau să creadă fără să aibă dovezi.

De fapt, practicile șamanice tradiționale rămîn de-a dreptul misterioase pentru occidentali. Nu știm în ce fel a reacționat echipa medicală după această ședință de două ore. Dar povestea arată cum tradițiile medicale șamanice sînt introduse puțin cîte puțin în spitale.

Un raport din *Arctic Medical Research*[1] semnat de Young Ingram și Schwartz abundă în exemple în acest sens. Raportul arată cum Russel Willier, un vraci cree din Alberta, încearcă să revitalizeze lumea cree și să-i redea locul în societatea canadiană. El a moștenit funcția de la străbunicul lui și încearcă să încorporeze practicile șamanice în tehni-

[1] *Arctic Medical Research*, vol. 47, supl. 1, 1988.

cile moderne. Russel s-a lăsat filmat în timp ce opera — el îi primește cu plăcere pe medicii dornici să asiste la ședințele sale de vindecare. Practica sa cuprinde un diagnostic stabilit cu ajutorul animalelor totemice și un tratament pe bază de plante și alifii conform instrucțiunilor primite de la spirite. Fiecare tratament este însoțit de o ofrandă constînd din tabac. Bolile pe care el le tratează sînt atît psihosomatice — în cea mai mare parte — cît și organice, îndeosebi cancerul. În 1989, Russel Willier a creat un centru de sănătate în care lucrează și alți șamani indieni. Scopul lui este să colaboreze cu medicii occidentali, însă aceștia refuză alianța. Russel Willier continuă totuși să creadă că o astfel de cooperare ar fi o sursă de progres și ar putea ajuta la eradicarea problemelor de nerezolvat pentru arsenalul tehnologic modern.

Medicina șamanică tinde să se integreze în lumea multiculturală din jurul ei. Unora le este totuși teamă că ea va dispărea. Am văzut că, în Polinezia, *hio hio* au dispărut aproape în totalitate. Dezvoltarea învățămîntului în școli riscă să atragă după sine pierderea unui sistem de îngrijire tradițional, îndeosebi în societățile dominate de albi. Cu toate acestea, medicina șamanică are o șansă de supraviețuire, deoarece răspunde nevoilor celor care nu găsesc soluții pentru problemele lor în cadrul medicinei occidentale convenționale.

Cazul lui Mary Louise Dow ilustrează grăitor potențialul de vindecare al riturilor șamanice[1]. Cancerul ei de colon a fost diagnosticat în 14 februarie 1991. Primul chirurg consultat a recomandat o intervenție chirurgicală. Cel de-al doilea a considerat că tumoarea era inoperabilă — aceasta era de mărimea unui ciorchine de struguri. Al treilea i-a recomandat un tratament chimioterapeutic în treizeci de ședințe de radioterapie, pentru a reduce dimensiunile tumorii în vederea operației. În paralel cu aceste demersuri, bolnava a recurs la un tratament pe bază de plante chinezești, ședințe de acupunctură și masaj, asociate cu practicile de vizualizare preconizate de dr Bernie Siegel.

---

[1] Mary Louise Dow, „My Encounter with a Medicine Man“, articol apărut în revista americană *New Age Journal*, iunie 1992.

Unul din prietenii ei i-a vorbit de Godfrey Chips, șamanul yuwipi, și de vindecările miraculoase pe care acesta le obținea prin intermediul ceremoniilor sale lakota. O femeie în scaun cu rotile, atinsă de scleroză în plăci, a reînceput să meargă a doua zi după ceremonia îndeplinită de acest vraci. Godfrey Chips descinde în linie directă din Horn Chips, rudă și învățător al lui Crazy Horse, unul din cei mai cunoscuți șefi lakota din secolul trecut. Cîntecele, practicile și riturile sale s-au transmis din tată în fiu, în forma lor cea mai pură.

În pofida stării sale de oboseală și de slăbiciune și contrar avizului cancerologului ei, Mary Louise Dow a făcut lunga călătorie pînă în Dakota. Acolo, ea a participat la patru ceremonii yuwipi. Cufundată în întuneric total pe parcursul fiecărui ritual, ea a simțit pene de pasăre atingîndu-i ușor fața în timp ce se intonau cîntecele și un fel de energie turbionară cuprinzînd-o. „Spiritele", s-a gîndit ea. A patra zi a fost dedicată unei *sweat lodge* de vindecare, la sfîrșitul căreia femeia s-a simțit refăcută. Mary Louise s-a întors acasă, pe coasta de est. Cancerologul ei nu a putut decît să accepte evidența: enorma tumoare se redusese, devenind de mărimea unei caise! O intervenție chirurgicală a permis din acel moment înlăturarea ei. Astăzi, Mary Louise este convinsă că vindecarea ei se datorează unui ansamblu de mijloace la care s-a recurs: medicina occidentală, tratamentele alternative și sprijinul neîncetat primit din partea familiei și a prietenilor. Dar punctul-cheie a fost reprezentat de ceremoniile îndeplinite de șamanul yuwipi. În 1995, Godfrey Chips putea încă să fie contactat în casa lui din Pine Ridge, în Dakota de Sud.

Lumea șamanică hopi

Între 1987 și 1993, am vizitat cele trei *mesa*[1] ale indienilor hopi, unde m-am întreținut cu Velma Talayumptewa,

[1] Podiș, platou, în spaniolă.

responsabil executiv al Consiliului tribal hopi din Kykotsmovi, în Arizona. Legăturile care există între indienii din sud-estul american și deșertul lor sînt mult mai complexe și nu reprezintă o simplă chestiune de restituire de teritorii. Platourile, munții, canioanele sau falezele care alcătuiesc această regiune minunată sînt considerate sacre de către popoarele deșertului. Venerația lor pentru pămîntul natal este inextricabil legată de modul de viață al tribului.

În tradiția indiană, tot ce ține de pămînt este sacru — nisip, stînci, animale, plante, tunete. Absența ritualurilor riscă să provoace o tragică ruptură de armonie între aceste elemente. Indienii cred că legăturile lor — atît fizice, cît și mistice — cu pămîntul care le aparține sînt vitale, nu numai pentru păstrarea practicilor lor religioase, ci și pentru integritatea lor culturală. Pentru ei, acele locuri extraordinare, vizitate de turiști continuă să fie pămînturi sacre, unde spiritele supranaturale se reculeg. Altele sînt locuri în care s-a împlinit Facerea sau în care Întîiul Popor a apărut pe pămînt. Legendele ancestrale conferă acestor locuri puteri tămăduitoare. Locul în care se găsește o sursă de apă, un izvor este întotdeauna sacru, căci apa este dătătoare de viață în acea lume aridă a deșertului.

Indienii hopi trăiesc în vreo douăsprezece sate răspîndite pe platourile stîncoase numite *mesa*, din zona abruptă aflată la sud de *Black Mesa*, în Arizona. Aceste promontorii sînt vizibile de la unul la celălalt. Între primul și al treilea, este o distanță de doar douăzeci și trei de kilometri. Pe cel dîntîi, se află satele Tewa (numit uneori Hano), Sitchomovi și Walpi. La picioarele platoului se află Polacca, cu un *trading post*, o școală aflată sub conducerea Agenției pentru problemele indienilor, cîteva clădiri guvernamentale pentru angajații agenției și case hopi. Satele de pe cel de-al doilea platou sînt Shipaulovi, Mishongnovi și Shongopovi. În Mishongnovi și Shipaulovi, se găsesc cîteva case tribale și o școală. Cel de-al treilea *mesa* găzduiește satele Kykotsmovi (New Oraibi) — în care se găsesc un *trading post*, un oficiu poștal și biroul Consiliului tribal hopi — Old Oraibi,

la cel mult patru kilometri de New Oraibi, Hotevilla și Bacabi, care au și ele cîte o școală și un oficiu poștal. Mai există și Monecopi, în apropiere de Tuba City, situat pe un teritoriu revendicat atît de indienii hopi, cît și de cei navajo. Întregul teritoriu hopi (aproximativ o mie de kilometri pătrați) este înconjurat de marea rezervație navajo.

Old Oraibi, situat pe cel de-al treilea platou, a fost fondat în 1100 și ar fi cea mai veche așezare locuită fără întrerupere din Statele Unite. Spre jumătatea secolului al XIII-lea, comunitățile hopi erau mult mai dispersate ca astăzi dar, cîteva secole mai tîrziu, populația s-a concentrat în principal pe culmile acestor *mesa*, în special pentru a se adăposti de raidurile indienilor navajo, apașilor și uților din Colorado.

Dintre toți indienii din partea de sud-vest, numiți de asemenea indieni pueblo, hopi au fost cel mai puțin afectați de cuceritorii spanioli. Coronado i-a vizitat în 1540, dar spaniolii nu s-au apropiat de această țară hopi decît patruzeci de ani mai tîrziu. Singurii albi întîlniți de hopi în perioada spaniolă au fost misionarii, iar influența acestora a fost foarte mică, mult mai mică decît în cazul altor indieni pueblo, îndeosebi al indienilor acoma, evanghelizați forțat. Hopi au manifestat un interes scăzut pentru creștinism, o atitudine motivată și de izolarea lor, care a dus la păstrarea culturii lor tradiționale într-o mai mare măsură decît în cazul tuturor celorlalți indieni din America de Nord.

Clanurile reprezintă însăși textura societății hopi. Aceasta cuprinde peste douăzeci de clanuri, fiecare purtînd numele unui animal, unei plante, unui fenomen natural sau supranatural, ca parteneri ancestrali sau ca surse ale puterilor speciale posedate de membrii clanului. În schema clanului, descendența se stabilește pe linie matriarhală și căsătoriile în interiorul clanului sînt strict interzise. Tradiția hopi decretează că, atunci cînd un bărbat se însoară, el trebuie să se instaleze în casa soției lui, în care trăiesc numeroase alte persoane: părinții nou-căsătoritei, străbunicii, surorile cu soții lor și frații încă necăsătoriți. Soțul va continua să par-

ticipe la activitățile propriului clan și va menține legătura cu casa mamei și a surorilor lui, însă copiii lui vor fi recunoscuți ca membri ai clanului soției. Regăsim acest sistem matriarhal la indienii din zonele împădurite ale Canadei, în special la huroni. La treizeci de kilometri de Québec, Wyandote este ultima așezare huron unde am putut vizita acele *case pline*, în care matroanele, mamele clanului, sînt suverane. Atunci cînd un tînăr căsătorit nu se conforma vieții din noua sa familie, el era trimis înapoi la mama lui și, în cazul în care acesta avea copii, ei rămîneau în îngrijirea familiei soției, care devenea astfel disponibilă pentru o nouă experiență conjugală.

Clanul mamei, după cum îmi spune Velma Talayumptewa, este foarte important. Este un sistem matriarhal care păstrează bunurile sacre ale grupului, de la obiectele rituale la veșmintele folosite în cadrul ceremoniilor *kachina*. Păstrîndu-și tradițiile, membrii clanului locuiesc în case construite în apropierea celei în care trăiește matroana. Femeile prepară hrana, aduc apă din fîntîna situată la poalele *mesei* pînă sus, se ocupă de copii, fac oale de pămînt și coșuri și păstrează curățenia în casă. Bărbații lucrează pămîntul, se ocupă de animale, adună lemne de foc și țes. Viața ceremonială în satele hopi este strîns legată de existența clanurilor matrilineare. Fiecare din ceremoniile desfășurate pe parcursul anului este percepută ca aparținînd unui anumit clan și a fost activată, în cadrul acestui grup specific, de către făpturi supranaturale, după ce, potrivit cosmogoniei lor, poporul hopi a ieșit la suprafață din lumea subterană.

Ceremoniile se desfășoară uneori în așa-numitele *kiva*, care aparțin clanului. Numărul de *kiva* din fiecare sat variază între două și șase. Acestea sînt construite parțial (și, uneori, în totalitate) pe pămînt. Încăperile sacre ale indienilor hopi sînt rectangulare, contrastînd cu acele *kiva* ovale sau circulare întîlnite la majoritatea indienilor pueblo, și sînt orientate pe axa nord-sud, atunci cînd terenul o permite. Din cînd în cînd, oamenii vin în *kiva* să se relaxeze, să flecărească sau să discute lucruri importante. Dar *kiva* este,

totodată, un loc sfînt şi, în anumite zile, serveşte exclusiv desfăşurării ceremoniilor religioase: cîntecele, dansurile, tutunul (fumul este asociat norilor care aduc ploaia), rugăciunea, pregătirea costumelor pentru dansurile publice şi înălţarea altarelor pe care vor fi depuse imageriile caste.

Ceremoniile *kachina*

În cadrul ceremoniilor indienilor pueblo, în special hopi, nişte oameni mascaţi, *kachina*, joacă un rol important. Potrivit legendelor hopi, un *kachina* este o fiinţă supranaturală — personificată de către un om mascat — care sălăşluieşte în *San Francisco Mountains*, în apropiere de Flagstaff, în Arizona.

Există trei aspecte importante legate de *kachina*:

— fiinţa supranaturală, aşa cum se regăseşte ea în spiritul indienilor hopi;

— dansatorul mascat care personifică această fiinţă şi care evoluează în *kiva* şi *plazza*;

— micile păpuşi confecţionate după descrierile fiinţei supranaturale.

Primele două aspecte sînt denumite *kachina*, ultimul, „păpuşa *kachina*".

Calendarul anual al ceremoniilor religioase hopi este împărţit în două perioade: prima ţine de la solstiţiul de iarnă pînă la jumătatea lunii iulie, cea de-a doua, de la jumătatea lunii iulie la solstiţiul de iarnă. Prima este marcată de o ceremonie *kachina*. Un grup de aproximativ treizeci de *kachina*, numiţi *monj kachina*, participă la cinci ceremonii majore:

— *soyalang-eu*: ceremonia solstiţiului de iarnă, se desfăşoară în decembrie;

— *pamuya*: în ianuarie, atunci cînd soarele pare să se deplaseze din nou spre nord?

— *powamuya*: ceremonia sau dansul bobului de fasole, în februarie;

— *palölökonti*: ceremonia șarpelui de apă, în februarie sau martie;

— *niman kachina*: ceremonia dansului casei, în iulie, cînd soarele se deplasează spre sud.

Aceste ceremonii importante durează nouă zile și se desfășoară, în principal, în *kiva*, unde numai cei inițiați pot participa. Unele dintre ele, precum dansul bobului de fasole sau *niman kachina*, cuprind anumite părți pe care poporul hopi le poate viziona, fie în *kiva*, fie în *plazza*. În această primă parte a anului hopi, se desfășoară de asemenea ceremonii de o zi, denumite dansuri *kachina* regulate sau obișnuite, în timpul cărora oamenii *kachina* dansează în mijlocul satului. În cadrul acestor ceremonii, un grup de douăzeci pînă la treizeci de *kachina*, toți mascați și îmbrăcați la fel, execută ceea ce se numește un dans *kachina* amestecat. Aceste ceremonii, de una sau nouă zile, reprezintă tot atîtea ocazii pentru prietenii și familiile din satele vecine să vină și să asiste la dans, să sărbătorească ori să se roage.

În timpul celei de-a doua jumătăți a anului (începînd din iulie, de la *niman kachina* și pînă în decembrie), nici o altă ceremonie nu mai face apel la dansatorii mascați. *Niman kachina* este denumit dansul casei pentru că este ultima apariție a duhurilor *kachina*, înainte de plecarea spre sălașul lor din munții San Francisco, dincolo de Flagstaff.

Nu ezitați să vizitați aceste *mesa* hopi[1]. Vizitatorii pot încă asista la dansurile *kachina* — cele desfășurate în cadru public — însă dansurile sacre, precum cel al șarpelui, nu au mai fost fotografiate din 1908, de pe vremea lui Ben Wittick, un fotograf din sud-vestul american al secolului trecut. Ceremoniile continuă după dispariția duhurilor *kachina*, care s-au retras în adîncurile pămîntului sau pe înălțimile munților San Francisco. La sfîrșitul verii, se organizează ceremonii menite să aducă ploaia necesară porumbului. Unul dintre aceste ritualuri — dansul șarpelui —, care are loc din

[1] *Hopi Tribal Operations, P.O. Box 123, Kykotsmovi, Arizona 86039, Tel.: 00 1 602 734 2222.*

doi în doi ani, este închinat tuturor creaturilor cu formă sinuoasă și este asociat tunetului și ploii.

La începutul acestui *kachina*, clanurile ies din sat în patru direcții diferite și petrec patru zile pentru a prinde șerpi, dintre care unii sînt veninoși. Cei care au prins șerpi se alătură unui alt clan și petrec împreună două zile și două nopți într-o *kiva*, într-un soi de schimb mitic. Apoi se organizează o întrecere: cîștigătorul aduce în sat un bidon cu apă. Mai apoi, sosesc la fața locului și preoții-dansatori, ținînd șerpii în gură, în timp ce ajutoarele lor iau reptilele în primire. Un al doilea grup, cel al preoților-antilope, se așază în fața celui dintîi și se ajunge la punctul culminant al ceremoniei: spălarea șarpelui.

Fotograful Wittick a asistat la cîteva astfel de dansuri. Prietenii lui hopi îl preveniseră că, nefiind un inițiat, risca să primească într-o bună zi o mușcătură fatală! Într-adevăr, Ben Wittick a murit în 1903, mușcat de un șarpe în timpul unui *snake dance*. Cu el dispărea un martor unic al unei lumi hopi tradiționale...

Dinetah, lumea mistică a indienilor navajo

Începînd din 1983, m-am dus de mai multe ori în imensa rezervație navajo, în zona cuprinsă între Tuba City și Keams Canyon. Navajo este cea mai mare națiune indiană din America de Nord, numărînd actualmente undeva în jur de două sute de mii de membri. Teritoriul lor tribal se întinde în patru state din sud-vestul țării (Utah, Colorado, New-Mexico și Arizona), fiind cel mai important teritoriu de acest fel din Statele Unite. Pe întreg parcursul secolului al XX-lea, comunitatea științifică s-a aplecat asupra acestui popor atît de deosebit. Antropologii au încercat să pătrundă misterul simbolurilor culturii și religiei lor, psihiatrii au fost fascinați de structura personalității lor iar teologii s-au lovit de dificultatea de a le analiza riturile și conceptele spirituale.

În aprilie 1998, cu ocazia unei călătorii culturale pe care Liliane și cu mine o organizaserăm cu plecare din Franța pentru un număr de cincizeci de persoane, am putut admira așa-numitele *hogan*, ce stau alături de clădirile moderne. Ele sînt sălașurile în care se desfășoară ceremoniile care ocupă un loc important în viața indienilor navajo. Ceremonii ce sînt de fapt principalele forme de manifestare ale șamanismului navajo.

Acest teritoriu imens de peste patru mii de kilometri pătrați — suprafața Elveției — formează inima podișului Colorado. Acolo unde ochiul străin nu vede decît mari întinderi de iarbă presărate cu pietre, navajo își recunosc sfintele pămînturi străbune. Canioane vaste, precum Chelly și del Muerto (Canionul morții), șerpuiesc pe sute de kilometri în mijlocul podișurilor. Formațiuni stîncoase magnifice cu tentă portocalie sau albastru-cenușie se înalță acolo, asemeni unor monumente gigantice construite și abandonate de o veche rasă de giganți. La prima vedere, aceste ținuturi par pustii și inospitaliere. Totuși cerul îți atrage privirea în mod irezistibil; este un cer imens și nord-americanii îl descriu folosind sintagma „spațiul deschis".

Mîna omului nu pare să fi atins vreodată aceste locuri. Cu toate acestea, privind mai atent, realizezi că aceste pămînturi găzduiesc o importantă populație navajo. Din loc în loc, zărești cîte un *hogan* adăpostit într-o vîlcea sau atîrnînd pe coasta unui munte iar turme de oi pasc în deșert, ivite parcă de nu se știe unde. Mai întîlnești și cîțiva navajo nemișcați, cu privirea ațintită în zare, aparent rătăcind fără nici o destinație, cînd de fapt *hoganul* lor, camuflat cu grijă, se ascunde în spatele colinei din apropiere.

Acesta este *Dinetah*, pămîntul indienilor navajo, cei care se autointitulează *Dineh*, Poporul. În aceste *hogan*-uri pierdute în adîncimile canioanelor sau cocoțate pe *mesa* trăiesc și muncesc ultimii vraci navajo. Ei constituie cea mai importantă grupare de vraci indigeni din întreaga Americă de Nord. Unii dintre ei au modificat în mod considerabil ceremonialul străvechi, dar cea mai mare parte continuă să practice religia lor tradițională.

Indienii navajo speră să trăiască mult și să fie sănătoși. Pentru aceasta, ei respectă legile universului. Orice încălcare a acestora îi expune nu doar unei simple pedepse, ci la o eventuală degradare a stării lor de sănătate sau la scurtarea vieții. Atitudinea lor este rațională și, spre deosebire de creștinism, lipsită de noțiunea de păcat sau de vinovăție personală. Individul nu-și regretă faptele, dar tinde să-și îndrepte greșelile. În concepția *Dineh*, fizicul și mentalul sînt nedisociabile. Cuvîntul, ca și gîndirea, poate avea un anumit impact asupra lumii materiale și energetice. Fiindcă aceste două concepte au o putere creatoare. În timpul ceremoniilor gîndirea reprezintă forma interioară a acestei creativități, în vreme ce cuvîntul care o exprimă este forma ei exterioară.

Există o diferență importantă între lumea conceptuală a indienilor navajo și modul de gîndire occidental, îndeosebi în ceea ce privește principiul ordinii și armoniei căci, pentru navajo, aderarea la echilibrul cosmic determină starea de sănătate și durata vieții unei ființe. Religia lor este o religie a naturii. Toate elementele mediului natural se armonizează într-un vast ansamblu. Creaturile minuscule, aparent nesemnificative, se pot dovedi la fel de importante ca cele mai mari și mai puternice. Toate forțele lumii invizibile, cu excepția unei entități spirituale numite Femeia Schimbătoare, sînt deopotrivă faste și nefaste, în funcție de maniera în care sînt abordate, dispoziția lor de moment și contextul în care operează. Prin folosirea corespunzătoare a facultăților omului, o forță neutră devine pozitivă, bunătatea devine sfințenie. Răul este reziduul pe care nici o acțiune nu a putut să-l înlăture și care exista înainte chiar de crearea lumii.

Ceremoniile picturilor pe nisip ale indienilor navajo

Indianul navajo se confruntă cu un univers în care divinul nu este perceput ca fiind neapărat îngăduitor. Zeii lui sînt ambivalenți — răul, sub forma unei forțe ostile, se îm-

pletește în mod inextricabil cu binele. Cele două se manifestă potrivit naturii lor intrinseci și omul trebuie să mizeze pe propriile sale capacități spirituale. Dar, pentru aceasta, el trebuie să dispună de anumite tehnici. În consecință, dansatorii mascați, rugăciunile, melopeile și picturile pe nisip îl ajută să descrie și să personifice manifestările simbolice ale esenței acestor forțe, cu care el se identifică. Este, de departe, cel mai important mijloc de vindecare folosit de navajo. Diagnosticarea, povestirile mitologice, dramaturgia riturilor și chiar prescrierea plantelor ca remedii nu sînt decît mijloace prin care vraciul integrează arsenalul puterilor Creației în scopul obținerii vindecării dorite.

Mandalele de vindecare — Drumul polenului

Ritualurile șamanice de vindecare la indienii navajo[1,2] se articulează în jurul construcției unei lumi simbolice și imaginare, al unui univers protector și ordonat figurat prin așa-numitele mandale. Mandala este înainte de toate o imagine a lumii, ea reprezintă un cosmos în miniatură și, în același timp, lumea zeilor, dar este totodată un catalizator al forțelor inconștiente ale sufletului. Elaborarea ei echivalează cu re-crearea magică a lumii. Devenind în mod simbolic contemporan cu momentele Facerii — acel timp originar — bolnavul este scufundat în plenitudinea originară a vieții și impregnat de forțele gigantice care au făcut posibilă crearea lumii.

Aceste reprezentări ale ordinii cosmice sînt uneori picturi, eventual de nisip, alcătuite dintr-un motiv mai mult sau mai puțin schematic, ilustrînd echilibrul forțelor contrare sau complementare în universul simbolic.

---

[1] Donald Sandner, *Rituels de guérison ches les Navajos*, Éditions du Rocher, Monaco.

[2] Paul G. Zolbrod, *Le Livre des Indiens navajos*, Éditions du Rocher, Monaco.

Tibetanii și indienii din America de Nord au dezvoltat această artă pînă la un nivel neatins de nimeni în lume. Aceștia din urmă, nu numai că au folosit mandala în picturile lor de nisip, pe scuturile folosite în luptă sau în picturile rupestre, ci, în plus, au proiectat-o în timp și spațiu.

Indienii navajo situează această mandală circulară pe două planuri diferite. Primul, ca și în cazul cercului siouxilor oglala, se leagă de caracteristicile fizice ale teritoriilor lor tradiționale și de ciclul anual al vieții și al anotimpurilor. El atribuie o semnificație simbolică fiecărei părți a Patriei Străvechi, *Dinetah*, și ancorează cu fermitate miturile originare și epopeile eroilor într-o realitate materială incontestabilă. El pune fiecare lucru în relație cu celelalte și cu întregul pe care îl compun împreună: spațiul, timpul și diversele stadii ale vieții umane. Totul este parte a acestui întreg ordonat și armonios. Este o mandală macrocosmică, diferită de cel de-al doilea nivel de simboluri întîlnit în picturile de nisip, care reflectă această ordine universală în interiorul microcosmului uman.

În mandala macrocosmică a indienilor navajo apar patru figuri principale: cei patru munți sacri ce trasează granițele teritoriului navajo și reprezintă o realitate fizică. Acești munți sînt sălașurile zeilor. Printre altele, și în relație cu ideea de totalitate căreia i se subsumează, fiecare din acești patru munți, cu direcția sa specifică, este încărcat de un mare număr de semnificații simbolice, printre care cea a culorilor joacă un rol important.

În ceremoniile navajo sînt implicați un ghicitor, specialist al ritului, secondat uneori de un asistent, și bolnavul, adică beneficiarul grației divine. Acolo unde, la alte popoare, ritul se exprimă prin dans, ceremoniile navajo iau forma cînturilor recitate și a reprezentațiilor teatrale. Regăsim aici principiul cosmodramei, dar aceasta se desfășoară într-un *hogan*, menit să simbolizeze universul. Focul din centrul lăcașului reprezintă soarele.

Drama Facerii lumii este astfel reinterpretată în microcosmul picturilor de nisip. Ceremonia simbolizează diversele etape ale Facerii și istoria mitică a zeilor, a strămoși-

lor și a omenirii. Aceste desene, de o stranie asemănare cu mandalele din India și Tibet, reînvie succesiv, în ordinea lor inițială, evenimentele vremurilor mitice. Ascultînd aceste povestiri ce prezintă mitul cosmogonic și apoi pe cel al apariției vieții, și contemplînd picturile de nisip, pacientul este smuls din timpul profan și proiectat în plenitudinea timpului primordial. El este „purtat înapoi" spre originea lumii și devine astfel martor al creării universului. Fiecare pictură de nisip este un catalizator de energie psihică. În ea se concentrează o putere și un punct din spațiu iar vraciul, folosindu-se de suportul fizic al nisipului, transferă această putere asupra bolnavului. Acesta nu numai că primește puterea personajelor sacre pe care le privește sau atinge, ci devine chiar această putere.

Cîntecele care acompaniază ceremoniile de vindecare sînt povestiri vizionare culese în timpul călătoriei șamanice în cele trei lumi. Știm că unul din elementele cele mai importante ale tehnicii șamanice este capacitatea șamanului de a trece dintr-o regiune cosmică într-alta — de pe pămînt în lumea celestă sau în cea subterană. Mitologia navajo se sprijină pe o cosmogonie foarte asemănătoare. În miturile prezentate de cîntecele lor, eroii și eroinele se mișcă printr-o lume celestă, țara spiritelor, situată deasupra pămîntului, și într-o lume subterană la care se poate ajunge doar plonjînd într-un lac sau trecînd printr-o deschizătură făcută în pămînt. Astfel, Omul Sfînt, eroul căii masculine a proiectilului, este purtat fără voia lui pînă la sălașul Poporului Tunetelor, unde i se transmite cîntecul. Scavenger, eroul căii perlei, este, la rîndul lui, dus în casa celestă a vulturilor.

Obiectivul ultim al indienilor navajo — a merge pe calea frumuseții — este foarte diferit de cel mărturisit de mitologia creștină. Navajo nu este preocupat de o eventuală existență a individului după moarte. El are o noțiune vagă despre o altă viață de după moarte, care s-ar derula într-o lume subterană aflată la nord, în care s-ar putea ajunge urmînd o cale ce coboară pe o faleză de nisip. În general, indienii navajo cred că acele laturi rele sau neîmplinite ale unui mort

pot rătăci pe pămînt sub forma unor fantome sau să sufere o perioadă de chinuri într-o lume subterană murdară și tenebroasă. Pentru ei, cel mai bun lucru pentru un om este să aibă o viață lungă, *armonioasă*, înainte de a se reintegra în natură ca parte a acestui tot indivizibil.

Religia indienilor navajo este o meditație profundă asupra naturii și a puterilor ei tămăduitoare, putînd fi comparată cu orice mare sistem de vindecare din lume.

Tradiția orală. *Tahua* oratori polinezieni

Nici o tradiție orală nu ar trebui asociată folclorului, termen care ascunde o conotație condescendentă total nejustificată. Prejudecata occidentală favorabilă formei scrise pleacă din Renaștere și se pare că primii exploratori ai insulelor din Pacificul de Sud au adus-o cu ei. Nu este mai puțin adevărat că memoria colectivă a poporului maori, care nu cunoaște scrisul, are o capacitate de înmagazinare superioară față de tot ceea ce omul alb și-ar fi putut imagina. Ueva Salmon este în stare să povestească istoria familiei sale pe firul a paisprezece generații iar marele preot, actualul deținător al tradiției polineziene, merge pînă la a douăzecea generație, adică pînă în secolul al XV-lea. De asemenea, înclinația spre creația artistică din povestirile orale ale culturii polineziene este la fel de reală ca cea din poezia noastră scrisă. Prin urmare, reiese clar faptul că arta poetică nu este privilegiul formei scrise. Indivizii care nu știu să scrie sau să citească nu sînt neapărat lipsiți de sensibilitate poetică.

Un *tahua* orator posedă realmente o „artă de a spune“ pe care noi nu o mai cunoaștem sau pe care nu o mai putem reproduce în cultura noastră bazată prea mult pe forma scrisă. O mare parte din ceea ce dădea eficiența povestirii sale ar putea fi așternut pe pagina tipărită, dacă ne-am alege mijloacele tipografice cu aceeași grijă cu care oratorul își alege intonația și gesturile.

Pe întreg parcursul Istoriei noastre, anumiți oameni culți au căutat să aștearnă în scris cînturi și povești care pînă

atunci circulaseră doar pe cale orală. În Occidentul creștin, legenda regelui Arthur trebuie privită din această perspectivă. O primă transcriere fidelă, încă frustă, a cunoscut o serie de modificări succesive, sfîrșind prin a căpăta o formă ce avea calitățile literare unanim recunoscute. Faptul este valabil și în cazul Vechiului Testament, ca și în cazul textelor vedice sacre din India, precum *Mahābhārata*, a cărui origine este misterioasă, dar incontestabil orală. Am putea da o mulțime de alte exemple în acest sens. Să le ignorăm ar însemna că ne privăm de un segment important al creației poetice veritabile și de ceea ce ea reprezintă pentru popoarele pe care sîntem prea ușor înclinați să le considerăm primitive doar pentru faptul că sînt analfabete.

Istoria este mult mai complexă, dar ea reflectă în mod constant același sens dinamic al echilibrului. În vechea gîndire maori, viața se măsoară cu etalonul morții iar teama poate deveni seninătate. Rostită de un aventurier sau navigator învestit cu *mana*, limba maori, asemănătoare legănării unui catamaran, este capabilă să creeze senzația acestui balans ritmic, chiar și în modul de frazare. Ascultînd un tahitian sau un maori care vorbește, te încearcă, la un alt nivel senzorial, sentimente asemănătoare celor suscitate de contemplarea mișcărilor ritmice ale dansurilor tahitiene, care exprimă perfect sensul frumuseții proprii acestui popor. Trecerea de la tradițiile orale la textele scrise nu este niciodată simplă. De cîte ori nu am auzit spunîndu-se în Tahiti sau Moorea că bătrînii nu vor să transmită mai departe ceea ce știu. Atunci cînd o cultură moare, spun ei, tradițiile ei trebuie să moară o dată cu ea. Unii consideră că scrierea nu este un suport adecvat pentru niște povestiri care trebuie înainte de toate să fie ascultate. Neputînd să fie auzită, scrierea este lipsită de viață.

Astfel, ritualurile de vindecare șamanică se articulează în jurul unui amestec de bătăi ritmate ale tobelor, rugăciuni, gesturi legate de întrebuințarea unor obiecte ceremoniale, chemări adresate spiritelor din natură și din lumile superioare. Dar învățătura orală, așadar și cîntecele de vindeca-

re, este vehiculată prin intermediul memoriei colective a poporului și transmisă din generație în generație de către cei investiți. Aceștia sînt, de fapt, capabili să-și înalțe conștiința spre nivelul în care viețuiește Poporul cel dintîi, într-un timp situat în afara timpului.

Recuperarea sufletului

Metodele de recuperare a unui suflet care s-a detașat de corp nu mai sînt decît rareori practicate în zilele noastre. Acestea implicau odinioară ca șamanul să intre el însuși într-o stare de veghe specială. Sufletul lui călătorea spre cealaltă lume pentru a-l intercepta pe cel fugar al pacientului lui. Șamanul își vindeca bolnavul aducîndu-i sufletul înapoi.

Indienii shoshoni încă mai păstrau, prin anii '50, amintirea unor astfel de tehnici. Ake Hultkrantz[1], profesor la Universitatea din Oslo, Norvegia, care și-a consacrat peste patruzeci de ani studiului lumii șamanice, relata că, în cursul acestor ceremonii, shoshonii adulți le cereau copiilor să nu se joace în apropierea acelui *tipi* în care se găsea bolnavul, pentru a nu se interpune între șaman și sufletul rătăcitor, care plutea în apropierea cortului.

Această recurgere la un spirit protector pentru a aduce înapoi sufletul unui bolnav amintește de anumite metode utilizate de indienii din Munții Stîncoși sau de anumite aspecte ale ritualurilor din bazinul Amazonului. Aceste tehnici demonstrează o dată în plus legăturile strînse dintre boală și spiritualitate, dintre căile terapeutice clasice și sistemele mistice.

În timpul întîlnirii cu bătrînul Wallace, la Crowley Lake, Jeffrey, un metis shoshon, îmi oferise un superb baston de vorbitor împodobit cu un cristal, căruia i-am adăugat două pene de fazan și fire de lînă galbene și roșii. Am profitat atunci de împrejurare și l-am rugat să-mi vorbească despre miturile shoshone.

---

[1] Ake Hultkrantz, *Shamanic Healing and Ritual Drama*, Crossroad Publishing, Cie, New York.

— La început, mi-a spus el, nu existau decît o singură lume și un singur popor. În vremea aceea, oamenii nu aveau gură pentru a se hrăni; ei fierbeau lapte de elan pe care îl trăgeau pe nas și îl aruncau. Ei comunicau doar prin semne. Apoi, Bătrînul Coiot le-a desenat o gură și astfel a început viața umană pe care o știm noi.

Această istorie face parte integrantă din mitologia shoshonă. Ea pare să fie foarte veche și ne amintește de poveștirile Indiei vedice, în care locuitorii de pe malurile rîului Gange, neavînd guri, se hrăneau cu aromele florilor. Shoshonii au o concepție interesantă despre viața de după moarte, deoarece ei cred în reîncarnare — lucru rar întîlnit la amerindieni —, în existența fantomelor, în viața într-o altă lume aflată în ceruri sau undeva într-un ținut situat la vest, dincolo de munții strălucitori.

Fiind în cele din urmă creștinate, toate națiunile amerindiene au asimilat conceptul unei existențe fericite în ceruri. Vorbind cu Jeffrey despre stările de comă depășită el mi-a povestit că anumiți subiecți ar fi trecut de cealaltă parte a vălului, revenind de acolo cu descrierea unui ținut bogat în terenuri de vînătoare pline de bizoni și de cai iuți, însă puțini sînt cei care dau credit acestor viziuni. Drumul spre cealaltă lume trece prin Calea Lactee, ceea ce sugerează că acel dincolo se găsește în ceruri. Acest drum este simbolizat, la shoshoni, de catargul central care apare în cadrul dansului soarelui — cele două ramuri ale acestuia înălțîndu-se spre cer reprezintă Calea Lactee. Acest exemplu demonstrează încă o dată faptul că miturile reproduc, la o scară microcosmică, scena macrocosmică a universului.

Întruparea într-un animal totemic

Cu ochii închiși, mă concentram asupra pacientei întinse în fața mea, în mijlocul unui număr de vreo sută de persoane. Deodată, atunci cînd nu mă așteptam cîtuși de puțin, am văzut o cîmpie acoperită cu iarbă. Dintr-o pădure aflată în vecinătate a ieșit un grizzli enorm, care avansa spre

mine. Eram împărțit între exercițiul al cărui principiu îl expuneam și apariția subită a ursului grizzli. Mi-am continuat explicațiile despre frecvențele emise de organul bolnav și maniera de creare a unui sunet, a unei armonii, pentru a intra în rezonanță cu acestea și a aduce organul respectiv, puțin cîte puțin, la nivelul frecvenței de vindecare. Un minut mai tîrziu, ursul a pătruns în cîmpul meu de viziune eterică și m-am simțit imediat încorporat de energia colosală a animalului. Brațele mi s-au ridicat, degetele mi s-au curbat asemeni ghearelor de urs, spatele și umerii mi s-au arcuit ușor, chipul mi s-a deformat, ca și cînd mușchii mei faciali încercau să ia forma unui bot identic cu cel al animalului. După cîteva minute, eram complet încorporat în puterea ursului. Cel care lucra asupra pacientei mele nu mai eram eu, ci energia ursului, care trecea prin mine și se vărsa literalmente în fibrele ei energetice.

Cealaltă conștiință a mea a înțeles atunci ceea ce exprimă vechile mituri sioux, și anume că animalele pot comunica cu ființa umană, dar că Marele Mister nu le permite să acționeze în manieră directă. Omul trebuie să facă efortul principal pentru a reuși să le înțeleagă. Am realizat de asemenea că există un ansamblu de relații în sînul căruia toate elementele Creației — omul, cultura, natura înconjurătoare — interacționează și se întrepătrund, fiecare cu energiile și calitățile proprii. În felul acesta, percepția universului vizibil și invizibil, în viziunea tradițională, implică o fluiditate și o transparență lipsite de contur absolut. Nu există granițe între lumea animalelor și cea a oamenilor și a spiritelor. Entitățile spirituale venite din exterior sînt schimbătoare. Timpul însuși este un continuum nefragmentat, total diferit de concepția noastră lineară izvorîtă din emisfera stîngă a creierului. Lumea tradițională nu este însă lipsită de structură, nici haotică, căci această fluiditate reînchide linia de unire cu sacrul. Imensitatea universului interior include principiul unificării din Marele Mister și nu pune în pericol conceptul de unitate. Lumea tradițională se prezintă astfel ca o lume spiritualizată, în care fenomenele supranaturale sînt recunoscute și trăite ca atare.

Animalele totemice

Șamanii cred dintotdeauna că darurile lor deosebite provin de la animale, plante, soare și de la energiile fundamentale ale Creației. Ei își asumă potențialul care le este dat pentru a proteja clanul, tribul, comunitatea împotriva bolilor și a morții, pentru a oferi semenilor lor putere în viața cotidiană și a-i ajuta să trăiască în comuniune cu ceilalți, să „pășească pe calea frumuseții", potrivit expresiei navajo.

Miturile amerindiene prezentau animalele sub o aparență esențial umană, dar cu caracteristicile proprii speciei lor. Ca urmare a involuției conștiinței, animalele și ființele umane s-au diferențiat pînă ce au atins forma lor actuală și, de atunci, le este imposibil să mai comunice între ele. Dacă teritoriul mitic al uniunii om–animal nu mai este accesibil în planul realității cotidiene, el rămîne accesibil în cel al realității non-ordinare a șamanului și al celui aflat în căutarea viziunii. Acest lucru este valabil și în cazul indigenilor maori din Polinezia, cu noțiunea lor de timp nelinear. Ei se referă, de fapt, la un trecut mitologic care există în paralel cu timpul comun și care este accesibil prin vis sau revelație.

Șamanul, ființă învestită, este capabil să realizeze uniunea om–animal grație stărilor de conștiință șamanică, ce îi permit să pătrundă în trecutul mitic. Mitologia tradițională, în special cea din continentul nord-american, este plină de animale și nu vorbește pur și simplu despre aventurile unui coiot sau ale unui urs, ci despre Bătrînul Coiot sau despre Băiatul Urs. Aceste personaje se identifică cu o întreagă specie. Astfel, atunci cînd un șaman este învestit cu puterea unui spirit protector, el nu asimilează puterea unui anumit urs sau a unui anumit vultur, ci puterea Ursului sau a Vulturului, adică a întregii specii. Atunci cînd Liliane operează cu jaguarul, nu este vorba de un oarecare exemplar ci de specia Stăpînul Jaguar care pătrunde în ea.

Relația dintre ființele umane și regnul animal este esențială în viziunea șamanică tradițională deoarece vraciul își folosește cunoștințele și tehnicile pentru a participa la potențialitățile acestei lumi.

Capacitatea animalelor de a se manifesta sub o formă umană nu este surprinzătoare pentru o cultură în care se consideră că, din punct de vedere biologic, oamenii și animalele se înrudesc și că, într-un trecut îndepărtat, ei comunicau. Animalele, sau cel puțin energia animală potențială, păstrează capacitatea de a se manifesta sub o formă umană în cazul persoanelor care, prin intermediul stărilor de conștiință șamanică, ridică vălul și regăsesc astfel acel dar pierdut de a comunica cu regnul animal.

La indienii din bazinul Amazonului, dacă îți vorbește un animal, el este considerat de îndată spiritul tău protector. Capacitatea spiritelor protectoare animale de a comunica cu ființa umană este o indicație a forței lor, pe care și-o pot, de asemenea, demonstra evoluînd într-un element care nu le este propriu — astfel, un mamifer terestru sau un șarpe pot zbura, chiar dacă nu sînt înzestrați cu aripi. Aceasta demonstrează că animalul nu este unul obișnuit, ci deținător al unei forțe speciale și posesor al capacității de a transcende limitele naturale.

— La vest[1], există foarte sus, în cer, un mic lăcaș. Stau înăuntrul lui cu atenția trează. Niște oameni vopsiți în roșu sînt așezați pe jos și îmi arată un rănit cu gura plină de sînge. Vorbind, ei îmi pun în mîini niște leacuri: „Băiete, omule, aceste leacuri sfinte îți vor fi de folos pentru a-i ajuta pe cei care suferă din poporul tău să se ridice." Ființele acestea sînt Urșii, chiar ei. Le repet cu umilință cuvintele. Vai, fără ei, eu nu valorez nimic.

Aceasta a fost viziunea unui vraci Urs lakota. De fiecare dată cînd este chemat să vindece pe cineva, el recită formulele sacre ale poporului său. Cu ajutorul unei gheare de urs, el curăță rana și o tratează cu plantele pe care, în viziunea sa, le-a primit de la Urși. După aplicarea tratamentului, el rămîne lîngă pacientul lui pînă ce este sigur că acesta se va vindeca. La indienii lakota, ursul este considerat un animal vindecător.

---

[1] *Giving voice to Bear*, E. Roberts & Rinehart, New York.

În timpul sejurului nostru la Pueblo de Taos, la frontiera dintre Colorado și New Mexico, Andrew Thunderdog mi-a vorbit de urs.

— Unul dintre remediile cele mai puternice folosite de vindecătorii *tao* este o plantă pe care o numesc leacul sau rădăcina Ursului. Ei o prescriu pacienților lor fiindcă induce o stare halucinogenă. Șamanii o consumau ei înșiși, înainte de a pune un diagnostic sau a identifica cauza bolii.

În extremul nord scandinav [1], șamanii laponi, asemeni celor siberieni, se transformă în lup, în urs, în ren sau în pește. La indienii yuki din California, un șaman Urs debutant se întîlnea cu urșii, mînca aceeași hrană și trăia uneori împreună cu ei o vară întreagă. Pentru un șaman, este evident faptul că anumiți occidentali posedă o mare energie și o stare de sănătate robustă, încît au cu siguranță un spirit protector. Este tragic faptul că nu cunoaștem sursa acestei energii și că nu mai sîntem în stare să o folosim. Noi, occidentalii despiritualizați, am pierdut în mod evident spiritele protectoare care ne păzeau pe vremea copilăriei noastre. Mai mult, nici măcar nu mai știm că există o metodă pentru a le regăsi.

În iulie 1997, Jerry Dunson, un indian kiowa ponca, nepot al lui Bear Heart [2], șeful ceremonial al națiunii muskaugee-creek, ne-a pus să lucrăm cu animale totemice provenind din fiecare roată a vieții — cele șapte chakre. La nivelul inimii, am intrat în contact cu un păianjen care își țesea pînza. Am fost surprins, deoarece mă așteptam la animale mai reprezentative. I-am cerut lui Jerry să-mi explice. Acesta, un dansator al soarelui format la cheyeni, în nordul statului Colorado, și la rudele lor îndepărtate, indienii lakota, mi-a răspuns:

— Black Elk spune că la început *iktomi* era un om ca toți ceilalți. El a fost primul care a ajuns la maturitate în lumea aceasta, pentru că era mai isteț decît ființele umane. El este cel care a dat nume animalelor și plantelor și tot el este cel care a vorbit primul limba oamenilor. Atitudinea noastră

---

[1] Michael Harner, *La Voie du chaman*, Éditions Press Pocket, Paris.
[2] Inimă de Urs.

față de păianjen este foarte ambiguă, el ocupă un loc cu totul special.

Prin ingeniozitate, Păianjenul i-a învins pe monștrii supranaturali. Asumîndu-și rolul de creator[1], el a devenit un soi de erou cultural, pînă acolo încît indienii oglala credeau că el este cel care le face vîrfurile săgeților și ghioagele de piatră folosite în luptă. Ei îl considerau deci mult prea puternic pentru a fi omorît în mod direct. Pentru a-i veni de hac, trebuia să se recurgă la o strategie asemănătoare celor folosite de el. Cu atît mai mult cu cît el era cel care făcuse din moarte o condiție necesară a existenței — aceasta, pentru ca fiecare ființă să aibă un loc în care să viețuiască pe pămînt. Indienii îi admiră capacitatea creatoare, cea care îi permite să urzească o pînză ieșită din propriul lui corp, abilitatea lui de a se înălța în aer la capătul unui fir adeseori invizibil, precum și ușurința de a prinde insectele în capcană. Faptul că toate acestea se manifestă la un animal atît de mic a contribuit cu siguranță la misterul cu care, în concepția indienilor oglala, el este înconjurat.

De-a lungul secolelor și în pofida meandrelor istoriei, viziunea șamanică despre boală și vindecare s-a transmis din generație în generație. Această învățătură se articulează în jurul unui secret universal care leagă toate lucrurile — de la scheletul omului, pînă la destinul universului — într-un tot unitar în care se întrețes toate elementele, nefiind omis nici un fenomen, oricît ar fi de neînsemnat sau de însemnat. Fiecare individ are un rol semnificativ ce se manifestă pînă în clipa în care, prin disoluția sa finală, el devine nu numai o componentă a armoniei originare, ci această armonie însăși.

---

[1] John Epes Brown, *Les Animaux de l'âme*, Le Mail, Éditions du Rocher, Monaco.

7

Jocurile misticului. Gambitul stelelor

Șamanul căpătase obiceiul de a se retrage pe platoul de sus, departe de tabără. Petrecea acolo zile întregi. În căutările sale, el îi mulțumea Marelui Părinte care veghea asupra sa cu atîta afecțiune. Uneori, el se oprea pe cîte o culme de unde privirea nu întîmpina nici un obstacol și rămînea acolo ore întregi, contemplînd crestele împădurite. Cerul infinit, cu variațiile sale de tonuri și stări de spirit, culmile muntoase ondulîndu-se ca o mare minerală, vîntul, cînd furios, cînd liniștit, toate aceste forțe elementare îl îngrozeau și îi dădeau o stare de siguranță deopotrivă.

Se gîndea la tatăl lui și la tot ce îl învățase acesta despre univers și despre zeii care controlau forțele teribile ale naturii. Își amintea puțina geografie pe care acesta i-o transmisese și care, așa inexactă cum era, i-a permis să-și croiască un drum prin ținuturi încă virgine ale oricărei vieți umane. Se gîndea la spectacolele grandioase la care asistase în timpul călătoriilor solitare pe care le întreprinsese și la sensul vieții sale. Aceste amintiri i-au stîrnit o puternică emoție:

Vorbind în șoaptă, el le spuse zeilor:

— Arătați-mi ce trebuie să fac.

Iar vîntul, care șuiera prin frunzișul copacilor, i-a răspuns așa:

— Să faci în așa fel încît știința care ți-a fost transmisă să nu se piardă.

A auzit foarte clar toate aceste vorbe; șoaptele vîntului nu-l puteau înșela.

— Dar cum pot face asta? strigă el.

Iar zeii i-au răspuns, căci ei erau cei care-i vorbiseră prin glasul vîntului, era sigur:

— Ascultă.

Fața lui plină de riduri se lumină, scăldată într-o aură ireală, iar privirea i se pierdu în depărtare, cuprinzînd în raza ei lumea fizică și mișcările abia perceptibile ale unor păsări dintr-o altă dimensiune. Apoi îl cuprinse o stare greu de definit, un frig interior covîrșitor, și începu să tremure.

Pe orizontul său vizual se profilară dintr-o dată niște umbre. Ca într-un ralenti cinematografic, el alunecă încet spre pămînt atunci cînd vîrful de obsidian al suliței îl lovi în piept. Valea era inundată de o nouă viață iar rîul redevenea un torent tumultuos. Bărbatul cărunt și uscățiv era din nou un vînător aprig și, puțin mai apoi, un copil jucîndu-se pe o mică ridicătură de pămînt care domina valea. Însă locul acela nu-i mai stîrnea nici o bucurie, era din ce în ce mai frig.

Își desăvîrșise deja opera vieții, lăsînd moștenire clanului marea comoară a cunoștințelor sale. Folosise în acest scop cuvintele pe care i le transmisese vîntul.

În seara aceea și în toate cele care au urmat, el a ales cuvinte simple pentru a reînvia trecutul, așa încît acesta să fie păstrat și după moartea lui. Le-a împărtășit semenilor lui tot ce știa: le-a vorbit despre zidul de gheață și despre tundra din nord, despre mările imense din vest și din sud, despre munții și pădurile îndepărtate din est. Le-a vorbit despre zei și despre marea trecere peste apele întinse. Apoi le-a povestit istoria pe care i-o spusese vîntul și care explica de ce îi izolase marea de restul pămînturilor.

Spiritul său pătrunse în lance, simțindu-i consistența. Era o lance bună, din lemn de frasin, ușor de mînuit și agilă în zbor. Vîrful de obsidian îi dezvălui secretele lumii minerale și conștiința originii lucrurilor. Apoi, spiritul i se îndreptă spre micul grup care se apropia de el. Omul care îl străpunsese cu lancea era mic, slab și înfometat. Șamanul agonizînd descoperi un clan aflat într-o stare jalnică, care supraviețuia ghemuindu-se în grote efemere. El simți deznădejdea acestor vînători primitivi și realiză că bieții oameni nu erau călăuziți nici de ură, nici de furie, ci doar de nevoia de hrană, ceea ce era și mai tragic.

Astfel se întîmplă cu orice creatură vie: viața și moartea sînt elementele aceluiași gambit. Cartea aceasta, de exemplu, poate fi percepută la niveluri diferite: lectura, sentimentele stîrnite de aceasta, vibrația autorului, spiritul autorului, inspirația care l-a călăuzit. Această abordare în cinci planuri de lectură este asemănătoare cu cea care constă în trecerea din lumea fizică în lumea eterică, apoi în lumea astrală, după aceea în lumea mentală, pentru a ajunge, în cele din urmă, în lumea cauzală, suflul spiritual care animă ființa umană.

Planurile istoriei noastre, cea naturală, supranaturală și spirituală, se întrepătrund într-o globalitate vibratorie, în maniera draperiilor holografice. Să luăm pentru început primul nivel supranatural, cel mai simplu de pătruns cu ochii spiritului. Cele două lumi, eterică și astrală, ne pun la dispoziție tehnicile energetice ale celui de-al treilea mileniu.

Iată cîteva cazuri trăite.

Charles, treizeci de ani, este lungit pe pat de vreo zece minute. Cum eu ajunsesem deja la „cealaltă conștiință" a mea, corpul lui fizic îmi pare cu totul secundar, un simplu vehicul, un suport.

Simt insinuîndu-se în mine premisele limbajului universal: limbajul luminii. Mă aflu în priză directă cu corpul lui eteric. Dialogul dintre ființele umane este realmente rudimentar; pentru a ne înțelege, avem nevoie de un limbaj ale cărui elemente sînt cuvintele, frazele și structura logică. Dialogul dintre conștiința pură și corpul eteric este mult mai bogat. Spectrul potențialului uman se lărgește considerabil. Percep aici o energie eterică inteligentă și reușesc să dialoghez cu ea. Mă strecor între straturile energetice ale corpului eteric al pacientului meu și văd un *tiki* marchizean — o statuie polineziană din piatră — înaltă de aproximativ un metru, pe care sînt gravate semne, petroglife și chipuri. Mă găsesc la treizeci de centimetri deasupra gîtului eteric al lui Charles, exact în locul în care, de doi ani, se face simțită o anumită durere.

— Este curios, spun eu, aveți un *tiki* imprimat aici. Îl disting cu greu, căci este noapte și monumentul este învăluit într-o lumină palidă...

Treptat, mi se dezvăluie adevărul. Statuia are o anumită „încărcătură“ iar vibrația menită să o protejeze se descarcă în corpul eteric al lui Charles.

— Sînt fotograf, îmi explică acesta. Ceea ce îmi spuneți este de-a dreptul uimitor. Cu mai bine de doi ani în urmă, am realizat un fotoreportaj într-o vale înaltă din insulele Marchize și chiar am descoperit un *tiki* pe care erau petroglife și gravuri vizibile doar la lumina lunii, mai exact, atunci cînd este lună plină. Mi-am instalat aparatele pentru a reproduce artificial acest tip de luminozitate și am tras mai multe clișee.

Pentru mine, este important să obțin, în măsura în care este posibil, o confirmare a celor constatate. Aceasta favorizează justețea lecturii mele energetice.

— Ei bine, am spus eu, să vedem dacă reușim să suprimăm această vibrație care s-a lipit de dumneavoastră și vă provoacă durerea în gît.

Deodată, disting un chip superb de aborigen australian, acoperit de acele pete albe de pictură sacră. Îi spun lui Charles că este vorba de imaginea unei vieți anterioare, înscrisă acolo, în corpul eteric. Acest lucru ar trebui să fie imposibil, deoarece corpul eteric conține exclusiv informații referitoare la viața prezentă, or aborigenul este evident acolo.

— Într-o altă viață ați fost aborigen, am afirmat eu.

Este pentru prima dată cînd, în timpul unei lecturi energetice, mă confrunt cu apariția unui aborigen. Să precizăm totuși că experiența se desfășoară în Tahiti și amprentele karmice din Pacificul de Sud sînt foarte diferite de cele din emisfera nordică.

— Într-adevăr, sînt fascinat de Australia, precizează Charles. Am trăit acolo cîțiva ani și, în ciuda rezervei lor față de albi, membrii unui clan australian m-au adoptat. Mi-au dat pînă și un nume aborigen.

Atunci îmi vine o idee: să mă folosesc de energia aborigenului pentru a o suprima pe cea care a produs fisura armonică. De îndată, imaginii aborigenului i se suprapune cea a unui șarpe curcubeu. Îi mărturisesc lui Charles că nu înțe-

leg ce se întîmplă iar el tresaltă. Șarpele acesta este un simbol primordial la aborigeni. Eram emoționați deoarece pătrundeam amîndoi în straturi de memorie uitate și totuși atît de prezente.

— Șarpele curcubeu, îmi explică Charles, este un simbol de regenerare extrem de puternic, căci el reprezintă ciclul continuu al nașterii și al morții.

Înțeleg de îndată cele trei niveluri ale visului aborigenilor și modul în care se articulează civilizația lor, acolo sus, în așa-numitul *bougari* sau *dreamtime*.

Noi, occidentalii, evoluăm în manieră lineară, în vreme ce ei evoluează direct pe linia verticalității. De aceea picturile lor sînt reprezentări văzute de sus. Un om așezat va avea o formă alungită, în genul unui bumerang, și nu va fi înfățișat în plan orizontal ca la noi.

Există, așadar, trei niveluri onirice pe care structura energetică a lui Charles mi-a permis să le înțeleg.

Primul, pe care îl vom denumi nivelul eteric, este foarte apropiat de realitate. Este zona în care inconștientul se poate regenera și elibera de emoțiile refulate vreme de mai multe luni sau chiar de ani.

Cel de-al doilea, nivelul astral, este mult mai profund. El produce întotdeauna vise în culori (lucru care, în cazul viselor ce țin de primul nivel, se întîmplă doar cîteodată).

Nivelul al treilea, cel cauzal, corespunde visului total. Aici sînt întîlnite miturile Genezei sau grota Strămoșilor imemoriali. „O, Părinți ai noștri pierduți în negura timpurilor, știu că sînteți vii întru eternitate. Povestiți-mi Istoria cea adevărată, cea la care nici noi, cei slabi, nici profetul, creator de religie, nu putem ajunge. Nu, mesajul vostru nu poate fi înțeles la acest nivel al existenței terestre."

Aborigenul pe care îl percep în corpul eteric al lui Charles servește drept legătură între toate elementele structurii acestuia, de sus în jos. Sîntem, așadar, cu toții purtători, nu numai ai biografiei noastre personale dar și ai istoriei noastre colective, cu marile cicluri planetare din care facem parte. Îl întreb deci pe Strămoșul care plutește în fața ochilor mei închiși dacă pot să folosesc energia Bătrînului Șarpe pen-

tru a suprima vibrația acelui *tiki* care s-a fixat în gîtul lui Charles. Încuviințarea lui se rezumă la o luminescență albăstrie. Încetul cu încetul, simt energia dizarmonică risipindu-se, lăsînd în urma ei doar un punct strălucitor, la vreo douăzeci de centimetri deasupra gîtului lui Charles.

— De la întoarcerea mea din Marchize, după terminarea fotoreportajului, am probleme cu prieteni vechi care se poartă cu mine într-un mod de neînțeles.

— E normal, vibrația care vi s-a înmagazinat în corpul subtil provoacă reacții inconștiente în anturajul dumneavoastră, mergînd pînă la a provoca respingerea fără nici un motiv.

Fiecare ființă umană posedă un cîmp energetic care i se întrepătrunde cu trupul. Acest cîmp stă nu numai la baza stării sale generale de sănătate, dar și a structurii sale psihologice. Cu alte cuvinte, corpul eteric cuprinde arborele psihologic al ființei umane. Misticii spun că universul lăuntric se manifestă în universul exterior.

Cît despre viziunea eterică, ea constă în posibilitatea de a percepe acest corp eteric prin simțuri care nu sînt de natură fizică. Gama sa de frecvență permite recepționarea unor elemente imperceptibile în starea normală de veghe, îndeosebi a unor imagini percepute direct de spirit, deci nu prin intermediul privirii — și nu mă refer aici la imaginație. Ființa percepe detalii precise referitoare la evenimente trăite sau la istoria unei persoane sau a familiei sale. De fapt, percepția energetică revelează o lume de energii interactive, de cîmpuri energetice aflate într-o permanentă mișcare în jurul fiecărei creaturi vii. În plus, aceste cîmpuri conțin „bile“ — acumulări — de memorie, care plutesc și integrează toate evenimentele existenței prezente și trecute. În consecință, această mantie vibratorie a unei persoane poate fi citită — experiența aduce, într-o oarecare măsură, cu vizionarea unui film în trei dimensiuni.

Structura energetică a ființei umane

Fiecare organ fizic are o dublură luminoasă, o dublură energetică. Astfel, inima, ficatul, plămînii, rinichii, organe-

le genitale, toate își au amprenta vibratorie în corpul eteric. Acest pandant energetic permite adeseori o mai bună evaluare a stării reale a organelor respective decît un scaner; în plus, el oferă posibilitatea unor „intervenții chirurgicale" asemănătoare celor efectuate de un chirurg. Acestea să fie oare bazele unei chirurgii microvibratorii a viitorului?

Am întîlnit cîndva un comandant de bord pe o navă de cursă lungă. Ne aflam împreună la niște prieteni comuni care mi-au expus problema lui. Suferea de zece ani de hepatită B și avea un nivel foarte ridicat al transaminazelor. Medicii îl țineau, în mod regulat, sub observație.

Am încercat o experiență, fără să știu foarte bine ce ar fi putut ieși. Diferența dintre dimensiunea fizică și cea eterică este, în special, o chestiune de frecvență. În consecință, de ce să nu încerc să „creez" un ficat eteric și să încerc să-l aplic peste cel fizic.

I-am cerut comandantului să se întindă și mi-am solicitat cealaltă conștiință să-i examineze ficatul. Acesta era lucios, umflat și tresărea în permanență. Am prelevat din el materie eterică și am început să „modelez" un ficat nou. Ochii mi se închideau și deschideau cu repeziciune. Acea mostră de ficat energetic se rula în mîna mea dreaptă și devenea din ce în ce mai densă. Cinci minute mai tîrziu, corpul meu eteric a început să se golească de energie. După un sfert de oră, simțeam deja forma energetică a ficatului în mîini, dar în afara zonei spațio-temporale comune, lipsit de greutate, masă sau gravitate.

Încet, milimetru cu milimetru, am început să grefez această formă pe organul bolnav al subiectului meu. În momentul în care ficatul luminos l-a atins pe cel fizic, acesta din urmă păru să se dezumfle. Am suspinat ușurat și am continuat să suprapun cele două organe. Reușise oare operația? Comandantul s-a ridicat și m-a întrebat ce-i făcusem. I-am explicat că încercasem să-i reconstruiesc un ficat. Era tot ce puteam face pentru el.

Trei săptămîni mai tîrziu, am primit vești de la el. O vizită de rutină, făcută la două săptămîni după experiența

noastră, a relevat faptul că nivelul transaminazelor revenise la normal. Hepatita B, care îl chinuise zece ani de zile, dispăruse complet.

Lecturile energetice și terapiile vibratorii oferă posibilități care depășesc orice închipuire, permițînd, în primul rînd, intervenția asupra structurii globale a unei ființe umane.

Cel care nu mai reușea să doarmă

Iată și cazul lui Paul, care nu mai putea să doarmă din 1987. Fără să existe un anumit motiv, nici traumatism, nici boală, nici vreo schimbare în plan profesional, acest sexagenar își pierduse treptat somnul în interval de două luni. Trecuseră mai bine de zece ani de cînd nu mai reușea să doarmă decît rareori, și atunci foarte puțin. Era asemeni unei baterii electrice supraîncărcate.

La prima palpare energetică, am perceput un corp eteric supradimensionat. Zona de densificare a acestui cîmp, care are în mod normal vreo cincisprezece centimetri, depășea treizeci de centimetri, ceea ce este foarte mult.

— Nu am mai văzut niciodată așa ceva, i-am spus eu lui Paul, iar el a izbucnit în rîs.

— Aud asta de zece ani. Am încercat totul, am consultat diverși doctori, neurologi, psihologi, am servit drept cobai într-un laborator specializat în studiul somnului, nimic nu m-a ajutat. Dosarul meu medical are o grosime de cel puțin cincizeci de centimetri ! Am fost pînă și la un magnetician și la un ghicitor care mi-au spus lucruri surprinzătoare, însă fără nici un rezultat. Tot nu reușesc să dorm.

Mi-am lăsat din nou cealaltă conștiință să dialogheze cu corpul lui eteric și am văzut apărînd niște planuri și scheme electrice. L-am întrebat :

— Lucrați în domeniul electricității ? Văd simbolul unui eclator de înaltă tensiune.

— Exact, iar acum treizeci de ani am înaintat chiar un brevet pentru un eclator de înaltă tensiune.

Confirmarea lui dîndu-mi încredere, mi-am croit în continuare drum printre particulele sale energetice de memorie.

— Lucrați cu cîmpuri magnetice?
— Nu în mod special, dar există întotdeauna cîmpuri magnetice în mediul meu profesional.
— Totuși, am insistat eu, nu lucrați cu cîmpuri magnetice pulsatile?
— Nici vorbă.
— Simt totuși în structura dumneavoastră energia cîmpurilor magnetice pulsatile..., ceva ce nu ar avea ce să caute acolo.
Mi-am urmat lectura și am văzut un bărbat făcîndu-și siesta sub un copac, într-un peisaj campestru. Ceva mai departe, o ambarcațiune era trasă la mal.
— Sînteți pescar? l-am întrebat.
— Da, mi-a răspuns el izbucnind în rîs, pescuitul este pasiunea mea.
Deodată, am văzut un fascicul luminos care străpungea cerul și era îndreptat spre bărbatul adormit. Lumina provenea de la o formă lenticulară care m-a făcut să mă gîndesc la o farfurie zburătoare. Cum să-i spun omului acela: „În timp ce vă făceați siesta, ați fost « citit » de un fascicul emis de către o navă extraterestră!“ ?
Am înaintat cu prudență.
— Vă amintiți să vă fi făcut cîndva, prin toamna lui 1987, siesta, după care să fi simțit o senzație ciudată?
— Nu, deloc.
— Nu v-ați simțit niciodată rău, amețit după o siestă?
— Nu, repetă el.
Nici o confirmare din acea direcție.
— Vă interesează fenomenul farfuriilor zburătoare?
— Da, exclamă el, subiectul mă pasionează.
M-am hotărît să-i spun ce văzusem.
— În timpul unei sieste, într-o zi de pescuit, ați fost prins într-un fascicul extraterestru. V-au citit ființa pînă la nivelul cel mai profund, pentru a descifra istoria genomului dumneavoastră.
Paul m-a privit ciudat și mi-a pus o întrebare foarte logică:

— Bun, şi cu ce mă ajută asta?

— Bună întrebare. Să vedem, de vreme ce sîntem în domeniul electronic, adică spaţial, voi crea o reţea de derivaţie în corpul dumneavoastră eteric. Nu mai puteţi dormi, deoarece sînteţi supraalimentat de acest cîmp de energie aflat aici în remanenţă totală.

Am închis ochii şi am construit, în plan eteric, un mic aparat, asemănător cu un motor, care ar fi urmat să absoarbă o parte din energia colosală care îl împiedica de atîta timp pe acel om să doarmă. În cursul lunilor următoare, Paul şi-a regăsit somnul, dar ameliorarea a fost de scurtă durată.

Prietenul meu Marc Côté, terapeut din Montreal, a avut atunci ideea de a-l orienta pe pacientul meu spre un mod în care să-şi cheltuiască excesul de energie. În fond, de ce să nu fie aceasta folosită într-un anumit fel? Paul a început prin a încerca să-şi ajute soţia, care suferea de migrene de douăzeci şi cinci de ani. Energoterapia lui s-a dovedit eficientă şi migrena a dispărut complet.

Paul continuă să nu doarmă cu adevărat nici în ziua de azi, însă potenţialul lui de vindecare este absolut fabulos. I-a fost probabil transmis ceva dintr-o altă lume. Să fie vorba de hazard?

Pifao

Jean-François este ganez. El suferă de douăzeci de ani de dureri abdominale, uneori aproape insuportabile. A trecut prin două operaţii, însă durerile sînt la fel de vii. I s-a vorbit de spasme intestinale, de contracţii abdominale, dar nimic nu i-a fost de folos. Mai mult, el trezeşte în anturajul lui sentimente de agresivitate inexplicabile, în vreme ce atitudinea lui este perfect normală.

În timpul şedinţei de lectură a abdomenului său eteric, văd un cocoş.

— Ce caută aici animalul acesta? l-am întrebat eu. Aţi trăit înconjurat de cocoşi?

El se uită la mine, încruntîndu-și sprîncenele. Cred că se întreba dacă nu cumva își pierdea timpul cu mine.

— Desigur, știți doar, în toate satele africane cocoșii și găinile se plimbă în libertate, ca și alte animale, de altfel, așa cum se întîmplă și aici, a adăugat el malițios.

N-am spus nimic, concentrîndu-mă asupra acelei emanații energetice. Cocoșul acesta avea un sens, dar care ? Apoi am văzut niște girafe.

— Există girafe acolo unde v-ați născut ?

— Nu, dar există în Nigeria.

— Girafele și respectiv Nigeria, au cele două vreo semnificație deosebită pentru dumneavoastră ?

— Da, mi-a răspuns Jean-François, am fost în Nigeria pe cînd eram în armată iar problemele mele au început puțin după aceea.

Am resimțit o vibrație ciudată care nu avea ce să caute acolo.

— Cineva a încercat să vă facă rău, am zis eu cu prudență.

— Nu mă miră, a admis el.

Dimensiunea lui eterică mi-a furnizat o nouă informație. Eram în priză directă cu inconștientul lui și descopeream lucruri pe care ființa umană tinde să le uite pe măsură ce trec anii.

— Ce vi s-a întîmplat pe cînd aveați vreo șapte ani ?

— Pe cînd aveam șapte ani, tata mi-a spus că fusese la un bătrîn care se pricepea la vrăji, deoarece cineva abătuse răul asupra mea și a familiei mele.

— În tahitiană, s-ar spune că ați fost descîntați.

În 1975, omul acesta fusese efectiv victima unei vrăji, a unui descîntec; de acolo proveneau durerile abdominale care îl torturau de atunci. Asupra lui fusese aruncat un blestem — un *pifao*, ca să folosim vechiul termen tahitian simbolizat de cocoș. Nu-mi rămînea decît să elimin vibrațiile răspîndite de acesta, pentru ca durerile pacientului meu să dispară și, o dată cu ele, și reacțiile ostile ale celor din jurul lui.

Terapiile vibratorii: tehnici energetice ale mileniului trei

De la apariția cărții *Guérison spirituelle et immortalité*, în 1992, s-au făcut pași importanți în înțelegerea, citirea, decodarea și deprogramarea cîmpurilor energetice de care este înconjurată ființa umană.

Am observat deja, cu ocazia experiențelor de expansiune provocată a conștiinței, că natura noastră veritabilă și atemporală este despărțită de condiția noastră de moment doar printr-un văl fragil. Observarea cîmpurilor energetice ale corpului de lumină permite regăsirea unui limbaj străvechi, care este un mijloc de comunicare mult mai bun decît limba noastră vorbită, deoarece el reprezintă o limbă universală, cea a luminii.

Am constatat că transferurile de informație dintre un strat de energie și celălalt se prezintă precum o transmisie de coduri, care sînt tot atîtea unități holografice vii, mai precise și totodată mai cuprinzătoare decît limbajul nostru verbal curent.

Potrivit vechilor tradiții, ființa umană este un compus global ce reunește un agregat energetic format din șapte corpuri sau din șapte straturi energetice, care vibrează pe niveluri diferite de frecvență. Aceste corpuri coabitează în același spațiu, or, un principiu recunoscut în fizică admite că frecvențele diferite coexistă în același spațiu, fără a se distruge reciproc.

Corpul eteric și inconștientul

Corpul eteric este o veritabilă platformă holografică suprapusă corpului fizic. El vibrează pe o frecvență apropiată de cea a materiei și se mulează pe corpul fizic, îmbrăcîndu-l într-un strat exterior de o grosime cuprinsă între cincizeci și șaizeci de centimetri. La o distanță de aproximativ cincisprezece centimetri în interiorul acestui strat se află ceea ce eu am numit zona de densificare energetică. Aceasta este

zona în care putem să palpăm corpul eteric, să-l „citim" și să facem un bilanț energetic. Ochii noștri spirituali efectuează o lectură globală, plecînd din indiferent ce punct al hologramei eterice — proprietate specifică unei holograme, fiecare punct al acesteia cuprinzînd totalitatea punctelor componente.

Această zonă de densificare răspunde unui anumit număr de parametri care permit întocmirea unui bilanț al stării de sănătate, atît din punct de vedere fizic, cît și din punct de vedere psihic.

Primul parametru, care este probabil cel mai important, e grosimea stratului. Aceasta trebuie să fie de aproximativ cincisprezece centimetri. Totuși în cazul bolilor, al problemelor psihice, chiar și al celor emoționale, ea se micșorează treptat. La unele persoane atinse de boli grave sau aflate pe patul de moarte, am observat zone de densificare de cel mult doi sau trei centimetri.

Tehnicile energetice permit refacerea grosimii unui strat eteric bolnav și constau în redinamizarea acestuia plecînd din șase puncte situate în fruntea pacientului. Persoana în cauză se bucură astfel, pentru cîteva zile, de o ameliorare a stării de sănătate.

Cei care lucrează cu puterile naturii, de exemplu șamanii, au structuri eterice foarte ample, care ating uneori douăzeci și cinci de centimetri și dovedesc o forță și o vitalitate deosebite.

Subțierea acestui cîmp de energie se poate datora unor factori emoționali sau unor curenți energetici inconștienți care încetinesc fluxul de energie, acel *prana*, prin canalele din care este alcătuit cîmpul.

Al doilea parametru este densitatea corpului eteric. Importanța sa a fost descoperită în 1995. Emisesem ideea potrivit căreia corpul eteric este comparabil cu stratul de ozon din jurul Terrei. Acesta filtrează razele ultraviolete provenind din spațiu, protejîndu-ne astfel de radiații nocive. El are însă un rol și mai important.

Terra este bombardată în permanență de meteoriți, care se dezintegrează însă, fiind arși de atmosfera planetei. De-

sigur, unii dintre ei cad pe Terra, dar numai într-o cantitate infimă, dacă avem în vedere numărul total.

Este un aspect valabil și pentru corpul eteric, care filtrează codajele, sau „chisturile memoriale", susceptibile să genereze tulburări emoționale, chiar fiziologice, în corpul fizic. Dacă stratul eteric este dens, acestea sînt arse asemeni meteoriților și nu mai afectează dimensiunea fizică. Este motivul pentru care unii oameni au tot timpul probleme de sănătate, în vreme ce alții, niciodată. Corpul eteric al acestora din urmă este dens și își îndeplinește bine rolul de barieră protectoare în fața acestor tulburări energetice care se insinuează puțin cîte puțin în corpul fizic.

Al treilea parametru privește alinierea și poziționarea. Între 1985 și 1993, am observat decalaje energetice uneori importante la subiecții noștri[1]. Am repoziționat și reancorat în mod sistematic corpuri eterice perturbate ca urmare a unor traumatisme fizice sau afective, a unei anestezii generale sau chiar a unui defect de construcție în momentul încarnării. Am observat că aceste intervenții deveneau inutile din momentul în care densitatea corpului eteric era suficient de mare. Acesta se mula corespunzător în jurul corpului fizic și își îndeplinea perfect rolul.

În schimb, existența unor decalaje energetice provoca uneori diverse manifestări precum stări de amețeală sau greață, tulburări de percepție, accese de angoasă și chiar dezordini grave ca halucinațiile vizuale și auditive.

Reacția palpatorie

Cînd zona de densificare este palpată, corpul eteric trebuie să reacționeze cu suplețe, asemeni unei pisici care este mîngîiată și își arcuiește spatele. Reacția palpatorie denotă, în majoritatea cazurilor, o tendință psihologică. Persoanele închise în ele însele, cu o viziune rigidă asupra existenței, au o reacție palpatorie aproape inexistentă. Cele care au

---

[1] Cf. Patrick Drouot, *Guérison spirituelle et immortalité*, *op. cit.*

o reacție amplă demonstrează o bună adaptabilitate la condițiile generale ale existenței.

Textura

La atingere, textura corpului eteric trebuie să fie suplă și netedă. Această caracteristică este perceptibilă grație extensiei energetice a simțului nostru tactil. La atingere, straturile eterice pot fi mai mult sau mai puțin aspre, suple, mătăsoase etc. Aceste particularități sînt și expresia unor aspecte privitoare la structura psihologică a individului. Un strat eteric aspru corespunde, în general, unei persoane cu caracter mai puțin agreabil. Unul neted, mătăsos corespunde unei persoane deschise.

Mișcarea eterică primară

Osteopații admit existența unei mișcări respiratorii primare la nivel cranian, datorate circulației lichidului cefalo-rahidian care îi permite craniului să respire. Variațiile infime ale acestei mișcări, pe care osteopații o detectează cu vîrfurile degetelor, le permit acestora să stabilească un diagnostic. Corpul eteric este animat de o mișcare respiratorie similară, numită uneori mișcare eterică primară.

Corpul eteric nu este o structură fixă și rigidă. Dimpotrivă, el este animat de mișcări ondulatorii. Această respirație exprimă, la rîndul ei, modul în care o persoană este dirijată de cîmpurile semantice atemporale ale inconștientului ei.

Parametrilor deja menționați le putem adăuga încă unul: luminozitatea. Corpul eteric trebuie să fie strălucitor iar luminozitatea lui să fie distribuită în mod egal pe suprafața întregului cîmp. În anumite cazuri, aceasta este inegală și anumite zone apar mai întunecate, ceea ce denotă o „dereglare eterică" susceptibilă să provoace în timp o problemă psihică, dacă nu cumva a făcut-o deja.

De fapt, am remarcat faptul că toate fenomenele care se manifestă la nivel psihic apar mai întîi în plan eteric. Am

ajuns la această certitudine după cîteva sute de experiențe. Știm că informațiile care provin de pe „celălalt versant al realității" tranzitează straturi de energie din ce în ce mai dense pentru a trece dintr-un univers într-altul, de la platforma eterică holografică la corpul densificat. În cazul unor tulburări psihice, acestor amintiri sau chisturi memoriale le va trebui un interval de cîteva luni pînă la un an și jumătate ca să „coboare". Cunoaștem de acum modul în care ele se activează și trec de pe un versant pe celălalt.

Arheologia psihică

Dar cea mai importantă descoperire este, probabil, înțelegerea legăturii dintre corpul eteric și inconștient.

Psihicul ființei umane este, într-un anumit sens, alcătuit din mai multe straturi arheologice — motiv pentru care vorbim uneori de arheologia psihică. Activitatea emisferei stîngi a creierului este legată de conștiința obișnuită, de memorie și de experiențele trăite. În general, amintirile celor mai mulți dintre noi nu merg mai departe de vîrsta de opt ani, cele legate de perioada anterioară acestei vîrste fiind foarte vagi. Acestea din urmă nu sînt amintiri personale, ci lucruri aflate de la părinți și de la alte persoane apropiate.

Există, așadar, o zonă a memoriei și una a uitării. Zona memoriei este conștiința obișnuită, legată de lobul cerebral stîng, cel rațional și analitic. Cît despre lobul cerebral drept, activitatea lui se leagă de inconștient. Cînd activitatea noastră mentală basculează spre emisfera dreaptă, accedem la acel imens rezervor de informații care este inconștientul. În aceasta constă avantajul stărilor de expansiune a conștiinței, calea regală spre profunzimile nebănuite ale sufletului omenesc.

Experiențele noastre ne-au permis să constatăm faptul că între corpul eteric și inconștient există o legătură, cu alte cuvinte, amintirile de suprafață, proprii conștiinței ordinare, se situează în corpul eteric, la cîțiva centimetri de corpul fizic. Aceasta înseamnă că putem găsi aici memoria evenimentelor petrecute în anii din urmă: boli, intervenții chi-

rurgicale, schimbări neașteptate, călătorii, întîmplări deosebite — pe scurt, tot ce ține de textura vieților noastre.

În schimb, pe măsură ce pătrundem în profunzimea stratului eteric, coborîm tot mai adînc în inconștient. Este posibil să distingem, în acest strat subtil, granița dintre zona memoriei și cea a uitării. Așadar, efectuînd o lectură a corpului eteric, vom face, de fapt, o lectură a inconștientului. Un sfert de oră va fi deci suficient pentru a interpreta structura psihologică profundă a unui individ.

În ianuarie 1997, am explicat acest mod de lucru în cadrul unui grup de pregătire. Pentru a-mi ilustra afirmațiile, am efectuat o demonstrație pe unul dintre participanți. La sfîrșitul ședinței, un psihanalist a venit la mine și mi-a spus:

— În douăzeci de minute, ați realizat echivalentul mai multor luni de analiză.

Atunci am înțeles valoarea acestui tip de activitate. Nu am avut nici o clipă sentimentul că ceea ce fac se poate numi clarviziune. Este vorba realmente de o evoluție pe un alt palier de înțelegere, care ia în calcul funcționarea mai amplă a ființei umane. Un creier holografic descifrează o hologramă: corpul eteric. Acesta reprezintă, la drept vorbind, un „aparat" special al ființei umane. Este suficient să fie identificat, pentru a permite apoi decodarea unui cîmp de energie, pe care ochii noștri nu îl pot vedea și care continuă să fie ignorat de tehnologia modernă.

Să precizăm totuși că lucrurile sînt pe cale să se schimbe. Astfel, în 1990, cu ocazia congresului științific de la Council Grove, în Kansas, l-am reîntîlnit pe profesorul Tiller, despre care am vorbit în *Guérison spirituelle et immortalité*. Acesta continua să conducă departamentul de inginerie al universității. El avusese inițiativa ca, împreună cu foști studenți care își pregăteau tezele de doctorat, să construiască un aparat capabil să obiectiveze corpul eteric. Profesorul Tiller explica acest cîmp de energie în raport de termodinamica sistemelor de non-echilibru. Este o adevărată încîntare să îl asculți, deoarece vorbește atît ca om de știință de mare calibru, cît și ca mistic, trecînd de la dipoli la corpul eteric și la cel astral fără cea mai mică ezitare.

Să ne oprim acum la zona uitării pe care am menționat-o mai devreme. Ea fluctuează în funcție de structura psihologică a persoanei. Recent, am întîlnit un bărbat care nu avea nici o amintire anterioară vîrstei de doisprezece ani. Or, se știe aproape sigur că el a fost victima unui incest sau a unor violențe fizice. Structura psihică țese o învelitoare de protecție, o mantie a uitării.

Într-un astfel de caz, este necesar să pătrunzi doar foarte ușor în cîmpul de energie, pentru a începe să-l descifrezi. Observatorul va ajunge astfel să descrie un obiect, o încăpere, un pat... Am observat adeseori că, în acel moment, amintirile care se găsesc la niveluri relativ ridicate ale corpului eteric, adică în straturile profunde ale inconștientului, păreau să se electrizeze și, trecînd dintr-un strat de energie într-altul, urcau pe nesimțite înspre conștiința obișnuită. De aceea, nu rareori se întîmplă să auzi un subiect exclamînd:

— A, da, acum îmi amintesc! Uitasem complet acest episod.

Desigur, nu se pune problema emiterii unor opinii false bazate pe interpretări pripite. Un astfel de demers necesită o rectitudine absolută. Pentru a reduce riscul comiterii unor erori, mă străduiesc tot timpul să obțin mai multe confirmări. În acest scop, mă bazez pe experiențele trăite de persoana în cauză, pentru a stabili dacă există vreo legătură între informația necunoscută și aceste experiențe.

Atunci cînd percep o imagine care revine în mod repetat timp de treizeci de secunde pînă la un minut, încep să întrevăd posibilitatea ca ea să corespundă unei realități. Creierul meu lucrează atunci într-un regim supramultiplicat. Funcționez simultan în două planuri — la nivelul lui aici și acum și, totodată, la nivelul celeilalte dimensiuni.

Atunci cînd îmi apar anumite imagini, îmi întreb subiectul, înainte de a i le descrie, dacă un atare peisaj sau o atare situație îi amintesc de ceva anume. Dacă răspunsul este negativ, stochez informația respectivă într-un colț al memoriei mele și îmi continui lectura. Se întîmplă ca anumite informații succesive să nu aibă nici cap, nici coadă. Nu le refuz,

ci le aranjez asemeni pieselor dintr-un puzzle, înainte de a încerca să le asamblez.

Este important să nu te precipiți și să faci tot timpul verificări multiple. O simplă senzație, precum senzația de frig intens, sau o imagine vagă, precum o floare, nu prezintă niciodată elemente suficiente.

Pentru a emite o anumită opinie, trebuie să dispui de opt, zece, cincisprezece informații care se completează și se confirmă reciproc. Trebuie să vezi cum jocul de puzzle se reconstituie. În general, o astfel de lectură durează între cinci și zece minute, ceea ce este extrem de rapid.

În 1988 și 1989, acceptasem rolul de cobai pentru laboratorul Institutului Monroe din Virginia. Mă simțeam încrezător în acel mediu. Nu aveam impresia că sînt cîntărit de oameni increduli, cinici, lipsiți de deschidere spirituală ci, dimpotrivă, de oameni de știință obiectivi și dornici să înțeleagă modul de funcționare al creierului în contextul unor stări de conștiință particulare. Aceasta este ocazia cu care am descoperit faptul că putem să mărim în mod deliberat frecvența creierului nostru. În loc să funcționeze între douăzeci și douăzeci și cinci de hertzi — nivelul conștiinței obișnuite —, semnalele electrice pot ajunge pînă la cincizeci, chiar șaizeci de hertzi.

Am un respect profund și sincer pentru acest înalt potențial spiritual al ființei umane.

Corpul eteric înglobează întreaga experiență a vieții noastre prezente. Regăsim aici mediul familial și profesional, evenimentele din adolescență și copilărie și chiar impactul vieții intrauterine. Și toate aceste elemente pot face obiectul unei lecturi. Se întîmplă uneori ca aceasta să fie imprecisă și să am anumite îndoieli, situație în care nu formulez nici o opinie. În schimb, dacă imaginea care se conturează este precisă, dacă diversele elemente se îmbină în manieră logică, informațiile care trec astfel în nivelul conștient al ființei îi vor fi de foarte mare ajutor în drumul ei. Să fim bine înțeleși, nu sînt nici terapeut, nici tămăduitor; mă străduiesc doar să înțeleg structura globală a omului ca specie. Or, viziunea care

decurge de aici deschide perspective de-a dreptul fenomenale. Sînt convins că intervențiile pe corpul energetic constituie unul din aspectele fundamentale ale orientărilor terapeutice și spirituale din următorul mileniu.

Teoretic, nu găsim nici o urmă a vieților anterioare în corpul eteric. Acestea sînt de domeniul astralului.

Corpul astral

Corpul astral este cel de-al doilea cîmp de energie. Acesta este compus din particule tahionice, ca și corpul eteric, dar vibrează cu o frecvență și mai ridicată.

Corpul astral are o grosime de aproximativ patruzeci de centimetri și, în consecință, se întrepătrunde cu cel eteric. Există o zonă de coexistență nedistructivă a celor două. Am văzut că acest principiu este recunoscut în fizică, unde două energii de frecvențe diferite pot coabita în același spațiu, fără să se distrugă reciproc.

Corpul astral este, potrivit tradiției, vehiculul emoțiilor și al dorințelor. Aici sînt înregistrate viețile anterioare. Lectura lor dezvăluie istoria biografică, precum și pe cea karmică a persoanei respective. Imagini medievale se suprapun cîteodată unor scene napoleoniene, chiar egiptene sau uneori mai vechi. Pe acest palier al astralului, timpul nu există și totul este posibil și la îndemînă.

Se întîmplă totuși ca anumite amintiri numite karmice să se activeze și să „coboare" în corpul eteric. Așadar, atunci cînd, în timpul unei lecturi a corpului eteric, vedem apărînd o imagine dintr-o viață anterioară, știm că ne aflăm în fața unei probleme de natură karmică. Vom vorbi atunci de traumatisme karmice sau de chisturi memoriale.

Un traumatism este amintirea unui eveniment pe care s-a grefat o emoție — spaimă, angoasă, furie, durere, temeri etc. El este reprezentat de un punct memorial înconjurat de un nor emoțional. Combinîndu-se, cele două provoacă traumatismul. Prin pătrunderea în lumea energetică, este posibilă deprogramarea acelui nor și, drept urmare, dezactiva-

rea — neutralizarea — acelei amintiri. Astfel, o persoană care într-o viață anterioară a fost spînzurată păstrează amintirea acelui episod la nivelul cefei sale eterice și suferă în mod repetat de dureri cervicale. De îndată ce acea secvență a memoriei sale a fost deprogramată, durerile vor dispărea. Experiența a demonstrat-o adeseori.

În 1996, întîlnirea cu o femeie din Roma, de profesie biolog, mi-a permis să înțeleg importanța zonei de densificare. Cu toate că această femeie de treizeci și cinci de ani era foarte energică, viața ei fusese un lung șir de boli și de operații. Dacă îmi amintesc bine, ea trebuie să fi petrecut prin spitale trei ani din viață. Corpul ei fizic era literalmente un cîmp de bătălie chirurgicală.

Am întocmit un bilanț energetic ca să pot înțelege acea stare de fapt. Corpul eteric prezenta perturbații energetice extrem de mari. Am palpat zona de densificare și am constatat o năruire a corpului astral în cel eteric. Totuși acesta din urmă avea o densitate solidă. În fapt, amintirile din viețile anterioare pătrunseseră în zona eterică, unde introduseseră episoade de război, masacre și diferite îndeletniciri. Or, corpul eteric corespunde inconștientului și, prin urmare, inconștientul acelei persoane conținea încărcături karmice foarte puternice, care îi influențau existența — fapt susținut dintotdeauna de către mistici. Inconștientul, adică universul din interior, proiectează serii de evenimente spre lumea din afară și le cristalizează. Subiectul meu își fabrica literalmente existența plecînd de la încărcăturile karmice stocate în propriul inconștient.

Putea fi oare relevată acea zonă ? M-am străduit să fac acest lucru, încercînd să refac echilibrul — deci și granița — dintre cele două cîmpuri. De atunci, tînăra femeie pare să fi dobîndit o energie nouă, o mai mare disponibilitate și un entuziasm deosebit.

Cele trei corpuri — fizic, eteric și astral — ar putea fi numite corpurile încarnării. Ele sînt cele care generează condițiile existenței noastre. Sîntem însă tributari unor forțe inconștiente pe care nu le putem controla ? M-am gîndit adeseori

că măsura în care ne putem controla destinul este cu atît mai mare, cu cît gradul de deschidere al conștiinței este mai important. Am putea compara situația omului, în general, cu cea a unui individ aflat într-o barcă. Dacă acesta dispune de vîsle, se va putea deplasa în orice direcție, dacă desigur curentul nu este prea puternic. Însă dacă nu va ști să folosească corect vîslele sau dacă pur și simplu nu le are, el nu va fi capabil să-și controleze ambarcațiunea iar curenții îl vor purta după bunul lor plac.

Cîmpurile superioare corespund corpului mental și corpului cauzal. Acestea trec dincolo de istoria biografică și chiar de cea karmică a individului. Nu mai există nici viață prezentă, nici anterioară. Corpul cauzal reprezintă cîmpul de conștiință superioară unde s-ar situa *bougari*, acel *dreamtime* al aborigenilor. Preocuparea lui este crearea și transmiterea gîndirii ideale. El se află în raport cu esența lucrurilor și cu resorturile cauzale reale ascunse în spatele aparențelor. Corpul cauzal corespunde unei lumi pe care am putea-o numi a realității cauzelor esențiale.

La acest nivel, percepțiile mele se opresc aproape în totalitate; rareori efectuez o lectură cauzală. Este o experiență foarte obositoare dar, ah, cît de puternică! Limbajul nu mai este de tip analitic comprehensibil pentru emisfera cerebrală stîngă, ci devine metaforic. La acest nivel, sau la acest grad de frecvență, pătrundem în istoria lumii și înțelegem la ce curent de gîndire planetară este conectat un individ. Este planul în care sînt întîlnite marile arhetipuri ale omenirii: Isus, Buda, Isis, Osiris, Quetzalcoatl, Ta'aroa, Odin...

Anumite persoane sînt conectate la curente de gîndire din insula Paștelui, la vechile civilizații andine, la miturile grecești, egiptene sau hinduse, la zeii Nordului, la miturile celtice etc.

Sophie și bătălia zeilor

În cursul unui recent ciclu de formare, am întîlnit-o pe Sophie. În ciuda unui nivel semnificativ de dezvoltare în plan

personal și spiritual, ea nu reușea să vadă corpul eteric. Numeroși participanți la seminariile mele sînt deseori surprinși să constate, după două sau trei zile, că obțin capacități de percepție remarcabile. Nu și Sophie! În loc să optez pentru o lectură eterică sau astrală, i-am propus să încercăm o lectură cauzală. Iată care au fost rezultatele.

Încep, ca de obicei, prin efectuarea unui bilanț eteric; cîmpul Sophiei avea o densitate și o grosime normale. El prezenta mici striații la nivelul genunchiului stîng și al ochiului. Cel de-al treilea ochi, centru al percepției energetice, emitea o pulsație lentă, scoțînd un zumzet grav, ca și cea de-a doua chakră.

La nivel astral, totul este în negativ, ca pe o peliculă fotografică. Se ne aflăm oare în prezența unui mecanism inversat? Remarc alte cîteva imagini curioase: un bărbat pe o Harley Davidson iar în spatele lui, fără să se vadă prea bine, o persoană absorbită parcă într-un tub, după care apare un semn, o ideogramă japoneză. Recunosc semnul. Este *Sepuku*, sinuciderea rituală practicată în *bushido*, calea samurailor. O întreb pe Sophie:

— Cunoașteți ideogramele japoneze?

— Cîtuși de puțin.

Înaintez în zona astrală, urcîndu-mi percepția la un grad mai ridicat de frecvență. Se ivesc noi anacronisme: pneuri de avion, un stup, niște albine, cripte egiptene, plăci funerare medievale, statui ale unor zei morți — cîtă confuzie vibratorie! —, pui care ciugulesc, o lutră cu două capete care mănîncă un pește, o pasăre-liră cu penaj multicolor, păuni, fazani, o junglă tropicală, scene de război, un sat în flăcări, o junglă tropicală, peste tot numai morți, un cavaler negru pe o străduță, căutînd ceva. Cavalerul negru mă duce cu gîndul la Prințul Negru din Anglia epocii cruciadelor. Două lăncii încrucișate pe un blazon... două lame de spadă întrepătrunse. Simbolul fabricanților de vitralii din Evul Mediu... Iată, cavalerul negru apare într-un vitraliu.

Nu reușesc să mă insinuez în nivelul cauzal. Simt că înaintarea mea este împiedicată. Mă aflu în fața unei entități

închise în straturi energetice care nu comunică între ele. Semnalele sînt întrerupte, iar vibrațiile disonante.

Noi, oamenii, ne mișcăm într-un cîmp energetic atemporal, avînd la dispoziție un ansamblu de echipamente, de tipul costumelor de scafandru, pentru a explora diferitele niveluri ale realității. Pentru a coborî pe fundul mărilor sau pentru a ajunge pe lună, trebuie să îmbrăcăm un astfel de costum ermetic. Tot astfel, pentru a explora universul fizic, sîntem dotați cu un alt tip de „echipament“: corpul fizic. În principiu, diferitele corpuri energetice interacționează, însă în cazul Sophiei comunicarea era întreruptă.

Astralul superior nu emite nici o vibrație. Energia din această zonă pare congelată. Totul este imobil, lipsit de cea mai mică respirație energetică. Deodată, îmi dau seama că acolo se află o conștiință condamnată la uitare. Ce fel de uitare? — întreb eu. De sine? Nu înregistrez nici o reacție. Întreb atunci corpul cauzal dacă pot să urc la nivelul lui. Formulez mental o nouă întrebare, sub formă luminoasă: cărui curent planetar îi aparține ființa aceasta, la ce anume este ea conectată? În acea zonă a astralului superior, văd o cochilie luminoasă și în ea, un licorn, o broască țestoasă — animalul sacru —, un humanoid. Sînt aproape sigur că, în mai multe vieți anterioare, Sophie a fost amnezică.

Fără să deschidă ochii, ea îmi mărturisește că se simte uneori ca anesteziată. Atunci cînd încearcă să se gîndească la anumite lucruri sau să aibă anumite percepții, spiritul ei se gripează. Unde se află oare răspunsul la întrebările mele: la nivel cauzal, astral sau eteric?

Se apropie un obiect. O sferă care seamănă cu Jupiter. O luptă mitică îi opune pe Seth și Horus..., Egiptul! Mitul îngerilor decăzuți. Văd haosul și reușesc, în cele din urmă, să acced la nivel cauzal. De la începutul experienței s-a scurs o jumătate de oră, ceea ce este nefiresc de mult.

La începutul incursiunii mele în cauzal, totul este confuz. Simt că acest nivel de conștiință a fost aruncat în uitare — într-o stare de congelare a vibrațiilor, să spunem, în lipsă de alți termeni. Mă aflu pe un teritoriu necunoscut, în

mijlocul unei bătălii a zeilor. Dacă aș judeca lucrurile la prima vedere, aș spune că ne aflăm în prezența unui blestem proferat de entități eterice și astrale ale unei încarnări anterioare. După mine, este vorba însă de cu totul altceva: de o viziune cauzală din *Mahābhārata*, faimoasa bătălie în care s-au înfruntat zeii din mitologia hindusă. Însă mitologica *Mahābhārata* nu este decît o copie palidă a ceea ce se petrece sub ochii mei. Văd arme vibratorii ce utilizează antigravitația pentru a arunca entitatea energetică într-o stare de congelare vibratorie și în uitare.

Există oare o interdicție care să mă împiedice să avansez pentru a ajunge pînă la origini? Simt cum urc în spirală într-un univers sumbru. Aici sînt descărcări de înaltă tensiune, un strat energetic încărcat de electricitate neagră, furtuni magnetice. Mi se arată o bulă care are simultan dimensiuni diferite. Mă aflu într-un spațiu riemannian, un spațiu mai mare în interior decît în exterior. Înăuntru se găsesc niște obiecte de formă conică. Vibrațiile țin prizonieră o parte a ființei, în mijlocul unei furtuni magnetice.

— O parte a dumneavoastră, îi spun eu Sophiei, este reținută într-o închisoare fără timp și fără dimensiuni. Ați fost, se pare, condamnată la uitare. Să uitați ce anume? De ce? Am nevoie să transcodez aceste informații în termeni eterici, căci nu mai înțeleg nimic.

De fapt, transcodarea se face mai întîi dinspre cauzal spre astral, apoi dinspre cauzal spre eteric. După aceea, interpretarea devine mai simplă.

— Este ca și cum niște civilizații viitoare ar fi inventat un fel de temnițe vibratorii, am continuat eu. O parte a conștiinței dumneavoastră ar fi întemnițată în acea zonă. Să o lăsăm oare acolo sau să deschidem cutia Pandorei? Și, dacă o deschidem, ce se va întîmpla oare?

Cauzalul îmi răspunde, arătîndu-mi stropi de foc de forma unor lacrimi.

La acest nivel cauzal, se desfășoară o confruntare, ceva asemănător unei lupte între forțele solare și cele lunare, în negativ. La nivel fizic, am vorbi despre lupta dintre buni și răi, aici este însă cu totul altceva.

— Bătălia nu s-a sfîrșit încă. Acea parte a ființei care vă este întemnițată e folosită, de fapt, ca monedă de schimb. Războiul a început într-o epocă străveche, pe vremea zeilor, înainte ca omenirea să fie creată. Ce e de făcut? Să dezamorsăm bomba uitării? Este inofensiv din punct de vedere spiritual, psihic sau psihologic?

Ajutorul va veni de jos și se va ridica asemeni *Antakaranei*, un pod vibratoriu între conștiința încarnată și cea a sufletului. Crearea acestui pod poate rupe zăvoarele de jos în sus.

De fapt, viziunea mea nu ține nici de trecut, nici de viitor, ci de prezent. Pentru a ajunge la ea, trebuie să-mi continui lectura. Este actualizarea unui joc de șah cauzal. Ființa închisă acolo este ca un gambit al stelelor, un sacrificiu prin care se cîștigă timp[1].

Văd simbolul broaștei țestoase — în Polinezia, aceasta este un animal sacru care nu se rătăcește niciodată, căci revine de fiecare dată în propria-i casă.

Astfel s-a desfășurat această lectură cauzală.

Este desigur dificil să redau aici forța unor astfel de lecturi. Ele sînt extrem de rare iar limbajul folosit în descrierea lor este uneori incomprehensibil. Dar ce potențial ascunde acest domeniu!

Corpurile de energie oferă multe alte posibilități. Ele permit îndeosebi obținerea unor informații despre o persoană apropiată care nu este de față. Putem efectua o lectură foarte precisă a acestei informații hologramice. În Brazilia, am întreprins, împreună cu Liliane, o astfel de lectură pentru două mame care pierduseră una, un copil de unsprezece ani, cealaltă, unul de trei ani și jumătate. Am reușit să descriem cu precizie circumstanțele accidentului în care pieriseră cei doi. A fost o experiență deosebit de emoționantă, deoarece simțeam prezența micilor dispăruți în structura energetică a mamelor lor.

---

[1] La jocul de șah, gambitul este o mișcare înșelătoare constînd în sacrificarea unei piese pentru a cîștiga partida.

Prin urmare, la nivelul corpului cauzal, putem avea acces la memoria colectivă, memoria omenirii. Este nivelul lumii şamanice superioare. De acum, legătura dintre şaman, fizician şi mistic a devenit posibilă. Este un joc care se desfăşoară într-o structură pluridimensională, într-un timp situat în afara timpului, într-un spaţiu care există pretutindeni şi nicăieri.

În urmă cu doi ani, mă întrebam dacă este posibil să acţionez asupra ADN-ului şi a genomului uman. Este posibil transferul de informaţii luminoase la nivelul genomului? Am avut imediat senzaţia că mă pîndeşte un pericol, că nu trebuie să mă aventurez atît de departe. Am riscat totuşi, făcînd două intervenţii în scopul eliminării unor chisturi renale de dimensiuni semnificative. În ambele cazuri, subiecţii mi-au confirmat că acestea au dispărut cu desăvîrşire. Pentru mine, faptul rămîne de neînţeles, dar, într-o bună zi, poate că nişte organizaţii puternice vor prelua iniţiativa şi vor explora această cale atît de promiţătoare.

În 1992, în timpul unui congres care a avut loc la Decatur, în Georgia, l-am întîlnit pe Ed Thames, preşedinte al Psytech, o societate americană foarte ciudată. Ea este alcătuită din şase oameni, toţi provenind din diverse comandouri speciale ale armatei — patru dintre ei fiind, de altfel, încă în activitate. Doar Ed Thames şi adjunctul lui s-au retras.

Vreau să închei această carte cu o întîmplare care unora li se va părea incredibilă şi pe care am ezitat îndelung să o reproduc, dar cum însuşi Ed Thames a povestit-o în public, o voi evoca şi eu pentru semnificaţia sa specială.

Cei şase membri ai grupului au fost formaţi de către Ingo Swann, cel mai cunoscut *remote viewer*[1] din lume. Omul acesta este capabil să se proiecteze la distanţă în orice loc din lume şi să-l descrie în detaliu.

În urma acestui stagiu de pregătire, echipa lui Ed Thames a început să primească contracte importante din partea unor companii de înaltă tehnologie din Statele Unite.

---

[1] Literalmente: cel care vede la distanţă.

Li s-a cerut să se proiecteze în viitor de unde să revină cu planurile mașinilor ce nu vor fi construite decît peste optzeci de ani. Nu știu ce s-a întîmplat cu aceste proiecte, dar ceea ce este sigur e faptul că echipa a fost folosită în timpul războiului din Golf. Se crede că membrii ei s-ar fi proiectat în sala care adăpostește hărțile strategice ale lui Saddam Hussein. Această informație stupefiantă a fost dezvăluită de diverse ziare americane, care au luat în derîdere faptul că ONU a recurs la metode parapsihologice pentru a-i învinge pe irakieni.

L-am întrebat pe Ed Thames:

— Cum ați reacționat la aceste critici?

El m-a privit, surîzînd ironic, și mi-a spus:

— Este exact reacția pe care mizaserăm. Ziariștii ne croiesc o anumită mască și, în timpul acesta, noi facem ceea ce credem de cuviință.

Generalul Bert Stubbelbine participa și el la congres. Astăzi pensionar, acest general, fost comandant al serviciilor de informații din cadrul forțelor aeriene ale Statelor Unite, este adevăratul suflet al grupului de la Psytech. El mi-a spus că societatea era angajată și într-o serie de cercetări în direcția contactelor cu civilizațiile venite din alte lumi sau din alte dimensiuni vibratorii.

Sînt conștient de faptul că aceste chestiuni depășesc cadrul *stricto sensu* al cărții mele, însă, relativ la potențialul psihicului uman, ele sînt la fel de semnificative, cel puțin în ochii unor oficiali de rang înalt. Ele ilustrează totodată decalajul dintre informația comunicată marelui public și realitatea cercetărilor secrete din laboratoarele militare.

În aceste ultime decenii, diferite laboratoare de cercetare și diferiți oameni de știință din întreaga lume au efectuat numeroase studii asupra modificărilor somatice și bioelectrice înregistrate la indivizi care au experimentat stările de conștiință șamanică. Potrivit acestor studii, capacitatea de deschidere a conștiinței este proprie dotării spirituale a fiecărei ființe umane.

Aceste experiențe scot în evidență influența creierului și singularitatea spiritului: acesta nu este un subprodus al cre-

ierului ci, dimpotrivă, îl influențează. Așa s-ar putea explica faptul că spiritul poate să pătrundă în organism, la nivel celular, și să modifice mecanismele fiziologice. Acestea sînt realități care nu mai țin de domeniul superstițiilor sau al credinței omului de rînd, deoarece conexiunea dintre spirit și creier, ca și cea dintre corp și spirit, nu este decît o prelungire a întrebărilor puse de fizica modernă. Evoluția tehnicilor de percepție a cîmpurilor de energie în care este înfășurată ființa umană a cunoscut în anii din urmă un progres considerabil.

Istoria prezentă și trecută a unei ființe umane poate fi citită cu mare exactitate. Cunoașterea structurii sale psihologice și a motivelor care permit pătrunderea bolii în structura sa fizică ne dau o speranță imensă pentru dezvoltarea unei viziuni globale și unificate asupra omului. Cîmpurile energetice în care este îmbrăcată ființa umană conțin „bule de memorie", coduri memoriale care plutesc și stochează toate evenimentele existenței, prezente și trecute. În consecință, este posibil ca, prin crearea conștientă a unui mod de funcționare cerebral adecvat, să ajungem să citim — literalmente — aceste straturi vibratorii din jurul unei persoane, tot așa cum ne uităm la un film sau la o casetă video.

Mi-am dat seama că orice organ fizic pare să aibă o dublură virtuală, o dublură energetică. Astfel, inima, ficatul, plămînii, rinichii, organele genitale ale unui subiect se regăsesc înscrise, în manieră vibratorie, în corpul eteric. Grație acestei dubluri energetice, se poate astfel obține o imagine a stării reale a organelor, mult mai precisă decît cea dobîndită cu ajutorul unui scaner cu pozitroni. Rezultatul acestei descoperiri este chirurgia energetică: atunci cînd un organ este infectat, încărcat, dizarmonic, el poate fi deschis și operat în maniera în care ar proceda și un chirurg. Găsim aici bazele unei chirurgii microvibratorii a viitorului, dacă nu cumva o fi vorba despre redescoperirea bazelor unei științe energetice care, de mii de ani, a fost uitată cu desăvîrșire. Este, în orice caz, una dintre speranțele noilor modele terapeutice ale mileniului trei.

Dacă este vorba de un lucru real, este posibil oare ca, într-o bună zi, el să facă parte din existența noastră cotidiană ? Putem oare să percepem în mod curent cîmpurile de energie în care sîntem înfășurați ? În mod cert, răspunsul este pozitiv. Sîntem totuși capabili să acceptăm aceste fenomene, să le trăim și să tragem din ele învățăminte utile ? De răspunsul la această provocare depinde, în parte, viziunea științifică și spirituală ce se profilează pentru mileniul următor.

Încheiere

De-a lungul istoriei, majoritatea popoarelor tradiționale a acordat o importanță considerabilă stărilor speciale de conștiință. Astfel, popoarele respective au elaborat o remarcabilă cartografie a călătoriei interioare, în care nu este neglijat nici un detaliu referitor la potențialul pozitiv al acestor stări deosebite. Astăzi, tradiția șamanică reînflorește sub forma unei căi de transformare vii, incitante. Tot mai mulți oameni explorează stările de conștiință șamanică pentru a culege de aici știința și înțelepciunea acelei „lumi ascunse în spatele lumii". Învățăturile transmise prin intermediul viziunii șamanice asupra existenței sînt moștenirea comună a tuturor celor care văd în calea șamanică un drum ce duce spre înțelepciune interioară și spre armonie între popoare și națiuni diferite.

Șamanismul, cea mai veche disciplină spirituală a omenirii, stîrnește o nouă atracție legată, în mare parte, de faptul că toate religiile, care la origini erau niște experiențe spirituale, s-au ierarhizat. În forma sa arhaică sau în cea modernă, șamanismul evocă aspectul democratic al vieții spirituale: forțele subtile ale naturii se manifestă prin niveluri de experiențe spirituale. Fiecare dimensiune a realității îi este disponibilă celui care face efortul să deprindă diferitele mijloace de a călători dintr-o lume într-alta și le pune în practică. Astfel, calea șamanică ne permite să trăim o experiență directă fără intermedierea structurilor impuse de către o anumită Biserică sau doctrină. Această cale de explorare, precum și potențialul propriu, îl ajută pe șaman să tămăduiască, să reanime și să aducă în lumea profană, din spațiul și din

timpul sacre, puterile transformatoare. Mai mult, capacitatea sa de a-și autoorchestra diferitele stări de conștiință face din acestea un soi de punte între realitatea obișnuită și planurile transpersonale. De fapt, calea șamanică îi cere inițiatului să se angajeze într-un proces de disoluție a ființei și să pătrundă în haosul materiei conștiente.

În timpul călătoriei șamanice, sufletul și cosmosul se reunesc; șamanul devine atunci calea de acces pentru forțele Creației sau pentru forțele intrapsihice. Talentul și disciplina necesare pentru asumarea unor relații atît de speciale trebuie să fie imense, ceea ce explică respectul acordat șamanului vreme de mii de ani. Astfel, sfidînd timpul și frontierele culturale, adevărata tradiție șamanică a rămas, pînă-n zilele noastre, vie și surprinzător de egală cu ea însăși, atît în metodă cît și în imagine.

Păstrăm cu toții, în adîncurile ființelor noastre, amintirea unei traume colective care a dus la sciziunea dintre percepțiile noastre fizice și cele spirituale. Cei din vechime atribuiau astrelor, ca și forțelor naturii, o conștiință. Noi dezaprobăm această credință, calificînd-o drept superstiție, animism sau, aceia dintre noi care sînt mai sofisticați, drept antropomorfism. Este posibil ca, în timpul catastrofei primordiale, a cărei amintire este păstrată într-o formă sau alta de strămoșii noștri, să ne fi înstrăinat și să fi pierdut orice sentiment de comuniune cu natura, cu planeta, cu „zeii“ și cu ceilalți.

Psihologia modernă se dedică exclusiv tratării consecințelor provocate de această identificare prea rigidă cu experiența trăită și structurile ei alienante de gîndire. Dar, vai, aceste demersuri psihologice se mulțumesc, în mare parte, să-l facă pe individ mai fericit în închisoarea lui ori să-i creeze o alta mai veselă, în care poate fi învățat cel mai bine să iubească statutul de prizonier.

S-a produs totodată o sciziune între diferitele niveluri ale sinelui, fapt care a dus la pierderea capacității de comunicare, considerată pînă atunci facilă, naturală, obișnuită. Comuniunea profundă a devenit din ce în ce mai rară iar

căutarea ei a necesitat eforturi imense. Aceste speculații asupra mitului lumii, asupra consecințelor și importanței lui în tradiția șamanică justifică, în parte, calea șamanului și harul lui extraordinar, în măsura în care ele afirmă că puterea de comunicare le-a fost retrasă tuturor oamenilor în mod radical, mai puțin șamanilor și misticilor, căci aceștia au ales să depună un efort fizic, spiritual și psihic enorm prin aventurarea dincolo de vălurile aruncate în vremuri imemoriale asupra trupului, spiritului și sufletului.

Tot mai mulți oameni și tot mai multe popoare din lumea întreagă se deschid astăzi spre memoria colectivă a culturilor lor, dar puțini sînt cei care cunosc tradiția șamanică europeană, cu excepția frățiilor druidice. Practicile spirituale și tămăduitoare ale popoarelor celtice, odinioară foarte răspîndite, au fost considerate ilegale timp de secole, încătușate de revoluțiile religioase, științifice, tehnologice. Brian Bates precizează că moștenirea europeană occidentală a ieșit din conștiința noastră colectivă și că marii șamani ai Europei nu mai pot fi regăsiți decît sub măștile tenebroase ale unor personaje romantice ca Merlin sau Gandalf, Viviane sau Morgane.

Europenii au ajuns astfel la convingerea că aceste tradiții sînt proprii altor culturi. Puteam să învățăm din înțelepciunea lor dar rădăcinile adînci, arhetipale, ale propriului nostru mod primordial de viață erau negate, ca de altfel și memoria noastră colectivă. Înțelepciunea imemorială a unui întreg continent se scufundase în uitare. Această tendință este pe cale să se inverseze. Avem impresia că forța și pertinența modului șamanic de abordare a realității așteptau dincolo de pragul conștiinței noastre, refulate, dar gata să se exprime din nou atunci cînd se va ivi ocazia. O nouă muncă de arheologie psihică ne așteaptă. Această zestre de înțelepciune, cu totul specială, pe care o posedau strămoșii noștri în urmă cu mii de ani, pe cînd trăiau în comunități tribale, reprezintă astăzi pentru unii dintre noi, moștenitori ai unei mari tradiții șamanice europene, o sursă de inspirație și un început de redeșteptare spirituală.

Picturile rupestre de la Lascaux ne-au ajutat să ne întoarcem în timp cu cincisprezece mii de ani înainte de era noastră, grota Chauvet, cu cele trei sute de picturi ale sale, ne poartă mai departe în trecut, mai exact cu treizeci de mii de ani în urmă. Jean Clottes, președintele Comitetului internațional pentru arta rupestră și fost director al Departamentului de antichități preistorice din Franța, nu s-a înșelat în această privință[1]. Împreună cu el, pătrundem în lumea subterană a acelui „dincolo", în care șamanii se întîlneau cu animalele spirit. Legătura cu acestea se făcea prin contururile desenate pe pereții grotelor și prin anumite ritualuri. Șamanii sînt cei care, prin memoria și viziunea lor asupra acelei lumi sublimate, erau în contact direct cu forțele invizibile ale naturii.

Memoria colectivă și învățăturile sacre despre originile noastre, astăzi dispărute, se situează la nivelul corpului cauzal care, potrivit Tradiției, este cel de-al cincilea corp subtil. Am uitat o cantitate considerabilă de cunoștințe, dar vechile căi de explorare a spiritului uman se deschid din nou pentru cei care vor să pornească în această călătorie.

Țelul ultim al vieții indienilor navajo, „a urma pînă la adînci bătrîneți calea frumuseții", este net diferit de aspirațiile civilizației noastre. Pentru ei, idealul vieții este să trăiască mult, să aibă o viață armonioasă și, în final, să se reintegreze în natură, ca o părticică a unității sale indivizibile. Aceasta este soarta eroilor mitici din toate cînturile lor — soartă a cărei sfîșietoare descriere o găsim în melopeea căii spre piscul muntelui[2].

Religia poporului dineh — indienii navajo —, asemeni celorlalte viziuni șamanice asupra lumii, este o meditație profundă asupra naturii și a puterilor ei tămăduitoare.

O legendă dineh povestește că, înfruntînd o serie de pericole, un erou a revenit pe pămînt pentru a-i transmite fratelui său mai tînăr cunoașterea sacră pe care o răpise de la

---

[1] Clottes Jean et Lewis Williams Davis, *Les Chamans de la Préhistoire*, Éditions du Seuil, Paris, 1996.

[2] Donald Sandner, *op. cit.*

Ființele sacre — legendă care ne amintește de mitul căutării sfîntului Graal.

> Într-o bună zi, mergînd el la vînătoare cu fratele lui, spiritele nerăbdătoare au venit să-l ducă înapoi în cealaltă lume. Înainte de plecare, el și-a luat rămas bun de fratele mai mic spunîndu-i:
>
> *Rămîi cu bine, frate.*
> *Din înălțimi, din locurile sfinte,*
> *Zeii după mine au venit.*
> *Nu mă vei mai vedea niciodată.*
> *Dar cînd ploaia o să-ți ude creștetul*
> *Și cînd tunetul îți va răsuna în urechi,*
> *Îți vei spune: este glasul fratelui meu.*
> *Și cînd roadele cîmpului coapte vor fi,*
> *Cînd glasul a mii de păsărele îl vei auzi,*
> *Și țîrîitul cosașilor,*
> *Tu îți vei spune: iată opera fratelui meu.*
> *Spiritul lui e în acestea toate.*

Aborigenii vorbesc de o epocă în care lumea tangibilă aparținea unui timp denumit *dreamtime*. Ei afirmă că, într-o zi, ea se va resorbi în timpul visării. Învățăturile șamanice sugerează că universul fizic nu este decît o sclipire de o clipă într-un context mult mai vast, că realitatea se întemeiază în mod fundamental pe un plan imaterial. Prin călătoria șamanului, putem să pătrundem într-un univers în care spiritul și realul formează un tot continuu.

După atîția ani de studiu și explorări ale psihicului uman, am simțit că ființa umană din noi începe să se dezvolte. Pe această ființă, încă adormită, se întemeiază marile mituri ale omenirii. Ea este cea care ne va ajuta să trecem de la o stare de ruptură la o nouă ordine, cea care ne va permite să redescoperim calea de mijloc și să redevenim întregi, vii și nemuritori. Acesta este mesajul pe care, detașîndu-mă de condiția mea umană, încerc să-l transmit în *Șamanul, fizicianul și misticul.*

Dacă doriți să obțineți informații cu privire la cercetările, seminarele și călătoriile organizate de Liliane și Patrick Drouot, vă rugăm să scrieți la adresa:

Drouot Production
17, rue Robert-Fleury
75015 Paris
Fax 01 40 61 00 33
E-mail: drouot-prod@magic.fr

Mulțumiri

Această carte este rodul experimentelor și reflecțiilor mele din ultimii douăzeci de ani. Țin să le adresez celor, foarte numeroși, care m-au ajutat, susținut și urmărit în toată această perioadă profunda mea recunoștință:

— lui Paul Couturiau, pentru colaborare și pentru ajutorul eficient și imaginativ pe care mi l-a oferit;

— lui Jean-Paul Bertrand, editorul meu, care a crezut în acest demers, încă de la primele lucrări pe care le-am publicat;

— reprezentanților diferitelor tradiții, pe care i-am întîlnit în timpul călătoriilor mele prin lume;

— lui Ueva Salmon, care ne-a introdus în vraja tradițiilor din Pacificul de Sud și care ne-a deschis porțile insulei Paștelui, Rapa Nui;

— prietenului și fratelui meu Marc Côté, terapeut din Montreal, cel care a avut bunăvoința să revadă și să rectifice anumite aspecte din capitolul canadian;

— lui Waldemar Falçao, editorul meu din Rio de Janeiro și organizatorul acelei „saga" braziliene;

— prietenilor mei Anne-Marie și Wim Ordelman de la conacul Tertre din Paimpont, Bretania, care mi-au stîrnit interesul față de vechea gîndire druidică;

— celor trei prieteni, ale căror învățături, cîntece și ritmuri de tobă îmi răsună și astăzi în urechi: Wallace Black Elk, Andrew Thunderdog și Kim Pollis.

În fine, gîndurile mele cele mai profunde se îndreaptă spre Liliane, care m-a însoțit în toate aceste călătorii și m-a îndrumat, deschizîndu-mi porțile spre propria-i lume șa-

manică. Demult, într-alte timpuri și în alte locuri, ne däduserăm întîlnire și, iată, drumurile noastre s-au întîlnit din nou în lumea cea de azi.

Nu-i uit nici pe protectorii și aliații mei, ursul și lupul...

Bibliografie

Introducere

BATES Brian, *Le Sorcier*, Éd. du Rocher, Monaco, 1996.
BOFF Léonardo, *La Terre en devenir*, Éd. Albin Michel, Paris, 1994.
POPPER Karl, *La Quête inachevée*, Paris, Calman-Lévy, Paris, 1981.

Capitolul 1

DROUOT Patrick, *Guérison spirituelle et immortalité*, Éd. du Rocher, Monaco, 1993.
HILL Ruth Beebe, *Hanta Yo*, Éd. du Rocher, Monaco, 1993.
BLACK ELK Wallace & LYON William S., *Les Voies sacrées d'un Sioux lakota*, Le Mail, Éd. du Rocher, Monaco.
EPES BROWN John, *Les Rites secrets des Indiens sioux*, Le Mail, Éd. du Rocher, Monaco, 1992.
MACGAA Ed, *Mother Earth Spirituality*, Harper, San Francisco, 1990.
FIRE LAME DEER Archie, *Le Cercle sacré*, Éd. Albin Michel, Paris, 1995.
KRUEBER Théodora, *Ishi*, Éd. Plon–Terre Humaine, Paris, 1968.
COLLIGNON Béatrice, *Les Inuit*, Éd. L'Harmattan, Paris, 1996.

Capitolul 2

LAMB FRANCK Bruce, *Un sorcier dans la forêt du Pérou*, Le Mail, Éd. du Rocher, Monaco, 1996.

THÉVET André, *Le Brésil d'André Thévet*, Éd. Chandeigne, Paris, 1997.
KARDEC Alan, *Le Livre des esprits, Le Livre des médiums*, Dervy Livres, Paris.
POLARI DE ALVERGA Alex, *O guia da floresta*, Editora Record, Rio de Janeiro, 1992.
—, *O livro das Miraçoes*, Editora Record, Rio de Janeiro, 1984.
MAYBURY-LEWIS David, *Millenium, Tribal Wisdom and the Modern World*, Éd. Viking, Penguin books, New York, 1992.

Capitolul 3

MANUTAHI Charles, *Mana, poésie tahitienne*, South Pacific Publications, vol. 7, nr. 1.
HENRY Teuira, *Tahiti aux temps anciens*, publication de la Société des océanistes, Paris, 1997.
BABADZAN Alain, *Les Dépouilles des dieux, essai sur la religion tahitienne à l'époque de la découverte*, Éd. de la Maison des sciences de l'homme, Paris, 1993.
ORSMOND, *Tahitian Dictionnary*, Bulletin de la Société des études océaniennes, nr. 226, Paris, 1984.
HAVECKER Cyril, *Le Temps du rêve, la mémorie du peuple aborigène australien*, Le Mail, Éd. du Rocher, Monaco.
LONG MAX Freedom, *Kahunas, The Secret Science at Work*, DeVorss & Company, Marina Del Rey, Ca. S.U.A., 1982.
MAI-ARII, *Généalogies commentées des Arii* des îles de la Société, Éd. Société des études océaniennes, Papeete Tahiti, 1996.
TAKAU Pomare, *Mémoires de Marau Taaroa, dernière reine de Tahiti*, Musée de l'homme, publication de la Société des océanistes, nr. 27, Paris, 1971.
ADAMS Henry, *Mémoires d'Arii Taimai*, Paris, publications de la Société des oceanistes, nr. 12, 1964.
PUTIGNY Bob, *Le Mana*, Éd. Avant et après, Tahiti, 1993.

Capitolul 4

LEVI-STRAUSS Claude, *Anthropologie structurale*, Éd. Plon, Paris, 1973.
KHARITIDI Olga, *La Chamane blanche*, Éd. Lattès, Paris, 1997.
MORGAN Marlo, *Message des hommes vrais aux mutants*, Éd. Albin Michel, Paris, 1995.
MANKILLER Wilma, *Mankiller, a Chief and her People*, Éd. St Martin's Griffin, New York, 1993.
NIETHAMMER Carolyn, *Filles de la Terre*, Éd. Albin Michel, Paris, 1997.
ELIADE Mircea, *Le Chamanisme et les techniques archaïques de l'extase*, Éd. Payot, 1983.
MERCIER Mario, *Chamanisme et chamans*, Éd. Dangles, Saint-Jean de Braye France, 1987.
—, *Journal d'un chaman*, Éd. Robert Laffont, Paris, 1995.
BATES Brian, *Le Sorcier*, Éd. du Rocher, Monaco, 1996.
NARBY Jeremy, *Le Serpent cosmique*, Georg Editeur, Genève.
CAMPBELL, *The Masks of Gods*, Arkana, New York, 1971.
SERVIER Jean, *L'Homme et l'invisible*, Éd. Imago-Payot, Paris, 1980.
WALSH Roger N., *The Spirit of Shamanism,* Ed. Jeremy P. Tarcher, Los Angeles, 1990.
HEIZE Ruth-Inge, *Chaman du XXe siècle,* articol de KRIPPNER Stanley, Ed. Irvington, New York.
CAPRA FRITJOF, *Le Temps du changement,* Éd. du Rocher, Monaco, 1983.
ZOLBROD Paul G., *Le Livre des Indiens navajos,* Éd. du Rocher, Monaco, 1992.
VELIKOVSKY Immanuel, *Mondes en collision,* Éd. Stock, Paris, 1978.
GROF CHRISTINA & STANISLAV, *À la recherche de soi,* Éd. du Rocher, Monaco, 1992.
FIRE LAME DEER Archie, *The Gift of Power,* Ed. Bear & Co, Santa Fe.

DENSMORE France, *Teton sioux music and culture,* University Press of Nebraska, 1992.
FOSTER Steven & MEREDITH Little, *The Book of the Vision Quest,* Prentice Hall Press, New York, 1987.
HYDE Georges, BENT Georges, *Histoire des Cheyennes,* Éd. du Rocher, Monaco, 1995.

Capitolul 5

NALIMOV V. V, *Les Mathématiques de l'inconscient,* Éd. du Rocher, Monaco, 1996.
BARRÈS Maurice, *La Colline inspirée,* Éd. du Rocher, Monaco, 1995.
WOLF FRED Alan, *The Eagle's quest,* Summit Books, New York.
NARBY Jeremy, *Le Serpent cosmique,* Georg Éditeur, Genève, 1995.
DROUOT Patrick, *Nous sommes tous immortels,* Éd. du Rocher, Monaco, 1987.
WEBER Renée, *Dialogue avec des scientifiques et des sages,* Éd. du Rocher, Monaco, 1993.
PENROSE Roger, *Les Ombres de l'esprit,* Interéditions, Paris, 1995.
BURDEA Grigore & COIFFET Philippe, *La Réalité virtuelle,* Éd. Hermès, Paris, 1993.
RHEINGOLD Howard, *La Réalité virtuelle,* Éd. Dunod, Paris, 1993.
TOYNBEE Arnold, *L'Histoire,* Éd. Bordas, Paris, 1981.
BOHM David & PEAT F. David, *La Conscience et l'univers,* Éd. du Rocher, Monaco, 1990.
LAZLO Ervin, *Science et réalité,* Éd. du Rocher, Monaco, 1996.
FEUERTEIN G., *Structures of Consciousness,* Intégral Publishing, Lower Lake, Ca. S.U.A., 1987.
HAWKING Stephen, *Une brève histoire de temps,* Éd. Flammarion, Paris, 1996.

PRIGOGINE Ilya, *La Fin des certitudes*, Éd. Odile Jacob, Paris, 1996.
WHITEHEAD A.N., *La Science et le monde moderne*, Éd. du Rocher, Monaco, 1994.

Capitolul 6

HULTKRANTZ Ake, *Guérison chamanique et médecine traditionnelle des Indiens d'Amérique*, Le Mail, Éd. du Rocher, Monaco.
MAILS E. Thomas, *Fools Crow*, Éd. du Rocher, Monaco, 1994.
GREPIN F. & M., *La Médecine tahitienne traditionnelle*, Éd. du Pacifique, Papeete, 1984.
DOW MARIE Louise, *My Encounter with a Médecine Man*, article paru dans *New Age Journal*, Boulder CO, S.U.A., juillet 1992.
JILEK G. Wolfgang, *Indian Healing, Shamanic Ceremonialism in the Pacific Northwest*, Hancock house Publishers, Surrey, BC, Canada, 1982.
WATERS Frank, *Le Livre du Hopi*, Éd. du Rocher, Monaco, 1992.
—, *Masked Gods, Navaho and Pueblo Ceremonialism*, Ohio, Swallow Press, Ohio University Press, 1984.
EVOLA Julius, *Revolt against the Modern World*, Inner Traditions, Rochester, VT, S.U.A., 1995.
COLTON Harold S., *Hopi Kachina Dolls*, University of New Mexico, Albuquerque, NM, 1964.
WITTICK Ben, *Shadows on Glass*, Rowman & Littlefield Publishers, Savage Maryland, S.U.A., 1990.
SANDNER Donald, *Rituels de guérison chez les Navajos* Éd. du Rocher, Monaco, 1991.
KLAH Hosteen, *Homme-médecine et peinture sur sable navaho*, Le Mail, Éd. du Rocher, Monaco.
ZOLBROD PAUL G., *Le Livre des Indiens Navajos*, Éd. du Rocher, Monaco, 1992.

HARNER Michael, *La Voie du chaman,* Éd. Press Pocket, Paris, 1994.
LÉVI-STRAUSS Claude, *Le Totémisme aujourd'hui,* Presses universitaires de France, Paris, 1962.
EPES BROWN John, *Les Animaux de l'âme,* Le Mail, Éd. du Rocher, Monaco.

Încheiere

CLOTTES Jean et LEWIS WILLIAMS Davis, *Les Chamans de la Préhistoire,* Éd. du Seuil, Paris, 1996.

Cuprins

Redactor
DANIELA ŞTEFĂNESCU

Apărut 2003
BUCUREŞTI – ROMÂNIA

Tiparul executat la Regia Autonomă „Monitorul Oficial"

Alte apariții în aceeași colecție

PIERRE CARNAC
ATLANTIDA. AUTOPSIA UNUI MIT
Traducere de VALENTIN DUMITRESCU și DAN ADRIAN OLARU

În urmă cu două mii patru sute de ani, în dialogurile *Timaios* și *Critias*, Platon a evocat fabuloasa istorie a Atlantidei. De atunci, acest subiect pasionant a fost abordat în peste zece mii de texte plasînd continentul pierdut în peste șaizeci de locuri de pe glob – din Oceanul Atlantic pînă în nisipurile Saharei și la Poli. Partizanii teoriilor teozofice și ezoterice au intrat și ei în scenă, alimentînd rezervele și suspiciunile lumii științifice.

Recurgînd la descoperirile recente ale geologiei, oceanologiei și vulcanologiei, făcînd apel la astronomie și geofizică, Pierre Carnac (pseudonim al cercetătorului român D. Todericiu) își propune și reușește să facă, cu o incontestabilă erudiție, autopsia mitului Atlantidei, pentru a extrage adevărul ascuns în miezul legendei. Ilustrată cu numeroase desene și hărți, această pasionantă anchetă în spațiu și timp deschide surprinzătoare perspective celor seduși de un mister milenar.

CHARLES FORT
CARTEA FENOMENELOR DAMNATE
Traducere de ELENA I. BURLACU

Cu multe decenii înaintea unor autori de succes apăruți în a doua jumătate a secolului XX, Charles Fort (1874–1932) a explorat zonele obscure ale istoriei scrise și nescrise. Încă din 1908, el renunțase la taxidermie și jurnalism, consacrîndu-se unei pasiuni tiranice care îl împingea către misterele lumii în care ne e dat să trăim. Așa se face că, la Biblioteca Municipală din New York sau la British Museum, el a parcurs un număr impresionant de volume și publicații științifice, de ziare și reviste, în căutarea unor fapte stranii sau de-a dreptul neverosimile. Dorința de a extrage din aceste publicații fapte, idei, teorii, ipoteze l-a determinat să acumuleze, sistematic, cunoștințe în domenii extrem de variate, de la astronomie și meteorologie, la chimie, aeronautică, sociologie sau magnetism. Extraordinarul său efort s-a concretizat în 40 000 de fișe, redactate cu abrevieri doar de el înțelese. În sfîrșit, în 1919 a apărut primul și cel mai cunoscut dintre textele care înmănunchează întîmplările selectate, supuse unor interpretări surprinzătoare: *Cartea fenomenelor damnate*. Erudiția, bizareria aparentă a preocupărilor, contestarea uneori sarcastică a dogmelor științei tradiționale au determinat reacții contradictorii, de la negarea oricărui merit, pînă la elogierea fără rezerve a autorului. Așa cum afirma un comentator al său în 1919, „a-l citi pe Charles Fort înseamnă a călări o cometă“.